

Magyar Zoltán

NÉPKÖLTÉSZETI GYŰJTÉS

DOCUMENTATIO FOLKLORISTICA

I.

SOROZATSZERKESZTŐ

Magyar Zoltán

Magyar Zoltán

NÉPKÖLTÉSZETI GYŰJTÉS

Mesék és mesemondók

— MTA —
Bölcsészettudományi
Kutatóközpont
**Néprajztudományi
Intézet**

BUDAPEST, 2015

A könyv kiadását támogatta

A borítón a szilágylompéрти református templom egyik festett mennyezetkaszettája látható (Magyar Zoltán fotója, 2013).

Borítóterv: Kaszta Móni

© Magyar Zoltán

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

ISBN 978–963–567–061–1

ISSN 2416–3198

Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont
1014 Budapest, Országház u. 30.
www.etnologia.mta.hu

A kiadásért felelős: az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont főigazgatója.

Tördelte: Komor Judit

A nyomdai munkálatokat a
Prime Rate Kft. végezte.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

Beköszöntő

Új sorozatot indít útjára az MTA BTK Néprajztudományi Intézet *Documentatio Folkloristica* címmel. E tervezett kiadványsorozat az utóbbi két évtizedben új lendületet vett magyar szövegfolklorisztikai kutatások eredményeire támaszkodva kíván olyan népköltészeti korpuszokat közreadni, melyek vélhetőleg hiánypótló szerepet töltenek be majd, és melyek a különféle kéziratárak mélyén, illetve jeles folklórgyűjtők birtokában már régóta megjelenésre várnak. E sorozat új színfolt kíván lenni a magyar folklorisztika népköltészeti gyűjteményeket közreadó kiadványai között: a *Magyar Népköltési Gyűjtemény*, az *Új Magyar Népköltési Gyűjtemény* és a *Magyar Népköltészet Tára* nemes hagyományait szakmai mércének tekintve a monografikus igényű gyűjtések és feldolgozások megjelentetése helyett elsősorban a szövegkiadásra kíván fókuszálni, olyan forráskiadványok tudományos műhelyeként, amely a recens gyűjtések publikálását sem kizárva elsősorban a történeti (19–20. századi) prózaepikát szándékozik a néprajztudomány számára széleskörűen hozzáférhetővé tenni. És ennyiben vállaltan különbözni fog a kutatóintézet sok tekintetben hasonló kiadványsorozatától, a *Folklór Archívumtól* is, amely profilját tekintve műfajilag a folklór teljes spektrumát felöleli, és amely az eddigi gyakorlat szerint szinte kizárólag kortárs anyagot közölt. E sorok írójának szándékai szerint e sorozat látens párjaként a közeljövőben egy másik könyvsorozat is útjára indul, amely a Kárpát-medencében honos nem magyar népek epikus folklóráját fogja végre magyarul is hozzáférhetővé tenni egyes klasszikus művek újrakiadásával, illetve máig hiánypótló gyűjtemények összeállításával. Bízom benne, hogy e tervezett tudományos igényű forráskiadványok a jelen sorozat révén mind nagyobb számban válnak majd hozzáférhetővé az elkövetkező években, hiszen a kulturális értékek megőrzése és megörökítése a néprajztudomány alapvető feladata és kötelessége.

A sorozatszerkesztő

Tartalom

BEVEZETÉS	13
NÉPKÖLTÉSZETI GYŰJTEMÉNY	21
KÉT GÖMÖRI HŐSMESE (VÁRADI GYULA MESÉI)	21
Szegény János I.	21
Szegény János II.	26
FELFÖLDI NÉPMESÉK	33
Állatmesék	33
A szarka meg a galamb	33
Tündérmesék	33
A sárkányölő szegény legény	33
A juhászlegény meg az ördögkirály lánya	34
Az emberevő óriás	39
Jancsi és Juliska	40
A halott vőlegény	40
Az ördögszerető	41
Szalmaboci	42
Novellamesék	43
A kenyérféltő (Bucsek József meséje)	43
A szélhajtyi kóró is kibeszéli!	44
Legendamesék, apokrifek	44
Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson I–III.	44
Szent Péter szamarat árul	45
Szent Péter és a cseresznye I–IV.	46
A lusta legény és a szorgalmas lány I–II.	47
Szent Péter és az eső	48
Ki ette meg a nyúl máját?	48
A Szent Család menekülése	49
Jézus Krisztus csodái (A meggyógyított vak ember)	49
A Szentháromság titkai	50
Rászedett ördög-mesék	50
Az ördög és a molnárlegény	50
Miért fél az ördög a fokhagymától?	51
Rátótiádák	51
Zsemlét kenyérrel	51
A bánki harangozó	51
Tréfás mesék	51
A pletykás asszonyok (Szandai Teréz meséje)	51

A furfangos öregember	53
Látlak, Cigány! I–II.	54
A pap libái	54
Ki látott már angyalkát? I–II.	55
Hát egyszer nem volt elég?	55
A Szent Bakó (A házasodni akaró leány)	56
Löki meg Töki	56
Énekes mesék I–IV.	57
Egy csali mese	58
A palóc mesemondásról I–II.	58
ÉSIK ISTVÁN ÚJABB MESÉI	60
Telhetetlen Gyuri	60
A kis vándorok	61
Egy lyukból kétfélét csinálni	63
Az erdőkerülő baltája	64
Mehetne még rosszabbul is!	64
BUZÁS ISTVÁN TRÉFÁS MESÉI	65
A cigány gyónása	65
A nagysága az maradhat!	65
A pap, a zsidó meg a cigány tarifája	65
A pap és a juhász	66
Szent Péter és a kurva	66
Látom egész Budapestet!	66
A szomszéd szerszáma	67
A serkentő pirula I–II.	67
Az elvesztett szüzesség I–II.	68
A koma meg a komaasszony	69
Az öregasszony mogyorója	69
Így lőtök ti!	69
UNG-VIDÉKI NÉPMESÉK	71
Tündérmesék	71
Jancsi meg a Riska tehén	71
Az emberevő anyóka	72
A zsákban talált emberláb	73
A halott vőlegény	73
Az ördögszerető	73
Az ijesztős mesére vágyó legény	73
Legendamesék, apokrifek	74
A lusta fiú és a szorgos lány I–II.	74
Jézus és az elbizakodott cséplők	76
A tót teremtése	76

Az áruló pacsirta	77
Rászedett ördög-mesék	77
„Majd holnap!” I–II.	77
Tréfás mesék	77
A kukoricamorzsoló pap	77
Ha Isten akarja, a kapanyél is elsül!	78
Halló meg Látlak	79
Eltartja majd a Fennvaló	79
A cigányra dőlt feszület	79
Látom az egész világot!	79
A hosszú élet titka	80
Formulamesék	80
A kivágott nagy fa	80
ÉRMELLÉKI NÉPMESÉK	81
Érkeserői népmesék (Horváth Sándor meséi)	81
Az öztestvér	81
János és a pap	83
Az apácának vitt leány	84
A katona és a cigány felesége	84
A katona és a suszter felesége	85
Egyéb történetek	86
Szent Péter cseresznyéje	86
A sárbaba	86
A pap és a harangozó	86
A férjhez menendő lány és a harangozó	87
A királykisasszony és a parádés kocsis	87
Egy szalacsi mesemondó emléke	88
RÉVI NÉPMESÉK	89
Aranyszívű János (Hegedűs Gécz Erzsébet meséje)	89
Gécz Hegedűs Sándor meséi	91
A Szalonnás király és három fia	91
Dudi Miska és a két szamara	97
A juhász medvéje	98
Szent Péter és a menyecske	99
ALFÖLDI NÉPMESÉK	100
A sárkányölő vitéz	100
Egy újkígyósi falucsúfoló történet (A békési madzagosok)	100
Egy péterrévei mesemondó emléke	100
MURAVIDÉKI NÉPMESÉK	101
Mikor Jézus és Szent Péter Radamoson járt	101

A cigány pap akar lenni	104
GYIMESI CSÁNGÓ NÉPMESÉK	105
Bodor Kamilla meséi	105
Melyik az ember?	105
A farkas és az ember	106
A róka és a kutya	106
Miért csupasz a kutya és a macska talpa?	106
A nyuszi vacsorája	107
Az állatok nyelvén tudó ember	107
Hófehérke	108
A só	110
Genovéva története	110
Tankó Fülöp Gyugyu újabb meséi	111
Szent Péter és Krisztus urunk földi vándorlása	111
Szent Pál és az oláhok	112
Meglátni a Szűzanyát	113
A tulajdon fiúkat meggyilkoló szülők	114
A kis nyúlnek a farka	115
Fodor István meséi	115
Az apácának vitt leány	115
A Szél, a Víz és a Becsület	116
MEZŐSÉGI NÉPMESÉK	117
Hideg Anna újabb meséi	117
Napvilág és Holdvilág	117
Támán és Ámán	119
Nagymegehető és testvérei	126
A galamb	133
Gyöngyvirág Palkó	137
Teddneki János	140
Hétszépességű királykisasszony	144
Jó és Gonosz	149
Az ember a legerősebb	153
A kutya a leghúságesebb	154
A dicsekedők	155
Az okos deák	157
Méhecske I–II.	160
Az oroszországi káposzta I–II.	160
Láposi Feri és a román király	161
Kisláposi András újabb meséi	161
Égszakadás, földindulás	161
Ki a legerősebb?	162
Prücsék János	163

Az urak kávéja	165
Lakatos Rozália meséi	166
Ki a leghűségesebb?	166
Ha Isten segít...	166
Máté Erzsébet meséi	167
Szent Pétert kétszer verik el	167
A lusta juhász és a dolgozó lány	167
Szent Péter ajándéka I–II.	168
A légy teremtese	169
Szent Péter istensége I–II.	169
Jézus és az ünnepontó	170
Papucsszagató királykisasszonyok	170
A sárkányölő vitéz	170
Kallós Zoltán meséi	171
Az egy lábú liba	171
A pap által küldött libák	171
Látlak, Tolvaj!	171
A cigányra dőlt feszület	172
A megújított szerszám	172
Az összevarrt leány	172
Mióta mosogat Éva?	173
A nagyigényű menyecske	173
A zsidó legény házassága	174
Az átruházott szülési fájdalom	175
Az átvállalt szülési fájdalom	175
A buta ördög	176
A tetű és a takony	176
Egyéb hagyományok	176
A pap és a kurátor	176
Egy magyardécsei mesemondó emléke	176
PÉLDÁZATOK	178
A nehéz kereszt	178
Imádkozzál, de kapaszkodj is!	178
Ki az igazi férj?	178
Asszonypeti (Mindenki a saját dolgát végezze!)	179
HAZUGSÁGMESÉK	180
Világháborús kalandok I–VI.	180
A hatalmas hőesés I–III.	181
A hatalmas tél.	181
A hatalmas káposzta I–III.	182
A méhek és a kaptárjuk I–III.	183
A nagyotmondó sofőr	183

A nagyotmondó orvvadász I–II.	183
A nagyotmondó vásározó I–II.	184
A hatalmas hal I–III.	184
Az óriáskerék I–II.	185
Az oroszországi szántóföldek	185
A megtalált zsebóra	185
A leejtett szekerce I–II.	186
A megmalacozott koca I–II.	186
Az elmúló székrekedés	186

JEGYZETEK	188

FÜGGELÉK	197
Adatközlők	197
A gyűjtések helyszínei	199
Tájszavak	201
Irodalom	203
A képek jegyzéke	206

KÉPMELLÉKLET	209

Bevezetés

Sok más európai nemzethez hasonlóan a magyar folklorisztikában is kitüntetett szerep illeti meg a népmese műfaját. A 19. században többek által vágyott, keresett, ám meg nem talált „naiv eposz” hiányában mondhatni „jobb híján”, ám alapvetően mégiscsak „saját jogon” a népballada mellett a mese vált a magyar népköltészeti örökség „zászlóshajójává”, olyan rangos és emblematisztikus műfajjá, amely kellő epikai súllyal és esztétikai értékkel bír, és amely eredendően nemzetközi, mindazonáltal karakteres nemzeti jegyek is hozzáköthetők.

A 19. század elejétől meginduló magyar mesegyűjtés és mesekutatás tudománytörténeti áttekintése nem jelen kiadvány feladata, mindössze érzékeltetni szeretnénk, hogy e műfaj feltárása Gaal György, Erdélyi János, Ipolyi Arnold, Arany László, Kálmány Lajos, Benedek Elek és mások nyomán igazából a 20. században vett meghatározó lendületet, kivált az 1940-es években útjára indított *Új Magyar Népköltési Gyűjtemény*, illetve az Ortutay Gyula nevéhez köthető egyéniségkutató iskola által.¹ Az azóta eltelt 75 év során a magyar folklórkutatás keretében közel félszáz olyan egyéniségmonográfia, illetve népköltészeti gyűjtemény jelent meg, amely egy-egy (megtalált, felfedezett) népi mesemondó repertoárját (vagy annak egy részét) tárta fel, adta közre többnyire tudományosan annotált, szövegű formában. Mindez akár egyfajta hungarikumnak is tekinthető, hiszen mennyiségi tekintetben egyedülálló a nemzetközi folklorisztikában, különösen annak tükrében, ha azt is megemlítjük, hogy számos további rangos mesemondói korpusz máig is kéziratban lappang, megjelenésre vár. Az egyéniségkutató mint módszer rövid időn belül a folklórkutatás, illetve a népi kultúra más regisztereibe is elhatott és mintát adott, miáltal sorra láttak napvilágot a jeles népi muzsikusról, táncosokról, nótafákra, tárgyalkotó népművészekről szóló kötetek és egyéb feldolgozások. A folklór ugyanis bármennyire is közösségi keretekben valósul meg, alkotó készségű, invenziós specialisták nélkül nem működne, illetve óhatatlanul elszürkülne. A rangos 19. századi kezdetek és Ortutay tudománytörténeti jelentőségű kezdeményezése ellenére a magyar mesekutatás máig legproduktívabb időszaka a 20. század második fele volt, amikor a jelzett egyéniségmonográfiák zöme is publikálásra került, amikor a különféle népszerűsítő antológiák² mellett (és helyett) megjelentek az első tudományos igényű összeállított és a magyar nyelvterület egészéről merítő népköltészeti korpuszok,³ amikor posztumusz megjelent Berze Nagy János nagyhatalús mesekatalógusa,⁴ valamint valamivel később a nemzetközi klasszifikációs gyakorlatot követő 12 kötetes *Magyar népmesekatalógus*.⁵ A szövegfolkloristák (mesekutatók) ezredforduló körüli években színre lépő új generációja a rengeteg

¹ ORTUTAY Gyula, 1940.

² BENEDEK Elek, I–V. 1894–1896.; ILLYÉS Gyula, 1953.

³ *Magyar népmesék*, 1960.

⁴ BERZE Nagy János, I–II. 1957.

⁵ *Magyar népmesekatalógus* 1–10., 1982–2001.

elért eredmény dacára többnyire ugyanazon elvégzendő feladattal szembesülhetett, mint évtizedekkel korábban tevékenykedő jeles elődeik: máig sem létezik egy a magyar népmeséről szóló releváns, átfogó igényű monográfia, a jelzett műfaji korpuszok nehezen hozzáférhetők, és ami a lényegesebb, mára részben elavulttá és sok tekintetben újragondolandóvá vált a magyar népmeseanyag tudományos rendszerezése is, hiszen a nemzetközi folklorisztikában jelentős, új szempontokat megjelenítő klasszifikációs munkálatok történtek időközben,⁶ legfőképpen pedig azért, mert a jelenlegi tudásunk szerint ismert népmeseanyag nagyságrendekkel meghaladja a katalóguskészítők által felhasznált népmesék számát (mintegy duplája annak) – amint arra annak idején már a *Magyar népmesekatalógus* egy recenziója is figyelmeztetett.⁷

Az utóbbi két évtized magyar népmesekutatásában két kutatási irány nyert teret és ért el jelentős eredményeket. Egyrészt minden korábbinál professzionálisabbá vált a műfaj 19. századi kutatástörténetének, főbb korabeli rétegeinek a feltárása és esetenkénti újraértelmezése az újonnan feltárt és publikált szövegbázis tükrében,⁸ másrészt – talán utoljára a magyar mesekutatás történetében – a recens gyűjtések is újra megélnélkültek, mintegy másfél tucatnyi korábban nem ismert népi mesemondót, gazdag mesemondói repertoárokat, valamint ezres nagyságrendben korábban regisztrálatlan népmesei anyagot tárva fel – történetesen immár valóban (és valóban!) ama bizonyos „utolsó óra” jegyében. A népköltészeti örökség feltárásán és egyes mesemondó egyéniségek megtalálásán túlmenően e jelzett intenzív gyűjtések három fő hozadékkal is szolgáltak a mesekutatás számára: egyrészt a nagyszámú recens adat nem csupán tovább árnyalta földrajzi tekintetben a magyar népmesekincs elterjedéséről, regionális tagolódásáról eddig alkotott képet, hanem tipológiaiilag számos ponton ki is egészítette azt új típusok és altípusok sokaságát tárva fel, nem utolsósorban pedig nyilvánvalóvá tette mindazt, hogy egy kiemelkedő tudású mesemondó többnyire nem csupán mesemondó, hanem a népköltészeti/prozaepikai műfajok többségének is nagy tudású ismerője és hagyományörzője.

A sorozatindító kötet e sorok írójának népmesei tárgyú gyűjtéseiből ad közre egy gazdag anyagot felvonultató válogatást. Mindazon műfajilag mesének tekinthető, vagy azokkal szoros műfaji rokonságban lévő folklórszövegeket, melyek az utóbbi húsz évben kerültek rögzítésre, és amelyek másutt még nem jelentek meg, illetve táji gyűjtemények, egyéniségmonográfiák részeként sem hozzáférhetők. Többnyire a magyar nyelvterület egészére kiterjedő intenzív és szisztematikus táji mondagyűjtések „farvizén” felszínre került és megörökített meseszövegek ezek, számos esetben pedig olyan történetek, melyek egyes kiemelkedő tudású mesemondóktól lettek feljegyezve, jellemző módon immár a róluk szóló egyéniségmonográfia megjelenését követően, beszédesen illusztrálva mindazt, hogy egy

⁶ UTHER, Hans-Jörg, I–III., 2004.

⁷ VOIGT Vilmos, 1993. 174.

⁸ Néhány átfogó igényű szövegkiadás és elméleti áttekintés a vonatkozó gazdag irodalomból: IPOLYI Arnold, 2006.; SZABÓ Sámuel, 2009.; GULYÁS Judit, 2010.; KÁLMÁNY Lajos, 2015. 217–286.; DOMOKOS Mariann, 2015. Itt szükséges jelezniünk, hogy a Kriza-hagyaték még kiadatlan meseanyagának sajtó alá rendezése (*Vadrózsák* III.) is előkészületben van.

folklórgyűjtés – lehet az bármilyen nagyszabású is – befejezhetetlen. Mindez a mesemondói repertoárokra lefordítva annyit jelent, hogy annak igazából csak az „adatközlő” súlyos betegsége vagy halála vet/vethet véget.

Az itt közölt gyűjtemény sem kíván bármilyen értelemben is teljes körű, átfogó igényű lenni. Fő célja a néprajzi „leletmentés” tudományos igényű közzététele, a dokumentálás. Éppen ezért szerkezetileg sem követi egy klasszikus táji vagy nagyszabású műfaji korpusz lehetséges struktúráját, már csak azért sem, mert egyszerre három célt kíván érvényesíteni: egyrészt hiánypótló jelleggel közreadni (főként a Felföldről, az Ung-vidékről) táji gyűjteményeket a megszokott alműfaji tagolásban, másrészt önálló „arcéllal” mindazon jeles mesemondók meséit, melyek újabban/utóbb kerültek tőlük megörökítésre, végül valamelyest nagyobb számban és koherensebb formában a magyar hazugságmesék műfaji alcsoportjának mindazon szövegeit, melyek zömében szintén a recens mondagyűjtések során lettek feljegyezve.

A közölt folklórszövegek legnagyobb részét – közel 30%-át a különféle felföldi mesegyűjtések alkotják. E felföldi gyűjtések meghatározó hányada a Varga Norberttel immáron másfél évtizede végzett közös terepmunka eredménye. E tekintetben kivételt képeznek a herencsényi, kiskovácsvágási, martonyi, mátraballai és tereskei gyűjtések. A felföldi korpuszon kívül önálló táji arculattal jelenik meg e kötetben az Ung-vidék is, mely kistáj prózaepikai hagyományvilágát ugyancsak Varga Norberttel közösen térképeztük fel. A fentiekén kívül – több jeles mesemondó által képviselve – külön táji korpuszt jelenítenek meg az erdélyi Mezőségről,⁹ valamint Gyimesből származó meseszövegek, ám jelzésszerűen az Érmellék, a Sebes-Körös völgye, a Körösköz, valamint a szlovéniai Muravidék is képviselve van e kötetben.

A gyűjtemény leginkább kompakt és esztétikailag figyelemreméltó darabjai – mondhatni értelemszerűen – egyes kiemelkedő tudású mesemondókhoz köthetők. Az általuk elmondott történetek súlya számbelileg és terjedelmileg is meghatározó: a közölt 210 szövegből 89 mesét ők mondtak el. Ők tizenhatan nevesítve, kiemelten is megjelennek a kötetben, mindazon (hetven településről származó) nyolcvanegy adatközlő sorában, akiktől folklórszöveg került be a gyűjteménybe. E népköltészeti specialisták egyike a rimaszécsi Váradi Gyula, akinek előadásában két hősmese szerepel a gyűjteményben (1–2.). Váradi egyike volt azon magyar nyelvű gömöri cigányoknak, akiknek sajátos elbeszélői kultúrája sok tekintetben unikálisnak tekinthető a magyar folklórban. Szintén rimaszécsi volt az a Busa Viktor is, akire B. Kovács István hívta fel a figyelmet, őt általa elmondott hősmesét publikálva egyéni-ségmonográfia formájában egy önálló kötetben.¹⁰ Maga a hősmese terminus Kovács Ágnesnek tulajdonítható,¹¹ s noha e szövegek valójában a tündérmesék közé sorolhatók, indokolt lehet e fogalom használata, hiszen éppen e gömöri példák mutatják, hogy sajátos, szertelen képzeletvilágukkal, laza szerkesztésmódjukkal, egyedi névhasználati gyakorlatukkal a nevezetes hősookról szóló tündérmeséken belül is külön

⁹ MAGYAR Zoltán, 2007.

¹⁰ B. KOVÁCS István, 1999. Szintén egy gömöri (Gortva-völgyi) cigány mesemondót állít középpontba Varga Norbert közelmúltban megjelent kötete (VARGA Norbert, 2015).

¹¹ KOVÁCS Ágnes, 1979.

minőséget képviselnek. Minden jel szerint e mesélési gyakorlatnak a dél-gömöri Rimaszécs volt a központja, ahol néhány évtizede még egymással vetélkedő mesemondó-dinasztiák léteztek a helybeli cigányság körében, példájuk, hatásuk pedig vidékszerte kisugárzott. E gömöri cigány elbeszélő hagyományt – Varga Norbert jóvoltából – egy készülőben lévő monográfia örökíti majd meg.

Remélhetőleg a közeljövőben megjelenik az az egyéniségmonográfia is, amely a közelmúltban elhunyt tereskei pásztor és dudás, Pál István folklór repertoárját adja majd közre átfogó igénnyel.¹² Noha „Pál Pista bácsi” népzene kutatók általi felfedezése (az 1990-es évek eleje) óta jó értelemben vett folklórsztárrá és a néprajzi gyűjtők által sokat faggatott adatközlővé vált, csak néhány esztendeje derült ki róla, hogy egyebek mellett kiváló mesemondó is. Mesei repertoárjának egyik leginkább sarkalatos, önreflexív darabja **(3.)**, valamint a palócföldi mesemondásra reflektáló két díté **(47–48.)** szerepel tőle a kötetben.¹³ Az ugyancsak 2015 első felében elhunyt herencsényi Szandai Terézről bő tíz éve mesemondói egyéniségmonográfia is készült, melyben az itt közölt tréfás mese **(32.)** egy korábban rögzített szövegváltozata olvasható.¹⁴ E narratívum a palóc mesemondó asszony egyik leginkább kedvelt és különféle kulturális rendezvényeken is gyakran előadott története volt. A legeredetibb hangú tornai mesemondó, a kiskovácsvágási Bucsek József¹⁵ szintén egyik „alaptörténetével” került be e gyűjteménybe, amit négy év múltán mondott el újra a kérésünkre **(11.)**.

A gyűjteményben szereplő két további jeles mesemondó is felföldi illetőségű. E sorok írójának összeállításában szintén egyéniségmonográfia (és Szandai Terézhez hasonlóan portréfilm) örökíti meg az észak-borsodi Martonyiban élt bányász, Ésik István alakját és történetmondói repertoárját. Ésiktől a kötet megjelenését¹⁶ követően még két alkalommal volt szerencsénk gyűjteni, s minden újabb találkozás újabb történetekben részesített **(49–53.)**. A lontói Buzás Istvánnal 2011-es Hont megyei (Ipoly menti) gyűjtőutunk alkalmával sikerült megismernedni, s mint azt a tőle feljegyzett folklórszövegek is mutatják **(54–67.)**, ő a különféle tréfás népi elbeszélések specialistája volt (műfaji okokból számos tőle hallott viccet és adomát nem válogattunk be e gyűjteménybe). E jó kedélyű, rokonszenves embert a falujában nem is mesemondónak, hanem afféle tréfamesternek tekintették.

Ésikhez hasonlóan folkórgyűjtői pályafutásunk legutóbb megismert nagy tudású mesemondója, a révi Géczi Hegedűs Sándor is lepett meg újabb történetekkel a róla szóló/tőle származó kötet megjelenését követően.¹⁷ A palóc mesemondókhöz hasonlóan 2015-ben meghalt révi hagyományörző egyedülálló volt a tekintetben, hogy nem csupán mondta, hanem – immáron nyugdíjasként – írta is a meséket. Az egyik tőle származó, mondai elemeket tartalmazó állatmese **(103.)** va-

¹² Agócs Gergely és Juhász Zoltán jóvoltából.

¹³ A téma legújabb két alapvető irodalma: NAGY Zoltán–BENEDEK Katalin, 2010.; GÖRÖG Veronika, 2012.

¹⁴ MAGYAR Zoltán, 2004a. 116–118.

¹⁵ MAGYAR Zoltán, 2004b.

¹⁶ MAGYAR Zoltán, 2005.

¹⁷ MAGYAR Zoltán, 2012.

lójában ilyen történet, míg további két szöveg (**101–102.**) más szövegváltozatban fellelhető a fent említett kötetben.¹⁸ Különös módon nem vált a jeles mesemondó repertoárjának részévé az a tündérmese (**100.**), amely azonban a családi szájhagyomány által mégiscsak tovább öröklődött, és amit szintén Réven, a mesemondó nővérétől jegyeztünk fel. Mesei ismereteik forrása javarészt azonos volt: saját nagyapjuk, a Hircuj papóként emlegetett néhai révi mesemondó.

A gyimesi csángók epikus hagyományvilágát mára több meghatározó kötet is megörökíti. A főbb monda-,¹⁹ és balladagyűjtemények²⁰ mellé csak az utóbbi tíz-húsz esztendőben sorakoztak fel a különféle, meseanyagot is közlő gyűjtemények, egymás után emelve ki az ismeretlenségből jeles csángó történetmondó egyéniségeket. A csinódi Karácsony Gyula,²¹ a gyimesbükki Albert Mátyás,²² a gyimesfelsőlóki Póra Péter²³ és Tankó Fülöp Gyugyu²⁴ közül ez utóbbi hagyományörző (egyedüli élőként közülük) még 2015-ben is mondott – a kötetlen beszélgetés hozta szófordulatként – a megelőző húsz év baráti ismeretsége során sem említett, kuriózumszámba menő történeteket (**120., 122.**). Vele ellentétben a gyimesfelsőlóki Bodor Kamilla kilenc meséje még az 1996-as állomásozó gyimesi terepmunka idején örököltetett meg (**110–118.**). Rajtuk kívül Karácsony Gyula féltestvére, az ugyancsak csinódi (Úz völgye) Fodor István szerepel további két gyimesi csángó narratívummal e gyűjteményben.

E folklórkötet terjedelmileg legnagyobb részét a mezősgéi mondagyűjtések alkotják. Különösen figyelemreméltó az ördögösfüzesi mesemondó és népi énekes, Hideg Anna példája, akivel a több éven át tartó mesegyűjtést azzal zártuk le, hogy minden általa tudott mesét elmondott, ám a kötet megjelenését követő újabb és újabb látogatásaink alkalmával mindig meg tudott lepni azzal, hogy még eszébe jutott egy-két gyerekkorában hallott mese, melyeket az emlékmorzsa kockáiból, epizódokról epizódra haladva, az esti lefekvést követően rakott össze. Mint azt az említett ördögösfüzesi mesegyűjtemény bevezető tanulmányában kihangsúlyoztuk,²⁵ mesemondóként Hideg Anna a tündérmesék specialistája, és ismereteink szerint mára egyedüli autentikus ismerője és tolmácsolója. A tőle újabban feljegyzett másfél tucatnyi meseszöveg fele is ezt az alműfajt képviseli, esztétikailag kiforrott, szerkezetiileg kompakt, klasszikus szépségű szövegváltozatok formájában (**125–133.**).

Sok tekintetben hasonlóak mondhatók el a másik jelentős ördögösfüzesi mesemondó, Kisláposi András kapcsán is, aki az elmondani kívánt meséket és egyéb történeteket jelző kockás füzetébe még az ördögösfüzesi vonatkozású folklórkötet megjelenését követően is jegyeztett fel újabb – az emlékezetből felidézett – me-

¹⁸ Uo. 65–85., 166–168.

¹⁹ BOSNYÁK Sándor, 1982.; SALAMON Anikó, 1987.; MAGYAR Zoltán, 2003.; TAKÁCS György, 2004.; MAGYAR Zoltán, 2008.; Uő, 2009a.

²⁰ Kallós Zoltán, 1970.; Uő, 2014.

²¹ ORBÁN Dénes szerk., 1997., MAGYAR Zoltán, 2009a.

²² ALBERT Ernő, 1999.

²³ MAGYAR Zoltán, 2006.

²⁴ MAGYAR Zoltán, 2008.

²⁵ MAGYAR Zoltán, 2007. 23–25.

secímeiket (143–145.). E két folklórtörténeti jelentőségű mesemondón kívül a szintén ördögösfüzesi Lakatos Rozália, valamint a bálványosváráljai Máté Erzsébet elmondásában szerepel több mezősegi mese – többnyire példázatok és legendamesék – a gyűjteményben (147–158.). Némiképp rendhagyó módon számos válaszüti és feketelaki tréfás mese található a kötetben Kallós Zoltántól is, aki maga üzent értünk, hogy a diktafon túlsó oldalán helyet foglalva szívesen megosztaná velünk mindazon kötetlenebb, szabadszájúbb trufákat, melyeket maga is úgy hallott még fiatalkorában, illetve legkedvesebb adatközlőitől (159–171.).

A bihari Érmellékről a kiskereki Koczás Sándor meséi Fábíán Imre gyűjtései által kerültek fel a magyar mesekutatás térképére.²⁶ A Kiskerekivel szomszédos Érkeserűben élő Horváth Sándorral 2010-es érmelléki mondagyűjtő utunk alkalmával kerültünk ismeretségre, és személyében egy újabb nagy tudású történetmondó került felszínre, a két érkeserűi kiszállás azonban sajnálatos módon folytatás nélkül maradt; annyi azonban az itt közölt öt szöveg alapján is sejthető, hogy a falujában csak „mese bácsi”-ként emlegetett adatközlő a pajzán jellegű tréfás meséknek volt specialistája. Az érmelléki mesehagyomány kapcsán szükséges utalni a 20. század közepén élt, elsősorban szintén úgynevezett „zsíros” meséket tudó szalacsi mesemondóra, Hugyos Elemérre (99.). Bizonyos értelemben immáron egyfajta történeti díté gyanánt a Dél-Alföldön egy néhai péterrévei mesemondóról is említés tettek (107.), a folklórtörténeti ismertségű magyardécsei Balla Marci Jánosról pedig saját gyűjtője emlékezett meg (173.).²⁷

A gyűjteményben közölt 210 folklórszöveg a mese minden műfaji csoportját, alműfaját felvonultatja. A kötetben legnagyobb számban fellelhető tréfás mesék (30%) közvetve a gyűjtések időpontjára is utalnak, jelezve, hogy az ezredforduló körüli években még leginkább és legkönnyebben a különféle tréfás népi elbeszélések voltak megörökíthetők. A vallásos tematika folklórbeli továbbélését is jelezve viszonylag nagy számban kerültek elő legendamesék és különféle egyéb apokrif történetek is (16%), míg az állatmeséket (4%) és a tündérmeséket (15%) már inkább csak a nagy tudású mesemondók mesélték. Ez utóbbi – leginkább rangosnak tekintett – alműfaj romlását és visszaszorulását jelzi, hogy ha ilyen szöveget nem „vérbeli” mesemondó idézett fel, jellemző módon már csak töredékes, szűzszerű szövegváltozat került megörökítésre.

A tréfás mesékkal rokonítható, ám külön műfaji csoportot alkotó hazugságmesék ugyancsak nagy számban kerültek lejegyzésre. Noha ennek az alműfajnak is megvannak a maga specialistái, az még a 2010-es évek első felében is széleskörűen volt gyűjthető (főként férfiaktól, a hetvenes-nyolcvanas éveikben járó generáció katonaviselt tagjaitól). Az itt közölt 29 hazugságmese (14%) e sokáig figyelembe sem vett alműfaj tematikai sokszínűségére és meglehetősen foghíjas tipologizált-ságára figyelmeztet. A műfaji értelemben leginkább túlélőnek tekinthető falucsúfoló történeteket e kötetben mindössze három szöveg képviseli, azonban jelezniük szükséges, hogy azok száma – publikált, illetve kézirat formában – csupán saját

²⁶ FÁBIÁN Imre, 1984.

²⁷ BALLA Tamás–FARAGÓ József, 1970.

gyűjtés eredményeként is több százra rúg. Hogy e helyen nem közlünk belőlük többet, annak fő oka az, hogy ennek a lokális vonatkozásai miatt átmenetinek tekinthető alműfajnak a folklórszövegeit koncepcionális megfontolásból következetesen a különféle táji mondagyűjtemények részeként szerepeltetjük.

A gyűjtemény szerkezetének kétfajta (táji, illetve mesemondók szerinti) tagolása magyarázza, hogy egyes narratív típusok többször és több helyen is ismétlődnek (ATU 157, ATU 300, ATU 326, ATU 365, ATU 407B, ATU 774B, ATU 774C, ATU 822, ATU 960, ATU 1455B, ATU 1530*, ATU 1530A*), hasonlóképpen néhány, a mesekatalógusban nem szereplő, típus is (például **85.**, **162.**, illetve **91.**, **124.**). Néhány esetben olyan ritka szövegtípus előkerüléséről van szó, amely a korábbi közlések, illetve a szakirodalom szerint nem volt ismert arról a vidékről, vagy mindösszesen néhány szövegváltozatát tartják számon. Ez utóbbira sokatmondó példa Tankó Fülöp Gyugyu Gyergyóba lokalizált novellameséje (**122.** – ATU 939A), amelynek mindössze egyetlen előfordulását jelzi a *Magyar népmesekatalógus*.²⁸ Különösen szembetűnő, hogy milyen sok, a szakkutatás által tipologizálatlan, ám műfajilag mesének tekinthető folklórszöveg is része e recens anyagból merítő gyűjteménynek: a közölt hazugságmesék kétharmada ilyen, ám számottevő az arányuk a tréfás mesék (különösen az úgynevezett pajzán vagy obszcén mesék)²⁹ és az itt csak jelzésszerűen közölt rátótiádák esetében is.³⁰ Azaz, mint arra már korábban is utaltunk, az ATU 1200–2000 típusszámok közötti regiszterben a *Magyar népmesekatalógus* generális kiegészítésre és újragondolásra szorul, és megfontolandónak vélünk hasonló revíziót a legendamesék kapcsán is, az Antti Aarne, Stith Thompson, majd újabban Hans-Jörg Uther által csak szelektív módon figyelembe vett mondának nem minősülő különféle apokrif történetekre, valamint példázatszerű vallásos népi elbeszélésekre tekintettel. E gyűjteményben is több ilyen jellegű, a korábbi tudományos rendszerezés által figyelmen kívül hagyott vallásos tematikájú narratívum szerepel.

Végül a közreadás a módjáról. A gyűjteményben közölt folklórszövegek mindegyike diktafonos gyűjtés nyomán rögzítésre került, szerkesztetlen, szövegű lejegyzés. Folklórgyűjtői beavatkozás mindössze egyes szövegek címválasztásában (jellemző módon a rátótiádák, a diték, egyes legendamesék, valamint a hazugságmesék esetében) történt, a mesék túlnyomó többségének a címe a történet elmondójától származik. A szövegek publikálásakor igyekeztünk megtartani azok tájnyelvi előfordulását is, különösen a kettőshangzókra és az „elharapott” szóvégi mássalhangzókra (ez utóbbiakat jelöltük ’ aposztróf jellel). A közölt narratívumok könnyebb értelmezhetőségét a kötet végén található szakirodalmi apparátus, a különféle mutatók hivatottak elősegíteni, a szövegek jegyzeteiben pedig azok nemzetközi, illetve magyar típusszámát, típusképletét is feltüntettük (a szakkutatás

²⁸ *Magyar népmesekatalógus* 4., 1984. 232.

²⁹ E történetcsoport legnagyobb szabású, sok tekintetben úttörő gyűjteménye: BURÁNY Béla, 2007. Raffai Judit kéziratos vajdasági népmese katalógusában ezek a történetek is rendszerezésre kerültek.

³⁰ Gyűjtési tapasztalataink szerint egyes vidékek folklórja különösen gazdag a különféle falucsúfoló történetekben, például: MAGYAR Zoltán, 2009b. 147–158.; Uő, 2010. 204–214.

által még tipologizálatlan folklórszövegek esetében a hiány tényét rögzítettük). A kötet végén található képmelléklet pedig bizonyos értelemben a közölt történetek illusztrációjaként is szolgál: a könyv legfontosabb adatközlőinek arcélét villantva fel többnyire mesemondás közben, gyűjtési szituációban.

Két gömöri hősmese (Váradi Gyula meséi)

Szegény János I.

1. Az úgy vót, hogy vót a faluba' – egy kis falu vót, igaz-e –, a falu végén vót egy kis házacska, olyan roskadozott ház ugye. Ott megszületett egy kisfiú. Abba' a kis roskadozott házba'. Megvót a nagy öröm ott a szegén házba, hogy született egy fiúgyerek. No és aztán mikor nevelkedett, nevelték, lassan nevelték má', mikor elérte a tizenhárom-tizennégy évet, hát vót ott abba a faluba' egy zsidó – hát mink úgy mondjuk, hogy zsidó, de nagykereskedő vót. Oszt ott mindig kellett valamit csinálni, igaz-e, átrakoskodni ezeket, vasakat, vagy mit tudom én, milyen holmikat. Oszt ő má' ő oda bejárogatott, oszt azé' má' igaz-e... de má' olyan ereje vót abba' az időbe is, igaz-e, hogy a zsidó embernek má' nem kellett más, csak ő. Mer' ő még fiatal gyerek vót, de ő amit megmutattak neki, ő aztat mind elvégezte. No oszt később-később, igaz-e, mikor má' lett tizennyolc éves, akkor álmodott ő. Ő éccaka, hogy: „Neked nem itt a helyed. Neked menni kell!” Oszt ahogy felkelt, igaz-e, akkor szétnézett maga körül, oszt... De meg is mondták neki, igaz-e, álmába', hogy hova kell neki menni. „Neked ebből a faluból el kell menni az ötödik vagy hatodik faluba, ott má' téged várnak!” Ő elgondolkozott rajta, igaz-e, csudálkozott: „Hát álmodtam én ezt? Almodni álmodtam”. Na aztán azt mondta az apjának meg az anyukájának, igaz-e, hogy:

– Nekem el kell menni!

Hát igaz-e, nem esett jól a két szülőnek. Hogy:

– Aztán hogy hova, fiam? Drága fiam!

– Nekem menni kell!

Elbúcsúzott a két szülőtől, két öreg szülőtől, elindult ő. De neki nem kellett utat se nézni, őtet má' vezették. Ő ment, csak ment, de má' mintha őneki má' mutatták vóna az utat, hogy merre. A hatodik falunál szintén egy olyan roskadozott házba' má' ott vót egy öregasszon. De má' nagyon öreg vót. Na aztán kivitte neki a...

– Gyere, fiam, gyere, ülj le!

Leültette, tett neki egy kis ennivalót elejibe az asztalra. No oszt akkor megmagyarázta neki:

– No, itt van ez a könyv. Vedd ki ezt a könyvet! – kivitte neki az öregasszony.

– Nézz bele! Olvass át legalább egy pár lapot belőle!

Na, átolvasta a fiú, hát az ő... má' utána valójába' azt fektette le, abba' a könyvbe', hogy mi fekszik, igaz-e, annak az öregasszonnak. Úgyhogy ahogy olvasta, ennek a természete, ösztöne, mindene, akarata, gondolkodása mind őbelé szállott. Ahogy olvasta, őbelé úgy ment az erő, úgy ment bele a tudás, úgy ment bele minden.

– No, fiam, hogy érzed magad?

– Jaj, mama – azt mondja –, hát ezt nem lehet kimondani! Hát én egészen megváltoztam!

– Így van, fiam – aszongya –, megváltoztál. No most má’ – aszongya – mehetsz, fiam! Előtted van a világ!

No oszt hát persze oszt a fiú má’ egészen másképp gondolkozott, igaz-e, má’ tizenyolc-tizenkilencedik évbe’. Elindult, ő má’ nem faluknak ment, igaz-e, nagyvárosoknak. No, nagyvárosokon vótak ezek a vezérek, igaz-e, aki nem tudom, hány falunak parancsolt, igaz-e, úgy kellett lenni, ahogy ő mondta, meg minden. No oszt akkor bement ő olyan kisebb vendéglőbe, oszt ott vótak má’ ennek a nagy vezérnek az emberei, igaz-e, néztek rá, hogy: ki vagy te, mi vagy te? Idegen vagy, igaz-e, minden, hát megismerték, hogy idegen. Elkezdtek lökdösni, taszigálni. Nem szólt semmit. Csak mikor kimentek a piacra, várták a vezért, igaz-e, má’ térgyepeltek az emberek előtte. Le. A vezér előtt. Ő meg mondta, hogy mit... Ő meg nem térgyepelt le, igaz-e. Aztán elkezdtek őt... No oszt akkor má’ hozzáfogott! Innen is adott, onnan is adott, csak hemperegtek tőle el az emberek. Ezt meglátta a vezér. Leintette:

– Ne bántsátok – aszongya –, engedjétek ide énhozzám!

Odament oszt. Oszt mondta [a vezér], hogy:

– Ki vagy te? Honnan vagy te?

Mondta ő, hogy honnan, igaz-e. Aszongya [a vezér], hogy:

– Azon a vidéken nem jártam. No – aszongya –, bejössz az én bandámba, akarsz lenni [az emberek]? – Aszongya: – Meglesz mindened, amire csak kívánsz, mindent teljesítek neked!

– Nem – aszongya –, én nem maradok. Nem maradok.

No akkor hát nem felizélte ennek a nagyvezérnek, hogy nem akart ott maradni neki, mint szolga, igaz-e, felhúzta az orrát.

– Hát akkor – aszongya – adjatok neki egy kardot! Kigyössz velem – aszongya. – Hogy ki lesz az erősebb!

Nohát mikor ezt meglátták, a többi nép, igaz-e, azon a nagy térségbe, a piactéren, a város közepin, igaz-e, bámulták. Összevágott véle, három-négy vágást csinált: má’ a nagyvezér a földön vót. Kiterült. Tapsolták a többiek, igaz-e, tapsolták, éljen, ő lett a vezér. Má’ a többi emberek se mertek semmit se szólni.

Aztán mikor ennek vége vót, ennek a nagy csitépaténak, jelent hozzá egy öregember. De má’ nagyon öreg vót, má’ száz éven is felül vót. Oszt akkor azt mondta neki, hogy:

– Tudom, hogy nagy ember vagy – azt mondja –, tudom, hogy nagy ember vagy, nagy erős ember vagy. De gyere el – azt mondja – az én házamba – aszongya –, mutatok neked valamit.

– Mikor menjek el?

Hát oszt mondta neki, hogy:

– Akármelyik pillanatba’ jöhetsz – azt mondja. – Nyitva van a házam – azt mondja neki.

Meg is mondta neki, hogy hol, elment. Mikor bement a házba:

– No – aszongya –, mit látol?

Aszongya:

– Semmit – aszongya –, csak tégedet.

Kinyitott egy kis ajtót: olyan embert látott, hogy má' annak vagy két méter, három méter magas ember vót, de ilyen vállai.

– No, fiam – azt mondja –, láttál-e még te ilyen embert?

Azt mondja:

– Soha életembe' – azt mondja.

– No – aszongya –, meg bírál-e evvel – aszongya – birkózni? Má' párbajra erre, vagy kardra, vagy birokra, amire akarod – azt mondja.

– Nem bánom – aszongya –, kipróbálok. Megbirkózok.

Kimentek ők az öreg elejibe, hét nap, hét éccaka mindég birkóztak. Egyik se bírt egymással. Mikor letelt a hét nap, hét éccaka, akkor megfordították magukat, azt mondták, hogy evvel nem bírnak, akkor rámentek a kardra. Kardval is vágták egymást hét nap, hét éccaka. Kardon se bírtak egymással. Nahát akkor az öreg azt mondja.

– Akkor nem úgy lesz – azt mondja. – Se evvel nem győztök egymással, se avval nem győztök, de aki má' itten győzött, az má' vót a Fél világ vitéze. Azt nevezték ki Fél világ vitézinek. Aki má' eztet legyőzte! – Úgyhogy osztán az öreg azt mondta, hogy: – No most má' elmentek még a másik országba. A másik fél világ részre. Mind a ketten. Oszt ott majd – aszongya – megmutassák – aszongya –, hogy melyitek lesz az erősebb!

Úgyhogy el is mentek ők oda ketten, odavitte – az is vitéz ember vót, igaz-e, nagy vitéz vót. Odavitte egy nagy fához. Egy nagy cserfa – de hát az nagyon-nagyon nagy fa vót. Annak a tetejibe' vót egy csomó. A gallyába'. Mint mikor egy vereb csinál egy kis fészket, vagy valami olyan, olyan csomó. Oszt kérdezték attól a nagy vitéztől, hogy mi az.

– Na – aszongya –, tanáljátok! – Aszongya: – Mi az?

Aszongya:

– Az szűrnök. Szűrnök.

– Mi az? Szűrnök? Na – aszongya –, majd abból jön ki.

Megütte a fa derekát, az a másik Fél világ vitéze megütte a fa derekát: má' is ott vót előttük. Abból a szűrnökéből.

– Na – aszongya –, álljatok ki mind a ketten!

Az egyiknek levágott egy pofot, leesett. Má' akivel először harcolt. A másiknak adott, az állotta. A szegén fiú. Szegén János. Ő állotta a pofont. Másik ódalról is adott neki, akkor is állotta.

– Te leszel a vitéz – aszongya –, te leszel a Fél világ vitéze! Megállottál a lábodon! – aszongya.

Neki tették ki a mellyire, kivarrták: Fél világ vitéze. Ő vót. Mikor bement az istállóba, az öreg egyet füttyentett: olyan két ló jött, olyan két ménes, hogy má' minden szőri szálon aranycsengő csengett.

– No, fiam – aszongya –, melyiket választod?

Választott egyet.

– Ez – azt mondja – megyen, még – aszongya – az ég enyhibe' is repül. Az ég enyhibe' is megyen! Az ég enyhibe'. Ennek meghúzod a szíját – aszongya –, ez felreptül veled, mint a fecske. Nem kell – aszongya – gyalog menned.

No úgylátja má' ő avval... ráült, kiválasztott abból a kettőből egyet, oszt avval ment. Hát de má' ő ugye nem ment falura, nagy városokra ment, igaz-e. Fogadták, királyok vótak, ilyenek-olyanok, hogy az mikor ő má' megjelent, igaz-e, hát ott csodálkoztak a népek, igaz-e, mikor az ég enyhiből ereszkedik le lóháton. Nagy dolog vót!

Úgylátja igaz-e, később, utóbb, ahogy idősödött, ahogy idősödött, má' huszonkét-huszonhárom éves vót, igaz-e, má' rágondolt a nősülésre. Meg kéne nősülni. No de hol? Hát ő, igaz-e, olyan szegén családból származott, hát most mire jött föl, nagy ember, igaz-e, Fél világ vitéze, meg ez, meg az, igaz-e, hát mégis csak valahogy szét kéne nézni. De hát ahogy járkált, jött, ment, még nem tanált magának párját. Nem tetszett meg neki sem egyik városba', se az egyik városba', se a másik városba'. Majd később osztán, má' mikor elérte má' a harminc évet, akkor látott egy szép jánt, ami neki má' megtetszett. No de hát azt mondta a ján, mikor elment hozzá, megkérte a kezit, hogy: udvarolhat-e neki, vagy mehet-e hozzá, azt mondta neki, hogy:

– Nekem van vőlegényem. Má' téged nem fogadlak!

Hát de kíváncsi vót, igaz-e, hát még olyan nagy embernek mégis má' bátorság kellett kimondani, hogy má' van vőlegénye, igaz-e. Hát aszongya:

– Hát megnézzük azt a vőlegént, hogy ki ő!

Na ahogy jött a fiú:

– Gyere – azt mondja –, legyél itt – azt mondja – két órán belül itt lesz! Mer' nekem nem kell, csak rágondolok, oszt má' itt is van.

Úgy is vót. Nohát azt mondja:

– Gondolj rá, oszt – aszongya – hadd legyen itt! Hadd lássam!

Úgylátja a jány elfordult, csak rágondolt arra a vőlegényire, a fiúra: az is má' lóháton má' az égből ereszkedett le. Egyenest elejibe. Oszt meghökkent ő is, igaz-e: ez se kizibuz egy ember lehet, igaz-e. Odament, kezét fogtak egymással.

– Te vagy – aszongya – a Fél világ vitéze?

– Én vagyok a Fél világ vitéze.

– Nahát gyere akkor – aszongya –, mutakozz be nekem – azt mondja –, hogy ki vagy te!

No osztán kardot rántottak, összecaptak ott is. Ott is vágták egymást három nap, három éccaka feszt. Ötödik-hatodik napra a fiú, a vőlegén megtértyelt. Akkor má' leesett térgyre, összetette a kezit:

– Bocsánat – aszongya –, hadd meg az életem!

– Na jól van – aszongya –, meghagyom az életedet! De olyan feltétellel: „Hűséges szolgád leszek, aszongya, amit parancsolsz, mindent megcsinálok!”

Aszongya:

– Amit parancsolsz, mindent megcsinálok! Örök szolgád leszek – azt mondja.

– Jól van – aszongya –, meghagyom az életed.

Leengedte a kardját Szegén János, leengedte a kardját:

– Na – aszongya –, esküdj meg rajta hétszer, hogy örökös szolgán leszel!

Leesküdött neki a kardjára, megesküdött.

– Itt leszel – aszongya –, ebbe' a városba', te leszel – azt mondja – a király. De

ha nekem – aszongya – valamit rosszul csinálsz, akkor – azt mondja – tudod, hogy mi vár rád. Nem lesz bocsánat! Nem lesz!

Úgy is vót. Ott vót a fiú. De hát neki a ján neki megtetszett, igaz-e, má' evvel vót jóba. Tudta nélkül ők együve mentek. Nem kérte a gazdájától, má' Szegén Jánostól az engedélyt rája. No, neki ez meg rosszul esett. Visszament egy pár hónap múlva, igaz-e, má' akkor ők együtt éltek.

– Nahát – aszongya – az én parancsodat megszegted – azt mondja –, nem kértél rá – aszongya – engedélyt, hogy elveheted-e vagy nem veheted el! Tudod, micsinállok veled?

Úgyhogy ötet lefenekeltette egy pincébe. Hét abroncsot tett rá.

– Itt leszel – azt mondja –, amíg én fel nem mentelek! Téged innen senki fel ne mentsen! Csak az én kezem által.

De a lánnak rosszul esett. Vele vót, férje vót. Ő meg felfogta magát bánatjába', ráúlt a lovára, felkapta a ló száját, a ló felvágott véle. Az ég enyhibe. Repült véle, mint a fecske. De má' ő csak gondolkozott a ján meg az izé után is... hogy olyan erdőbe szállott le, ahol az eget verte a teteje a fáknak. A ló leszállott.

– Kedves gazdám – aszongya –, innen tovább nem mehetel. Tovább nem tudok veled menni. Nincs erőm tovább menni! Ennek az erdőnek van valaki gazdája.

– Jól van – aszongya –, kedves lovam, s ha így van – aszongya –, hát megtanálom.

Úgyhogy ők gyalog mentek. No de olyan vót az erdő, hogy ahogy ment vóna a fa közt ki, nem lehetett, mer a fa ide-oda hajlott. Ő meg csak fogta, szakította szét, vagy hajlította szét. De má' ő ment egyenesen a kunyhó fele, amerre. Úgyhogy nagy keservesen meg kellett neki dolgozni, amikor elérte azt a kunyhót.

– No, Szegén János, itt vagy! – Aszongya: – Kutya igyad véred, holló hordja húsdod! Téged régen vártalak má' erre! Na most má' jó helyre jöttel!

– Hát én se bánom – azt mondja –, mer' – azt mondja – ilyen helyen életemben sose nem vótam. Ilyen erdőbe', mit – aszongya – a tied.

– Na János – aszongya –, gyere ide!

Elfuttyentette magát, annak is kiugrott olyan ló, egy fekete csödör, hogy még az üvé elbúhatott. Az is rápattant a lóhátra.

– Na, János – aszongya –, mire jössz most má'? Öltre-e vagy kardra?

– Amit te akarsz!

Na akkor ők a lóhátról egymásnak ugrottak. Le a földre. Amerre hemperegtek, döröngöztek, a fák úgy döröngöztek ki, fordultak ki. Amerre nyomták, verték egymást, vitték egymást. Úgyhogy azt a fél erdőt má' teljesen letörték, lezúzták. Se az egyik nem bírta, se a másik nem bírta.

– Állj meg – aszongya –, pihenünk! Egy napot – aszongya – megpihenünk, egy éccakára.

Egy napot, egy éccakát megpihentek, összehajintottak megint kardra. Avval se bírtak.

– Akkor – aszongya – most micsinálunk?

– Micsinálunk? Itt van ez a kőszikla. Te is nekiugratol – aszongya – a lovadval. Akinek megmaradt az életje, a' lesz – aszongya – a Világ vitéze. Válassz: te mész előre, vagy én menjek előre?

Aszongya:

– Én menek előre! – Szegény János.

Ráült a lóhátra, meghúzza a lova száját, neki annak a kösziklának. A köszikla visszavágta vagy ötven kilométerre. Visszapattant lovastul együtt.

– Talpra no! No – aszongya –, most te mész!

Akkor ő nekivágott, egy lángot vetett. Olyan lángot, mint egy szénakazal. Csak a csontja meg a porja maradt. Elégett. Má igaz-e, ő lett a Világ vitéze. Má’ ketten vótak. Ők vótak, a Fél világ vitéze meg ő. Szegén János meg... Eztán mikor eztet megcsinálta, egyet roppant el az erdő, egyet reccsent: hét ország vállott belőle. Nyomta ki magát a föld alól. Hét ország kiabálta, tapsolt:

– Éljen a mentség, éljen a megváltónk, éljen!

El vót átkozva az az ország. Őt má’ marasztalták, minden. „Éljen Szegén János, éljen Szegén János!” No ott akadt osztán meg neki az ő párja. Aki mingyá’ a nyakába ugrott. Össze-vissza csókolta. Avval megesküdték, most is élnek, ha meg nem haltak.

(Rimaszécs – Várad Gyula, 2006)

Szegény János II.

2. Nohát hol nem vót, az Óperenciás-tengeren is túl, vót egyszer egy felséges király. Ennek a felséges királynak tizennégy országa vót. A tizennégy országát őrizte hét vitéz. Úgyhogy oda az ő országába idegeny ember belépni, vagy valami rosszat csinálni... Azok éccaka, nappal fel vót a hét vitéz, és őrizték a tizennégy országot. Na, ez megvót, igaz-e, de vót neki, a felséges királynak – Szerencsen királynak hitták – vót neki egy szép lánya is. Egy gyönyörű szép lánya. A lányát csak egyszer egy évbe’ mutatta meg a népének, hogy milyen lánya van, hogy ismerjék meg, hogy kié az a lán, meg hova tartozik az a lány. Má’ mint a király lánya, nem? Hát megszerették, nagyon szép lán vót, a népek is szerették, tapsoltak rá, minden, úgyhogy má’ a lány, igaz-e, elérte az idejét, a tizennyolc évet, má’ jöhettek hozzá látogatnyi vitézek, tetszik-e, nem tetszik-e, melyik tetszik, melyik nem tetszik, igaz-e. Nem tetszett egy se a jánnak.

Jött osztán egy, mégis akadt egy, mellyén vasalva, be vót varrva, bevágva aranybetűvel: harminc országnak a fejedelme, királya. Ott má’ az ő apja is, a királynőnek az apja is, igaz-e, má meghajlott. Mer’ ő csak tizennégy országnak vót a fejedelme, ez meg harminc országnak vót a fejedelme. Hát hogyan fogadták vóna, má’ igaz-e, azt se tudták, hogy hova ültessék, micsináljanak, igen jó. Kihirdették a lagzit. Ekkor meg ekkor lesz az esküvője. No de a hír ment, igaz-e, az egész világba, mindenfele szét. Vitték a hírt. Készültek a nagy lagzira. Mikor eljött az ideje, a népek is mind felálltak, az egész nép, a Virzsin vitéznek is az egész – mert ennek is vót hét vitéze – sorba állottak a templomtól egész le a kastélyig, két sorba. Népek, vitézek, minden benne.

Mikor mentek az esküvőre, a templomajtóhó’ értek, elborult, elsötétedett. Mint-ha villám úgy csapdosott vóna be. Senki, a népek sivalkodtak, ordítottak, búttak

vóna még a föld gyomrába is, a féltésbe. Semmit nem látott, senki nem látott semmit se, mikor elmúltott a nagy ítélet, a nagy borult idő, a nagy sötétség meg a nagy minden, csattogás, ropogás, fölkeltek a népek, má' kivilágosodott: se vőlegény, se menyasszon. Háromszáz fejű sárkány érkezett meg az esküvőre. Az kapott mind a kettőnek a hajába, oszt tette a hóna alá, oszt vitte őket.

Na, ez má' el van menve, nagy vitéz ember vót pedig, a Virzsin vitéz. Meg kikötték – a sárkány – a két kezit, a két lábát kiláncolta, úgy hogy a kastélyra rálátott, a Szerecsen királynak a kastélyára. Hogy ötet is lássák, úgyhogy hogy süti a Nap, hogy hogy égeti a Nap a testyit. Úgy meztelenre vót, úgy vót kiláncolva. No, ez má' úgy vót, vótak neki vitézei, mondom, a Szerecsen királynak is vót vitéze, hiába. Nem vót erő. Ott má' nem vót tehetség, nem vót. Próbálkoztak szegények, vagy hármát-négyet csapott a farkával [a sárkány], húllottak le, mint a krumplit mikor szórják el, hiába. Nagy erő vót, nagy szörnyeteg vót: háromszáz fejű sárkány.

Na de hát a falu végén is vót egy szegény család. Annak is vót má' húsz-huszonegy éves fia. Ő járt így a városba, akinek segíteni kellett valamit, ezt megcsinálni, azt, hát ő ugye megcsinálta, igaz-e, hogyne csinálta vóna meg. Oszt így-e az öregeket evvel tartotta fel, a két öreg. Ahogy ők laktak, úgy a faluvégtől nem messze vót az erdő, oszt egy cserfa alá szokott ő feküdni mindég. Így ha már a városból hazajött. A cserfa alatt mikor lefeküdt, onnan meg súgták má', hogy:

– Mire vársz még, kire vársz még?

Akkor ő felkelt, megkapta azt a cserfát, egy rántással kirántotta a helyiről. Összecsapta két tenyerit, a két sarkát, felvágta magát az ég enyhibe. Onnan meg fejvel be, onnan, ahova kihúzta azt a cserfát. Egyenest le Alsóindiába. Ott terült ki egy fekete kastély udvarán.

– No, Szegény János, megérkeztél, már vártalak!

Várta. Vén remete. A földön vót a szakálla meg a haja.

– Vártalak, fiam – azt mondja. – Gyere be! – Elkiáltotta magát a vén remete: – Hát fürdőszobát neki csinálni! Fürdessétek meg!

Hat tündérján fürdette meg. Mikor megfürdették, bementek, jelentették, hogy kész van, meg van fürdetve Szegény János.

– Gyere, fiam!

Adott rá egy inget meg egy gatyát.

– Na, ezt vedd fel, fiam, magadra!

Mikor felvette magára, térdig szakadt a földbe a lába, az erőtől.

– Hogy érzed magad?

– Ó, hát bácsikám, ki se tudom mondani! Amilyen erőbe' érzem magam.

– Na fiam, e' még semmi! Majd amit még kapol a bátyámtól. No gyere be! – aszongya. Bevitte az istállóba: – Látod, mennyi lovak vannak itt? Látod, mennyi páncélruha van itt? Mennyi kard van itt? Minden – azt mondja –, itt vannak felszerelések. De ez egy se neked való. Ez egy se felel meg teneked! Nohát – aszongya – akkor tudd meg – azt mondja –, hogy hova ment: tudja majd a lovad, hogy hova kell menni! Ne félj, ez a gebe még elvisz oda! – azt mondja.

Hát ő csak aval, az a gatyá meg ing vót, ő húzott magára egy civil ruhát.

– Persze ezek a ruhák neked egy se felel meg.

Kivezették a lovat, kivágta magát a föld gyomrából, fel a fekete felhő állásába, oszt egyenest a Veres-tengernek a közepibe vágta be magát. Ott terült ki megint a bátyjánál a kastélyudvaron. Azok meg má' várták. Mert tudtak egymásról, igaz-e, hogyne tudtak vóna, tudományos emberek vótak.

– Gyere be, fiam – aszongya –, ne félj semmit se! Most má' jó helyt vagy!

Hej, mikor bevitték, megmutatta neki az ő vitézi szobáját, ami az övé vót.

– No, fiam, most ippen nézd meg má' – aszongya –, ebből má' válogathatsz, amilyent akarsz magadnak.

Bevitte a lóistállóba. Ránéz, hát má' János se vót, igaz-e, buta ember, ahogy ott abba a vízbe' meg mindenbe' megfürdött, még azt is tudta, hogy a patkányok miről beszélgetnek a lyukba'. Há' olyan tudomány, meg vót az a víz csinálva, az a fürdőszoba, igaz-e, rendesen, az a fürdővíz. Ránézett egyre, aszongya:

– Ez vóna jó!

– No, fiam, jól van – azt mondja –, ha neked ez kell – aszongya.

A ló azt mondta, megszólalt:

– Rendbe' van – azt mondja –, Szegény János, de ha leesküdöl itt, előttem, hogy örökös hű gazdám leszel, ugyanúgy leesküdök én is – aszongya.

– Én is hű gazdád leszek!

Mind a ketten leesküdtek, ottan letértyepeltek a lóval, ami kellett. Mikor felvette magára azt a páncélruhát, a kard meg a fogason ahogy fel vót akasztva, kék-zöld lángval lángolt. Eleven kard! Mikor kirántotta a kardot, a vén ősz ember, vérre mentek, kirántotta, oszt végighajintotta a derekán, azon a páncélruhán: az úgy csillogott rajta, belesült, mintha a húsába ment vóna, beleolvadt a páncélruha. Az úgy csillogott, ragyogott a fényességtől, alig lehetett abba a ruhába belenézni.

– No-no – aszongya –, má' most kimehetsz! – azt mondja. – De még – aszongya – van egy kívánságom.

– Micsoda?

– Ez a Fekete-tenger, ami az öcsémé – aszongya –, meg ez a Vörös-tenger, ez el van átkozva. Ez úgy van elátkozva, hogy ha te engem evvel a kardval úgy kétfelé vágol, hogy se az egy oldalam, se a más oldalam még egy dekával se legyen több, akkor – aszongya – ez az ország, ez a harminckét ország – aszongya – kimegy, kijön a föld tetejére.

– Nohát – azt mondja Szegény János – ha ez a kívánságod, megcsinálom! Te jót csináltál velem, én is megteszem a kívánságodat!

Kiállott a vén ember, vén ősz remete, kirántotta a kardot. Kirántotta a kardot: olyan lángot hajintott a kard, hogy atyaúristen, mer' hat kastély még bútt vóna el. Mikor a fejihe' mérte, úgy kétféle szelte, még egy dekával se vót az egy oldal se több. Egyet roppant, egy nagyot reccsent, ropogott a tenger, ugrált ki a fenekiből, mikor emelkedik fel harminckét ország. Kiabáltak, hogy:

– Éljen a mi megváltásunk, éljen!

Harangok, minden megszólaltak. Verték a mellyvasat. Harminckét ország fejedelme! Na mikor aztán bejött, má' igaz-e az ő országja külön vót, a Szerecsen király országja külön vót, a Szerecsen király országja nem avval vót határos, igaz-e, ráült a ló hátára, oszt mikor jött, má' az ő országjába, a Szerecsen királynak, ötet

megismerték, igaz-e, vótak olyanok, akik megismerték, ott is tapsoltak. Mingyá' jelentették a királynak. A király mingyá' hívatta magáhó', el ment a királyhó', igaz-e. Hát megvót a nagy gyász, igaz-e, abba az országba', má' hogyne lett vóna, igaz-e, hogy a jánya oda van, a vő, a veje is lett vóna, igaz-e, oda van.

– Jól – aszongya –, ne félj semmit – aszongya Szegény János –, menek – azt mondja – oda!

Az a szörnyeteg nagy dolog vót! Odament a' izéhe', ahol nagy kösziklába' lakott, nagy barlangba'. Az eget verte a teteje annak a nagy kösziklának. Mikor elkiáltotta magát Szegény János:

– Kutya igya a véred, holló hordja a húsod, gyere ki, mer' ha nem jössz ki, szétrugdostatom azt, ami a fejed fölött van – aszongya –, hogy még magja se lesz belőle!

Elordította magát az a nagy szörnyeteg – há' háromszáz fejű –, elordította magát:

– Menek – aszongya –, kutya igya a véred, holló hordja a húsod, menek Szegény János!

Há' má' mikor megroppant az a nagy köszikla, de má' az úgy szétment, mint akit szétégettek szénné, olyan lángval, olyan tűzvel jött ki. De Szegény Jánosnak táltos vót a lova.

– Ne félj – azt mondja –, gazdám, semmit se, csak – aszongya – ahogy én ugrálok – aszongya –, te csak üssel, ne félj semmit!

Jól ki se jött a kapun a szörnyeteg, abból a barlangjából, olyat kapott a fejire Szegény, olyan ütést, hogy ha azt más ember kapta vóna, azt az ütést, hát abból má még csakugyan még a csontjából, még a maradványából se maradt vóna. Jaj, nem is kellett más a Szegény Jánosnak, azt mondja, a lova megijedt:

– Kedves gazdám, ne lustálkodj, üssel!

Na akkor összecsaptak! Vágták egymást hét nap, hét éccaka. A háromszáz fejű sárkánval. Nyócadik napra má' a sárkánból úgy folyt a vér, mint a patak. Mintha patakból jött vóna. No má' osztán mondta a gazdájának a ló:

– No gazdám, most má' ne félj semmit, most má' ne engedd, csak adjad neki! Most má' csak adjad neki!

Úgyhogy nyolc napra má' összevágta a sárkánt, a nagy fejű, háromszáz fejű szörnyeteg sárkánt összevágta, kolbászba való húsnak vágta. Összevagdosta Szegény János. Tüzet rakott, ráhánta a húsát, elégette. A lova pedig a porját, a hamuját felszipantotta. Hogy még a magotokból se legyen semmi!

Ment, első vót neki, igaz-e, bemenni a kastélyba, ami bent vót. Azt a Virzsin vitézt megszabadítani, aki ki vót láncolva két keze, két lába, külön ki vót láncolva. Leszaggatta róla a láncot, felszabadította. A haját meg hat tündérján mosdat-ta, fésülte, mindent, nem akárkinek a kezibe' vót, a sárkánynak is a kezibe', hat tündérján gondozta a királyát. Hát ez má' felment Virzsin vitézig, az osztán hozta le a kastélyba. Úgyhogy vitték az apjáhó' a jánt, igaz-e, ott vót a helye, a kastélyba vitték át már, Szegény Jánost is, ott érdekelte őtet, hogy mi van ott, mi van benne, mi nincs benne. No mikor osztán meghívta, azér' mégis behívta, igaz-e, Szegény Jánost ezt a Virzsin vitéz:

– Hát má' gyere be – aszongya –, megmentetted az életünket – aszongya –, hát akkor mink is valamivel – aszongya – megsegítjük!

No de megígérte Virzsin vitéz, megígérte, hogy:

– Ha meg kell halni, én is meghalok érted! Ha te meg én értem, akkor én is megcsinálom azt!

Há' Virzsin vitéz, igaz-e, előállott az apósánál má', kiraktak mindent, ittak-ettek, jól mulattak, ők is mentek. Hát még ő is ment, Szegény János. Nézte azt az izét... kis házat, amibe ő lakott, má' nem lakott, nem vót benne senki a kis házba. Gondolkozik, gondolkozik, hogy ki vihette el, hova vitték el. A Világ vitéze vitte el az apját meg az anyját. Annak vót a mellyvasába belevágva, Egész világ vitéze. De ennek olyan hét vitézi vót, olyant má' csakugyan a világba nem lehetett tanálni. És rá vót írva az ajtóra, egy cédulára: „Nagy ember vagy, Szegény János, keress fel! Tudod, hogy hol lakok.” Nagy szó vót! Nagy szó vót, aztat hát mondom, hogy ő attól a hét vitéztől, ami a Világ vitézinek vót, ugye hát nem tudott bemenni az ő országjába. Vagy az ő határját átlépni, hát ott má' ember nem maradt meg. Mind-egy, felment a Szerecsen királyhó', lehivatta Virzsin vitézt:

– Hallottál te erről a Világ vitéziről?

– Ne is beszélj róla, Szegény János, ne is mondd! – azt mondja. – Olyan hét vitézi van, hogy nem is kell neked – aszongya – a Világ vitézivel megküzdened!

– No majd – aszongya –, meglássuk! – azt mondja.

Fogta magát, ráült arra a szép táltos lovára, felvágta magát az ég enyhibe. Elnyerítette magát a ló, má' a király így csinált, né:

– A Világ vitéze – aszongya – jön má'!

Levágta magát az országjába, az ő határjába levágta magát a ló. A hét vitéz egyszerre ott körbe is kapták. Kardot rántott a hét vitéz mingyá', csihé, kihúzza Szegény János is. Adott-e má' nekik csihé-puhéra süstést, meg kapást, sivalkodást, mint a macskák. Egymásnak. Két óra hossza alatt mind a hét a földön feküdt. A Világ vitéze meg így nézte [karba font kézzel]. Lóhátról. Két méterre meg ott vót.

– Szép – aszongya –, Szegény János, ez má' nagy dolog vót! No de most – aszongya – én jövők!

– Gyere – aszongya –, pajtás, jöhetsz te is!

No de má' mikor azok amikor azok összevágtak, ott má' mind a villámcsapás, mint az égből a csapások, ezek-azok, olyanok, csattanások, olyan roppanások. Hét napot, hét éccakát mikor levágtak, se az egyiknek, se a másiknak még a haja se görbült meg. Elhajintották a kardot, akkor egymásnak ugrottak ölre. Ott is hét nap, hét éccaka vagdosták ki az egyik vagy a másik a földön, senki... egymást torkolták, ahogy ütték-vágták,

– Álljunk meg! – azt mondja a Világ vitéze.

– Álljunk meg! Gyere be a kastélyba! – Elkiáltotta: – Híj nyé, micsináljatok, főzzetek-süssetek mindent! – aszongya.

Hozzá is fogtak: levágtak egy bikát, megsütték. Megették ketten. A felit ő, a felit ő.

– No, mit gondoltál ki – aszongya –, Világ vitéze? Micsinállánk?

– Kitanáltam – aszongya. – Téged kikötlek az én kastélyomhó', engemet meg

kikötöl – aszongya – a Szerecsen király kastélyáhó’, oszt aki elhúzza az egy más, az egyiket, ha te elhúzod az én kastélyomat, akkor te győztel. Ha én húzom el a Szerecsen király kastélyát, akkor én győztem.

– Rendben van!

Kötelet köttek a derekukra. Meghúzta Szegény János a kastélyát, az ő kastélyáról csak úgy szóródott a zsindely lefele. Mikor a Szerecsen királyét meghúzta a Világ vitéze, még egy zsindely se esett le onnan. De ők látták, igaz-e, hogy kinek hogy mozdul a kastélya. Úgyhogy, igaz-e, Szegény János bezony elhúzta az ő kastélyát. Megadta magát a Világ vitéze:

– Jól van, Szegény János, te vagy az erősebb, te vagy a világ Vitéze!

No de: ott is vót baj. Mer’ a jánya meg a Világszépje vót, a Világ vitézinek. A Világszép. Annak a nap homlokába, hold a mellyibe, két aranycsillag a vállába. Annak nem lehetett belenézni a szemibe. A szépségtől meg a fényességtől. Azt mondta, mert említette má’ az apja Világszép jányának, hogy:

– Mit szólsz hozzá?

Aszondta, a jány aszongya, hogy:

– Nem.

A jány csóvált a fejével, hogy nem. Hát igaz-e, Szegény János hát tudott mindent, ő meg vót kenve olyan vízzel, meg vót fürdetve, lemosdatva, akiben mindenféle boszorkányság, mindenféle szellemi munka, mindenféle gyógyszer abba’ a vízbe benne van. Amibe’ ötet megfürdette a hat tündér – a hat tündér meg mind boszorkán vót. Csak annak változtatták át magukat, aminek akarták. Tündérnek, oszt közbe mind boszorkán vót, mind a hat, aki ötet fürdette a kádba. Az tudott mindent. Le vót esve gambája, mer’ a Nagyvilági Szép, igaz-e, mikor az a jány azt mondta az apjának, hogy: nem.

Szegény János ráült a lovára, elbúcsúzott, igaz-e, jött hazafele a Szerecsen királyhó’. A Szerecsen király szívesen fogadta.

– Gyere be, fiam, ne félj semmit se, így lesz, úgy lesz, nem úgy lesz!

Mikor csak azt mondja neki a Virzsin vitéz:

– Szegény János – azt mondja –, te nem vótál – azt mondja a szörnyetegnek – azt mondja – a kastélyába’, mikor engem felszabadítottál?

Aszongya.

– Nem, nem vótam.

– No eridj csak – aszongya – be! Oszt turkálj fel mindent – aszongya –, mindent, amit csak látol, túrjál fel mindent! Oszt majd rájössz – aszongya –, hogy ha te nem jössz rá, én má’ valamit – aszongya – sejdíték.

Úgy is vót. Mélyen bent rugdosott fel mindent, turkált fel. Mikor bemegyen a pincébe, a legalsó pincébe, egy vénasszony ott ül egy kosárba egy tojáson.

– Megtanáltál – aszongya –, Szegény János? – megszólalt a vénasszony.

– Hát te – aszongya – ki vagy?

– Én vagyok – aszongya – ennek a szörnyetegnek a nagyanyja. Akit legyilkoltál.

– Oszt – aszongya – miér’ ülsz te – aszongya – egy lúdtojáson? Mi az a lúdtojás?

– Majd meglátod! – azt mondja. – Akarod-e látni?

– Hát – aszongya – kíváncsi vagyok rá – aszongya Szegény János.

– No, Szegény János, fogd meg ezt a lúdtojást – aszongya –, vágd ahó’ a vasajtóhó’, oszt akkor majd meglátod, hogy mi lesz!

Kivette maga alól a vénasszony a lúdtojást, odaadta, Szegény János odavágta a falhó’. Szétreccsent az a vár, egyet roppant, egybe az a kastély elmúlt. Szegény János tiszta aranyból vót. Sütött, még különbül sütött, mint a Világszépje. A Világ vitéznek a jánya. Annak, Szegény Jánosnak a szemibe nem lehetett belenézni a szépségtől meg a fényességtől.

No mikor eztet megtudták, igaz-e, hogy Szegény János milyen ember, mer hát má’ nem is ismerték meg a többiek se, má’ igaz-e, egészen megváltozott, egészen más ember vót. Ment ő megint oda, lóháton levágott, de má’ hát akkor a ján má’ reszketett, hogy jön, má’ tudták azok is, má’ mondta neki az apja:

– Látod – aszongya –, milyen ember lett belőle?

– Most má’ – aszongya – lehet róla szó.

Úgy is vót. Odaállott a jány eleibe, megmondta, meghajlott előtte:

– Na – aszongya –, Világszépje – aszongya –, meg vagy velem elégedve, vagy nem vagy megelégedve?

– Most má’ – aszongya – meg vagyok elégedve. De még egyet ha megteszel nekem – aszongya –, még jobban meg leszek elégedve.

– Mit?

– Majd ha menünk a hittel, oszt akkor megcsinálod nekem. Lóháton gyere! Én – aszongya – ott várlak a templomajtóba. Te gyere lóháton! Ott lesz az ég enyhíbe felcsavarva – aszongya – egy aranygömb, te lóháton felugratol oda, egy ugrásra meg egy szakításra ha leszakítod, má’ mentünk is be a templomba esküdni! Már próbálkozott, mer’ olyan vitéz nincs – azt mondja –, aki ne próbálkozott vóna azt a gömböt leszakítani. De még egy se szakította le, mert még mindég ott van!

Nem lehetett mást, se má’ semmit se. Ez vót a jánynak a kérése, meg kell csinálni. Úgy is vót, a jány felöltözött, igaz-e, rendesen, menyasszonyi ruhába, beállott az ajtóba. Ő meg lóháton. Oda a lovának:

– No, kedves lovam, most mit szólsz ehhez?

– Ne félj semmit, csak kapaszkodj énbellém-e!

Egész táltos ló vót. Mikor meghúzta a lova, osztán egyet ugrott, János megkapta azt a gömböt, mindenfélét, amire fel vót csavározva, köszikla vagy mi vót abba beléizélve, avval együtt leszakította. Hozta le a földre. Lehajintotta elejibe, a menyasszony elejibe.

– Na, mit szólsz?

Most má’ még a menyasszonya is letérgyepelt előtte:

– Bocsánatot kérek, János! – aszongya.

Ővele már nem lehetett bírni... Bementek a templomba, megesküdtek, most is élnek, ha meg nem haltak. Jó ember vót, fasza ember vót a Szegén János. Nagy vitéz ember vót, neki a világon párja nem vót.

(Rimaszécs – Váradi Gyula, 2009)

Felföldi népmesék

Állatmesék

A szarka meg a galamb

3. Vót egy szarka meg a galamb. Ez a galamb mindig azt mondta, hogy: tú-dom, tú-dom. A szarka meg mindig csak azt mondta, hogy: csak így, csak úgy, csak-csak-csak. A galamb meg mindig azt mondta, hogy: tú-dom, tú-dom. Hozzáfogtak fészket rakni. Hát a szarka az nagyon jól össze tudta rakni, tanította a galambot, hogy:

– Csak így, csak úgy, csak-csak-csak!

A vadgalamb meg mindig mondta, hogy:

– Tú-dom, tú-dom!

Hát nagyjából, igaz-e, na. De bizony nem tudta ő. Egyszer osztán megharagudott a szarka:

– No, ha tudod, akkor csináld te magad!

És akkor nem tudta megtanulni, mai napig nem tudja a fészket összerakni a galamb. Mesélgettem a gyerekeknek így nagyjából, oszt azon elaludt.

(Cakó – Bari Károly, 2009)

Tündérmesék

A sárkányölő szegény legény

4. Ahogy emlékszek össze-vissza, igaz-e, csak hogy miről szólt [a mese]. Hogy vót egyszer egy szegény legény, elment világot próbányi, nem vót, csak egy üres tarisznája, és elment. Tanálkozott a rókával. Hogy:

– Hova mész, te szegény legény?

– Menek világot próbányi!

– Jól van, ezen az úton haladj tovább, akkor jó úton mész!

Ment egy darabot, megint tanálkozik a szarkával.

– Hova mész, te szegény legény?

– Menek világot próbányi.

– Akkor csak ereszd, ezen az úton eredj, ne térjel le sehol, akkor jó úton haladsz!

Akkor megint ment egy darabon, tanálkozott a farkassal.

– Hova mész, te szegény legény?

– Megyek világot próbányi.

– Akkor csak ezen az úton eredj mindenütt, akkor jó úton haladsz!

Közbe meg ők elvezették őtet ahol a sárkánynak vót a barlangja. De közbe' neki vót egy olyan kardja, ennek a szegény legénynek... Aztán tanálkozott még közbe' egy juhásszal.

– Ne menj arra, szegény legény, mer' ott téged felfalnak! Má' a juhomat, elvitt ki tudja, hány darabot a sárkán!

– Nem félek én attól! – a szegény legény mondta.

Így van-e, fiam [*a mesemondó az unokája felé fordulva mondja*]? Csak ment, ment, ballagott, a juhásznak azt mondta, hogy „Én nem félek a sárkántól!”, ballagott tovább. Majd mikor odaér egy nagy kősziklához, má' kifújta a kék lángot a sárkány. Hogy ne menjen tovább. Ő azt mondta, hogy:

– Nem félek én tőled, hiába ijesztel!

Kirántotta a kardját, ment beljebb. Kinyújtotta az egy nyakát, ott csapdosott, csupp, elcsapta az egyik fejét. Az egyik fejét lecsapta a sárkánnak. Bizony. De má' nem tudott meneküni, mer' má' a lángot innen is fújták, onnan is fújták. Akkor osztán ő csak csapdarászott, lecsapta a másikat is. Aztán így ment ez sorba. Sorba a vitéz legény, a szegény legény lecsapta mind a hét fejét a sárkánnak. Aztán amikor má' nem bírta a sárkány, lecsapdosta a fejeket, bement a barlangba, ott meg tele vót arannyal a barlang. Aranpénz, aranyok, tele vót mindennel a barlang. Akkor oszt a szegény legény fogta a hátizsákját, telepakolta arannyal. Tért vissza, kérdezték oszt a juhász is, hogy:

– No, vót-e szerencséd, szegény legény?

– Vót bizony!

Hát nézték neki, hogy cipeli, má' alig bírta a sok aranyat. Bizony. Akkor osztán valahogy hazatért vele, bekopogott:

– Nyissa ki, édesanya, az ajtót, gyövek haza!

– Fiam, hazatértel?

– Haza!

Bement a házba, kiöntötte a sok aranyat, aranpénzt... Olyan gazdagok vótak, hogy még most is élnek, ha meg nem haltak. Hát nagyjából amit én így bejegyeztem a fejembe, nagyjából.

(Cakó – Bari Károly, 2009)

A juhászlegény és az ördögkirály lánya

5. Annak idején, nagyon-nagyon régen az ördög tanálta föl a dudát. De hogy tanálta föl az ördög? Úgy hogy akkor följöttek a' alvilágból a föld tetejére, és itt levettek egy nádszálat. Azt a nádszálat ahogy levették, azon fújták. Igen, egyszer-kétszer. De kettőt vágta ki. Majd akkor azon. Hú, megtetszett nekik! Meg is tetszett nekik, de nem bírták fújni. Azt mondja, kérem szépen, az egyik:

– Te, próbáljuk ki, ide hallgass, gyerünk vissza, a királyuknak a kutyája má' vak, nem lát. Lopjuk el, üssük agyon, nyúzzuk meg őtet, és akkor kikészítjük a bőrit neki valamivel, oszt abba bekötjük!

Ezt meg is csinálták ők. De ahogy megcsinálták, mi vót tovább? Az volt a tovább,

hogy a dudához akkor átvették, legelőször is ki járt a határba többet, mint a pásztorok. A szegények és a pásztorok. Nem vehette át a csikós, mer a ló hátán nem dudálhatott. De a kanász, a gulyás, béres, kérem szépen, ezek mind átvehették. Hát dudáltak.

Egy szép juhászlegény megirigylette aztat a dudálást, mer' látta azt, hogy dudálnak, ha jött egy szép lány vagy asszony feléje, megfogták a dudát, földobták a fára, elejbe ugrott, a duda szólt, ő meg táncolt avval a lánnyal. Csináltatott egy nagyon-nagyon szép dudát. De hiába csináltatta meg, sehogy nem bírt rajta megtanulni. Bánkódik, ahogy mentek a juhok, ment a szélén, hogy a kárba ne menjen. Látja egyszer: egy gyönyörű szép lány jön vele szembe. De olyan szép lány volt, hogy olyant még ő nem látott. Mikor elment oda, odaköszönt kérem a lány:

– Mit szomorkodsz, te juhászlegény?

– Jaj, drága szivem, szép szerelmem, hogyan szomorkodnék, mikor ezt a drága gyönyörű szép dudát megcsináltattam, és nem bírok megtanulni. A másik juhászok földobják a fára, ott is szól, bedobja az ágy alá, ott is szól, mikor kidobja a trágyadombra, még ott is szól. Én meg nem tudom megtanulni!

– Nem tudod megtanulni?

– Nem.

– Mé' nem?

– Hát én jó dudás akarnék lenni!

– Jó dudás akarsz lenni? Hát ha jó dudás akarsz lenni, én megmondom néked, hogy leszöl jó dudás. De akkor má' előre is megmondom, hogy nekik meg köll tagadni az Istent. Nem szabad imádkoznod, nem szabad templomba járnod, mert az ördögöknek leszö' az embere!

– Nem bánom én, te gyönyörűség, csak szépen dudáljak!

– Nahát akkor ide hallgass, ezt csináld meg, amit én mondok! Tavaszkor, mikor kirügyezik a csipkefa, az első évbe, amit megtermelt ágat, azt szépen vágd ki olyan késsel, amivel még nem vágtak semmit. Azt hozd haza. Majd szerezzél olyan kötélből madzagot, akin má' ember fölakaszkodott, avval kösd karikába, avval a madzaggal. Majd szerezzél kilenc fajta fát. A kilenc fajta fából csinálj egy széket, amit lucaszéknek mondunk. Luca napján kezd el csinálni, de úgy, hogy december 24-én estére, akkorra legyen kész. És amikor kész lesz az a szék – de minden nap valamit csinálj rajta –, akkor majd mikor éjfél mise mikor van, vedd a nyakadba ja csipkefa karikát, vedd a dudádat, vedd kérem szépen magadhoz a széket és vidd ki olyan útra, ahol keresztezik az út. A körnek közepibe tedd le azt a csipkeveesszöt, és mikor leteszed, tedd bele a széket, ülj rá. És vedd a lábad közé a dudát. De előre megmondom, fognak próbálkozni veled azok, akik megtanítanak dudálni; utána megmondom, hogy kik azok. De ki ne ugorj, mert téged darabkákra szagatnak! Akármit mondanak, azt mondd, hogy jó dudás akarsz lenni.

Hát jól van. El is készítette a széket végig, ment ki, szépen sütött a holdvilág, leteszi szépen az elágazáson, az út közepire, ráült a lucaszékre... Má' jön éjfél teljesen, még semmi... Mi az, hát nem lesz semmi? – magába gondolja. Egyszer hall egy oltári nagy zörgést. Látja, hogy nem tudja eléggé, hogy mi szalad feléje, hogy három helen is fut ki belőle a láng, mind az orrából, szájából, minden. Mikor odaér: egy hatalmas nagy szilaj bika. Mikor odaszaladt, megállt a garizskánál, nem ment [tovább]:

- Mit keresöl te itt, te juhászlegény?
- Jó dudás akarok lenni.
- Nem leszel jó dudás, mert keresztülmegyek rajtad!
- Én csak jó dudás akarok lenni.

Evvel eltűnt. De megmondta nekije az [a lány], hogy míg a Nap föl nem kel, addig ő onnan meg ne mozduljon, mer' őt fogják lesni. No, lássa a másodikná': szalad feléje egy akkora nagy vadkan, hogy kérem, fél méteres agyarai vótak. Ugyanazt mondta néki. Ő csak azt mondta:

- Jó dudás akarok lenni.
- Elment. Látja, egy hatalmas nagy szarvas tüzes agancsokkal jön. Mikor odaér:
 - Kelj föl és eredj el innen, mer' a szarvammal kivöszelek és széttéplek!
 - Én csak jó dudás akarok lenni. Nem verekedni. Én jó dudás akarok lenni.
 - Kelj föl, mert kiemellek!
 - Jó dudás akarok lenni.

És nyúl feléje... persze a kanász kívül, ami akasztott emberrel vót összekötve, nem nyúlhatott tovább a lucaszékhő'. Evvel:

- Hát ha jó dudás akarsz lönni!... – elfordult onnan.

De már reszketett félénkségibe [a juhászlegény]. Majd [a szarvas] két-három lépésről eltűnt.

Egyszer lát, jön egy hatalmas ember két fiatalabb emberrel. Odaér.

– Na, mondd el akkor – megszólítja az a nagy ember; ki volt kérem szépen az: a lánynak az apja, öccse meg a bátyja. Mint ördögök, mer' a lány is ördöglány vót –, jó dudás akarsz lenni? – megszólal az ördögapa.

- Igen.

– Előre megmondom: meg köll tagadnod az Istent! Isten nincs! Templomba nem járhatsz, imádkozni nem imádkozhatsz! Akkor mától fogva mienk vagy! Amikor te meghalsz, téged nem temetnek a temetőbe, be a sorba, hanem a garád kívülre. Mer' te nem mehetsz a sorba. Vállalod?

- Vállalom.

– Maj' ha meghalsz, nekünk csak a... mink téged meg fogunk mink nyúzni. Mert csak a bőröd köll nekünk. Ezt is vállalod?

- Vállalom!

- Rendben van!

Eltűntek. Gondolkozott, reszket ottan, a duda a lába között vót. De látta, amit a lány mondott, mer' má' a lány megmondta néki, hogy ki volt és mi lesz. „Hű, az a lány is, az a szép lány az is ördöglány?” – így magába. – „Jó vóna azt még feleségül is venni!” – gondolkozik. De várta, hogy mit mondott, hogy mikor kel föl a Nap. Mikor fölkelt a Nap, vette a dudát, a vállára tette, ugyancsak a csipkefát is, vette a lucaszéket, elindult hazafelé. Megy hazafele gondolkozva. Elment egy darabra. És gondolkozott: „Híj, nekem azt mondta, hogy má' most jó dudás leszek!” Fogja a dudát, megáll, fölfújja, és akkor hall egy hangot:

- Mellik nóta?

Tekingél, nem lát senkit. Megijedt. Hallgat.

- Mondd mán, mit dudálunk!

Há' mond neki egy nótát. Megszólal a duda, gyönyörűen! Úgy megörült neki, egész hazáig táncolva ment, a duda meg csak szólt a vállán. Azon aztán ű kegyetlen gazdag lett, hogy a faluban nem vót gazdagabb, mint ű. Tudták, hogy az ördögnek a fia már, tudta már az egész falu, féltek is tőlle. Igen ám, csak eljött az az idő, mikor megöregedett. Annyira megöregedett, hogy má' nem bírta, csak a fal alatt ülni – tudja, mi a fal alja, ugye a hosszú házaknál hogy a garád ki van eresztve két méteresen –, ott ült, ott sírt. Megy arra egy vén öregasszony. Ő meg ott rítt: jaj-jaj, micsináltam! Arra megy, odamegy:

– Nagyapa, mért sír maga ennyire itten?

– Jaj, nagyanya, ne szóljon semmit, fiatal koromba ördögöknek odadtam a lelkemet, és most itten ha meghalok, pokolba fogok kerülni! Hogy mi is lesz ott velem? Hogy ha még talán hát a pokolba' is úgy fűtőnek ott csak elvónák, de engem bedobnak abba... Hát mit fogok én csinálni? – zokogott, rítt nagyon... – Ezér' hogy oda! Megbántam, hogy az Istent megtagadtam má' mostanig!

Néz rá:

– Nem ösmersz meg?

– Nem, nagyanyám.

– Nem? Megmondtam neked, én vótam az a szép fényes gyönyörű lány!

– Jaj, szivem-szerelmem, segíts!

– Ugye! Megtagadtad? Most is segíték rajtad. Van komád?

– Van.

– Akkor az egész vagyonedat add neki oda, amit te megszerezteél, és mondd meg a komádnak aztat, hogy amikor téged a temetőárokba eltemetnek, vegye a lucaszéket, vegye a garizskát, és kérem szépen, szépen menjen ki a temetőbe, de előre szerezzon egy szalmahúzó kamót, öt méteres szárat adjál neki. Az nálad legyen. Majd mikor kimész, öt méterre üljél le a sír mellett. Csak a kamók legyen a lábad között. Majd akkor fog megint, kérem szépen, az apám meg a bátyám menni. Téged ott azonnal kikaparnak. Apám megfogja a hajadat, a fejed tetején megfogja, megráz, az összes csontodat, még a hús ki fog jönni a koporsóba, csak a bőröd lesz. Ki fogja dobni a bőrt. És visszacsinálják a sírt, hogy ne vegyen észre senki semmit. Ő addig azt a bőrt a szalmahúzó kamóval húzza meg, s aval üljön rá a komának a bőrire. Nagyon vigyázzon, mer ott mindent fognak ígérni, de ha megmozdul, olyan apróra szétszaggatják, hogy még a madarak se tudják összeszedni. Ha csak megmozdul – mert nagy ígéret lesz!

Elmegy... s jól van. Elmegy [a juhász]:

– Komám, neked adom a vagyonomat, né, úgy csináld meg eztet!

– Jól van, megcsinálom a vagyonedért! – mert nagy vagyona vót.

Eltemették a komát. Fogja magát a koma, a másik, kimegy, leül öt méterre. Hát látja, hogy éjfélkor nagy beszéddel jön a három ember. Hát ki vót az: a királyapa, meg aztán a két fia.

– Itt van!

Pillanatok alatt kikaparják, akkor oszt mikor megrázták, ki, hátradobta a bőrt...

– Csináljuk meg, hogy észre ne vegyenek semmit, a sírt ahogy vót!

Ő addig szépen behúzta, ráült, tartotta, de reszketett má' mindenféleképpen. Mikor megvót, keresik azt. Mondja az apa:

- Hova tettétek a bőrt?
- Hát csak ide dobtuk ki!
- Nincs itt az a bőr! Hát hol van? Nincs itt valaki?
- Nézd meg!

Meglátják a komát, hogy ott ül. Odamennek, szépen hárman körülállják:

– Ide hallgass, az a mienk! Azt ne vedd el tőlünk! Az a mienk! Aranházba fogsz lakni, aranpohárból fogsz inni, arantányérból fogsz enni, hatalmas nagy gazdag lesző'! Add ide nekünk a bőrt!

De ő nem szólalhatott meg, meg nem mozdulhatott. Nem szólalt, ott könyörögtek neki. De ott má' az vót mondvá, hogy ha csak a Nap följön, akkor keljen föl. Utána a bőrt vigye el a paphoz, szentöltesse meg a bőrt, és temettesse a bőrt el sorba' a temetőbe. Hogy ő a mennyországba jusson. Hát ez meg is vót, könyörögnek neki, ez nem mert megszólalni. Hogy mi vót vele, aztat nem tudom így megmondani a mesébe, hogy nem őriztem, nem vótam a közelibe', de most is borzadok, ha én eztet úgy éreztem vóna át, de hát hiába borzadok, mikor ő ott talán még be is csinált. A mesembe ez is benne van, figyelik! Mer' benne is lehetett...

Már mikor följött a Nap magasra, elindult a koma hazafelé, megy, de hátratekintett mindig, hogy nem-e mennek a nyomába, nem-e fogják fölaprítani a bőrét. Egyenest ment be a parokiára. Bemegy a parokiára, mondja:

- Tisztelendő úr!
- Mi van? – aszongya. – Mit akarsz?
- Itt van a komámnak a bőre! Ezt szentőjje föl és temesse el! Én mindent fizetek nagyon erőssen! És temesse el a sorban!
- Én?! Ő az ördögé vót, ördögnek adta a lelkét, ördöggel dolgozott mindig, semmiféleképpen nem csinálhatom meg!
- De csinálja meg!
- Nem csinálom meg semmiféleképpen!

Gondolkozik a koma: micsináljak, ha nem csinálja meg? Hát kitanált egy szót: – Tisztelendő úr, maga itt nem lát semmit környöskörül. De ha ezt nem csinálja meg, amit én mondok, mer' én is most még az ördögöknek a hatása alatt vagyok, csak fütyyentek egy nagyot, az összes ördög ideugrik, magát itt szétszaggatják!

– Jaj, inkább fölszentelem a bőrt, csak ezt ne tegye!

És így fölszentelte a bőrt, így lett, így ment a koma a mennyországba. Ezt a papok szeretik hallgatni! „Hallják aztat, hogy megbánta?” Na, én ilyeneket is tudok!

[Ezt édesapjától hallotta?]

Ezt mind csak az édesapámtól.

(Tereske – Pál István, 2011)

Az emberevő óriás

6. Ezt úgy mesélte [az adatközlő édesanyja], hogy volt egyszer egy üzvegymember, és akkor feleségül vett egy üzvegyszonyt. Mer' volt az üzvegymembernek egy lánya. És akkor hát hogy asszonyt visz a házhoz mégis, és akkor a szomszédba volt egy özvegyszony, elvette feleségül, annak is volt egy lánya. Csakhogy az asszony nem szerette a mostohalányát. Mindig szekírozta, mindig zavarta a háztól. És akkor egyszer is azt mondta neki, hogy:

– Menjél a világgá, ne legyél a háznál, mert nincs mit enni neked!

És akkor elzavarta, nem adott neki semmit. És akkor a szegény lány ment-ment, beért egy nagy erdőbe, egy nagy rengetegbe. És akkor má' kezdett úgy sötétedni, hogy félt is, meg minden, és világosságot látott, és akkor hát egy kis házikó volt ott az erdő közepén. Akkor bekopogott a házikóba, és akkor benyitott. Volt egy kakaska, egy tyúkocska volt, nem tudom, még egy harmadik állatka is volt, hogy mi volt, azt már nem tudom pontosan, lehet, hogy liba volt, mindegy. És ott a házikóban állatok voltak. És akkor az állatok mondták:

– Éhesek vagyunk, adjál enni!

És akkor a lány mindjárt készített, vitt nekik ennivalót, megnézte, a kamrába' mi van, megetette az állatokat. És mondták az állatok:

– No, jó tett helyébe jót várj! Ez a ház egy emberevő óriásé, ez megeszi az embereket, úgyhogy téged mi elbűjtatunk, mert meg fog téged enni, ha hazajön. Most fog hazajönni!

És akkor bebűjtatták őt a teknő alá. El vót bűjtatva a lány, és akkor az óriás bement, és akkor mondta, hogy:

– Emberszagot érzek!

És mondták az állatok:

– Á, nincs itt semmi emberszag, emberektől jössz, te onnan érzed a szagot!

És akkor ugye az óriás nem vette észre ezt a lányt, és akkor másnap ugye reggel volt, akkor elment az óriás, és a lány meg kijött a teknő alól, és az állatok megajándékozták őt, valami kincset adtak neki, mert az emberevő óriásnak sok kincs volt fölhalmozva ott abba a házba.

És akkor a lány ment haza nagy fölpackolva kincsekkel, és a mostoha látta és irigykedett, és mondta, hogy:

– Hát honnan hoztad ezt a sok kincset?

Hogy:

– Itt voltam az erdőben, egy házikóban, és ott találtam a kincset.

És akkor: hát akkor elküldi ő is a lányát oda! És akkor fölpackolta mindenféle jóval, és akkor elküldte a mostohaanya a saját édes lányát. És akkor ment a lánya, ugye az büszke volt, és mondta, bement a házba, mondták az állatok, hogy:

– Éhesek vagyunk, adjál enni nekünk!

– Nem adok semmit, hagyjatok békibe'!

Leült, magának megterítette az asztalt, a batyujába amit vitt ennivalót, és akkor ő evett, de nem adott az állatoknak belőle. És az állatok hagyták őt:

– Hát jól van, akkor ha nem adtál enni, nem segítünk rajtad!

Meg se mondták neki, hogy ott abban a házban emberevő óriás van. És akkor jött az óriás, ugye haza, és akkor meglátta a' ablakon, hogy ott a lány. És akkor zörgött, hogy.

– Szép lány mátkám, nyisd ki az ajtót!

És a lány jól ugye bezárta, mert megijedt az emberevő óriástól, és nem nyitotta. És akkor megint zörgött az óriás:

– Szép lány mátkám, nyisd ki az ajtót!

A lány nem nyitotta. És harmadszorra betörte az ajtót, és a lányt földarabolta és betette a teknőbe.

És akkor az anyja meg, hogy: hol a lány, hol a lány? És akkor úgy gondolta, hogy elmegy ő is, hogy megkeresi a lányt. És akkor ment a lánya után, már a mostohalánya elmondta, hogy merre kell menni. És akkor odaért a házhoz, és ott találta a lányát földarabolva a teknőben. Ennyi volt a mese. Úgyhogy nem szerettem hallgatni, mert rosszul végződött a mese.

(Ipolybalog – Zolcer Sarolta Aranka, 2010)

Jancsi és Juliska

7. Ők eltévedtek az erdőbe. Mentek szedni ibolyát vagy földiepret. Eltévedtek anynyira, hogy má' nem tudták, hogy hol vannak. Hát mentek-mentek-mentek, hát láttak egy házacska, ott világ vót. De mézeskalácsbul vót a ház. Hát fogták, ott ültek, a vénasszony kiment, a boszorkány, behívta őket. Hát úgy, hogy ő Jancsikát hizlalta meg, hogy megégeti. Juliskának kellett étetni. Oszt Juliska mindég sírt, hogy mi lesz, ha ő nem lesz. De a fiú mindég biztatta, hogy:

– Ne félj!

Oszt má' mindég csak egy forgácsot dugott ki, hogy még sovány. Mikor má' érezte magát jó erősnek, akkor kidugta az ujját. Kigyűtt. Hát a boszorkány befűtött. Azt mondi, hogy:

– Űlj rá a lapátra!

Oszt azt mondi, hogy ő nem tudja, hogy kell ráülni, mutassa meg a boszorkány. Ráült, ő fogta, belökte a kemencébe, a kemencét becsinálta. Így a boszorkány beleégett a kemencébe, oszt megszabadultak.

(Hardicsa – Tudja Borbála, 2014)

A halott vőlegény

8. Egy lánynak a szeretője meghalt a háborúba', aztán elment egy ilyen jós nénihe', boszorka asszonyho', hogy nem-e tudna neki segítenyi, megnézni, hogy mi van a szeretőjével? S hogy akkor mondta neki a néni, hogy:

– Gyere el ekkor meg ekkor, éfékor, itt lesz a szeretőd!

Elment a lány: éfékor bekopogott fehér lovon a legény. Akkor fölült a lány a lóra, mentek, és közbe' a legény azt mondta:

– Egy eleven meg egy holt, jaj de szépen süt a Hold, nem félsz rózsám?

– Már hogy is félnék, mikor a szeretőm ölébe’ ülhetek!

Aztán mentek-mentek a lovon, még vagy háromszor ugye elmondta eztet e versecskét. Odaértek a temető alá. A temető alatt is megkérdezte:

– Egy eleven meg egy holt, jaj de szépen süt a Hold, nem félsz rózsám?

– Már hogy is félnék, mikor a szeretőm ölébe’ ülhetek!

És akkor odaértek egy kiásott sírhoz és mondta [a legény], hogy:

– Itt lakom én.

A lány nagyon-nagyon megijedt, elszaladt, és beszaladt a hullaházba. De ott meg egy halott vót. És akkor az egy halott szólt a másiknak. (Itt is volt egy versecske, de má’ az nem jut eszembe). De mikor a kinti halott elmondta eztet a verset, a benti halott fölemelte a kezét. Akkor megin’ elmondta aztat a verset, akkor fölemelte a lábát. És így minden versszakra megmozgatta egyik tagját, addig, míg ugye má’ majdnem fölállt vóna, de kukurkolt a kakas és akkor összeesett a hulla. Így menekült meg a lány.

(Palást – Nagy Margit, 2007)

Az ördögszerető

9. Régen jártak a jányok. Mindenkinek vót szeretője, de egy jánnak nem vót. Azt mondi, hogy: „Ha legalább valami ördög járna hozzám, vagy mi!”

Hát járt is hozzá egy ördög, szeretője vót, de má’ az neki nem pászolt, hát valamiféle asszonyhoz elment, hogy mi, meg hogy. Hát azt mondi:

– Ó, csak ejtsd le az orsót – ha tudják, hogy mi az az orsó –, de rögtön nyúljon le utána!

Mert azt mondi:

– Ki esik, de olyan ügyesen felkapja, hogy nem tudok lemenni érte.

Ejtse, de rögtön kapja meg, hogy milyen a lába. Hát az egyik lólába vót, oszt má’ a másikat nem tudom. De a jány nem akarta, hogy menjen nálok. Hát azt mondi neki az asszony, az illető, hogy:

– Akármit fog neked ígérni, beszélni, hogy ez hal meg, meg az hal meg, ha meghal, eltemeted, de akkor se ereszted be!

Hát úgy elment az ablaka alá:

– Ha nem eresztel be, reggelre meghal az apád!

– Ha meghal, eltemetem, úgyse eresztelek be.

Hát az apja meghalt, eltemették. Úgy vót az anyja is: meghalt, eltemették. Oszt azt mondi [az asszony]:

– Te is meg fogol halni, de ne engedd be! De minden kanál, kés, villa, mindent súrolj meg, hogy semmi ne maradjon olyan, hogy nincs megsúrolva!

Úgy is vót, elment az ördög. Hát azt mondi, hogy:

– Nem eresztlek be!

– Meghalsz te is!

– Meghalok? Eltemetnek.

De az ördög elment a kanál után, villa után, minden után... de valahol egy villa vagy kés, vagy valami leesett, az nem vót megsúrolva. Hogy merre vitték ki a halottat? Hát hazudott, azt mondta, hogy a küszöb alatt. Nem vallotta ki, hogy az ajtón. Elment az ördög.

Na, azután később tovább hát el vót temetve a ján, oszt valami igen-igen szép rózsza kinyílt a síron neki. Ment arra a pap – nem tudom, református pap vót-é, katolikus-é, pap vót – elment, oszt a virágot letörte, a rózsát, hazavitte, betette a vízbe, de ő mindég öntött sok vizet, hogy legyen. De az a víz mindég el vót fogyva. Mindég száraz vót. Mer’ megitta a virág. Oszt akkor ő egyszer benéz a kulcslyukon, oszt vót ott cipő, egy igen szép jány vót, oszt a cipőt próbálta. No, azt mondi: „Elmegyek, megfoglak!” De mire ő bement, a jány virággá változott, má’ a vázába’ vót. „Micsináljak?” Fogta, összeszedett sok cipőt, kisebbet, nagyobbbat, de mind pár nélkül, hogy sokáig próbálgassa. Bement, oszt hamar megkapta a haja után. Hát ő mindenféle csúnya állatoknak mutatkozott, csinálta magát, változott által. Azt mondi:

– Úgyse engedlek el, míg nem változol vissza azzá, ami vótál!

Oszt visszaváltozott jánnak. Hát ő megkérte, a pap, oszt elvette feleségül. De azt mondi, hogy: elmegy hozzá feleségül, de csak úgy, hogy ő templomba soha nem fog menni. No de közbe vótak gyerekek is – azt nem mondom meg, hogy mi vót, jány-é, fiú-é –, csak má’ a gyerekek igen kényszerítették, hogy menjen a templomba. Oszt ő még [akkor] jány vót, járt a templomba, ő látta, hogy az ördög a zongora megett van, a templomba. Nem akart menni. Azok má’ annyi-annyira rákérték őtet, hogy azt mondja az urának, má’ a papnak, hogy csináltasson bársony szőnyeget végig a templomba. A kaputól a templomba be egészen. Oszt ő elment a templomba, leült, nézett széjjel, az ördög elnevette magát. Hát ő hamar felugrott, ahogy szaladt ki, a lába elsiklott, leesett, meghalt. Oszt má’ nem vót az ördögnek.

(Hardicsa – Tudja Borbála, 2014)

Szalmaboci

10. Volt egy öregember meg egy öregasszony. És akkor hogy volt nekik tehénkéjük. És akkor hogy:

– Jaj, hát nagyon szegények vagyunk, nincs semmink!

Azt mondja neki, az öregember az öregasszonnak:

– Á, ne búsulj semmit se, csinálók én egy szalmabocit, jó lesz az nekünk!

És akkor elkészítette szalmából a szalmabocit, és akkor bekenték mézzel a szalmabocinak a hátát. És akkor szép lassan ragadt hozzá mindig valami ennivaló, valami madárka odarepült, és akkor így éldegélt az öregapó meg az öreganyó a szalmabocinak a révén.

(Ipolybalog – Zolcer Sarolta Aranka, 2010)

Novellamesék

A kenyérféltő

11. Mért ne ismételnem meg, amit már egyszer elmondtam. El tudom én azt mondani százszor is! Elég az ahhoz, kérem szépen, hogy egy gyermektelen család vót, és olyan seft-ember, mint minden zsidó; azok mind seftelnek ugye, ez nem hamis szó, a seftelés, tehát ez rájuk illik. Ők, amikor az Istenke osztotta el a természetes vágyat, hát akkor ők azt kívánták, a vezérjek, hogy az ő népjek seftelhessen. Seftelhetnek, az nem bűn, ha kicsibe'. De ha nagyban, osztán mán bűn, akkor még a pokolba.

Elég az ahhoz, kérem szépen, hogy ez a család magához vett egy fiúcskát. És az igen szép fiúcska is vót, meg okos. Hát arra nem figyeltek, hogy az a fiúcska, amit ők beszélnek zsidóul, hogy ő azt megtanulja. Mer' ő nem beszélt ugye zsidóul, ő csak magyarul beszélt mindég a gazdájával is, az asszonnyal is, meg a cseléddel is. Ugye magyarul beszéltek. De hogy ő aztat, hogy sikerült neki, annyira megtanulta, hogy minden szavokat értette. Hát egyszer arról beszélgettek, hogy már csak egy jó vállalat hiányzik, ha sikerül eladni azt az erdőt, vagyis az erdőből a fát. Mert ő termelte az erdőt, kibérelte azt a részt, aztán kitermelte, oszt akkor az erdő maradt a tulajdonosnak, de a fát kitermelte, eladta De hát azért mindég ő megfizetett, ebbe 'ez a seft, ez a vállalkozás, és ugye pénz pénzt csinál.

Hát elég az ahhoz, kérem szépen, hogy ez a zsidó terv nagyon is jól sikerült. Egyszer arról beszélgettek, hogy no, most már menni kell felvenni azt az összeget, oszt már akkor kész az autónak az ára. El van készítve, ha az sikerül. Nohát sikerült. De mivel az állomásra kellett kivinni a gazdáját, ő elintézte azt úgy, hogy elkészített olyan silápot, a kocsiba', és nem kanyarodott aval az állomás felé, hanem bekanyarodott egy erdőbe. Azt mondja:

– Hát te nem jó úton mégy!

– Dehogynem, éppen ide kell nekem menni! Itten meg fogok állni. És – azt mondja – szépen letérgyepelsz, aztán elmondod az imádat, mert többet nem imádkozol, csak a másvilágon. Ha teneked autó kell, akkor kocsis nem kell, én már akkor felesleges leszek. Hát nekem ne mondj semmit, mert mindent tudok, mer' én mindent megértettem. Ezt beszélgettétek el. Hát éntőlem is így búcsúzz el!

Elimádkozott... egyet adott neki, meg is halt. De mielőtt az imádságát kezdte volna, azt mondta – besütött oda a napsugár:

– Az a fényes Nap derítse rád ezt a tetteted!

Mert az vót a törvény akkor, hogy tizenöt év alatt ha nem nyilvánul meg, nem találják meg a tettet, akkor elenyészik a dolog. Bizony, egy nap vót híján, mikor ő szépen berúgott. És azér' rúgott be akkoriban gyakran, mert az asszony igen szép volt, oszt annak szeretője vót. Úgyhogy akkor is ott vót a szeretője, mikor éppen oly részegen ment haza. Osztán hogy oly kis lépcső vót, mint itten nekem, osztán hogy feltaposott a lépcsőn, hát igen odasütött a Nap. Oszt tette a korlátra a kezét, hát megsütötte a kezét. Hát:

– Na, hiába sütöl olyan erősen, nem derítéd rám, hogy megöltem a zsidót! – így mondta a Napnak, ugye hogy megsütte a kezét.

Bizony, de bent hallották! Mingyá’ jelentették, és jöttek a csendőrök, el is viték. És fel is akasztották. Így megszabadult a szerető, elvehette a feleségét végleg. Úgyhogy most is élnek, ha meg nem haltak. Egy nap híja vót csak!

(Kiskovácsvágása – Bucsek József, 2002)

A széhajtyi kóró is kibeszéli!

12. Valami olyasmi volt, hogy az asszonyok hiszékenységről fogadott a két koma, és akkor hogy egyik váltig állította, hogy őneki az asszony ha valamit elmond neki, az nem mondja el, a másik meg azt állította, hogy biztos, hogy elmondja. És akkor most mit tudom is én, összevérezték magukat, és akkor az egyik azt mondta, hogy mit tudom én?

– Neked elmondom, hogy meggyilkoltuk a nem tudom kit ottan valahol. De el ne mondd senkinek!

– Á, nem, nem, nem!

És akkor... hogy még a szélhajtyi kóró is ki fogja kiabálni az igazságot:

– Mer’ hogyha elmondod, még az is kikiabálja!

És akkor mit ad Isten, bizonyos idő után, tegyük fel, két éven belül, vagy több, látják, hogy a szél hajtja a kórót, olyan bógáncsszerűség, amit fúj a szél, oszt gurul. És akkor elkezdtek nevetni, meg minden, akkor oszt elmondta az asszony, hogy mi volt a dolog háttere. Aszongya: mit nevet? Hát hogy a férje meggyilkolta azt meg azt. Közbe’ nem vót semmi se igaz, de mégis az vót, hogy nem vót titoktartó asszony.

(Ipolyszalka – Halló József, 2011)

Legendamesék, apokrifek

Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson I–III.

13. Mikor Krisztus Urunk a földön járt, oszt Péterrel ugye ő sokat gyött-ment, oszt má’ nagyon kifáradtak, egy házho’ bementek, ott nem vót senki, vót benne egy ágy, abba befeküdtek. Ez meg a betyárok lakása vót. Akkor ugye jöttek a betyárok, és ugye mevverték aki a szélén feküdt. Hát a szélén Péter feküdt, mevverték itet, oszt otthagyták őket.

Akkor oszt másnap megint mentek oda alunnyi, oszt [mondta] Péter az Úrjé-zusnak, hogy:

– Mán én lefekszek a falho’, mer’ ha gyönnek a betyárok – aszongya –, ne csak mindég engem verjenek! – hogy most az Úrjézus feküdjön a szélire...

Akkor úgy feküdtek. Jöttek a betyárok, akkor aszondták a betyárok, hogy:

– Hát mán a szélsőt vertük, most má’ verjük a belsőt!

Hát oszt megint Péter kapott.

Van is olyan szokás-mondás, hogy: mindig rajtad a sor, mint Szent Péteren.

(Palást – Antal Ilona, 2007)

14. Azt szokták mesélni, hogy elmentek szállást keresni a Jézus meg a’ Szent Péter, és akkor lefeküdtek a’ ágyba, Szent Péter feküdt kívülre. És akkor ott vótak valami legények, és mondták, hogy:

– Verjük el a szélsőt!

Oszt akkor elverték a’ Szent Pétert. És akkor mondta a Szent Péter:

– Most má’ belültre fekszek, mer’ engem má’ megvertek!

És akkor megin’ mentek vissza legények, és akkor mondták, hogy:

– No, a szélsőnek má’ adtunk, adjunk a belsőnek is!

És akkor hogy megin’ elverték a Szent Pétert. Ilyeneket szoktak mesélni, hogy ez történt velük.

(Helemba – Szajkó Margit, 2011)

15. Ez is akkor történt mikor Úrjézus a földön járt, Péterrel mentek. És akkor bementek egy helyre szállásra. Akkor a Péter feküdt a szélén, az Úrjézus feküdt bent. Mentek ilyen betyárok és összevágták a Pétert. Na, jól van. Akkor aszongya Péter:

– Uram, most má’ cseréljünk helyet – aszongya –, most má’ én megyek belültre, te gyere kívülre!

Megin’ mentek a betyárok:

– Most má’ a szélső kapott, akkor üssük a belsőt!

Megin’ a Pétert vágták össze! Megtörténtek, nem történtek, ki tudja.

(Leléd – Patyi Pál, 2011)

Szent Péter szamarat árul

16. Egyet hallottam, hogy az Úrjézus vett egy szamarat, oszt Péter vót a gondozója, ő vezette mindenüve. Sokáig élt ez a kis számárka, az Úrjézus mikor elfáradt, mindig ráült, oszt Péter vezette. Hát egyszer megbetegedett a számár. Oszt akkor mondta [Jézus]:

– Péter, vidd el a városba, a vásárba, oszt add el – aszongya –, oszt majd veszünk másikat!

El is vitte Péter, oszt vót sok kérője, kérdezték, hogy:

– Má’ mér ilyen sovány?

Az mondta a Péter, hogy:

– Azér’ sovány, mer’ beteg.

Akkor mindenki ott hagyta. Akkor oszt ment vissza. Mondta az Úrjézus:

– No Péter, mi van?

– Istenem-teremtőm, hát sokan kérték, de – aszongya – mondtam, hogy nagyon beteg.

– Te csacsi, hát nem úgy köllött vóna mondani! Hát mondtad vóna, hogy beteg, mer’ nincs mit enni neki egyáltalán, nincs semmi baja, csak nincs neki étel, amit adnék neki. De hogyha valaki elviszi, már másnap...

Hogy azt mondta az Úrjézus neki, hogy akkor lehet... De aszongya:

– Akkor hazudok.

Hát hogy azt mondta neki az Úrjézus, hogy:

– Ilyen esetben lehet. Nem köllött vóna mondanod, hogy beteg, há’ azér’ beteg, mer’ sovány, mer’ nincs neki mit ennyi.

Mán oszt ha elvitte vóna, oszt adnak neki [enni] egyszer-kétszer, mán akkor ő megmarad, mer’ az Úrjézus megáldja még az állatokat is. Így hallottam én.

(Ipolyfödemes – Nagy Matild, 2010)

Szent Péter cseresznyéje (Szent Péter és a krajcár) I–IV.

17. Ment Krisztus urunk meg Péter, Péter ment elől, ő ment utána. Hát itt is vót, ott is vót lehullva, olyan fillérek, tallérok, vagy hogy mondták akkor. Péter csak ment, Krisztus urunk meg lehajolt és fölszedte. Bementek a faluba, szomjasak vótak, hát cseresnyét hogy vesznek. Krisztus urunk vett azé’ a pénzé’, amit összeszedett. Ugye Péter nem hajolt le, ő csak ment elől. De ő [Krisztus] lehajót, és fölszedte a pénzt, oszt azé vettek cseresnyét. Oszt mondja neki:

– Hát Uram, nekem is adjá’!

– Péter, látod, lusta vótá’ lehajónyi, én fölszedtem a pézt, most ezé’ tudunk cseresnyét venni!

(Lukanénye – Szladovnyik József, 2010)

18. Mentek Krisztus meg Szent Péter az úton. Hát a földön vót egy krajcár, osztan Péternek mutatta Krisztus, hát nem vette föl.

– Azér’ nem érdömös lehajónyi, Uram, az olyan kicsi! Nem adnak érte semmit.

Hát Jézus, az Úrjézus fölvette. Mikor beértek a legközelebbi városba vagy faluba, hát vett rajta cseresnyét. Árultak cseresnyét. Oszt ahogy mentek tovább, mindig egy szemet leejtett. Péter ment utána, mindig fölvette a szem cseresnyét. Hát ugye sok szem cseresnye vót... Mikor má’ elfogyott:

– Látod, Péter, a krajcárér egyszer nem hajótá’ le, de a cseresnyeér lehajótá’ húszszor, hogy eldobtam a cseresnyémet!

Így hallottam.

(Egeg – Hornok Mária, 2010)

19. Mikor Szent Péter ment Jézusval, oszt egy fillért... hát nem tudom, mi volt akkor, milyen pénz volt az úton. Oszt mondta Jézus Péternek, hogy:

– Vedd föl!

Oszt ránéz:

– No én azért nem hajlok le! Minek az?

Akkor persze Jézus fölvette. Akkor oszt elértek egy közeli városba, vettek érte

cseresnyét, azér' a fillérért. Oszt ahogy mentek, Jézus egy kicsit előbb haladt, oszt leejtegette egyenként a cseresnyéket. Péter nagyon el vót fáradva, melege vót, oszt egyenként – nem tudom, hány szemet kaptak azér' a fillérért –, egyenként anynyiszor hajolt le szememként a cseresnyékért. Oszt amikor elfogyott a cseresnye, mondta neki Jézus:

– No, látod, milyen rest vótál, egyszer nem hajoltál le, oszt most lehajoltál százszor! – Aszongya: – Így jár, aki rest!

(Nagycsalomja – Vanda Ilona, 2010)

2

0. Krisztus meg a Szent Péter vándoroltak a földön, és akkor talált a' Úrjézus egy garast. Mondja a Péternek, hogy:

– Vedd fő!

Aszongya:

– Há' Uram-Teremtőm, ezé' nem éri meg lehajolni!

Hát fővette a' Úrjézus a' garast, oszt elmentek a piacra, vettek cseresnyét. A' egy garasé kapott száz szem cseresnyét. És mindig lepottyantott egy szemet. És a Péter főszedte a cseresnyét, hogy:

– Uram-Teremtőm, milyen jó ez a cseresnye!

Egészen megehezett. És mondja neki az Úrjézus, aszongya:

– Látod, Péter, egyszer köllött vóna lehajolnod, most pedig lehajoltál százszor!

(Ipolykiskeszi – Molnár Margit, 2011)

A lusta legény és a szorgalmas lány I–II.

21. Mondták eztet, ez is csak ilyen legenda. Mer' még úgy mondták, hogy ment Krisztus a Pétervel, osztán kérdezték, hogy merre kell menni – már nem tudom, hova mentek. No oszt vót ott, feküdt az az ember, ház csak a lábát fölemelte, oszt mutatta, hogy merre kell menni. No oszt mentek, osztán messzebb egy lány vót. Hát mondik, hogy merre kell nekik elmenni, ahova indultak, melyik faluba. Hát ő fölállt, oszt mondta, megmutatta nekik, elment, megmagyarázta ugye. Hát mondta Péter, hogy:

– Uram, mire ajándékozzuk meg eztet a jányt, hogy ilyen kabaratosan útba vezetett?

Hát mondi:

– Tudod mit: aztat az embert adjuk hozzá. Hogy annak legyen a felesége.

– Jaj, hát Uram, ilyen lusta...

– No de – mondi – ő hogy fog élni? Hogy fog élni, ha nem lesz, ki dógozni?

Hát ilyen legenda.

(Hardicsa – Tarbaj Julianna, 2014)

22. Hát hogy a lusta legény feküdt a falnak a tövibe'. Oszt ott heverészett. A ján meg a kúton vitte a vizet. Osztán akkor aszongya a Szent Péter a' Úrjézusnak:

– Uram – aszongya –, áldd meg azt a jánt – aszongya –, milyen szorgalmas!

Oszt aszongya neki az Úrjézus:

– Hát Péter – aszongya –, ez a szorgalmas ján lesz ennek a lustának a felesége!
Úgyhogy hát összeházasítja itet. Hát megáldotta itet a lusta legénnyel.

(Ipolykiskeszi – Molnár Margit, 2011.)

Szent Péter és az eső

23. Hát nagyanyám az azt szokta [mesélni], hogy lent járt Jézus még Szent Péter a földön, akkor hogy mondta, hogy:

– Péter, most nem lesz ebbe a’ évbe esső!

Aszongya:

– Elmehtetek, Uram, megnézni a rokonjaimot?

Aszongya:

– Hát menj!

Akkor aszongya megnézte, mondta, hogy:

– Ne ütessetek, ne vessetek, nem lesz esső!

No de akik ütettek meg vettek, meg minden, azoknak vót termés. Az meg... megint lent jártak a földön, oszt hogy úgy mondta, hogy nem lesz, aszongya, elment megint a rokonokhó’.

– Hát aszondtad, hogy nem lesz – aszongya – semmink, mer’ nem fog esni az esső!

Oszt aszongya, hogy... hát hogy ezeknek nem vót semijek, oszt visszament:

– Uram, miér’ mondtad, hogy nem lesz esső? Most olyan szegények a rokonjaim!

Aszongya neki:

– Hát fiam, én mondtam, hogy esső nem lesz, de azt nem mondtam, hogy termés se!

Na, ezt nagymamám szokta emlegetni, hogy termés se nem lesz.

(Peresztlény – Balla Klára, 2011)

Ki ette meg a nyúl máját?

24. Vándoroltak valamikor az Úrjézus és Dániel próféta... vagy Illés lett vóna? Házzúl-házra mentek, mindenütt valamit kaptak, és letelepedtek egy folyó mellé. És ott hogy a nyulat majd elfogyasztják. De még az Úrjézus valahova elment, a másik faluba, Dániel fogja eztet elkészíteni. És aztán mikor visszament, má’ a nyúlnak nem vót meg a mája. Oszt kérdezte az Úrjézus:

– Hát a nyúlnak a mája hol van?

– Uramisten, hát nem vót neki mája!

Na akkor elfogyasztották, összepakoltak, megint mentek tovább. Akkor má’ annyi pénz vót nekik, hogy el kő osztani. Na akkor megint valami folyó mellé leültek, elosztották, megpihentek, ami maradt, megették, oszt aszongya Dániel:

– Uram-Istenem, hát csak hárman vagyunk! Négyfele osztod a pénzt?

Azt mondja:

- Hát azé lesz a negyedik rész, aki megette a nyúlnek a máját!
- Uram-Istenem, hát az meg én vagyok!

Hogy semmié’ nem árulta el, csak a pénzért. Eztet öregapám szokta elmondani, csak azért tudok belőle valamit.

(Gyerk – Sinkó Mária, 2011)

A Szent Család menekülése

25. Meg aztat is hallottam, hogy no, mentek, oszt a paraszt vetett. Osztán hogy akkor elbújtatja, oszt hogy hát hova bújtassa el iket. Hát hogy elbújtatná, de hát hova, hogy most veti a búzát. Osztán akkor hogy mindegy, hogy most is veti, de hogy mégis oda bújjon. Oszt hogy mentek az üldözői, akkorra meg má’ a búza nagy vót, megnyőtt. Oszt hogy kérdezik ezek az üldözők, hogy nem-e látta a Szent Családot.

- De – aszongya – láttam.
- Hát hogy mikor?
- Mikor ezt a búzát vetettem.
- Ó, mikor vót a’ má’!

(Ipolykiskeszi – Molnár Margit, 2011)

Jézus Krisztus csodái (A meggyógyított vak ember)

26. Az Úrjézus, amikor a földön járt, oszt akkor ment a népek között. Oszt akkor a népek közül kiabálták, hogy:

– Jézus, Dávidnak fia, könyörülj rajtam! – ordított egy ember a népek között, mer’ kísérték az Úrjézust.

Csítították, hogy nem szabad, ne kiabáljon. Akkor az Úrjézus megállt, oszt azt mondta neki, hogy:

- Mit akar? – azt mondja.
- Uram, hogy lássak!

Oszt odahíttá az Úrjézus az embert, aki jajgatott, oszt akkor így lenyút a födre, oszt megkente így a szemeit-e azzal a porval, oszt mingyá’ látott.

(Csáb – Hustyava Veronika, 2010)

A Szentháromság titkai

27. Ők úgy kezdték mindig, hogy amikor az Úrjézus a földön járt – az enyimeknek is szokom mondani, de má’ nem hiszik el –, hogy vót egy kisgyerek, a tengerparton játszott a kavicsokkal. És akkor arra ment egy vándor, s olyanokon gondolkozott az a gyerecske, hogy miből van a földünk, meg honnan származunk, meg minden, meg az Istenrű’ gondolkozott. És akkor mikor a vándor odaért melléje, akkor azt mondta neki, hogy:

– Hamarabb kimeríti a tenger vizit egy kis kagylóval, mint hogy a Szentháromság titkait megértse!

Ilyen meséket mondtak. Énnekem nagynéném mondta ezt.

(Ipolyszalka – Varga Emerencia, 2011)

Rászedett ördög-mesék

Az ördög és a molnárlegény

28. Volt egy molnárlegény, udvarolt egy lánynak és mindég harmonikázott. A malom előtt ült és nagyon szép nótákat játszott. Mindé’ eztet e nótát jácta, hogy: „Nem forog a malom, áll a vitorlája, / Barna kislány, lesz vacsorára, / Halpaprikás, mi gondja van rája, / Estére várom a babám vacsorára”. Egyszer jött a’ ördög, osztan mondta, hogy tanítsa meg ötet is muzsikáni. Azt mondta erre a molnárlegény, hogy nem lehet. Az ördög azt mondta, hogy akkor ő elrontja a malmot. Erre a molnár kitalált valamit:

– Nem taníthatlak meg téged, mer’ nagyok a körmeid!

– Hát mit csináljak?

A molnár ugy eszibe jött... Azt mondja:

– Nagyok a körmeid, tedd belé a malomkerékbe az ujjaid, az majd levágja a körmödöt!

Hát az ördög be is tette, a molnárlegény megindította a malmot. És ugye ahogy forgott a malomkerék, leszakadoztak a körmei: az ördög elszaladt. Egyszer, mikor ment a molnár, vitte a lánynak a ropkát a szekéren, odament hozzá a’ ördög, hogy:

– Hej, te kutya molnár, szurkáni, furkáni, a’ ujjaimot befurkáni! No meg’, most má véged lesz! Most má’ nem tudsz nekem semmi rosszat csinálni!

Most má’ nem fit tőle, hogy má’ nincs hova tenni a’ ujjait neki. És akkor eszébe jött a molnárnak, hogy ott a ropka. Elkezdett dalolni, megforgatta a ropkának a kerekét, és a’ ördög megijedt, úgyhogy megint elszaladt.

(Újbars – Tóth Gizella, 2007)

Miért fél az ördög a fokhagymától?

29. Azért fél, mert az ördög mikor fel akart jönni a pokolból, beletévedt egy kútba. És onnan kiabált az embereknek, hogy húzzák ki. Most az emberek nem tudták, hogy most micsináljanak, mert segíteni kell neki, mert különben megharagszik, de az se lenne jó, ha kijönne. És akkor kötél helyett egy fűzött fokhagymaszárat engedtek le neki. És az ördög ahogy kapaszkodott, az elszakadt, beleesett seggre a kútba, és visszament a pokolba. Ezért fél az ördög a fokhagymától.

(Mátraballa – Solymár József, 2012)

Rátótiádák

Zsemlét kenyérrel

30. Ósagárd, ott meg azokat úgy csúfolták, hogy mentek a városba. Hát ugye valamikor olyan elmaradottabbak vótak a népek. Oszt zsemlét vettek, oszt megették kenyérrel. A zsemlét. Oszt azóta is úgy van: „Úgy vagy, mint az agárdiak, hogy megeszed a zsemlét kenyérrel!”

(Felsőpetény – Lankó Erzsébet, 2011)

A bánki harangozó

31. Hát te is úgy vagy, mint a bánki harangozó. Reggel harangozott délre, oszt elment a vásárba.

(Felsőpetény – Lankó Erzsébet, 2011)

Tréfás mesék

A pletykás asszonyok

32. Hol vót, hol nem vót, az olyan nagyon messze vót, ahol egy kidőlt-bedőlt kemencének még egy csepp ódala se vót. Mégis megsült abba' harminchat tepsi pogácsa. Arra szaladt egy meztelen cigánygyerek, oszt mind az ingderekába hánta. Ottan élt egy szegény favágó. Járt az erdőre minden nap ugye, egyszer jön haza egy este, bement a kocsmába. Ott aszongyák neki az emberek, a sógora, a szomszédja:

– Te Jankó, tudod-e, hogy a te feleséged olyan egy pletykás asszony, hogy erre a környéken párját nem találod!

Aszongya Jankó:

– Az én feleségem pletykás, a tiétek nem?

– Hogy az nem!

Úgy megpártolta minden ember a feleségét, mint annak a rendje. Jankó se hagyta magát:

– Ide figyeljetek, emberek, hónap estére bebizonyítom nektek, hogy minden asszony egyforma pletykás!

Mondják, hogy:

– Szeretnénk mink azt látni!

– Fogadjunk!

Kezet csaptak, fogadtak egy liter borba. Hazamentek. Nem szólt ám, nem szólt az asszonnak egy szót se, lefeküdtek csendbe, békességbe. Hát ahogy lefeksznek, reggel fölkel az asszony, eteti az állatokat, Jankó meg csak az ágyba' fekszik. Addig ugye bevitt egy tojást a dunyha alá Jankó. Oszt mondja, hogy:

– Jaj – aszongya –, te asszony!...

– Ember, keljél má' föl, hallod, a Nap a hasadra süt!

– Jaj, én most nem kelhetek föl, asszony, engem olyan nagy dolog ért az éccaka, olyan baj, hogy én azt meg nem mondhatom neked, mert te képes vónál bepletykázni!

– Dehogy pletykázlak, én soha nem pletykáztam életembe! Hallod, ember, engem ne sértegezzél!

– Nem sértegetlek no, ne haragudjál meg, de mondom, hogy nagy dolog.

– Nyögd ki má', hogy mi bajod abba az ágyba! Boszorkák nyomtak meg, vagy mi bajod van?

– Jaj, tán még attúl rosszabb! – Oszt kihúzza így a tojást-e, oszt így mutatja: – Nézd csak, ezt tojtam az éccaka-e!

– Jaj, hallod-e!...

– De el ne mond senkinek! Ígérd meg!

– Megígérem, dehogy mondom, dehogy mondom!

Hát aval az asszony olyan nyugtalan vót, hogy még a háta is viszketett. Hát mán ezt az egyet el köll mondani valakinek! Kimegy, meglátja, gyün a szomszédasszony.

– Na, gyere csak ide a garádhó'-e!

– Mi van?

Aszongya:

– Jaj, te, csuda történt nálunk az éccaka! Olyan csuda történt: a Jankó tojást tojt!

– Tojást? Hát nem lehet az igaz. Ember nem szokott tojni.

– Hát nem, de Jankó tojást tojt! Így mutatta a tenyerén-e, most láttam-e. Jaj, de szomszédasszony, el ne mondd senkinek!

– Dehogy mondom, hát milyen jó szomszédasszonyok vótunk, oszt soha az életbe' nem pletykáztunk!

– Hát tényleg nem.

Hát az is: jaj, hát ezt mán el kell mondani! Még meg se várta, hogy elmenjen a szomszédasszony, be a házba, fölvette a pruszlikját, ment a komámasszonnyé' a másik sorra.

– Jaj, komámasszony, majd elmondom, hogy mi újság a faluba!

– Micsoda?

- Sűdő Jankó tojást tojt!
– Tojást? Oszt mennyit?
– Aszongyák, hogy vagy ötöt! De komámasszony, el ne mondja senkinek, mert engem agyonvág, a felesége mondta!
– Jaj, én dehogy mondom, dehogy mondom!
Hát az megint elment a nászasszonyához, megint egy másik sorra.
– Jaj, nászasszony, mi újság a faluba!
– Micsoda? Nem vótam én máma sehun, nem tudom, hogy mi újság van.
– Sűdő Jankó tojást tojt!
– Tojást? Oszt mennyit?
– Aszongyák, hogy vagy tízet!
No, ez ment, a pletyka. Jankó fekszik az ágyba. Alig várta, hogy este legyen, mert hogy halad-e a pletyka, mi van a pletykával? Hát akkor este felhúzza a nadrágját, fölveszi a kabátját, a kalapot, hát megy a kocsmába. Bemegy a kocsmába, néznek rá, bámulják ötöt. Aszongya:
– Jaj, Jankó, hát te meg itt vagy-e?
– Hát hol köllene nekem lenni?
– Azt beszélnek a faluban, hogy százat tojtál? Meg ki is kötötted. Hogy 45 jérce, 45 kakas, 10 meg hogy bezápult.
– Ezt beszélnek a faluban?
– Hát eztet.
– Ide figyeljék: én egyet tojtam huncutságból. De már a kilencvenkilencet azt a ti asszonyaitok tették hozzá! Egy nap alatt bebizonyítottam, hogy az egész falu asszonyai pletykás mindenki! Akkor oszt ide a liter bort!
Ettek-ittak, jól mulattak, ma is élnek, ha meg nem haltak. Ennyi vót, mese vót.
(Herencsény – Szandai Teréz, 2013)

A furfangos öregember

33. Hát az úgy vót, aszongya: „Fiam, aszongya, tudok egy jó mesét!” Akkor még nem itt laktunk ebbe a házba, fönt olyan öreg ház vót. Nagyapám mesélte, hogy mikor táncoltak a lagziba a népek, bent, aszongya, tettek az ajtó alá olyan bikk-falevélkét. És akkor aszongya, olyan level vót, hogy mikor valaki kiment, akkor fingott mindig. Aszongya, gyűttek ki sorba, akkor mindenki elkezdett a lagziba fingani. Szájukval: ppp, ppp – mutatta nagyapám, ahogy fingottak, neveltünk, érte-e, rajta. Akkor aszongya, köllött vóna a házigazdának, hogy:
– Valamit köll csinálnunk, nem lehet, aszongyák, mindenki kimegy, oszt akkor csak finganak-finganak a lagzisok!
Oszt közbe vót bent egy idős bácsi, aszongya a gazdának:
– Majd én, ad nekem valamit érte – aszongya –, én megcsinálom úgy, hogy, hogy nem fognak fingani!
Hát a gazda aszondta, hogy:

– Akkor tudod mit: kapsz inni-enni, amennyi köll, vihetsz is haza. Akkor csináld meg valahogy nekünk azt, hogy ne legyen ez a kellemetlenség a lagziba!

Akkor aszongya:

– Menjenek be mind!

Beterőte a népet a házba, akkor azt a bikkfalevelkét a küszöb alól kivette.

– No – aszongya –, most győjjenek ki! Most má’ elállt, aszongya, a népnek a fingása, mindnek.

Úgyhogy má’ akkor osztan jó vót. Ugye az ember jól járt, aki kivette a bikkfalevelkét, mer’ kapott ugye azt a sok ajándékot, bort, mert innyi-ennyi, oszt elvihette haza. Ilyen meséket beszéltek.

(Kelenye – Csáky József, 2010)

Látlak, Cigány! I–II.

34. A papnak volt két kutyája. Az egyiket úgy hívták, Látlak, a másikat meg Cigálynak. És akkor állítólag a cigány elment a paphoz lopni. És akkor a cigány ott az udvaron cserkészett, a pap meg vitte ki a kutyáknak a vacsorát, ennivalót. És akkor kiáltott:

– Látlak, Cigány!

Akkor a cigány nem tudott micsinálni, gyorsan beugrott a vécébe – ugye ott vót közel. A pap csak kiabálta, hát ő meg beereszkedett mélyen a vécébe, oszt hát mondta:

– Hát látod az anyádnak az izéjét, már nyakig vagyok a szarban!

(Hölvény – Mészáros Árpád, 2013)

35. Úgy hítták a kutyát, hogy Cigány. A cigányasszony meg elment a paphó’ [loponi], valami ilyesmi vót, aztán kiment a kocsis, vagy ki. Oszt akkor aszongya a kutyának, hogy:

– Látlak, Cigány, hiába bújsz!

Az meg nagyon megijedt, mert az orgonabukorba vót belebújva a cigányasszony. Oszt az meg nagyon megijedt, oszt szaladt kifelé a kapun, a gazda, a kocsis meg utána.

– Te bolond, hát én nem rád gondoltam, a kutyára!

(Ipolynyék – Kázmér Margit, 2010)

A pap libái

36. Én hallottam egyet: a pap odaadta a cigánnak a húsz libát feliből főnevelni. És amikor eljött az ősz, ugye má’ hizlalni köllött a libákat, má’ a cigánnak akkor má’ le vótak vagdosva mind a libái, sőt, eggyel többet levágott, úgyhogy má’ csak kilenc liba vót. S tizet köllött vóna visszaadni. Hát vitatkoztak ugye, hogy most mán kinek van igaza. Aszongya a pap:

– Tudod mit: hívok a faluból össze tíz asszont, és majd meglássuk, hogy lesz-e mindegyiknél liba!

Mikor megfogdosták a libákat, akkor egyiknél nem vót liba. Aszongya a pap a cigánnak:

– Látod – aszongya –, hogy egy liba hiányzik?! Ennek nem jutott!

– Hát mér’ nem iparkodott?

Ez a csattanó. Hogy azér’ nem jutott, mer’ nem iparkodott megfogni.

(Horváti – Csernák Pál, 2011)

Ki látott már angyalkát? I–II.

37. Állítólag disznótorban vót a család, és mentek haza a disznótorból, és a plébános úrnak egy hölgy jött ki az ablakán. És akkor találta neki mondani, hogy:

– Máskor is el gyere, angyalom!

És akkor másnap az iskolában szó volt, hogy ki látott már angyalt? Egy jelentkezett, hogy ő látott. Hát oszt akkor magyarázta, hogy jött ki a plébános úr ablakán a’ angyal.

(Hölvény – Mészáros Árpád, 2013)

38. Olyat is hallottunk, ez a’ egegi papra vonatkozott. Az megkérdezte Szalatnyán a gyerekeket a hittanórán:

– Ki látott má’ angyalkát?

Egyik gyerek föltette a kezit. Aszongya:

– Na, hol láttál?

Aszongya:

– Tegnap este – aszongya – ugrott ki a plébános úr ablakán, és utána tetszett kiabálni, hogy: „Pá, angyalkám!”

(Horváti – Csernák Pál, 2011)

Hát egyszer nem volt elég?

39. Hát nekem most csak annyi jár eszembe, mikor... hogy a kocsmába a férfiak ahogy ültek, beszélgettek, aztán hogy egyik má’ hazament, s valamikor ugye falun a gazda meg a gazdasszony kinn aludtak a fa alatt. Vagy hogyha volt olyan hambit, akkor abba, ott aludtak. És ugye a férfi elment a kocsmába, a’ asszony lefeküdt. És akkor valamelyik szomszéd elment a’ asszonyhoz, megszerette, a dógot elvégezte, elment. Hazajött a férj, az is ment...

– Mi van, meg vagy bolondulva? – aszongya. – Megin? Hát egyszer nem vót elég?

– Egyszer? Hát hiszen most gyüttem haza!

(Felsőszecse – László Aranka, 2013)

A Szent Bakó (A házasodni akaró leány)

40. Zsemlér az nagyon nagy szent falu vót. És ugye akkor úgy hítták, hogy bíró. Bíró vót a faluba, a pap meg a tanító. No és a papnak vót ilyen segédje, sekrestyés. No és ugye a bírónak vót egy lánya, és szeretett vóna férjhez menni, csak nem vót, aki elvegye. És akkor akit mondtunk, ez a sekretár, ott pucolgatta a képeket, meg minden, és mikor látta, hogy gyün a bíró lánya, elbújt. És akkor az elkezdett ott imádkozni, de hangosan, hogy:

– Ó, Istenkém, mér’ nem hozol nekem valakit, mert úgy szeretnék férjhez menni! Lefeküdnék vele... – meg mit tudom én, miket.

Ez meg hallgatta, ez a sekrestyés. Egyszer csak megszólal:

– Jól van, kislányom, este 10-kor gyere ki a Garam-partra. Én vagyok a Szent Bakó!

Ugye hát ugye a kislány megörült, hogy a’ Istenvel beszél, kiment a Garam-partra. Ugye ottan találkoztak, érintkeztek, szövetkeztek... A bíró meg hogy:

– Honnan van ez, mitől van ez?

– Édesapám, a Szent Bakótúl!

– Szent Bakótúl? No adok én neki!

És akkor ez összegyűtött nem tudom hány embert, és mentek, és leszedték a Bakót a keresztről, kivitték a Garamra, és akkor elkezdték:

– Bakó, Bakó, Szent Bakó, te már többet nem baszó’!

(Töre – Furinda Károly, 2013)

Löki meg Töki

41. Hárman vótak barátok: Telek apó, Löki meg Töki. Aztán mivel rosszul ment a sorsuk és még szeretőt se találtak maguknak, úgy határoztak, hogy megölik magukat. Kimentek az erdőre, de csak egy kötelet vittek magukkal. Úgy gondolták, hogy Löki meg Töki felül egy nagy tölgyfának az alsó ágára, és ott felköti magát, egyik egyik oldalról csüng le, a másik a másikra, aztán mikor végeztek magukkal, akkor Telek apó leveszi őket a kötélről, aztán ő felakaszthatja magát. Hát ez így is történt, felültek, meg is kötötték, csak egy dologgal nem számoltak. Azzal, hogy Löki egy kis vékonyka legény vót, Töki meg egy nagy vastag erős. Aztán az történt, hogy a Löki ott lógott a levegőbe, ott kalimpálózott, de Tökinek leért a lába. Hát Telek apó aztán nagyon megijedt, hogy még nincs itt a halál közelsége, felugrott, és a baltával elvágta a kötelet, és a két legény lezuhogott, az egyik jobbra, a másik balra. Hát biza Löki hálás vót, hogy mégis maradhatott, mert már látta az ördögöket közeledni, de Töki az nagyon elkeseredett, aszondta, hogy ő már látta az angyalokat. És akkor Töki elkezdte kergetni a Telek apót, aki szaladt hazafele a faluba. Hát addig szaladt, ameddig tudott. Ha ő haza nem szaladt vóna, az én mesém is tovább tartana. Ezt nekem Telek Jóska mesélte, a Telek apó unokája.

(Mátraballa – Solymár József, 2012)

Énekes mesék

42.

Vót egyszer egy tündérlánka
Kacsalábú mesevárba,
Csudajó és csudaszép,
Mondok róla egy mesét.

Volt egyszer egy bojtárlegény,
Jaj de árva, jaj de szegény,
Egyet gondolt magába',
Elindult a világba'.

Szép jó napot, tündérlánka,
Köszöntött a kisbojtárka,
Fáradt vagyok, jaj, nagyon,
Pihenj meg a kispadon!
Megpihent a kisbojtárja
Kacsalábú mesevárba',
Tündérkosztot megette,
Ott is maradt örökre.

Megkapta a tündérlánkát,
Tündérkirály királyságát,
Holtig éltek boldogan,
A mesének vége van.

(Ipolyfödémes – Pribránszky Erzsébet, 2010)

43.

Nagy réges-régen hol volt, hol nem volt,
Világnak végén volt egy mesebolt,
Benne sok ezer
Tündércsodaszer,
Akármennyit vesznek,
Sose fogy az el.

Szakállas törpe volt a boltos ott,
Királyi kincset összehordozott,
De ne tudakold,
Hogy hol van ez a bolt,
Mert kiderült, hogy csak
Mese-mese volt.

(Ipolyfödémes – Pribránszky Erzsébet, 2010)

44.

Falu végén, falu végén füttyül a zsidó,
Füttyül a zsidó, füttyül a zsidó,
Azt füttyüli, azt füttyüli: mi van eladó,
Mi van eladó, mi van eladó?
Ringyet, rongyot, ködmöndarabot,
Én meg adok érte piros szalagot.
Ringy van, rongy van a Tóbi szekeren,
Tóbi meg a felesége ül a tetején.

(Ipolyfödemes – Pribránszky Erzsébet, 2010)

45.

Falu végén sátoroznak az oláh cigányok,
Cseresnyefa tetejéből rigó füttyül rájuk.
Ne füttyöréssz, sárga rigó, azonn a faágon,
Oláh cigány a legárvább ezen a világon.
Debla, debla, maró debla, dikhants le miránk is,
Lehetne már minekünk egy fényes palotánk is!

(Ipolyfödemes – Pribránszky Erzsébet, 2010)

Egy csali mese

46. Aszongya [a nagypapa]:

- Mit meséljek: a hosszú padot vagy az egy pár zacskót?
Akkor mondtuk neki, hogy a hosszú padot.
- Hát azt nem mesélhetem el, mert nagyon hosszú, nem bírjátok kihallgatni!
- Hát akkor mesélje a pár zacskót!
- Hát azt meg nem érdemes elmesélni, mert az olyan rövid!

(Ipolykiskeszi – Molnár Margit, 2011)

A palóc mesemondásról I–II.

47. Mer' van az, hogy mesemondó. Mer' én vagyok mesemondó, én minden vagyok, mer' most is szóval én minden vagyok. Má' nem azok a mesék mennek, mint valaha, hanem egy kis szalmaszálból kitanálnak, és olyanokat mondanak a mesébe', hogy röhögjenek. De azok a mesék, akivel majd mostan 16-án köll Agócsnál [Agócs Gergelynél a Hagyományok Házában] kezdenem, kérem szépen, mer' má' húsz darab le van adva, azok a mesék, a sárkányok, a' obsitos katonák kérem, a királyok kérem szépen, a királylányok, és ez a régi-régi-régi mese. Most aztat nem lehet röhögni. Hanem csak hallgatni. Vagy a *Juhászlegény és a szélkirály lánya*. Ilyenek.

(Tereske – Pál István, 2011)

48. Édesapám fölnötteknek valót... mert igen zsírosak is vannak, olyan zsírosak, hogy ott csak férfiak lehetnek, asszonyok meg gyerekek egyáltalán nem, mert az nagyon zsíros. Ösmeri ezt a mesét, amikor zsírossak?

(Tereske – Pál István, 2011)

Ésik István újabb meséi

Telhetetlen Gyuri

49. Hát egyszer vót, hol nem vót, vót egy házaspár. Mónárok vótak. Hát azér' egy mónárnak nem ment rosszul, egy vasárnapra meghívta a tanítót és a feleségét. Ebédre meg egy kis elbeszélésre délutánra. Gyurika igen rendes gyerek vót, csak igen telhetetlen vót. A gyomrára. Mikor ebédeltek, ebéd után de mindég mán így nézett. Mikor a tanító néni kivett egy palacsintát, megette, még nem szólt semmit. Mikor mán a másodikér' nyúlt, elkiáltta magát:

– Há' má' mind megeszi, nekem nem hagynak!

Hát gondoljuk el: a szülők hogy restellték. Azt mondja neki az anyja:

– Te, a Víziember vigyen el! – azt mondja.

Ezzel ijesztgették a Gyurkát. Onnan felugrott, ki a gáthoz. Hát ugye itt vót Szalonnán, én is ismertem ezt a vízi felfogást, zsilipekkel felfogták, oszt akkor ment a turbinára, oszt nézte. Sistereg, sistereg a víz úgy a lyukakon. Ahogy ott nézi-nézi, egyszer csak a szeme felakadt. Az egyik zsilip felpattan, megjelent a Víziember. Hát az tiszta üvegember vót. Átlátszó mindene. A szeme két kis hal, a bajusza két nagyobb hal, az orra még egy nagyobb hal. Megkapja a karját:

– Na gyere, híttál – azt mondja –, a Víziembert akartad meglátni! Hát most itt vagyok, eljöttem érted!

Megkapta a karját, haj, Gyurika elordította magát, de mán hiába. Berántotta ja vízbe. Gyuri még sikoltani se tudott, lekerültek a víz alá. Érdekes vót: ugye Gyuri széjjelnéz, vizesek se vótak, olyan gyorsan átszántottak. Megfogta a karját, vitte. Hatalmas erőbe vót, Gyuri csak egy pehely vót nála. Mennek, mennek...

– Gyere, kölyök! – azt mondja. – Ha híttál, akkor most megmutatom neked a dolgokat!

Hát kérem szépen, mennek, akár egy szekerrúd, olyan valami vágódik előttük ki.

– Hát mi ez? – azt mondja a Víziembernek. – Kérdezi Gyuri, hogy: – Hát mi ez?

– Hát mi vóna, kolbász az ebédhez! A tied!

– Hát Úristen, a falunak elég vóna! – azt mondja egyszer.

– Ez a tied.

Mennek tovább. Üstbe' főzik a levest, ásóval vágják a tésztát, ló húzza, síkálták ki, oszt ásóval vágják.

– Hát ez mi?

Azt mondja:

– Ez a leves, ez meg a tészta lesz az ebédhez.

– Hát – azt mondja – ezt két falu se bírja megenni!

– Ezt neked meg kell enni!

Mennek-mennek: az embereket nyárson szagassák széjjel, oszt nyárson sűtik.

– Hát ez mi? – azt mondja.

– Ezek – azt mondja – olyan telhetetlen emberek, mint te vagy. Aki ezt az ételt meg nem eszi, az ide fog kerülni! Te is! Amit mutattam, de még gyün a többi!

Akkor Gyurika már elbágyadt. Megkapta a Víziember, vitte az öt ujjával. Há' oszt mentek. Vót ottan ez is, az is, olyan szilvák, mint egy dinnye. Egy halomba.

– Ezt is meg kell enned! – azt mondja.

Egy nagy halomba. Mert mentek osztán: ketrecekbe be vótak zárva emberek, asszonyok. Gyerekek.

– Ezek mind oly telhetetlenek vótak, mint te vagy! – azt mondja. – Hogy egy palacsintát rákiabálsz a vendégre.

Gyurika el vót szédülve. Elmennek, egy nagy asztalhoz érnek. Hát azon annyi kaja vót, hogy egy vármegyének elég lett vóna.

– Na, kölyök – azt mondja –, gyün a királynő, majd ő oszt utasít téged!

Hát gyün elő, egy nő vót, annak is üvegszeme, üveg... má' bajusza nem vót, de mindene üveg.

– No – azt mondja –, te vagy az a telhetetlen Gyuri?

Nem tudtam mit szólni, azt mondja Gyuri, meg vótam rettenve.

– Na ide figyelj, ami itt van kaja, az asztalon, ha ezt meg nem eszed, akkor amit láttál, hogy süttek-föztek, azt meg nem eszed, téged is megesznek!

Gyurika leborult a királynő elibe:

– Kedves királynő – azt mondja –, mindig jó gyerek leszek! Bocsásson meg!

– No – azt mondja az embernek –, mit szólsz hozzá?

– Hát – aszongya – felséges királyom, adjunk neki egy próbát. Visszaviszem oda, de ha többet ilyent csinál, akkor ugyanezt fogja elvégezni.

Úgy is vót. Elköszönt a királynőtől, kezét csókolt nekije. A Víziember megkapta, mentek. Amilyen gyorsan leszálltak, hogy nem vót vizes, Gyuri elbágyadt, kinyissa a szemét: száraz vagyok. Felugrik, bemegyén. Hát a tanító néni akkor ette az utolsó harapást a palacsintából.

– Édesanyám, ha még van palacsinta, tessék odaadni neki!

– Há' mi van veled?

– Há' édesanyám – azt mondja –, a Víziember megjavított!

Nem sajnált többet senkitől semmit. Úgy megjavult a Gyuri, hogy rendes becsületes ember lett belőle.

(Martonyi – Ésik István, 2005)

A kis vándorok

50. Hát ez asziszem, Hont megyében, ottan fent történt. Vót egy kovácseMBER. Annak vót egy fia, Misinek hitták. Tiszta veres inas vót. Még a szemén is vót egy veresség. De az igen huncut gyerek vót! Közbe mellettük laktak, Feketének hívták a vezetőknévét, a fiú meg a lánya. Juliska meg Misi. Ez oly tizenkét éves vót. Ez a Misi úgy irányította őket, hogy még olyant nem láttak. Miért? Felvett egy lapos kavicsot, ott ment egy folyó, nem tudom, már melyik, nem érdekes, az aláhajintotta, oszt ahányszor csak felugrott, oszt űk igen szépen eljátszottak ezen. Ez a Misi mindent behazudott a két Fekete gyereknek, még azt is, hogy má' olyan kígyót is látott, hogy négy feje, négyszögletes a feje a kígyónak. Ezek mindent elhittek, amit

a veres Gépész Misi mondott – mer’ Gépész Misinek hitták. Ez meg Fekete Juliska meg a Misi vót. De ők mindig együtt és együtt. Jó vót a Misi, a Gépész Misi a veres a Fekete gyerekekkel, mert elég jól álltak a Fekete gyerekeknek a szülei: hol egy darab hús, hol egy alma, szoval eltartották így, mer’ azok szegények vótak.

Egyszer ahogy ilyen sok beszéd mellett, minden mellett szól a Misi, a Gépész Misi:

– Gyertek csak, most súgok nektek valamit! Ide figyeljetek: a tisztelendő úrnál láttam egy hintalovat. Haj – azt mondja –, a fiú beleül, ott hintázik. Há’ mi mért nem vehessünk olytat? Mink is hintázhassunk.

Mondja a Fekete Misi:

– Hát az pénzbe kerül.

– Hát nem azt mondtad, hogy nektek van egy perselyetek, oszt má’ nem tudom, mennyi pénz van benne? Kivegyük, elmenyünk Esztergomba, megvegyük, hazahozzuk, oszt én ülök bele, te ülsz benne, Juliska, megint te, ott fogjunk, mint a tisztelendő úr fiai hintázni!

Bebeszélte nekik. A két Fekete gyerekfej elhitte.

– No de ezt úgy kell kifogni, hogy senki ne tudja meg!

A Fekete gyerekek a szülei elutaztak valahova. Aznap nem is gyűttek haza. Csak késő este. A nagymamára vót bízva a Misi és a Juliska. Hát kérem szépen, itt má’ megegyeztek, hogy ezen a nap mentek el. Gépész Misinek meg nem számított, hogy melyik nap menjünk. Fekete Misi elhozta ja a perselyt. Hohój, csörgött benne a sok pénz! Próbálta kinyitni az ajtót, nem tudta. Fődhő’ vágta vagy kétszer, akkor kinyílt. Hát fillérre nem tudom megmondani már, hogy hány vót – még akkor pengős világ vót –, de bizon még a negyedrészi se futta vóna a hintalónak. De ők ennek a kincsnek örültek. No de messze van az Esztergom, ott kell megvenni. Kaja is kellett. Hát mivel a Misi szülei, a Fekete Misiéké elmentek, az öreganyóka, nagymama, készített húst, süteményt, ez a Juliska összecsomagolta. Bepakoltak. Hohój, mikor a Gépész Misi meglátja, a pénznek is örült:

– Ezér’ két hintalovat is lehet venni!

Pedig még egy negyedrésze se... De hát nem tudták az árát. Meg azt gondolták, hogy azér’ egy hintalovat olyan távolságra kézbe hozni nekik kell. Hát oszt mikor elmentek a Fekete-gyerekeknek a szülei, Misi és Juliska – a csomag kész vót – mondták az öreg mamának, hogy ide mennek... nem azt mondták, hogy a hintalóér’, csak a rokonokhoz. Jaj, engedte őket. Misi meg osztán, vele nem törődött senki, a veres Gépész Misivel: megvan, hój, leellenőrizte, mehessünk!

Hát nekivágtak. De jókor reggel. Há’ most a gyerek hogy megy: hol szaladva, hol lassan. Má’ délre úgy kifáradtak, hogy má’ lihegtak a partokon. Hát mentek, mer’ nem a szomszéd faluba mentek, hanem igen messzire. Hát kérem szépen, azt mondja Misi, Gépész Misi:

– Gyerekek – azt mondja, a Napra nézett –, már az én óráim delet jelez – de már vót délután 3 óra, 4 is –, együnk!

Bevágta a kajának a felét. Hát majd a felét visszafelé. Hát oszt megint mentek. Mennek, mennek, de má’ mindig lassabban. Mennek, mennek, de má’ mindig lassabban. Mennek egy nagy parton, azt mondja Misi, Gépész:

– Hej, a Nap ott kel má’ így nálunktúl, ez meg ott nyugszik. De mán nyugovóra van, és még mink Esztergomba nem értünk be.

A gyerekek nekihajtottak. Mire a Nap lebukott, pont az erdő tetejére értek.

– Hm, most má’ hova menjünk? Se előre, se hátra.

– Aludjunk meg!

Lefeküdtek az erdő szélire, Juliska középre, a két fiú jobbról, balról, elaludtak. Hát el is aludtak ők istenigazába’, de rettentő kiabálásra ébrednek föl.

– Húzd el szájra, hanyíg üsd pofon!

Néznek szét: hát egy nagy csomó cigány áll körüllek. Ezek meg oláh cigányok, ilyen vándorok vótak. Hát háború előtt ide se jöhettek be a faluba, a falu végén le kellett nekik táborozni. Majd begyűttek, gyalogosan, de akkor osztán vigyázni kellett rájuk, mer’ ők oszt loptak, csaltak, amit tudtak. Ez igaz vót, itt Martonyiba’ is, meg gondolom, hogy ez mindenütt rossz vót, mer’ ott is úgy jártak. Egy banda oláh cigány felfedezte őket már mikor kivirradt. A szomszéd faluba’ loptak, raboltak. Osztán észrevették a gyerekeket. Hát ők a ruhát szedték fel. Levetkeztették őket csupaszra. Amíg még ott puff-paff, ütték, vágták. Szegény gyerekek meg vótak ijedve, még Gépész Misi is. Ő is tiszta csupaszon állt. Pedig má’ oly tizenöt éves vót az is, Juliska nyolc, amaz tíz. Igen ám, a nagy sikoltozás közbe...

– Állj! – két csendőr elévette őket.

Ezek üldözték. Oszt a sikoltozásra mentek. Mer’ hogy ha loptak, raboltak, hát... Na kérem szépen, a cigányok be a szekerbe, mer’ vót egy szürkéjek, egy lóval. Felugráltak rá, mind a gyerekeket behánták oda közéjük, mintha cigánygyerekek vónának. Püff-paff, a kocsis ütte-vágta a lovat. Kiállt a két csendőr:

– Állj, mer’ lövök!

Azt mondja az öreg dádé:

– Üssed a szürkét!

Erre már eldőrdült a puska majdnem egyszerre. A ló, mint akit a villám levágott, összerogyott, a szeker neki, kborult, hát a csendőrök oszt közrekapták őket. Hát oszt a’ vót, amit mondtam én, hogy ilyen lopott utat jártak. Hát bizony osztán bementek a faluba, a két csendőr kíséretében. Hát a gyerekek csupaszon vótak; kiderült, már az apjuk, anyjuk keresték őket, megkerültek ők is, oszt ennyi vót a kis vándorok sorsa.

(Martonyi – Ésik István, 2006)

Egy lyukból kétfélét csinálni

51. Hát például kiment az ember fát szedni. Az ördög elment neki segíteni. Rettentő hideg vót. Az ember belefűtt a markába, oszt vágta a fát. Az ördögnek majd elfagyott a keze, de ő is csinálta. Hát oszt összeszedték a fát, hazamennek, mondja az asszonnak, hogy:

– No, terítsél, asszony, jó meleg vacsorát!

Hát az asszon kiszedte, hogy forrt a leves, lerakja az asztalra. A gazda, az ember veszi: shh, shh... megfűjja, eszi. Az ördög veszi: huó!j, összeégeti a gígáját! Hát azt mondja neki az ember:

– Há' mé' nem eszed?

Hát azt mondja:

– Ilyent meg sose láttam! A te szádból, ha hideg van, meleget fújsz, ha meleg van, meg hideget fújsz. Nem tudom – azt mondja –, mi van! Egy lyukból – azt mondja – kétfélét nem tudok csinálni.

(Martonyi – Ésik István, 2005)

Az erdőkerülő baltája

52. Ott vót a vén Nyitro. Egyedül van, ott lakik, Balogh Bélának a nagyapja vót. Kerülő vót világeletibe'. Igen huncut ember vót. Mondom má' Bélának egyszer:

– Te is oly huncut vótál, mint a nagyapád!

Nevetett. Azt mondja, hogy egyszer megyen ki itt a határon, igen elfáradt, mert nagy útat megtett. Hát nagy az erdőség azér' itten. „Hát látom, hogy ott van egy gerenda. Ah, mondom, leülök! Fogom a fejszét – mer' vót, kerülőnek kisbaltája vót. Belévágom, azt mondja, az elejtitül egy csöppet visszábban. Ráülök. Höhőj, azt mondja, egyszer megindul velem! Megyen, oszt megyen. De mindég gyorsabban haladt! Má', mondja, lesodródtam róla, a fejszét elvitte. Azt mondja: ez tiszta igaz!” – azt mondja. „Hát mire tette? Hát mi vót?” „Egy nagy kígyó. Évek múlva járok azon a környéken, nézem, azt mondja, így áll ki valami, ne. Hát ez miféle lehet? Megnézem. Nézem, azt mondja, nagy marha csontváz összetekeredve, közepibe a balta úgy áll ki. Hát a kígyó megdöglött, azt mondja, oszt összetekeredett, oszt...” Hát nem éppen mondom, hogy igaz vót, de ő elévette. De olyan huncut ember vót!

(Martonyi – Ésik István, 2005)

Mehetne még rosszabbul is!

53. Hát megyen az ember az erdőn, na, hogy nem úgy vót mindakkor, mint most, hogy busszon meg hogyhíjjákon. Hallja, hogy valami... ki megy előtte? Mondja neki magába, hogy má' utóléri. Hát utól is érte, az erdőn ment keresztül. Hát lássa, hogy a komája az ördögnek a nyakába ül:

– Hát mi van, koma?

– Ajjaj – azt mondja –, visz az ördög a pokolba! – azt mondja.

– Nohát – azt mondja –, neked is rosszul megyen a sorod!

– Haha, mehetne még rosszabbul is!

Hát erre elámélikdik a koma:

– Hát hogy?

– Hát úgy – azt mondja –, hogy ha ő ülne az én nyakamba, oszt én vinném őtet a pokolba.

(Martonyi – Ésik István, 2005)

Buzás István tréfás meséi

A cigány gyónása

54. Ment a cigány gyónni. Mondja neki a pap:

- Na, vessél keresztet, cigány!
- Atyának, Szentlélek nevében! Ámen.

Aszongya:

– Hát a Fiú kimaradt! Menjél haza, tanuld meg, és ha megtanulsz keresztet vetni, akkor adok neked – aszongya – egy malacot.

Na jó, megy egy hét múlva a cigány. S mondja [a pap]:

- Na, tudsz most keresztet vetni?
- Az Atyának, Szentlélek nevében! Ámen.
- Hát a Fiú hol marad?
- Kint vár a zsákban a malaccal!

(Lontó – Buzás István, 2011)

A nagysága az maradhat!

55. Feküdt a cigán meztelen kint az udvaron. S megcsípte neki a mijét, a monyát a darázs. Ordít a cigány. Kimegy az asszony:

- Mi bajod?
- Jaj, jaj, jaj, megcsípett!
- Jól van, elmegyünk az orvoshoz.
- Jó, de nagyon fáj!

Odaérnek az orvoshoz, ugye, mondja az asszonnak:

- Mi baja van neki?

Az asszony mondja:

- Megcsípte a darázs a micsodáját.
- Na jól van, majd valamit csinálunk vele.

Aszongya:

- Doktor úr, csak a fájdalmat vegye ki belőle, a nagysága maradhat!

(Lontó – Buzás István, 2011)

A pap, a zsidó meg a cigány tarifája

56. Még a papról még vót valami... Híj, de hát megint csúnya, ne vegyék föl!... Megegyeztek egy nővel ugye, hogy a vonaton... a zsidó, a cigán meg a pap. Hogy annyi koronát fizetnek – ugye akkor korona vót, hát akkor hallottam. Elég annyi abból, hogy ahol szent is valamilyek ugye. Na ugye bemegy a pap, jön ki.

- No, tisztelendő úr – mondja a cigán neki –, mennyit fizetett?

- Huszonkét koronát.
- Hmm, az szép! – aszongya.
- Elmegy a zsidó.
- Maga mennyit fizetett?
- Tizennyolc koronát.
- Az is szép!
- Bemegy a cigány, gyün ki.
- No, cigán, te mennyit? Nem szólsz semmit?
- Kilenc koronát.
- Neked csak olyan kicsi van?
- Hát én nem előtte mértem, hanem utána!

(Lontó – Buzás István, 2011)

A pap és a juhász

57. Legeltet a juhász, megy arra a pap. Aszongya neki a juhász:

- Adj Isten, kolléga!
- Mióta vagyunk kollégák?
- Magának is – aszongya – nyája van, meg nekem is.
- Tudod mikor leszünk kollégák: mikor annyit kefélsz meg a te nyájadból, mint én az enyimből! – mondta a pap.

(Lontó – Buzás István, 2011)

Szent Péter és a kurva

58. Meghalt a nagy prostituált kurva. És megjelent [a mennyország kapujában]. Aszongya Szent Péter:

- No, te mi vótál – aszongya – a földön?
- Mondja:
- Kurva.
- Péter meg aszongya:
- A fölhő mögé, oszt mingyá’ megyek!
- Péternek is vót esze.

(Lontó – Buzás István, 2011)

Látom egész Budapestet!

59. A paraszt fogta a kecskéjét, elvitte Pestre eladni. Ugye odaért Pestre, nem tudom, mivel ment, elég annyi abból, hogy ballagott, és megállt a villamos, odakötötte, ahogy szállnak be. És ahogy főszállt, a villamos meg elindult, s a kecske elmaradt. Na most má’ mi lesz? Se píz, se posztó. Nohát elment egy szállodába, s kérte:

– Nincsen szoba?

– Hát van itt egy, bácsi, van egy szobánk, de ott ifjú házaspár van, hónap lesz a lakodalmuk, ottan csak az ágy alatt alhat. De ne beszéljen, mer’ há’ észreveszik, hogy ott van.

No, behúzódott a paraszt és szundikált ott. És egyszer aszongya az ember, mikor má’ hazaérnek, no utána jöttek haza a fiatalok. Aszongya:

– Veronka, há’ má’ nem is hagyod mást csinálni veled, nem hagysz semmit csinálni veled – aszongya –, legalább mutasd meg! – aszongya.

– Hát jól van, Jóska – aszongya –, hát nézd meg – aszongya.

És megmutatta.

– Jaj, még ilyen szépet! – mondja. – Hát még ilyen szépet nem láttam! Veronka, látom egész Budapestet!

A paraszt meg megszólal az ágy alatt, aszongya:

– A kecskémet nem lássa?

Oszt megtudták, hogy ott van. Lebukott a paraszt.

(Lontó – Buzás István, 2011)

A szomszéd szerszáma

60. Pisil a szomszéd a fal mellett. A szomszédasszon meg nézi. Megrázza a szomszéd és elteszi, és úgy gombolja be, akkor még nem vót cipzár. Oszt egyszer rászól a szomszédasszon, aszongya:

– Szomszéd, hát mér’ rázza meg mindig mikor elteszi?

– Mindig nyől egy centit!

Nézi az urát: a’ meg csak kihugyozza magát, berántja. Aszongya:

– Eltörne a kezed, ha megráznád egy cseppet?

Hogy nyőjjön neki...

(Lontó – Buzás István, 2011)

A serkentő pirula I–II.

61. Elment az orvoshoz az asszony.

– Doktor úr – aszongya –, hőj, nagy baj van! Az ember nem tud semmit csinálni! Aszongya:

– Na jól van, adok magának három tablettát, de egyszerre csak egyet vegyen be!

Az ő férje. Hazamegy, aszongya az ember: no, most kivágom a rezet! Bévette mind a hármát, meghalt. Ó, megy vissza az orvoshoz [az asszony]:

– Doktor úr, nagy baj van!

– Mi baj van?

– Há’ meghalt az ember!

Hát aszongya:

– Bevette?

– Hát csak bevette. – Akkor aszongya: – De mi lesz? Nem tudjuk a koporsófelelet rátenni, mert így áll neki még mindig!

Ilyen hülyeségek...

(Lontó – Buzás István, 2011)

62. Elment az öreg az orvoshoz, hogy:

– Doktor úr, adjon valamit! Nem tudok má' semmit...

– Na, ide hallgasson, bácsi, adok magának: ezt az ezüstpapírosat maga vegye be, a' aranypapírosat meg a mama!

Mikor hazamegy, gondolkozik az ember: én vagyok a teremtés koronája a szentségít, mért én venném bé az ezüstpapírt! Ugye bevették és ülnek.

– Na, mama, érzöl valamit?

– Semmit. Te apa?

– Én se.

Ülnek még ott. Egyszer aszongya az asszony:

– Hallod – aszongya –, jaj, meg van dermedve!...

– Hej, az anyád szentségít, azért viszket az én seggem lyuka ennyire!

(Lontó – Buzás István, 2011)

Az elvesztett szüzesség I–II.

63. Férjhő' ment a Julcsi. És mondja az anyjának, aszongya:

– Anyu, nem vagyok szűz, mit csináljak?

– Nem baj, jányom, veszünk egy dóznit!

Tudja, mi a dózni? A cérnadózni. Elég annyi abból, vettek egy dóznit, és ugye má' a fiatalember na aszongya: má' menjünk rája! Hát mikor elkezd, ez meg nyöszörög ugye a fiatalasszony, mer' má' nem vót szűz, és akkor egyszer elpattantja.

Aszongya:

– Hallod, Jóska, most pattant föl a szűzhártyám!

– Húj – aszongya –, a tökön meg becsípte!

A dózni.

(Lontó – Buzás István, 2011)

64. Aszongya jány:

– Anyuka, mi lesz – aszongya –, nem mondhatom meg, hogy nem vagyok szűz má'!

– Nem baj, jányom – aszongya –, fogok tyúkvért! Fogok tyúkvért, és majd kiöntöm a lepedőre.

No, má' lemennek a nászéjszakára... És még előtte a' anyós betett nekik, ő tett erős pálinkát az ablakba, hogy elérje az ágyból a fiatalember, az anyós meg szépen még egy üveg édes pálinkát is tett. És az anyós hallgatózott a kulcslyukon, hogy mi lesz. És akkor nyúl a fiatalember, és az édes pálinkát fogta meg, nem látta, hogy ott van a másik. Meghúzza:

- Na, ez is meg van baszva! – aszongya, visszatette.
- Nincs megbaszva, fiacskám, mink olyan nagypicsájú fajták vagyunk!
- No, mikor má’ elintézte a jánt, má’ a fiatalasszont ugye, aszongya:
- Jóskám, pucoljuk el – azt mondja – a lepedőrül!
- Közbe meg oda tintát öntöttek.
- Te Veronka, hát – aszongya – neked nem a szűzhártyád, hanem az epéd fakadott el!

(Lontó – Buzás István, 2011)

A koma meg a komaasszony

65. No megy a koma meg a komaasszony keresztül az erdőn, mentek a malomba. Lovakkal. Ültek a dölésdeszkán, és szemetelt az esső. Ugye mentek az erdőn keresztül. Egyszer aszongya a komaasszony:

- Jaj, koma – aszongya –, úgy félttem, hogy akar velem valamit csinálni majd az úton! – aszongya.
- Komaasszon, ilyen vizes fűvön-e?
- Hoztam magamal pokrócot is!

(Lontó – Buzás István, 2011)

Az öregasszony mogyorója

66. Ül a buszsofőr, vezeti a buszt ugye, és az öreg mami meg ül a háta megett. És mindig mondja neki:

- Sofőr úr!
- Tessék? Mi ez?
- Mogyoró.

Eszi a mogyorót. Megin’:

- Sofőr úr, mogyoró!

Megin’ eszi tovább. Aszongya:

- Mondja, mama, honnan vót ennyi mogyorója?

Aszongya:

- Van nekem olyan cukor, ami be van futtatva. Be van futtatva cukorral, azt leszopom róla, és a mogyorót magának adom.

(Lontó – Buzás István, 2011)

Így lőtök ti!

67. Lőttek a katonák célba, célba lődöztek ugye. És akkor egyik nem talált.

- Add ide azt a puskát! – mondja az örvezető.

Akkor nem célzott, lőtt: messze elment.

– Így lőttök tik!
Megin' lő, megin' messze elment.
– Így lőttök tik!
Harmadszor megint.
– Így lőttök tik!
Oszti má' negyedszerre beletalált:
– Így lövünk mink! – aszongya.

(Lontó – Buzás István, 2011)

Ung-vidéki népmesék

Tündérmesék

Jancsi meg a Riska tehén

68. Hát úgy, hogy vót egy asszony. Vót neki három gyereke, mert a férjének a felesége meghalt, és ez a fiú elmaradt, ez a Jancsi ott a mostohaanyjánál. És ugye a három gyereknek szava vót, a Jancsinak meg szava nem vót. Hát egyszer azt mondja:

– Na, nem csinál semmit ez a fiú, küdjük el legalább egy tehénnel az erdőbe, hogy legeltesse!

Na, Jancsit elküldték az erdőbe, de Jancsi olyan éhes volt, hogy már nem bírt magával. No de a mostohaanyja neki az ennivaló helyett követ tett be a tarisnyába, mert akkor táská nem vót, a kenyér helyett fadarabot. Na, elmentek az erdőbe, szomorú vót, azt mondja a Riska tehénnek:

– Nahát én nem bírok már, én halok meg, mert olyan éhes vagyok!

– No Jancsi, csak te ne búsulj – azt mondja –, csavard le a szarvamat!

Jancsi lecsavarta a szarvát, és akkor került neki egy nagy asztal, mindenféle étellel. Jancsi jóllakott, oszt tovább jártak fűtörészve az erdőn. Ő hazament jókedvvel. Hát azt mondja a mostohaanyja a férjének, azt mondja:

– Hallod, mi van evvel a Jancsival, hogy nem eszik, osztán ilyen jó kedve van? No semmi: holnap elküldik... három jánya vót az asszonynak.

– A legfiatalabb jánykát elküdjük oda, ahol Jancsi van a tehénnel, és meglássa, hogy mi lesz ott vele.

Oszt akkor azt mondja a Riska tehén:

– Jancsi, fog jönni a testvéred, monddad, hogy: Istenem, Istenem, takard el a testvéremnek mind a két szemét!

A jány elaludt, nem látott semmit, Jancsi jóllakott, visszacsavarta a szarvát, mán nem vót semmi. Jancsi jókedvvel ment haza. Na, akkor másnap megint aszongya:

– Na semmi. Akkor elküldöm a középső lányt!

A középső lány is elment, és akkor az is úgy vót, hogy mikor kellett vón' ebédelni, akkor megint lecsavarta a szarvát, a jány elaludt, megint nem látott semmit. Akkor megint:

– Nem láttam semmit.

Oszt Jancsinak csak jókedve van, oszt otthon meg nem adtak neki semmit enni. Oszt akkor a harmadik nap meg elküdték a harmadik lányt. Osztán:

– Istenem, Istenem, takard el a testvéremnek mind a két szemét!

De annak a jánynak három szeme vót. És az egyik szemével látta, hogy mi van Jancsival. Na, hazament, hát mondta, hogy:

– Na, Jancsi így van és így van...

Na akkor azt mondja [az asszony] a férjének:

– Semmi, le fogjuk vágni a tehenet!

Azt mondja a tehén a Jancsinak:

– Na, Jancsi, holnap reggel mondják, hogy vezess ki az istállóból, és akkor ülj a hátamra, és elmegyünk, mert akarnak engem levágni!

Akkor Jancsi ráült a hátára a tehénnek, és akkor elmentek. Mire elmentek a keresztútra, akkor megint jól tartotta Jancsit.

– Én megyek jobbra, te menj balra!

Nahát akkor Jancsi elment, oszt akkor ment, egy hegyre elment. De mán igen szomjas vót, lehajolt, hogy vizet inni. És a fürjek felrepültek, és akkor meghasadt a szíve, és Jancsi meghalt.

(Bajánháza – Annus Zsuzsanna, 2013)

Az emberevő anyóka

69. Egy erdőn lakott egy olyan anyóka egyes egyedül. Nem vót senkije se. És egy olyan kis lányka elment epret szedni, és ahogy ment, eltévedt. És ahogy a nagy sötétségbe egy fényt meglátott, hát ő annak az irányába ment, hogy mi van ott, vagy hogy mi lesz? És ahogy odamegy, benéz az ablakon, hát egy anyóka ült a karosládán, így le vót hajtvá a feje, rusnya volt, piszkos volt, rongyos volt, borzos volt, minden. És akkor ő bekopogott hozzá, bement, és akkor kezdett vele beszélgetni. Mondja neki, hogy hát:

– Jaj, anyóka, minek ilyen piszkos, ilyen rendezetlen, hogy én hozok vizet a vedérbe – még lavór akkor nem volt –, és akkor én megmosdatom, hogy tiszta lesz.

És ahogy megmosta az arcát, azt mondja, hogy hát hogy:

– Mitől ilyen nagyok a fogai?

Hát aszongya, hogy:

– Hát azért – azt mondja –, mer’ sokat fontam.

Nahát aztán mossá tovább, aszongya hogy:

– Anyóka, mért ilyen hosszúk az ujjaid?

Hát azt mondja:

– Mert én nagyok sokat dolgoztam.

– És a lábod? Milyen nagy a lábod! A lábujjad milyen piszkos!

Hát hogy ő sokat járt az erdőben, az erdőt járta, és azért. Aztán megint mossá tovább a lábát, mossá, és úgy felnézett rá és azt mondja, hogy:

– De iszonyatos nagyok a te fogaid! Mért ilyen nagyok a fogaid?

És akkor aszongya, hogy:

– Azért’, hogy téged bekaphassalak!

És akkor bekapta.

(Ungnyarád – Pallai Margit, 2013)

A zsákban talált emberláb

70. Oszt meg megint egy ember ott lakott, erre vót a temető, a malom is. Kimegy az ember a szobájából, éccaka, nézi, hogy ott van egy zsák. Nézi, nahát, csak azt mondja, jöttek a malomból, hát elvesztették a zsákot, hát liszt van benne. Bevitte a szobába a zsákot, nézi, hogy olyan vékony láb van ott, oszt az a halott vót a temetőről. Hát úgy megijedt az ember, hogy rögtön meghalt. Hát ez csak olyan rövid, de ez hosszú vót...

(Bajánsenye – Annuska Zsuzsanna, 20013)

A halott vőlegény

71. Egy lánynak meghalt a vőlegénye. Ő menyasszonya volt már. És minden este kijárt a temetőbe, mer' nagyon fájlalta a vőlegényit, lehet, hogy hallottak erről. És akkor mindig letérgyepelt a sírhoz és mondta, hogy:

– Minek hagytál itt, bárcsak értem jönnél, mer' az én életem így nem ér semmit. Csak úgy lenne jó, ha te is itt lennél!

És akkor egyszer megjelent egy huszár, fehér lóháton, és akkor magához vette a menyasszonyt és mentek. És mikor mentek-mentek, akkor elkezdte a fiú mondani, hogy:

– Jaj de szépen süt a Hold, megy egy élő meg egy holt. Nem félsz, rózsám?

– Nem félek, mert veled vagyok.

És akkor így vitte ki oda magához, és ott eltűnt.

(Ungnyarád – Pallai Margit, 2013)

Az ördögszerető

72. Vót egy lány, igen szép lány vót a faluba, és mentek a fiúk a fonóba mindig a lányokhoz. És minden lány mellé leült egy fiú, annak meg sose vót, aki leült vón' mellé, pedig szép lány vót. És holdtölte vót, és jött egy fiú, nem ösmerte senki, leült a lány mellé, és ez egy hétig mindig tartott. Minden este jött. És akkor egyszer meg a lány lenézett, leesett az orsója: és a fiúnak lólába vót. Mer' mindég eltűnt. Hogy nem tudtak rájönni, hogy honnan jön. Mentek mindég utána, de mikor mán kiment, hát mindig eltűnt. És akkor a lány igen megijedt, hogy lólába van a fiúnak, és akkor jöttek rá, hogy az a temetőből jött. Hát ilyesmiket meséltek régen.

(Dobóruszka – Károly Júlia, 2013)

Az ijesztős mesére vágyó legény

73. Oszt megint vót egy más Jancsi, aki csak járt a falun, hogy ű csak olyan mesét akar, hogy olyan ijesztős mese legyen. Na, mikor megyen, hát elment be a fonóba

jányokhoz és mondja nekik, hogy:

– Nem tudnátok egy olyan mesét mondani, hogy olyan ijesztős mese legyen?

Hát azt mondja egy:

– Hát tudod mit, Jancsi, menj el a temetőre, és hozd el onnan a keresztet erről és erről a sírról, mert – azt mondja – az én kománém ott fekszik, és nem tudok nyugodni, mert haraggal ment el.

Akkor akari Jancsi elvenni a keresztet, hát azt mondja:

– Csak akkor viszed el a keresztet, ha elmégy megmondani a kománénak, hogy én má' kibékültem vele.

Na, akkor osztán elment, elhozta a keresztet, oszt odaadta az asszonynak. Na, akkor azt mondja:

– Még mondjatok nekem valamit olyant, hogy olyan ijesztős legyen!

Na, akkor azt mondja: „A padlásról leesett egy lóláb. Hát a megé dobta, kulimáznak vállott. Megint aszongya:

– Készítetek nekem egy asztalt, hogy én ott vendégeskedjek a templomba! – mert nem jártak oda, mert mindenki félt odamenni, mert ijesztettek a templomba.

Megint leesett a lónak a mejje...

– Na, ez jó lesz nekem táskának! – azt mondja.

Megint a hát a megé dobta, megint kulimáznak vállott.

Oszt megint harmadik este megint ott van, megint leesett a ló lába. Na, akkor azt is odadobta, kulimáznak vállott.”

– Na, mán mondjatok többet!

– Hát mi mink olyant nem tudjunk mondani.

Na, akkor elindult. Akkor aszongya:

– Megyek tovább, hátha a szomszéd községbe fognak olyant mondani, hogy én azt fogom tudni.

Na, akkor mennek, osztán akkor felrepült a fürje, attúl megijedt, és akkor ott meghalt Jancsi. Hát így tovább Jancsi nem tudott semmi olyant beszélni.

(Bajánháza – Annuska Zsuzsanna, 2013)

Legendamesék, apokrifek

A lusta fiú és a szorgos lány I–II.

74. Ment Jézus az uton, és ott őrizte a nyáját egy fiú. És kérdezte tőle a Jézus, hogy melyik uton jutna el ahova megy, a legrövidebb uton. Hát annyira lusta vót a fiú, hogy nem állt fel, hogy megmutassa, hanem csak a lábával mutatta, hogy: arré né. Na és Jézus elindult arra. Utána találkozott egy lánnyal, egy nővel. Tőle is megkérdezte, mert nem tudott kiigazodni abból a magyarázatból, hogy most valóban most hogy hova vezet az, hogy arra megy? És mondja a lánynak, hogy ő szeretne eljutni egy bizonyos helyre, és hát hogy ő kicsoda, mondta, hogy ő az Úrjézus, és menni szeretne. Hát a lány felállt és azt mondta neki, hogy:

– Jöjjön velem, én megmutatom magának! Egy rövidebb utat, és hamarosan odaér.

És akkor aszondta az Úrjézus a lánynak, hogy:

– No, ezt a rendes lányt annak a lusta fiúnak fogjuk adni, hogy tanítsa meg!
(Ungnyarád – Pallai Margit, 2013)

75. Mikor mentek [Jézus és Szent Péter] egy faluba, és akkor senki nem fogadta be őket, és akkor mán mikor kimentek Péterrel a falu végire, hát ott vót egy vadkörte, vagy nem tudom, milyen körtefa, és egy nagy fiatalember, derék fiatalember ott feküdt a fa alatt a hüvösbe és várta, hogy a körte hulljon, és ette. Olyan lusta vót, hogy még nem is állt fel érte, hanem feküdt és várta, hogy fekvé ette meg azt is.

És mentek a faluba, egy helyen kértek vizet, hogy megmosakodnának vagy valami, Jaj, hát azok nagyon gazdagok vótak, és mondták, hogy nincs idejük nekik velek foglalkozni. Na nem baj, ha nincs, mentek tovább.

Akkor mán majd a falu végén vótak, ott mentek, ott vót nem tudom, hány gyermek, meg vót egy kecskéjek, és oda kéredzkedtek be mán megmosakodni. Aztán az asszony adott nekik tejet, megkinálta úköt, vizet adott nekik, és nagyon szívesen, na elfogadták, megköszönték nagyon. De mondom, vót több gyermekek.

És azt mondta ez a pasas, aki ott feküdt a fa alatt, ez, aki várta a vadkörte, hogy hulljon a szájába, hogy elérje, hogy felvegye, oszt megegye, és az ott feküdt, na és mikor ott kőjjebb jöttek, hát kérdezték tőle, hogy micsinálík? Hát mondta, hogy:

– Várom a körtét, hogy hulljon, hogy tudjam megenni.

És akkor azt mondta Péter:

– No Uram, milyen büntetést fogsz adni ezeknek?

Hát azt mondta, hogy a nagygazdának mindenje lesz, még több, hogy még több dolga legyen, hogy ne bírjon mán annyit dógozni se. Olyan büntetést adott rá az Úrjézus.

– És a szegény asszonyt hogy ajándékozod meg, mivel?

– Hát ha kimegyünk a falu végire, hát a kecske megdöglik.

Hát Péter azt mondta neki:

– Uram, hát az tett velünk jót, hát minek bünteted?

– Azér', Péter, mert ennek olyan jó lelke vót, hogy az az egy kecskéje meg annyi gyermeke van. Hogy az egy olyan jószág. Hogy menjen székkal a család, és amilyen jók ők, hogy másat is jóra neveljenek. Hogy másnak is mutassák meg a jót.

Kérdezte Péter osztán, na akkor azt mondta:

– Uram, ezt az embert, aki itt henyél, itt ez alatt a fa alatt fekszik, hát akkor evel mi legyen?

Hát abból a családból a legidősebb jánkát adta hozzá, hogy tanítsa meg dógozni.
(Mokcsakerész – Majoros Ilona, 2013)

Jézus és az elbizakodott cséplők

76. Ment Jézus Krisztus Szent Péterrel, ment ezekhez, akik mentek csépelni egy nagyzásdánál. Olyan nagy kazalja vót, hogy csuda. Hogy három-négy napig kellett vón' csépelni. Hát azt mondja Jézus Krisztus:

– Nem vennétek be magatokhoz? Mennénk veletek csépelni.

Hát azt mondja:

– Eljöhetnek.

Osztán akkor azt mondják a gazdának, hogy készítsen sok zsákot, amennyi zsákja van, mindet készítse elő. Oszt ezeknek [a munkásoknak] meg aszondta:

– Tik feküdjetek le, én – azt mondja – kicsépelem.

Azok meg elaludtak, de egy nézett valamit. Hát észrevették, hogy Jézus Krisztus csak meggyújtotta azt a kazlat, és a kazal égett, a búza meg hullott a zsákba. Reggel felkóttak, mind a zsák tele van.

Na, eljött a második év. Megint találkoztak.

– Nem vennétek be magatokhoz csépelni?

– Nem, hát mi magunk is tudjuk kicsépelni! – azt mondja.

Megint parancsolták a gazdának, hogy készítsen ennyi és ennyi zsákot. Amennyit gondol, hogy mennyi termés lesz. Akkor ők is meggyújtották azt a kazlat, a kazal mind leégett, hogy egy csepp búza nem maradt. Hát úgyhogy:

– Ki csinálta ezt? Ki csinálta ezt?

Hát aszongya:

– Ezek a cséplősök!

Akkor fogták őket, bedobálták a tűzbe, ők is odaégtek.

(Bajánháza – Annuska Zsuzsanna, 2013)

A tót teremtése

77. Mikor Jézus Krisztus Szent Péterrel a földön jártak, hát ugye mentek össze-vissza. Aszongya a Péter Jézusnak, hogy:

– Jézus – aszongya –, teremtsünk még tótot is!

Azt mondja:

– Te Péter, nem, mert csak a bajunk lesz vele! Hát minek? – aszongya. – Na – azt mondja –, tudod mit – mentek, hát egy lótrágya vót ott –, rúgjál bele!

Belerúgott, hát kiugrott egy nagy ködmönös tót. Azt mondja:

– Davaj chleba [adj kenyeret]!

Aszongya:

– Látod, Péter, mondtam neked, hogy csak bajunk lesz vele! – Aszongya: – Kenyeret kér, oszt nekünk sincs kenyerünk.

(Iske – Orosz Benjámin, 2013)

Az áruló pacsirta

78. És hogy mentek-mentek [Jézus], ment előttük egy pacsirta, s a pacsirta mindig mondta, hogy:

– Pitypatat, pitypatat!

Tehát az azt jelentette, hogy:

– Itt szalad, itt szalad!

És az meg Júdás volt. Mer’ ő mán akkor menekült.

(Ungnyarád – Pallai Margit, 2013)

Rászedett ördög-mesék

„Majd holnap!” I–II.

79. Az ördögről is vót mese. Hogy ment a parasztér’, az szántott, odament hozzá. El akarta vinni. Osztán meg még mondta a paraszt neki:

– Egy napot legalább várjon!

Hát az ördög ment másnap. Akkor megint. Addig halasztotta, mindig egy nappal hosszabbította, hogy aztán meg mentek, körülszentelték a lakást, osztán mán az ördög nem tudott felmenni a kapuig, hát megmaradt az ember. Ilyesmirül is mesélgettek.

(Szirénfalva – Jakab Sándor, 2013)

80. A Halálnak mondta a beteg, hogy hát:

– Ne vigyél, gyere majd holnap!

És akkor mondja a Halál:

– No, jó, még akkor egy napot engedek neked, hogy legyél – és elment a Halál.

Hát mán aki beteg vót, a beteg kiírta az ajtóra, hogy: „Majd holnap!” – mert azt mondta a Halál, hogy majd holnap. Ő meg kiírta az ajtóra, hogy: „Majd holnap!” Mert azt ígérte, hogy holnap. De hogy mikor, melyik holnap lesz, az nem vót odaírva. És akkor a Halál otthagya, mer’ ez vót mindig az ajtóra írva, hogy: „Majd holnap!” Vótak ilyen mondókák.

(Mokcsakerész – Majoros Ilona, 2013)

Tréfás mesék

A kukoricamorzsoló pap

81. Például az egyik pap, ugye hogy jó menyecske volt, hát köhögött a pap a menyecskére. A menyecske meg mondta otthon a férjének, hogy hát:

– Ez a pap mindig köhög, micsináljak vele?

– Köhögj neki vissza!

Na és köhögött. Na oszt akkor:

– Fiatalasszony, mikor találkozhatunk?

Hát a férje mondta:

– Mondd meg neki, hogy ekkor meg akkor...

Akkor ő elbűjt, egy csomó kukoricát meg bevitt a pitvarba. Mikor odament a pap estefele, akkor az ember meg elkapta a nyakát.

– Na, mit keresel te itt? Na, addig innen el nem mégy, amíg ezt a kukoricát le nem morod!

Úgy is vót, lemorta, tiszta hólyag vót a keze, mert hát az ugye nagy dolog vót. Na osztán aszongya az az ember:

– Köhög még a pap?

– Nem köhög már.

Aszongya:

– Most te köhögjél neki!

Hát csinálta a fiatalasszony, köhögött neki. Odamegy a pap, aszongya:

– Mi van, fiatalasszony, már elkopott a kukorica?

(Iske – Orosz Benjámin, 2013)

Ha az Isten akarja, a kapanyél is elsül!

82. Volt, hogy prédikált a pap, hogy: „Ha az Isten akarja, hát a kapanyél is elsül”. Hát azt hallotta a cigány. Ugye a pap ment vadászni, osztán akkor a cigány meg ott dolgozott. A pap rálőtt, lelőtte a nyulat. A cigány felemelte a kapanyelet és puff, elszaladt és felvette a nyulat ő. Úgyhogy a pap:

– Hát én lőttem le!

Hát aszongya:

– Hogy lehet az? Hát azt tetszett prédikálni, hogy ha az Isten akarja, a kapanyél is elsül!

– No, mindegy, ha már ennyire okos vagy, gyere – aszongya, sütötte volna már a szakácsné a nyulat –, aki szebbet tud álmodni, azé’ lesz a nyúl.

Nahát úgy is vót, a cigány megyen. A pap azt mondja:

– Te mondjad, cigán!

– Hát azt álmodtam – aszongya –, hogy a tisztelendő úr feltetszett menni a mennybe, osztán én meg elvettem a lábtót, oszt a nyulat megettem.

Hát így osztán nem vót már neki mit enni.

(Iske – Orosz Benjámin, 2013)

Halló meg Látlak

83. Megint hogy: volt a papnak kutyája. És a cigány akkor is elment lopni valamit. És úgy hitták a kutyát, hogy Látlak. Halló meg Látlak.

– Halló! Látlak! – szólt ugye a pap.

A cigány húzódott, minden. Hát megint csak:

– Látlak!

Hát aszidte, hogy ötet látják. Addig húzódott szegény, ott valami gödörbe belesett. Aszongya:

– Hát hogy látol má, mikor nyakig vagyok a vécégödörben!

(Iske – Orosz Benjámin, 2013)

Eltartja majd a Fennvaló

84. Elment a cigány lopni körtét vagy almát a papnak a kertjébe. Hát egyszer csak egy nagy mozgás van ottan: mi van: Hát a cigány felszaladt a fa tetején, közbe meg a pap sétált az apácaival. Hát ugye ahogy ott szórakoztak a fa alatt...

– Jól van, hát így van, – aszongya az apáca –, jó, jó, de ki fog rá vigyázni?

Hát azt mondja a pap:

– Hát az, aki felettünk van!

A cigány megszólalt:

– Az én kontómra ne csináljátok!

(Iske – Orosz Benjámin, 2013)

A cigányra dőlt feszület

85. Mentek, ugye a keresztet megölelte az egyik cigány, hogy:

– Drága Jézuskám, adjál nekem ezt meg azt!

Addig ölelgette, hogy a kereszt rádúlt.

– Kölj fel, Jézus! – hogy szálljon le róla.

De nem akart mozdulni vele a kereszt.

– Kölj fel, Jézus, basszon meg a Krisztus! – azt mondja.

Ugye a cigányok ilyenek.

(Iske – Orosz Benjámin, 2013)

Látom az egész világot!

86. A suszternek vót egy bornyúja. Hát nem került elő, valahogy elveszett. Hát vót a' inassa, a segédje. Aszondda, hogy keresse meg. Az inas kiment, de igen rossz idő vót, rossz, ködös idő vót. Nem vette észre a suszter, bebújt az ágy alá. A suszter meg aszongya a feleségének:

– Hékám, nincs most itt ez a' inas, hát gyere, csináljunk valamit! – azt mondja.
Hát az asszony lefeküdt, széttette a lábát. A suszter belenézett:

– Jó, látom az egész világot! – aszongya.

Akkor az inas kiszól az ágy alul:

– Mester úr, a bornyút nem tetszik látni?

Hát ilyen meséket, nem irodalmi meséket [meséltek régen].

(Ungnyarád – Timko János, 2013)

A hosszú élet titka

87. Hát például kutatták, hogy mi a hosszú élet titka. Hát hogy iszik-e vagy nem iszik, vagy nem dohányzik. Azt mondja:

– Kérdezd meg az anyámat! – azt mondja. – Most is ott döglik holtrészegen a csűrbe, százhusz éves.

Mer' ű száz éves vót. Hát kérdezték tüle, hogy mi a hosszú élet titka?

(Iske – Orosz Benjámín)

Formulamesék

A kivágott nagy fa

88. Vót egyszer egy nagy tó, s tele vót, van ott víz. És annak a partján vót egy nagy fa. Egy igen-igen nagy fa. És akkor jött egy nagy ember egy igen-igen nagy fejszével, és kivágta azt az igen-igen nagy fát, és bedült abba az igen-igen nagy vízbe, és még nagyot poccsant.

(Szirénfalva – Jakab Sándor, 2013)

Érmelléki népmesék

Érkeserői népmesék
(Horváth Sándor meséi)

Az öztestvér

89. Vót egy szegény ember. Vót két gyereke. Oszt meghalt a felesége. És magára maradt. Hát megnősült, elvett egy másik asszonyt. De a másik asszon nem állhatta ki ezt a két gyereket. Osztán eldöntötte az az asszon, hogy megöli a kisjánt. Reggel ahogy fűsüli, aszongya, elvágja a nyakát. Oszt ezt meg a kisfiú meghallotta. Osztán reggel mondja neki, hogy:

– Mielőtt fűsülni akarsz, mink el kell szökjünk!

– Há mér?

Mondja, hogy mit akar a mostohaanyjuk. Na, rá is lett a kislány, el is mentek, az asszon szaladt utánuk be az erdőbe, oszt aszondta nekik, hogy:

– Amilyen nyombúl isztok először, azzá váljatok!

Há' mentek, oszt nagyon szomjas lett a kisfiú, tanáltak egy farkasnyomot. Rimánkodott a kisján, hogy:

– Ebből ne igyál – aszongya –, mer' akkor engem is megeszel!

Mennek tovább-tovább az erdőbe, tanáltak egy öznyomot. Abbúl ivott. Rögtön özzé vált. Nahát akkor mentek ketten be az erdőbe, ahol tanáltak egy hatalmas kúp nádat. Oszt oda mentek be. Osztán ott éltek úgy-ahogy.

Majd a királyfi egy ilyen körvadászatot csinált. Oszt mentek az erdőbe, oszt látta az egyik vadász, hogy egy őz beszaladt a nádkúpba. Szólt is a királyfinak, hogy:

– Nézzük meg, mer' az őz odaszaladt!

Mentek is, oszt körbe is vették a nádkúpot, oszt szólt a királyfi, hogy:

– Gyere ki, ha jó lélek vagy! – így mondta.

– Hát nem mehetek ki – aszongya kislány –, mer' nincs ruhám. Mezítelen vagyok.

De mán akkor nagyocska vót, olyan tizenhat-tizenhét éves. Akkor a királyfi benyújtotta ja köppenyt, hogy:

– Vedd fel!

Oszt kijött. Aszongya, hogy:

– Gyere velem!

– Nem megyek – aszongya –, mer' itt van a testvérem.

Aszongya:

– Hát híjjad azt is! – aszongya.

– Igen, de az őznek van változva.

– Há' hogy?

Mondja, hogy mi történt.

– Nem baj, az is jön velünk!

Úgyhogy akkor jött ki. Na, felvitték a kastélyba. Ott a kastélyba meg egy ilyen

boszorkány idős asszony meg a lánya vót ilyen házvezető, oszt az mindenáron azt szerette vón', hogy vegye el a királyfi az ú lányát. De hát egy szörnyű csúnya lány vót. Oszt ugyi felvitték a kastélyba, megfüröszttették, gyönyörűen felötöztették, a kis őzet is megfüröszttették, ott vót velek mindenütt.

Osztán majd jött a háború, oszt abba' az időbe a királyoknak menni kellett, a fiatal királyoknak a háborúba. Oszt mondta, hogy menni kell neki a háborúba – de a hölgy terhesen maradt itthun. Majd mondja osztán – az oda vót –, hogy:

– Megszületett a gyereked!

– Nem baj – aszongya –, nagyon vigyázzatok rá, mer' úgyis nemsokára hazamegyek.

Úgy is vót. Hát ezzel a boszorkánnyal ment sétálni a királylány, meg vitték a gyereket is, hogy menjenek ki kicsit sétálni. Egyik alkalomkor csak úgy mentek sétálni, oszt egy nagy tó vót ott, oszt mindig úgy alkalmazta, hogy a fiatalasszon menjen a tó szélén. Belebuktatta. Oszt akkor az rögtön egy rucává, vadrucává változott. Osztán... de eztet a kis őz távolról látta, hogy micsinált. Hazamennek, hát ez aszondta, hogy ű a királylány. Hazajön a király: csak nézi: a gyönyörű nő...

– Hát mi van?

– Hát igen, a gyerekszülés a nőket így tönkrevágja...

Hát jó, nincs mit tenni, a gyönyörű gyerek... De ordított a gyerek, mer' nem vót, aki szoptassa. Aszondta a kis őzike, hogy:

– Tegyük a szarvam közzé, oszt hadd vigyem ki megsétáltatni, oszt elalszik.

Előbb a boszorkány nem akarta semmi áron, de oszt a király aszondta:

– Hogyne, egész nyugodtan!

Odatették a szarva közé, az oszt ment egyenest a tóhó', osztán szólt, hogy:

– Rucuskám, rucuskám, édes kis testvérem, gyere ki a vízből, szoptasd meg a gyereket!

Az akkor, a ruca odament, oszt megrázkódott, oszt rögtön visszaváltozott. Megszoptatta a gyereket... Ugye megnyugodott a gyerek, hazavitte, hát elaludt. De megint, de megint, napokat, minden nap elvitte. Egyszer a királyfi mit gondolt, hogy megy lesbe utána. Osztán ment is, hát meglátta. Ott egy bokor mellett úgy, ahogy elmondtam, kijött a királylány, osztán megszoptatta a gyermeket, oszt akkor a királyfi odalopódzott a bokorhó', oszt megölelte. Oszt akkor visszaváltozott rendesen.

De még azt kihagytam, hogy mikor ment utoljára, mi lett gyanús a királyfinak. Aszongya a hölgy, hogy ű meghal, ha nem eszik az őzhúsból. A királyfi így gondolta: „Hát hogy lehet az, aszongya, hát a testvére! Pedig úgy ügyelt rá, hogy csuda – és most? Na, hadd vigye el még egyszer, oszt ha hazajön, megöljük”. Akkor ment a királyfi lesbe utána. Úgyhogy mondta is a testvérinek [az őzike]: „Hazamejek, már megölnek!” De oszt nem sikerült, mert ment a királyfi, oszt visszaváltozott [a lány].

Úgyhogy akkor osztán majd elmondta ott má' helybe, hogy mi történt. Akkor oszt a király a kísérelével küldte be, hogy a két boszorkányt azonnal felakasztani! Felakasztották a kastélynak a négy sarkára. Oszt ezzel aztán űk tovább boldogan éltek, a kis királyfi is felnőtt. Nagyon szép kis mese ez.

(Érkeserű – Horváth Sándor, 2010)

János és a pap

90. Vót egy pap, oszt minden szógálót vagy kinyírt... mert má' úgy vót, hogy amikor odament, vót egy egyezés. Hogy ha nem tudja megtenni azt, amit ű mond, akkor levágnak egy ujját. Hát megy egyik, megy a másik, oszt a szegény embernek vót három fia. Oszt olyan hirdetés vót, hogy aki odamegy és a papnak a kívánságát teljesíti, az nagyon sok pénzt kap. Elmegy a legidősebbik, az is csonkán jött haza. Elmegy a középső, az is csonkán jött haza. A kicsi aszongya:

– Elmegyek én, apám!

– Hova mégy, te? – aszongya, Jánosnak hívták.

Ű elmegy, megpróbálja. El is ment, mondja neki a pap, hogy miről van szó, hogy:

– Ha nem teljesíted, amit én mondok, akkor le lesz vágva valami részed!

– Jó, nem baj! De – aszongya –, hogy ha teljesítem, megkapom a pénzt, meg az úrnak levágom ugyanazt a részét!

– Rendbe' van!

Hát a pap mindent mondott neki, de az mindent teljesített. Űgyesebb vót. Majd nem vót mit tenni a papnak, aszongya a feleséginek:

– Hallod, pakoljunk össze, a bibliákat meg minden ilyen értékes dógot, hagyjuk itt ezt a fiút, mer' ez tönkretesz minket!

– Jó – aszongya.

Hát mennek... Igen, de ezt János hallotta. Ű meg úgy tett, hogy a bibliát kiszedte, vagy kettőt hagyott alól, a többit meg tette a fejire. Oszt a pap felvette a hátára, vitte. Osztán mentek, má' estére vót. Mentek egy vízné' keresztül, mán elérte a zsák alját a víz. János megszólalt, hogy:

– Feljebb!

Aszongya a pap:

– Hallod, a biblia megszólalt!

Feljebb is emelte. Megin' elérte a víz.

– Feljebb!

– Ah – aszongya a nő, hogy –, ez az enyim!

– Á, nem, ez az enyim!

Na, odamennek a túlsó partra, lefeküsznek. No, de eléjött, hogy ott van János.

– János, hát te is itt vagy?

– Hát elhozott a tisztelendő úr – aszongya – magával.

– Na, jó akkor.

Oszt sutyiba megegyeztek az asszonnyal, hogy úgy feküdjenek, hogy Jánost tegyék a tó szélén. Oszt aszongya a pap:

– Má' mikor elalszik, én megrúgom, oszt beleesik a tóba, oszt megszabadulunk tüle!

Igen ám, de János ezt hallotta. Micsinált: mikor elaludtak, megfogta a papnét, odatette az ű helyére, ű meg feküdt a papné helyére. Majd mikor elalusznak, aszongya a pap – János feküdt ott az asszony mellett:

– Na figyelj csak – aszongya –, most rúgom meg bele a tóba!

A feleségit rúgta a tóba, azt rúgta bele, mert kicserélte János. Oszt belefűlt. Majd nézi reggel a pap:

– János, hát te nem haltál meg?

– Mér’? – aszongya.

– Hát nem a vízbe estél?

– Nem – aszongya –, a tiszteletes asszont lökte a tiszteletes úr a vízbe.

Akkor oszt nagyon mérges lett a pap:

– Akkor osztán csinálj, amit akarsz!

Levágta egy ujját a papnak, oszt akkor hagyta ott. Hát ilyen hülyeség... Akkor oszt otthagya. Elvitte a sok pénzt, úgylátszóan házafront a családba.

(Érkeserű – Horváth Sándor, 2010)

Az apácának vitt leány

91. Akkor van egy másik. Az meg a lányát úgy akarta nevelni egy nagy úr, hogy az semmi ilyen fajtalan szórul ne tudjon. De a nő igen szép vót, meg egy kicsit csali is vót. Aszongya az apja:

– Nem baj, elviszlek a kolostorba! Oszt biztos szűzön maradsz.

Úgy is vót. Majd mennek egy víz mellett, oszt aszongya a ján, hogy ott fürödtek a bivalyok.

– Apuka, mi az a fekete ott?

Aszongya:

– Kisjánom, bivalyok – azt mondja.

A ján megáll:

– Álljunk meg csak, apuka!

– Miér’?

– Azér’ – aszongya –, hogy az a bivaly hogy nem örül meg?

– Miér’, kisjányom?

– Hát azért – aszongya –, hogy tiszta fekete. Nekem egy kicsi helyt fekete, oszt úgy viszket sokszor, hogy majd megbolondulok!

– Megbaszott az Isten akkor! – aszongya.

Visszafordult, visszavitte. Má’ tudta, hogy ha viszketett neki...

(Érkeserű – Horváth Sándor, 2010)

A katona és a cigány felesége

92. Akkor van egy – de ezek is olyan pikánsok... Az egyik katona ment szabad-ságra. Oszt tanálkozott egy igen-igen gyönyörű szép cigánlánnyal. Asszonnyal. De ott vót a férje is. Gondolkozik, mikor közeledik hozzá, hogy hogy kéne ezt megszexelni. Ű, eszibe jutott. Összeérnek.

– Állj!

Megállnak. Aszongya, hogy:

– Itt rettenetes nagy baj van!

– Micsoda?

Aszongya:

– A királytól hozom a parancsot, hogy téged meg kell keféljelek!

– Éngem?

– Igen, téged. Itt a parancs!

– Há' vitéz úr, hát tessék má' egy kis becsülettel, hát inkább itt a feleségem – aszongya –, nem éngemet!

– Hát nem bánom – aszongya –, de nekem a parancs így szól. De nem baj – aszongya –, benne vagyok, bánja a fene. De te kell fogjad a tökömet, hogy nehogya porba ériék!

Hát fogta is. Megkefélte, megyen. Aszongya az asszony az embernek:

– Hát gyáva vagy, mer' engedted, hogy ez a katona micsinálják velem!

– Ne törődj vele, csak kibaszta vele!

– Hogy?

– Vagy háromszor a porba engedtem a tökit!

(Érkeserű – Horváth Sándor, 2010)

A katona és a suszter felesége

93. Akkor a másik katona meg ment szabadságra az is, megy egy csapat. Mentek valahova. Ment a csapat, eltévedtek. Nem tudták egy faluba, hogy hát merre is menjenek Debrecen fele. Bemennek egy házhó', hát egy suszter lakott ott. Ott meg a két pár, mán a férj-feleség összeveszték, hogy ki mosogatja el az edényt. Hát abba egyeztek meg: aki elébb megszólal. Hát ott bemegy a katona, egyik elkezdte mondani, hogy:

– Tárirom, tárirom...

A másik:

– Hmm, hmmm...

Bemegy. Kérdi, hogy:

– Mondja má', hogy Debrecen fele melyik út megy?

Csak: tárirom, tárirom... Semmi. Kimegy, mondja a tisztnek, hogy:

– Hát meg vannak ezek bolondulva, uram!

Aszongya a másik katona:

– Bemegyek én!

Bement, az is ugyanígy járt. A' meg úgy gondolta: na, megszólalsz mingyá'! Megfogja a fiatalasszont, rá az ágyra, kezdi ott kefélni. Az asszonnak az anyja mán oly nyolcvan éves körüli, a' meg ott ült egy sarokba, ott gubbasztott. Oszt a pasasnak, mán a suszternek, annak meg aszondta [a katona], hogy:

– Te fekdj ide az ágyra, oszt az asszon rád hanyatt, oszt én meg arra rá! Így el lehet intézni. Másképp felgyújtjuk a házat, amiér' nem mondod meg, hogy merre az út!

Ugye a pasinak is felállt a farka, oszt azon az ágyon – ha ismered, ilyen gyékényágy – úgy kiért alól. Az öregasszony csak ott lesi. A pasi ott keveri ott az asszont... Hát elkezd:

– Jaj, szegény jányom! – aszongya. – De még szegény vejem is! Hát keresztülment ennek a farka mind a kettőn – aszongya –, de még nekem elég lenne, ami ott van kint!

Hát ilyen hülyeségek...

Hát engem úgy vártak sokszor egy olyan kis jövetelen. Gyere má', mondjál valamit! [*Mondta is, hogy minek hívták magát: Mese bácsi.*]

Igen. Az egyik haveremnél a kisfiú: „Jön már Mese bácsi!” – azt mondja.

(Érkeserű – Horváth Sándor, 2010)

Egyéb történetek

Szent Péter cseresznyéje

94. Megint édesapámról jutott eszembe, ezt is ő mesélte, hogy mentek az úton Jézus és Szent Péter, és találtak egy garast. És Szent Péter elment mellette, nem vette fel, nem hajolt le érte. És Jézus felvette, és az egyik háznál vett rajta cseresznyét. És elindult Péter előtt az úton, és mindig elejtett egy-egy szem cseresznyét. És Péter mindig lehajolt és felvette. És erre mondta neki:

– Látod, nem becsülted meg az egy garast. Hogy egyszer lehajol érte. És mennyi fáradságodba telik az, hogy megegyed azt, amit én széjjelszórtam!

(Érsemjén – P. Széll Teréz, 2010)

A sárbaba

95. Vót egy idős asszony, magába' vót, mint én. Aztán unta magát, a suttra, mert ezelőtt kemence vót meg padka – úgy mondtuk neki, padka –, a padkára csinált egy sárbabát. Sárga fődből csinált egy sárbabát. Elnevezte Linkának.

– Linka, csináld csak! Linka, csináld csak! – ezt is, meg azt.

De biza Linka nem mozdult a suttról; hát egy sárbaba vót.

– Hadd el, Linka, majd én megcsinálom!

Otthagyt a Linkát, nem parancsolt neki, ment és csinálta a munkát.

(Érsemjén – Venkli Eszter, 2010)

A pap és a harangozó

96. Az a néni Asszonyvásárról mesélt, hogy hogy megjárta a harangozó a pappal. A katolikus pappal. Aszongya, hogy úgy megjárta vele, hogy mindig ott gyülekeztek

ugye ezek a lányok, akik napszámra mentek, meg dógozni mentek. És a katolikus pap megkérdezte a harangozótul, hogy na, mit álmodott. Hát mindig mondta szegény, hogy most ezt álmodtam, most azt álmodtam. Egyszer osztán megunta, és akkor aszondta neki:

– Hát tisztelendő úr, az éccaka nagyon rosszat álmodtam! – de ez igaz vót, ez igaz történet.

– Hát mit álmodott, József? – vagy hogy hítták, tudja a fene.

– Hát azt álmodtam – aszongya – álmomba’, hogy a mennyországba’ jártam. És ahogy mentem vóna befele az egyik ajtón, be van zárva, nem engedtek be. Hát gondoltam, megyek akkor a pokolba. Hát – aszongya – ott sem engedtek be. Nem mehettem be sehova se. Majd mikor a gyehennára értem – aszongya –, ott vót egy szék és ott ült rajta a tisztelendő úr. És oda se engedtek be – aszongya.

És többet nem kérdezte meg tőle a tisztelendő atya, hogy mit álmodott, ezen úgy meglepődött, hogy ő maga a gyehennára jutott.

(Székelyhíd – Pálfi Ilona, 2010)

A férjhez menendő lány és a harangozó

97. Mint mikor egy katolikus lány hát nem ment férjhez sose. És mindig kijárt a kereszthez – a szomszéd bácsi magyarázta el –, és ott mindig imádkozott. Meg mindig mondta, hogy:

– Én Istenem, szent izé, adjál férjhez az idén!

És a háta megett meg el vót búa... mikor a harangozó észrevette, el vót búa ott a [kereszt] háta megett, és akkor mindig mondta neki, hogy:

– Még az idén nem adlak, jövőre is megtartlak!

Osztán a lány oszt mán megunta kijárni oda mindig, egyszer oszt megunta, oszt nem ment többet.

(Székelyhíd – Pálfi Ilona, 2010)

A királykisasszony és a parádés kocsis

98. Aszongya, hogy mikor felült a hintóba a kocsis, hát akkor megfordult, oszt megfordította a gyűrűt, oszt átfúrta alatta [a királykisasszony alatt] az ülést, oszt neki a királykisasszonynak. Na, a királykisasszony meg úgy élvezte, hogy nem szólt, mellette ült az embere, és nem szólt semmit. Ilyen dolgokat mondott [egy Hugyos Elemér nevű szalacsi mesemondó], még ennél pikánsabbakat is.

(Szalacs – Bokor István, 2010)

Egy szalacsi mesemondó emléke

99. Volt olyan alkalom, hogy míg ment a film, vetítettük a filmet, mert aval is foglalkoztunk, a gyerekeknek matiné volt, mi meg a vetítőfülkében Miskával le-játszottuk a meséket [a magnószalagról, amit Hugyos Elemértől vettek fel]. Mi kacagtunk úgy odafent, hogy a lyukon a gyerekek lehet, hogy hallották a mi nevetésünket, nem tudták elképzelni, hogy min derülünk annyira, mert a film nem arról szólt. A filmen ment a *Berlin eleste*, meg ilyenek, mi meg röhögünk ott fent, és hallatszott a nevetésünk a lyukon, amin ment a fény meg minden. A matinés gyerekek, hogy mi lehet ott, néztek felfele. Akkor vettük észre, hogy már ilyen hangosan ne röhögjünk, mert nekünk ott mondta Elemér bácsi közbe a szalagról.

(Szalacs – Bokor István, 2010)

Révi népmesék

Aranyszívű János (Hegedűs Géczi Erzsébet meséje)

100. Vót egy család, és meghalt az asszony, meghalt a felesége a férfinak, és maradt két gyereke, egy fiú meg egy leány. A leány nagyon huncut vót, a fiúnak aranszive vót. És mikor mán ű olyan nagy lett, hogy gondolta, hogy megnősül, akkor aszondta az apja nekije, hogy induljon el, mer' ott mán a faluba' vagy a városba' nem talál magának feleséget. Elindult... és éccaka beért egy erdőbe, és az erdőbe zshiványok laktak. Rablók. 12 órakor megjöttek a zshiványok. Hát a leány megijedt, persze megijedt ű is. Na és amikor elmentek, az apja adott egy kardot a fiának. Aszondta: „Nézzed, fiam, ha bajba' maradsz, akkor – aszongya – megsuhintod a fejed fölött a kardot, és akkor egyszerre hat fej hullik le!” És na, mikor megtámadták a rablók, a rablóvezér aszondta, hogy na, öljk meg őket. Akkor eszibe jutott az apjának a tanácsa, megsuhintotta a kardot: mingyá' leesett hat rablónak a feje. Akkor ű [a rablóvezér] is megijedt, mert tizenketten vótak, gondolta, hogy ű is belécsik a másik hatba. Akkor könyörgött, hogy ne bántsá. Hát hogy aranszívű vót, jószívű vót, megsajnálta.

Na de hát a leány beleszeretett a rablóvezérbe. Másnap elment a fiú meg a leány, elmentek az erdőbe sétálni. Mikor hazament, csak a fiú ment, Aranyszívű János, ű ment. S akkor azt mondta neki a leány, hogy nagyon beteg. A rablóvezér aszondta, hogy:

– Eredj – aszondta – az erdőbe, mondjad, hogy van egy vaddisznó, és annak vannak malacai, és fogd meg az egyiket, mer' annak a húsát akarom megenni! – mondta a rablóvezér.

Ű aztán jajgatott, hogy ilyen beteg, olyan beteg. Aszondta, hogy:

– Mit ennél?

Aszondta:

– Jaj – aszongya –, hallottam – de nem mondta meg, hogy kitül hallotta –, van az erdőn egy vaddisznó, annak vannak malacai, és annak a húsát akarom megenni!

Na, el is indult a fiú, visszafordult, elindult. Meg is fogta a malacot, nem bántotta az öreg vaddisznó a fiút. Megfogta. S akkor azt kérdezte a rablóvezér:

– Nézd csak – mert vót ott a kastély körül egy eperfa –, nézd csak, virágzik mán az eperfa?

Aszondta a leány:

– Jaj – aszongya –, már érett eper is van rajta!

– Akkor János jön haza! De – aszongya – most tedd magadat, hogy még rosszabbul vagy, még betegebb vagy, és mondjad – aszongya –, hogy menjen, hozzon a forrásrúl vizet! – mondta, milyen forrásrúl hozzon neki vizet.

Na, meg is jött János, hozta a malaccot. De csak jajgatott a leány, csak jajgatott. Aztán aszondta a disznó:

– Nem kell, nem kell, ereszd el, nincs szüksége a testvérednek ennek a húsára, hanem nem is vágjátok le, hanem engedjétek szabadon, mert visszatanál. Visszatálál a malac.

Úgyhogy elengedték a malacot, visszament. Akkor aszondta [a lány], hogy hozzék nekije vizet a forrásról. Ott vót egy tó, elment, hozott egy kancsó vizet nekije. De azt mondták, hogy három állat őrzi a tavat. Három állat őrzi. Úgyhogy megmerítette a kancsót a vízzel, és ott vót mind a három: az oroszlán, meg a róka, meg a farkas. Ez a három állat ott vót, és széjjel akarták tépni Jánost. Na de ő osztán hogy megszólalt, az oroszlán megszólalt, aszongya:

– Nincs a testvérednek erre szüksége, te vigyed, de nincs szüksége rája!

De elhozta a vizet. Akkor aszondta nekije a rablóvezér:

– Nézzed – aszongya –, virágzik az eperfa?

Aszondta:

– Mán érett eper is van rajta.

– Akkor most sem nem ölték meg!

Akkor aszongya:

– Na most micsináljunk?

– Most – aszongya – nincs mit csinálni, hanem most tedd magadat, hogy meggyógyultál!

Akkor oszt mikor megjött a János a vízzel, akkor azt mondtá, hogy:

– Jaj, de jó, hogy jöttél, nincs nekem már szükségem a vízre se, mer’ jól vagyok!

Na, ültek ameddig ültek ott a kastélyba a rablóvezérnél, akkor elindultak. A rablóvezért otthagyták. Benn a pincébe hagyták. Akkor elment János meg a nővére, elindultak világgá. Na, mentek-mentek, mikor beértek egy faluba: lobogó, fekete lobogó vót minden házra téve. Kérdezték, bementek az első házba, ott vót egy öregasszony. Kérdezték, hogy miér’ gyászolnak, miér’ van minden háznál fekete lobogó? Aszondta az öregasszony:

– Jaj – aszongya –, a királynak a leányát ma 12 órakor kell vigyék a tóhoz. Mert minden évbe’ kell adjanak egy nőt, egy tizenhat éves nőt a sárkánynak. Ha nem adnak, akkor kiszárad az egész kútból a víz. És – aszongya – most más nincsen, egy nő sincs a faluban, csak a királynak a leánya, és azért gyászolják a királynak a leányát.

Na, akkor mán letelepedett János meg a leány. Akkor azt mondtá János:

– Most 12 órakor fognak jönni!

Mán nem messze vót a tó az öregasszony házatúl, úgyhogy mikor 12 óra vót, akkor hallották, hogy megzörrent a víz a tóba.

– Na – aszongya –, most jönnek!

Hozták is a leányt. Akkor János elment és felmászott egy fára. És onnan leste, hogy a sárkány amikor viszi a leányt be a tóba. Mán nem magyarázom, hanem ahogy gondolom, mer’ má’ mondom, nagyon régen magyaráztam, papó meg mán ki tudja, mikor gyermek vótam, akkor magyarázta ő nekem, mer’ az is olyan jól tudott mesélni. Na oszt János elment ő is, felmászott a fára. És meg is jött a sárkány is, felbuggyant a víz, és amikor meg akarta fogni a leányt, akkor János odament a kardjával, és levágott – tizenkét fejű sárkány vót –, levágott hat fejet. Akkor megin’ megforgatta a kardot, megin’ levágta a másik hat fejet is. Na de Jánosnak olyan esze vót, hogy megnézte: mind a tizenkét fejbe aranypaszuly vót. És aztat is kiszedte. Kiszedte mind a tizenkét fejből az aranypaszulyt, betette az ő táskájába.

De megjelent egy cigán a királynál, hogy ű ölte meg a sárkányt, ű szabadította meg a királyleánt. És akkor elment egy kosárral a lakodalomba. A királyleány megismerte Jánost. S akkor aszondta, hogy:

– Mit parancsolsz?

S monda, hogy mit parancsol, hogy a lakodalomtúl, az asztalról legalább ami lehullik, azt adják oda neki a kosárba. Na, a királyleány bevitte a konyhára, megtöltötték a kosarat mindenféle jóval. Úgyhogy elment vissza János az öregasszonyhoz. Másnap aszondta megint, hogy na, másnap is lesz lakodalom harmadnap is, másnap megint elment a kosárral, akkor is megismerte a királyleány. Na de mikor a cigány meglátta, meglátta Jánost, akkor kiesett három párna alóla. Tizenkét párnára ültették a vőlegént, aszondta, hogy ű a vőlegén, ű mentette meg a királyleánt. Akkor kiesett három párna alóla. A királyleán tudta, hogy nem a cigán, de nem mert ű se mondani semmit. Aztán másnap amikor ment, megint kiesett három párna a cigán alól. Harmadnap mikor megint elment, mán csak három párna maradt a cigán alatt. És akkor aszondta János, hogy most italt akar vinni oda az öregasszonyhoz. Na, bevitte a királyleány a pincébe a fiút, a Jánost, és megtöltötték a kosarát üvegekkel, itallal... És akkor mán negyednapra kihirdették, hogy megyen férjhez a királyleán.

Elindult oszt János meg a leány, mentek-mentek, űk is elmentek mán oda a lakodalomra. S mikor meglátta a királyleány a fiút, akkor osztán monda az apjának, hogy:

– Nem ez a vőlegény, nem ez mentett meg engemet, hanem ez!

És akkor a király aszondta, hogy nem igaz, mer’ a cigánnak hitt, a cigányembernek. S aszongya:

– Ha nem hiszö’, gyere – aszongya –, mutassam meg az aranypaszúlyokat, amit kiszedtem a sárkány fejibű’!

Na, amikor meglátta a király az aranypaszúlyokat, akkor hitt osztán a leánynak, s mán hitt Jánosnak is. Na, osztán űk összeesküdtek. János összekerült a királyleánnyal.

(Rév – Hegedűs Géczi Erzsébet, 2012)

Géczi Hegedűs Sándor meséi

A Szalonnás király és három fia

101. Élt egy király, akinek az vót a’ öröme... mer’ vót egy hosszú raktárja, tele vót szalonnával. Vót három legény fia: Nefélj, Muszáj és Szép János. A király minden nap bement a raktárba és szétnézett a raktárban, örült, mikor látta a sok szép tábla szalonnákat. Egy napon mikor sétált ott a szalonnák között, látta, hogy az egyik sarokba, a végin hiányzik egy tábla szalonna. Hű, elgondoskodott: há’ hogy? Ű nem adott senkinek szalonnát. Ide be a raktárba senki nem tud bejönni, mer’ csak nála vót a kúcs. Na, sopánkodott, hogy mégis hun van, másnap mikor ment, mán két tábla

szalonna hiányzott. Akkor nagy gondot ütött a fejibe, hogy hogy-hogy. Szétnézte a padlást, mindenhol, hogy nem-e a padláson lopják, onnén lopják a szalonnáját. Nem talált sehun semmiféle lyukat. Harmadnap mikor ment, má' három tábla szalonna [hiányzott]! Hühű, akkor micsinált: állított őrt minden sarokba a raktárnak. Kívül. Hát nézi, negyedik nap mikor ment, megint hiányzott szalonna. Akkor a négy őrt leváltotta, egy hadsereg katonát állított. Minden két lépésbe vót katona. Na, mikor bement ötödik nap, megint hiányzik a szalonnából. Hű, de nagy gondba vót a király: „Hát ha ez így megyen, azt mondja, egy hét alatt kilopják az egész szalonnámat a raktárból!”

Hallották a gyerekei, Nefélj, Muszáj és Szép János, hogy az öreg király sopánkodik. Kérdezték, hogy:

– Mi a baj, apám?

Mondta, hogy mi:

– Nézzétek, lopják a szalonnát! Én nem tudom elfogni, pedig mán egy hadsereg katonát állítottam.

Aszongya a nagyobbik fiú, Nefélj:

– Édesapám, ma éjjel elmenyek én, és vigyázok a szalonnára! De ideadod a kulcsot, én bemenyek a raktárba, és ott fogok vigyázni.

Úgy is történt. A király megörült, hogy van ilyen bátor legény fia, odadta neki a kulcsot. Este ment Nefélj királyfi, és vitt magával enni kolbászt, túrót, sajtot, mindenféle ennivalót – szalonnát nem vitt, mert szalonna vót ottan –, hagymát vitt magával. Mikor ott sétáfkált le és fel, minden, elfáradt és étvágya lett. A raktár közepin vót egy asztal meg székek. Leült oda, hogy vacsorázzon. Ahogy vacsorázott, megjelent egy kis egér az asztalán:

– Cim-cim-cim, királyfi, adjál nekem is, hogy egyek, mer' öt napja nem ettem semmit!

Ez a Nefélj királyfi felállt mérgesen:

– Nem szégyelled magadat, hogy te kis egér királyfitúl kérsz ennivalót?

Vette a sapkáját, és majdnem agyonütötte a kiséget. Az leugrott, mindjár' be az egérlyukba. Éjjel 12 órakor jött egy meleg szellő, elaludt Nefélj úgy, mint a bunda. Jött a tolvaj, és kilopta a szalonnát az ablakon. Na, mikor nézte, hát látta, hogy mán hat tábla szalonna hiányzik.

Ment haza nagy búsan. Az apja má' várta:

– No, fiam, megfogtad a tolvajt?

– Nem, apám – azt mondja. – Nem, pedig ébren vótam! – hazudott, me' elaludt.

– Ébren vótam – aszongya –, de nem tudom, hun lopták ki.

Hű, a királyt még jobban bántotta, hogy lopják a szalonnáját. Másnap aszongya a Muszáj fia:

– Most menyek én, édesapám! Vigyázok én! Hej, megfogom én azt a tolvajt!

Úgy is vót, másnap ment Muszáj, és az is sétált, látta, hogy hány darab szalonna hiányzik. Ő is megéhezett, leült az asztalhoz enni, jött is a kiséget. Az is megint:

– Cim-cim-cim, királyfi, adjál nekem is egy kis ennivalót! Mert hat napja nem ettem semmit! És ott vannak a kis pujaím is, azok is éhesek!

Ez is:

– Nem szégyelled magadat? Éntülem kérsz? – akkor leugrott, rá akarta tenni a

lábát.

A kisegér leugrott a lyukba. Éjjel megint jött a meleg szellő, elaludt Muszáj. Muszáj vót elaludjék [*a mesemondó nevet*]. És reggel mikor felébredt, olvassa a szalonnákat, látta, hogy hiányzik megint egy tábla szalonna. Hát lecsüggedt fejfel ment haza a palotába. Mán a király várta:

– Na, fiam, megfogtad a tolvajt?

– Nem, apám.

– Hú, a fene egye meg! Micsináljunk?

Harmadnapra aszongya a Szép János:

– Édesapám, elmenyek én ma éjjel és vigyázok a maga szalonnájára!

– Hát az egész hadsereg katona nem tudta elfogni. Meg a két bátyád! Há’ éppen te? Ül le a fenekedre, ne menj sehova!

– De édesapám, én is, próba-szerencse! Én menyek, édesapám, én is a maga gyereke vagyok!

– Jól van, fiam!

És akkor este el is ment Szép János. Hát ű is tett magának a tarisnyájába oda kenyeret, tett kolbászt, sajtot, ami kellett vacsorázni, és bement. Sétált ott a raktárban, látta, hogy hány tábla szalonna hiányzik. Leült az asztalhoz, és hozzákezdett füttyörékelni. Mikor hozzákezdett enni, előjött a kisegér:

– Cim-cim-cim, királyfi, adjon nekem is enni, mer’ hét napja nem ettem semmit!

– Hát gyere ide! – aszongya. – Válasszál magadnak: itt van sajt, kolbász, ami kell. Vágok neked egy darab szalonnát, hogyha kell!

– Nem, nem, nem, csak amit te eszel!

– Jól van – aszongya.

Evett is a kisegér, vitt is a puájainak. Visszajött:

– Na most, királyfi, te meg fogod fogni ma éjjel a tolvajt. Csak hallgass énram! – aszongya. – Ide bejár egy boszorkány. De készítsd elő a puskádat, és mikor érzed éjfélkor, ne menj messze innén a lyukamtúl, akkor itt sétálj el. Mikor érzed, hogy jön egy meleg szellő, ide fekdüj az én egérlyukamhoz!

Úgy is történt. Jött a meleg szellő, Szép János odafeküdt. Be is jött a boszorkány, mikor válogatta szépen a szalonnát, melyik szalonna kell, a kisegér felébresztette. Aszongya:

– Kelj fel, kelj fel – aszongya – ott van a boszorkány, vedd a puskádat!

Látta is, ippen akkor akart az ablakon kimenni. Szép János: puff! – feneken lütte a boszorkányt. Az elejtette a szalonnát. De mivel hó vót, tél vót, hát a vércseppek mentek be egész be az erdőbe – az erdőbe vót egy tisztás. És a tisztáson ott vót egy kút. És egész odáig vezetett a vérnyom.

Reggel mikor ment haza, mondta az apjának, hogy nézze. Mindjár’ a király küdött egy pár katonát, hogy menjenek és fogják el a tolvajt.

– Nem – aszongya –, mer itten nem lehet! Hanem csináljunk csigát, mert biztos lent van a kút fenekén. És engedjük egymást!

Először Nefélj, ű megyen le, mer’ ő nem fél. Na, jól van, leengedték Neféljt... Hát amikor alig vót huszonöt méterre, már rázta a kötelet, hogy húzzák fel vissza. Mert úgy félt a nagy sötétségbe. Felhúzták vissza, na kérdezte a király:

– Na, mi van?

– Jaj – aszongya –, ottan izé van, pokol!

– Hát de te ne félj! Azt mondtad, hogy nem félsz!

– Apám, én oda többet nem megyek!

Aszongya Muszáj:

– Lemenyek én!

Még megtoldták a kötelet, leengedték Muszájt is. Az is mikor leért, még nem ért le ötven métert, akkor rázta a kötelet, hogy húzzák vissza. Feljött, felhúzták:

– Jaj – aszongya –, nincsen annak a kútnak feneke!

Akkor aszongya Szép János:

– Édesapám, én lűtem meg a tolvajt, én fogom meg!

Na mindjár' a kardját az ódalára kötötte, a puskáját a vállára vette, és bodzafa puskája vót. És engedjék le. Aszongya:

– Engedjenek addig, míg én meg nem rázom a kötelet!

Hát mind engedték, mind engedték, de engedték, olyan sok kötél, má' nem vót kötél majdnem, mikor érezték, hogy megállt a leengedés. Szép János leért, há' hova ért: egy másvilágra. Ezüst vót, mindenféle ezüsből vót. Ott vót egy körtefa, ezüst körtefa. Szép János szépen kikötötte az ódalához, a széket odakötötte az ezüst körtefához. És a puskájával meg a kardjával elindult, hogy keresse meg a boszorkányt.

Ment, nem is kellett messze menjen, mikor ott vót egy ezüstpalota. Mikor odaért, egy szép lány ott könyökölt ki az ablakból. És ott danolt. Mikor odaért:

– Mit danolsz, te szépség? – kérdezte.

– Jaj – aszongya –, te a másik világról való vagy! A mi világunkról! Eredj – aszongya – innén, mert az én rablóm a hétfejű sárkány, ha itt megtalál – aszongya –, darabokra tép!

– Ne félj! – aszongya. – Hanem mondd meg nekem, hogy hol tartja az erejét!

– Hát én látom minden reggel – aszongya –, lemegy a pincébe, és van egy huszonöt literes kis hordó, abból iszik minden reggel, és úgy megyen útnak.

No, Szép János is lement a pincébe, kihúzta az egész bort onnén. Megfogta a kastélyt, és így megrázta, ni. Olyan erő lett benne.

– De – aszongya – hunnan tudod, hogy jön haza a rabló?

– Hét mérföldről hajtja a hétmázsás buzdogányát ide a kapu elibe!

Jött is nemsokára, jött a sárkány, csak húzta maga után a buzdogányát, mer' nem vót ereje már.

– Hűj – aszongya –, kicsoda erősebb jár itt a kastélyba, aki erősebb nálamnál?

Kiáll Szép János, aszongya:

– Én!

– Na, gyere birokra! – aszongya.

Mentek, kint ottan a kastély előtt vót egy szép legelő, s megkezdték ott birkózni. Megfogta a sárkány, belevágta Szép Jánost bokáig a földbe. Kiugrott Szép János, belevágta a sárkányt térdig a földbe. Kiugrott a sárkány, belevágta gatyakötésig Szép Jánost. Akkor Szép János kiugrott, belevágta a sárkányt nyakig. Vette a rozsdás kardját, levágta mind a hét fejit. Úgyhogy megszabadította a szép lányt.

– Na, menjünk – aszongya –, én keresek egy tolvajt, aki lopta a szalonnánkat.
 – Há’ nem tudom – aszongya –, hanem van a nővérem, a tizenkétfejű sárkánynál. Az rabolta el. Ha nincsen ottan [a tolvaj].

El is ment oda Szép János. És az is megmondta, hogy hol tartja az erejét [a sárkány], aval is megbirkózott, levágta mind a tizenkét fejit. Mondta, hogy nem tudja, hogy hun, hanem van a húga, aki a huszonnégyfejű sárkánynál van, az rabolta el. Elment oda, és akkor kérdezte, hogy hol tartja az erejét a huszonnégyfejű.

– Hát azt nem tudom.

– Na, tudod mit – aszongya –, hazajön, te addig vallasd, hízelegjél neki, hogy mondja meg, hogy hun tartja az erejét!

Jól van, ú Szép János bebújt az ágy alá, egy teknő alá. (*Mese!*) Jött a huszonnégyfejű sárkány:

– Itt idegen szagot érzek!

– Hát – aszongya – érzed, mer’ onnén a másik világról [jött].

Mikor leült vacsorázni, egész ökröt evett meg egyszerre a huszonnégyfejű sárkány. S lefeküdt. Reggel mikor felkelt a huszonnégyfejű sárkány, útnak ment. Akkor kibújt a Szép János a teknő alól, és mondta, aszongya:

– Nem igaz, nem ott tartja az erejét!

Mer’ aszondta, hogy a kemencénél ott tartja az erejét egy kantában.

– Tudod mit – aszongya –, monddjad szépen, hogy... gyere, csinálunk szép rendet, mire jön haza, lássa, hogy te vigyázol az ő erejére!

Úgy is csináltak: mikor jött a sárkány haza, a Szép Jánost megint bebújt a teknő alá. És látta a kemencén, hogy ki van díszítve, minden.

– Há’ micsináltál?

– Hát – aszongya – azt mondtad, hogy ott tartod az erődet, hát úgy kell vigyázni rá, hogy szépen kivirágoztassam!

– Te buta, te buta, hát gondolod, hogy ott tartom én az erőmet?

Akkor a lány rákezdedt sírni, hogy: „Becsaptál! – meg így, meg úgy. Akkor megmondta, hogy hun van az ereje:

– Látod azt az ezüstkalitkát?

– Látom.

– Ott van egy gyémántgerlice benne, és minden reggel meg este nekem tojik. És annak a tojása az én erőm!

Hát úgy is történt: megnézték a gerlicét: ott vót a tojás. Kivette Szép János és megette. Megfogta a kastélyt, megrázta. Este mikor jött a sárkány haza, kereste a tojást, mert nem ette meg a reggelit:

– Hun van a másik tojásom?

– Hát nem tudom – aszongya.

Akkor kiállt Szép János vele verekedni. Ott is egyszer belevágta a sárkány Szép Jánost a földbe, az kiugrott, belevágta térdig... úgyhogy utoljára belevágta Szép János a sárkányt nyakig, vette a rozsdás kardját, és lekaszabolta az egész fejét. Na, a lány mikor látta eztet...

– De – aszongya –, én még nem végeztem a küldetésemmel! Keresek egy tolvajt, aki lopta apámtól a szalonnát.

– Ott van, látod azt a kis házikót? – aszongya. – Ott van, abba’ ott jajgat mióta te meglútted!

El is ment oda.

– De vigyázz – aszongya –, mikor bemész hozzá, vedd a kardot, azonnal darabold szét! Mert másképp olyan ereje van, varázsereje van, hogy tégedet megöl!

Úgy is csinált Szép János, odament, és éppen be volt fordulva a boszorkány, bement, vette a kardját, és szétdarabolta ottan az ágyban. Megszabadult akkor. Akkor aszondta a lánynak:

– Na, most vegyél amennyi gyémánt kell, add ide, tegyük a tarisnyába, és menjünk, vigyelek haza!

Ment a másik nővérehez, ahhoz, aki az aranypalotában lakott. Aszongya:

– Te most vegyél annyi aranyat, amennyi kell, és tegyük a tarisnyába!

Ment a legidősebbhez – mert mind a három testvér vót, három királykisasszony. Vett attól is annyi ezüstöt – mert az ezüstpalotában lakott –, és elment, hát kicsinált: bekötötte az idősebb lányt a hámba. És írt egy levelet: „Ezt a lányt Nefélj bátyámnak ajánlom menyasszonynak!” És megrázta a kötelet, fel is húzták a lányt. Ő mondta nekik, hogy engedjék vissza. Vissza is engedték a kötelet. Akkor a másíknak: „Ezt a lányt Muszáj bátyámnak ajánlom!” Felhúzták azt is. Éppen mikor felhúzták, akkor ért oda Muszáj úrfi. Mikor meglátta, hát mindjár’ a nyeregbe ültette, és úgy vágatott hazáig a palotába. Vele együtt Nefélj úrfi. Királyúrfi az is.

Majd jött az apja meg anyja. A király meg a királyné jöttek erre, hogy lássák, hogy mi van. Mikor odaértek, pont akkor húzták fel a legkisebbik lányt. Annak mondta:

– Ezt a levelet csak apámnak meg anyámnak add oda!

Akkor odadta nekik: „Ez az én kedvesem s ő a feleségem!”

Na, a király aszongya:

– De hun van János? Engedjük le a kötelet, és jöjjön ő is fel!

Leengedték a kötelet, felhúzták Jánost is. Mind a négyen a hintóba ültek, a király meg a királyné, János meg a felesége, elől a bakon, aki hajtotta. Úgy vágattak a palotába. Na, megjött az öröm, hogy megvan a három fiú, meg megmondta János, hogy többet nem fogják lopni a szalonnáját. És egyezzenek meg, hogy mikor legyen a lakodalom. Az egyik lány aszongya, hogy:

– Én a Tejfölös királynak a lánya vagyok.

A másik:

– Én is.

A harmadik:

– Hát én is, mert testvérek vagyunk.

Izentek Tejfölös királynak, hogy jöjjön, mert megvan a három lánya. Az vágatva jött lúháton, hintóval, minden. Mikor meglátta a három lányát, hát nagyon meghatódott, ölelte őket, csókolta őket. Akkor Szalonnás király:

– Na gyere be – aszongya –, és egyezzünk meg, hogy mikor csináljuk a lakodalmat! A te három lányod lesz az én menyem.

– Jól van!

Bementek a nagy szobába ottan, és megegyeztek, hogy ekkor és ekkor legyen a lakodalom. Úgy is történt. Meghívták a világ összes nagy urait. Lett is olyan nagy lakodalom, dínom-dánom lakodalom. Hát Szép János maradt az apjával, az apja palotájába', a nagyobbik Neféljt elvitte Tejfölös király mint vejét, a Muszájt a násznagy. Annak nem vót gyereke, a násznagy elvitte magának mint gyereknek. És éltek boldogan, talán még mai nap is élnek, ha meg nem haltak.

(Rév – Géczi Hegedűs Sándor, 2011)

Dudi Miska és a két számara

102. Dudi Miska egy nagyon szegény ember vót. Fazekas vót. Rúgta szegény a korongot, ő ásta magának az agyagot, ő hordta a fát, égette, minden. Há vót egy felesége meg egy lánya. Azok is besegítettek nem mondom, a felesége besegített hímezni a kantákat, a lánya meg a göröncsöket – az olyan kicsi – festette. Má' a lány vót olyan kilenc-tíz éves. És Miska a szekérrel vitte az árút falukra a két számmárral. Meg idehaza ment az erdőre, és ilyen száraz acélágat szedett, hogy legyen amivel fűtse majd a püstöt.

Egy reggel ment már korábban, és egyszer hallotta, hogy valakik jönnek. Megijedt, gondolta, hogy biztos ez a csősz. Meg jönnek valami inspektorok. Elbújt Miska egy fa mellé. Hát ki jött: hat bandita, ilyen rablók. És Miska megismerte őket, ment utánuk egész hogy hova mennek. Hát hova mentek: a Vörös-barlanghoz. Ottan letették a szajrét, minden, eldugták a szajrét. Ez a vezérjek, Studenz ott vót köztük. És eldugták. Aszongya:

– Mára nem osztunk, hanem csak holnap!

Látta Miska, hogy hova dugták el. Mikor ezek elmentek, Miska kivette – egy hátizsákba vót. Aszongya: „Holnap reggel megint ott a banditák!” Másnap reggel Miska elment még korán. Bevitte a szamarakat egy olyan tövis közé és odakötötte, ű meg elment és leste. Vót egy nagy gödör ott a barlang előtt. Ű odabújt, és húzott magára egy pár zödágot. És nézte. Hát ezek hozzákezdtek iszogálni ottan, minden. Egyszer aszongya a bandavezér:

– Eridj csak – aszongya –, hozd ide azt a táskát!

Megy a másik:

– Há' nincsen itten!

– Há' hogy nincsen?

De közbe levágtak egy bornyút. És a belit meg a böndöt odalökték abba a gödörbe. Há' pont Miskának a nyaka köré. Miska hallgatott, érzette, na meleg vót a bele meg a böndő, hallgatott – ezek főzték a paprikást nagyba'. Mikor mondta, hogy nincs ottan, hozzákezdtek veszekedni, minden, Miska kibújt onnén, s megfogta a beleket meg a böndöt, odaverte közibék. Azok úgy megijedtek, hogy három le a szikláról, ugrott le. A többiek elszaladtak úgy, hogy csuda! Miska odament, már meg vót főve a paprikás, belakott. De mikor szaladtak ezek a rablók arra az erdőbe, a két számár rákezdett: iá, iá, iá! – azok még jobban megijedtek. Miska

jóllakott és elvitte a többi pénziket, vót egy nagy hátizsák, tele mind aranyóra meg ékszerek, minden. Elvitte a szekéréhez, betette oda és hazament. Tett egy pár gallyat a tetejire.

S elment, mondta a feleséginek, hogy:

– Na, nézzed, asszony, mit találtam! De nehogy mondjátok senkinek, mert ha megtudják ezek a rablók, minket megölnek!

Kibontották: hát vót ott annyi minden! Órák, zsebóra, karóra, mindenféle szajré. És elhelyezték, szatyorba tették mindegyiket külön, és bevitték a számaron oda az istállójába. Oda rejtették el a jászol alá. Meg a többit is onnén hozta ki a felesége. Mondta, hogy ott van még egy csomó. Meggazdagodott Miska, olyan gazdag ember lett, hogy három házat vett Réven. És azután nem kellett neki, a szamarakat nem adta, nem adta el a szamarakat, hanem tartotta magának, vett magának három pár lovat, szekeret, mindent, és aval ment falukra, hogy vitte az edényt meg a göröncsöket. Mondom, olyan gazdag ember lett, ha élne, ma is ű lenne a falu leggazdagabb embere.

[*És ez a Dudi Miska valóságos személy volt?*] Igen, valóságos személy vót. [*Maga ismerte?*] Há' hogyne! Jártunk oda hozzá. [*És ezt a mesét maga költötte róla?*] Nem, ezt hallottam mástúl. Jártunk oda hozzá mint legények kártyázni.

(Rév – Géczi Hegedűs Sándor, 2011)

A juhász medvéje

103. Réges-régen nagyon sok farkas járt itt Körösréven. Nagyon sok júnyáj is, de nagyon megdézsmálták őket. Vótak juhászutyák. Mindenféle juhászok bottal, meg bunkósbottal védekeztek. Egy nap csak előkerült János bácsinak a nyája körül egy medve. Hát János bácsi megijedt a medvétül, de látta, hogy a kutyákkal, a három komondorral körbejárja a nyáját. Mert már megismerkedtek a kutyákkal. Megismerkedett. Micsinált János bácsi, mert sok méhe vót, egy keret méhest négybe vágott, és kivett a medvének egy negyed keret mézet. Megette a medve, még meg is nyalta János bácsit. Minden nap ott vót, egész éjjel ott ült a nyáj körül a medve. Jöttek a farkasok. De biz' ahova jöttek a farkasok, ott vót a medve. Vót ötszáz juha János bácsinak. És három nagy komondor kutyája. Mikor a pajtába behajtották őket, mindegyiknek megvót a helye, hogy hun vigyázzon. És a medve odament, ahun tudta, hogy jönnek a farkasok. Jöttek is a farkasok... Na de osztán vót nekik haddelhadd! Úgy letiporta őket, hogy az ötből még kettő se ment haza épen.

Látta ezt János bácsi, befogadta a medvét mint szógának, látta, hogy nagyon hűséges hozzá, befogadta, hogy vigyázzon a juhaira. Ott vót neki a sok méhe, és minden nap egy fél keret mézet adott a medvének, az vót neki az ennivalója. Na meg a többi. De ez vót a... mintha adnánk neki egy fél liter pálinkát vagy bort. Úgyhogy János bácsi meg vót védve a farkasoktól. Nem mertek odajönni a farkasok még közelbe se! Ű nem is ment a juhokkal, hanem csak a három komondort meg a medvét küldte. És egy juha se veszett el. Látták ezt a többi juhászok, hát mind jártak, hogy vegyenek ők is medvét. De biza medvét nem lehet megvenni, mert

nem akárhun terem a medve. Fenn a Székelyföldön ott rengeteg van, meg Brassó megyébe', de minden állatot meg kell tanítani. Hát a János bácsi medvéje mán be vót tanítva. Úgyhogy nem félt ű, hogy az ű juhait megtámadják a farkasok. Mert a farkasok mán ötven méterre megérezték, hogy itt van a medve, mán oda nem közeledtek. Úgyhogy a medve János bácsinak vót a leghűségesebb szógája a nyáj körül. Meg a három komondor kutyája. Szerette is János bácsi, nem adta vóna semmiér'.

Igen ám, de jöttek egy nap a vadászok. A medve kint vót ott a juhokval. Hát akkor nem tudták, hogy a juhokra vigyáz medve is, és egy vadász lelőtte. János bácsi sírt, sírt, hogy lelőtték az ű legjobb szógáját. Perbe is kerekedtek, az ügyészségre. És János bácsi megnyerte. Az a vadász az annyit kellett fizessen János bácsinak. Azt mondta, hogy:

– Vegyél nekem egy medvét! De amilyent én szeretek!

– Jól van – aszongya.

De sokba került egy medve. És János bácsinak nem tudtak venni medvét. Ő meg elhanyagolta, mert sokba került vóna ennek a szegény vadásznak. Gondolta. Hát megdöglött, legyen ott a sírba'. Ne követelt többet semmit tőle. Így hogy befejeződött a János bácsi medvéje, meghalt, megdöglött, János bácsi tovább a három komondorral vigyázott a nyájra.

(Rév – Géczi Hegedűs Sándor, 2012)

Szent Péter és a menyecske

104. Szent Péter mikor járt a földön. Járt, oszt vitt az Úristennek tejet mindig. Kellett, hogy kecsketejet vigyen. Oszt járt az utcán, egy fiatal asszony megszólította, látta a sok kulcsot nála: hát ez nem lehet más, csak Szent Péter. Mingyár':

– Péter bácsi! Péter úr! – mind szólította, becsábította Szent Pétert.

Ottan kerepicsöltek, minden, de elkésett a tejjel, mire kellett, hogy ott legyen. S akkor mondta, hogy nem vótak megfejve a kecskék – meg így hazudott Szent Péter. Másnap megint ment a kecsketejét. Akkor még többet hiányzott-késett a kecsketejjel.

– Péter, hun vótál megint?

– Hát nézze, Uram – így hozzáfogott motyogni, mint én motyogok most –, elkéstem. De egy fiatalasszony kisegített engemet. Ű jött megfejni a kecskéket.

Na jól van, az Úristen nem mondott semmit. Harmadnap mikor lement megint tejért, akkor mán megvót a bratyi Szent Péter meg a fiatalasszonnyal. Akkor hiányzott vagy három és fél óra hosszát.

– Péter, hol vótál?

– Ott vótam, ahol jót vót.

– Hol vótál?

Akkor megmondta Péter:

– Egy fiatalasszonynál, de olyan jólesett nekem is, meg neki is!

(Rév – Géczi Hegedűs Sándor, 2012)

Alföldi népmesék

A sárkányölő vitéz

105. A kedvenc mesém volt mindig az, mikor a királylányt elrabolja a sárkány az esküvő előtt, és béviszi egy barlangba. És a lányok körülötte ugrálnak, keresik, nincsen, és egyszer megjelenik egy tündérlány, és hívja, hogy menjen utána a királyfi, megmutatja majd, hogy hol van a királylány. És odaérnek egy nagy barlangba, ott kinn a két nagy sárkány, akik őrzik, az ajtón nem mehet be sehova. És ő mégis megpróbálkozik, levágja a sárkánynak az egyiknek a fejét, másiknak, bejut. Mikor bejut, egy nagy pókot talál ott, aki körül van szőve az ajtón, avval is meg kell neki birkózni, mire odaér a királylányhoz. És a végén mégiscsak a királylányt kiszabadítja, és az övé lesz. Csak ez ugye van hosszabb mesébe: hogy hogy ért oda, milyen nagyon sok gátakon ment keresztül, mire odaért, vízen, sáron, erdőn, mire a sárkánynak a barlangjába ért. Ilyent ő [Pecze György] nagyok sokat el tudott mesélni.

(Péterréve – Vén Veronika, 2010)

Egy újkígyósi falucsúfoló történet (A békési madzagosok)

106. Nálunk Békést azért mondják madzagosoknak, mert azt mondták, hogy Békésről a harangszó áthallatszott Dobozra. És nagyon irigyelték, hogy ezt a szép harangszót ne hallgassák azok a pizok doboziak, s körbehúzták a falu határát egy madzaggal, hogy ne hallatszon át.

(Újkígyós – Harangozó Imre, 2014)

Egy péterrévei mesemondó emléke

107. Az édesanyámnak az édesapja, Péterrévén, őt úgy hívták, hogy Pecze György. Ő nagyon sokat mesélt ilyen sárkányról, tündérlányokról... Ellopták a királylányt, jöttek a tündérek, megmutatták a királyfinak az utat, hogy hol a sárkány, merre menjenek... Ő nagyon sokat tudott a nagytata mesélni, meg nagyon sok régi magyarnótát tudott. És akkor mint gyerek az utcán, mikor kicsik vótunk, ugye az én nagytatám idős vót mán akkor is mikor én férjhez jöttem, estefelé kiültünk az utcára, ő leült a székre, mi körülültük, és ő mesélt az egész szomszéd gyerekeknek. Mondta, hogy hogy vót a tündérlányokkal, és a királylányokat hogy elrabolták, és a királyfi ment keresni őket, milyen utat mutatott a csillag neki, az útvezető csillag... a nagytata nagyon szép meséket el tudott mesélni. A Piroskátú' a Jancsikáig, a Hüvelyk Matyit... mindent tudott.

(Péterréve – Vén Veronika, 2010)

Muravidéki népmesék

Mikor Jézus és Szent Péter Radamoson járt

108. Errú' mondok egyet, de lehet, hogy nevet is. Itt a faluba' vót egy bácsi, hát aki ilyen félviccös vót. Aztán hát ily tökmagköpesztés vagy illenkor ez végbement. Aztán elkezdte mesélni: „Ti most meghallgatjátok?” „Meg!” – hát gyerekek vótunk, meg hát idősebbek is. Mondta: „Tudjátok, a Jézus meg a Szent Péter a földön járt, de itt Radamosná' is jártak ám!” Hát persze, akkor még még jobban érdökölt. „Tudjátok mit, hát elértek ebbe a fölső erdőbe – mer' ez a Fölső-Feketeerdő vót, az meg az Alsó-Feketeerdő. – Aztán mikor ideértek, tudjátok, mit nótáztak?” „No mit?” „Azt nótázták, hogy:

Erdő, erdő, erdő
Radamosi kerek erdő,
Madár lakott benne,
Madár lakott tizenkettő.
Cukrot adnék annak a madárnak,
Dalolja ki nevit a babámnak,
Csárdás kisangyalom,
Érted fáj a szívem nagyon.”

Ugye hát ezt segítettünk neki elnótázni. „Akkor meg hát ugye mentek a faluba végig, beértek a faluba, aztán egy kis utca vót.” De ezt ám olyan jól tudta ám mindig előadni. „Hát akkor meg mit nótáztak?” – mondtuk neki. „Azt nótázta, hogy:

Radamosi kis utca,
Eszembe se jutna,
Ha az én galambom
Bent lakó nem volna.
Ott lakik, bent lakik
A falu derekába,
Piros rózsa nyílik
A kicsi ablakába.

Evvel mentek tovább. Aztán a faluba vásár vót. Há' Jézus mondja a Pétörnek: – Hát te Pétör, olyan meleg van, kéne venni egy kalapot! Vettek kalapot. És akkor meg mit nótáztak? Azt nótázták, hogy:

Csárdás kis kalapot vetem,
Mellé rozmaringot tettem,
Szagos lesz az utca, merre járok,
Engemet szeressetek, barna lányok.

Nahát ugye a vásárba' járnak, egyszer csak Jézus mondja a Pétörnek:

– Te Pétör, hát én éhös vagyok!

Nahát vettek egy zsömlét. Na akkor meg mit nótáztak? Hát ezt nótázták, hogy:

Kerek ez a zsömle,
Nem fér a zsebembe,
Ketté köll azt vágni,
Úgy köll megpróbálni,
Úgy köll megpróbálni.

Na, mennek tovább. Beérnek, kocsmahelyiség vót, ottan meg azt citorálták, hogy:

Szombaton este nem jó citorálni,
A lányokhoz boros fejjel járni,
Minél jobban boros fejjel járok,
Annál jobban szeretnek a lányok.

Akkor meg még azt nótázták, hogy:

Kis Mariska a bugyiját varrja,
Jobb lábával a bölcsőt ringatja.
Aludj-aludj, szerelmünk virága,
Szerелеmből jöttél a világra.
Olyan legény akar hozzám járni,
Ki az ajtót nem tudja bezárni,
Magam fogom az ajtót bezárni,
Akármilyen legény nem fog hozzám járni.

Na, ezzel mentek tovább. Egyszer csak egy kis ablak künyillik, egy kislány intőget nekik. Hát akkor meg mit nótáztak? Hát azt, hogy:

Gyere be, rózsám, gyere be,
Csak magam vagyok idebe,
Három cigánylegény hegedül,
Csak én magam járom egyedül.”

Hát persze közbe' neveltünk is, ugye hát ez a bácsi úgy le tudta adni. „No hát akkor meg hogyan, hová mentek tovább?” „Hát akkor má' jól leérték az iskolához, ott meg ugye két út volt.” „Hát akkor mit nótáztak?” „Hát azt nótázták, hogy:

Két út áll előttem, most melyiken menjek,
Kettő a szeretőm, melyikkel beszéljek?

Szökével beszélök piros pünkösöd napján,
Barnától elválok halálom óráján.

Tehát akkor má' leérnek a faluba, leértek a faluvégre, ami nagyon kavicsos terület. Ott meg azt nótázták, hogy:

Radamosi telekalja, jaj de homokos,
Vettem bele lenmagot, és jaj de szép bokros.
Vettem bele lenmagot, kit szerettem, elhagyott,
Páros csókom rajtad éget, nem felejttem el.

Nahát ugye ezzel má' leérnek a faluba, ott vót a Czirák-telek, ott meg azt nótázták, hogy:

Odalent a Czirák-telek aljába
Oda van a kicsi tanyám csinálva,
Jöjj el hozzám, édes rózsám,
Nézd meg az én kicsi tanyám
A radamosi Czirák-telek aljában.

Na, hát ugye má' leértek a faluba, közel érnek a Ginyáhó'. Há' Jézus meg a Pétör mennek, hát majd a Ginya-parton ugye mennek Lendvára. Hát át kéne menni a hidon, de elég rossz állapotba vót a híd. És akkor meg azt nótázták, hogy:

Hadi hidat verünk mi a Ginyára,
Főhadnagy úr egyre csak azt kiáltja:
Fogd meg, ne csak bámuljál,
Most légy legény a hídnál,
Nem szombaton este a lányoknál!

Na, ezzel mentek tovább a Ginya-parton Lendva felé. Hát akkor meg mit nótáztak? Azt nótázták, hogy:

Mikor mentem a Lendva-hegy felé,
Még az üvegök is sírtak,
Pintös üveg hullatja könnyeit,
Az is engem sírat.
Sirass, sirass, pintös üveg,
Jaj de sokszor átöltelek,
Megfogtam a kerek fenekedet,
Jaj de jót ittam belőled, üveg,
Jaj de jót ittam belőled.

Hát ugye erre má' leérték oda ahol a Lipa szálló van. A Jézus meg a Pétör hát el vótak fáradva, kormosak, porosak, porosak vótak, akkor Jézus azt mondja Pétörnek:

– Tudod, Pétör, most meg itt lebököm a botomat, hogy legyön meleg víz ennek a népnek! – és akkor ott megmosakodtak. De mondta: – A vizet meg itt hagyom ennek a népnek!

És ezt így el szoktuk mondani, mikor ilyen tökmagköpesztő van, hogy ilyen dógok vótak. És ott akkor melegvíz jött föl, és igaz ugye ez.

(Radamos – Füle Margit, 2011)

A cigány pap akar lenni

109. Annyit hallottam, hogy hát a cigány szógált a papnál. Ja de hát látta, hogy a pap sok pénzt kap. Mondta a plébánosnak, hogy ő is szent lesz. Főállott az oltárra a cigány. Hát hogy őneki is majd adnak pénzt, mint a papnak. Egy hétig fönn állott, de nem adtak neki semmit. Aztán leugrott, mondta neki:

– Plébános úr – csunyán mondom –, szarok pap lenni! Mer' énnéköm nem adtak semmit!

(Radamos – Füle Margit, 2011)

Gyimesi csángó népmesék

Bodor Kamilla meséi

Melyik az ember?

110. Az ember kiment az erdőre. S akkor meghallotta, hogy olyan vihogás, valami beszéd van, valami vadállatok között. De mégis csak kíváncsi vót, elment s megnézte. Nézi: s hát egy medve egy nyúllal verekedik. S olyan nagyot kacagott egyet: – Hőj, hát Atyaúristen, hát ilyent látni, hogy egy nagy medve egy nyuszikával verekedik!

S megharagudott a medve. Aszongya:

– Hadd el, megszenvedsz te ezért, ha lekacagtál engemet – aszongya –, ne félj! Ember vagy, de kacagtál, s megkapod te a magadét, ne félj!

S akkor az ember megijedett, s hazaszaladott. A medve elment a farkashoz, s azt mondja:

– Ne, lekacagott az ember, s bosszút akarok állni!

Azt mondta:

– Gyere, menjünk ki az erdői útra!

S ott járnak emberek, s akkor ő a bosszúját valakin tőtsé ki. Menyen el egy gyerek. S azt mondja:

– Ez micsoda?

– Ez csak lesz ember – azt mondja. – Ne bánts!

Megy egy öregember.

– Ez miféle?

Azt mondja:

– Ez egy öregember. Csak vót ember – azt mondja. – Hagyd békét neki!

Egyszer jön egy huszár lóháton.

– Ez miféle? – azt mondja.

– Ez – aszongya – ember! Na, akkor állj ki eleibe! – azt mondja.

Kiállott, a más is nem vót ijedt, jó bátor vót. Azt mondja:

– Állj félre, medve, az utamból!

Aszongya:

– Bosszút akarok állni, mer’ engem az ember lekacagott!

– Milyen bosszút? Velem akarsz bosszút? – aszongya.

– Azonnal megküzködünk!

S úgy a ló hátáról a nyakát lecsapta a medvének. S azóta fél a farkas is az embertől. Meglátta, hogy a medvének a vére kifutott.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

A farkas és az ember

111. A farkasról is van. Mikor a juhok mentek ki, kimentek az erdőre, s a farkas leste. De azt mondta, hogy ha kecskét kap, akkor juhot nem viszen. De a juhó olyan, mikor észrevette a vadat, az mondjuk megy el, s az erdő szélén, valahol, egyet a lábával így nagyot toppant, ne. Azt mondja: „No, a juhó egyet toppantott, őt kell elvigyem, nem a kecskét viszem!” S akkor megfogta a juhút, s elvitte. No, másnap megint ment: hő, jó! De a kecske még jobb, a kecskének bizon finomabb a húsa. S akkor másnap elvitte a kecskét. Na, a juhász azt mondta, hogy: vége az életnek! Minden nap egyet elvisznek, hát ő akkor békáról. S akkor megcsalta, felöltözött medvebőrbe a juhász, s neki bébújt az erdő közé, s leste a farkast, leste. De a farkas annyira érzékeny, hogy megérezte, hogy az nem vadállat. Elillant, elfutott. Elment, nem tudott semmit ellopni, de viszont az ember se tudta őt bántani. S akkor elment, s a többi farkasoknak azt mondta:

– Arra vigyázzatok, hogy az ember is tud medvebőrbe járni! Megcsal, az hatalmas huncut az es!

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

A róka és a kutya

112. A róka az ravasz, olyan ravasz! Azt mondta, hogy:

– Elviszem a kakast, s utána a tyukokat!

S akkor a kutya állandóan mondta:

– Megadjuk?

– Meg.

– Megadjuk?

– Meg

Na de úgy kijátszotta, hogy a róka elcsalta a kutyát. Elcsalta félre, s elvitte. S akkor így megnyerte, a róka huncut vót, megnyerte a kutyát. Félre elcsalta, elcsábította.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

Miért csupasz a kutya és a macska talpa?

113. A kutya s a macska verekedtek. Verekedtek valamin, összevesztek, s tűz vót téve, egy nagy tűzrakás. S akkor nem vót merre szaladni, micsináltak, egymás után beleugrottak a tűzbe, s azóta mind a kettőnek meztelen a talpa. Nincsen szőr a talpikon, akkor leégett.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

A nyuszi vacsorája

114. Nem tudom, hogy vót egy gyermekmese, hogy a nyuszi meglátta a varjú. Hogy a nyuszi úgy mulat, és énekelt. Akkor megijedett a varjú, s ment, s mondta a medvének, hogy:

– Vigyázzál, mert azt mondta a nyuszi, hogy ő medvét fog vacsorálni!

– Hol láttad?

Aszondta:

– Itt egy nagy hordó bor van, s veri a hordót a nyuszi, s énekel, s kiabálja, hogy ma estére medvét vacsorázik!

Megijedett a medve. Szaladt, s azt mondja a farkas, hogy:

– Hova szaladsz, komám?

– Kérdezd meg a varjút, azt mondja, micsinál a nyuszi! Hogy megeszi, amennyi medve, mind!

De kárrogta a varjú:

– De meg még a farkast is ám!

Az is megijedett, s szaladott. Mentek árkon-bokron keresztül egymás után. S akkor mind belehullottak egy verembe. Egymás után beléestek. Most itt micsináljanak? Nem kapja meg a nyuszi, de ebbe nekik meg kell halni. S akkor kezdték mondani, hogy melyik csufabb. Melyiknek csufabb a neve, a másik, s így a medve a farkast megette. Úgyhogy hülyeség vót, reaijesztett, a varjú reaijesztett, hogy a nyuszi megeszi őket.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

Az állatok nyelvén tudó ember

115. Még tudok egy mesét. Egy ember megtanult a sárkánykígyótól beszélgetni az állatok nyelvén. Valahogy történt, megtanult, de azt ő nem vót szabad senkinek elárulja. S vót neki két lova, az egyik ménes vót s a másik kanca vót. S akkor felesége is vót neki, s mentek ki a havasba, mint itt is szokás ugye, mentek ketten. Ő ült a lóra, a méneslóra, s az asszony ült a kancára. Lóháton mentek ki. S akkor az ember elöl ment, s az asszony a kancával hátul utána. S akkor a ménes nagyot-nagyot nyerített. S visszaválaszolt a kanca is neki. S az ember megkacagta, kacagta, már ő értette, mit beszélnek. S az asszon csak kezdett zsörtölődni, hogy:

– Hő, hát mit mondtak, s te kacagtad, s ki tudja, mit mondott, s hát mondd má’!

S állítólag, így mondták, hogy mondta az első, hogy:

– Hát jőjj hamarabb!

Azt mondtá:

– Nem tudok veled annyi hamar menni, mint magad! – Mer’ ő is terhes vót s az asszony is: – Én hány személyt kell vigyek, s te csak másodmagaddal mész.

S ezt ő, az ember megkacagta. No de osztán hazamentek, s odahaza is – az ember ilyen ácsmester vót – hát az asszony csak kezdte s végezte, hogy:

– Mondd meg nekem, mondd meg, mit mondtak, s mit kacagtál!

S akkor az ember... Azt mondta neki a sárkánkígyó: „Készítsd el a koporsót, mert azonnal meghalsz!” Na, ő csinálta is meg. Pont odamérte magához, csinálta a koporsót. S ahogy csinálta, a kakas felrepült az ablak párkányára, ahol dolgozott az ember, már biztos tudta, miről van szó. S egyet nagyot kukorékolt. S máskor örökké elhajtotta, s akkor nem ijesztette el a kakast. Az asszonnak már az es fel-tűnt. Aszongya:

– Most a kakast nem kergeted el?

A kakas felszállt, s aszondta az embernek, hogy:

– Édes kicsi gazdám, hát te ilyen gyáva ember vagy? Nekem van kilenc feleségem, s mind a kilencnek tudok parancsolni. S te ennek az egynek nem tudsz? Inkább meghalsz!

S osztán az ember, aszondták, bément, s az asszonkának egy-két pofont csapott, s abba' helybe' többet nem követelözött. Így élve maradott az ember.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

Hófehérke

116. [A Hófehérkét hogyan mesélték?]

Azt olvastam. Hát vót egy királyasszony. Királynő. S akkor kihajolt az ablakon, s nézte, hogy milyen fekete ráma vót az ablakon.

– Ó – azt mondta –, Istenem, bár születne egy gyerekem! Legyen ilyen fekete haja, szép fehér bőre.

S úgy meghallgatta az Isten: pont egy olyan leánya született. S ő osztán közbe' meghalt. S a leánka megmaradt, nevelkedett, de az édesapja megnősült. Megnősült, s elvett egy gonosz boszorkánt. Hát az annyira irigy vót a leánkára, hogy vót neki egy tükre, s állandóan kérdezte a tükörtől, hogy:

– Tükröm, tükröm, drágaságom, ki a legszebb az országban?

S a tükör válaszolt:

– Szép vagy, királynő, mindenhol csodálnak, de Hófehérke százszor szebb te-nálad.

Hőj, megharagudott. S akkor Hófehérke elmenekült, elment, elbujdosott hazul-ról, s elment. A hegyekbe' vót hét törpe. Azok a bányába dolgoztak, aranybányába' talán, s ő ott azoknak a házacskaikba bément. Meg vót készítve mind a hétnek az étel, s mindegyiknek az ételből egy-egy kicsit evett. S egyszer érkeznek haza a törpék. S:

– Nézzétek – aszongya –, valaki ett az ételecskémből!

A másik:

– A teácskámból es ivott valaki!

S akkor hát meglátták, hogy egy gyönyörűséges leánka alszik az ágyban. Fel-költötték, s elkérdezték, hogy mi történt. S akkor azt mondták: na, maradjon ott velük.

Ottmaradt velük, de a gonosz boszorkány ott is megkapta. Elment oda, s nem mutatkozott úgy, hogy az a mostohája, hanem mint egy árusnő.

– Te, hoztam – aszongya – egy szép övet! Ugye elfogadod?

– Hát el – aszongya.

S akkor hogy:

– Na nézzük csak, próbáljuk csak reád.

S akkor reatette a derekára, s úgy megszorította, hogy a leánka elhalt. S akkor ő elment azzal a bizonnyal, hogy a leánka meghalt. Jönnek haza a törpék, s hát a Hófehérke el van esve.

– No, vége, meghalt a leánka! Micsináljunk?

Vizsgálgatták: mitől halhatott meg? Megengedték az övet, s hát a leánka megéledt: na, nincs baj semmi, hála Istennek, helyrejött!

Na, akkor a [mostoha] hazament, s akkor megint kérdezte a tükört. A tükör azt válaszolta most is:

– Szép vagy, királynő, mindenhol csodálnak, de Hófehérke százszor szebb té nálad.

– S akkor nincs meghalva?

– Nincs – azt mondta a tükör.

S akkor hét hegyen ment keresztül, hét hegyen átkelt s ment, s: hát a leánka ténleg él. Na, akkor vitt egy almát:

– Nézzed, milyen szép almát hoztam neked! Nahát ezt ugye megeszed, mer’ itt az erdőn úgyse kapsz!

S ő butácska vót, megette az almát. De az úgy meg vót gurozsolva, hogy fennakadt a gégéjén. A leánka megfulladott, s ő nyugodtan ment haza. Hát hazamennek a törpék, hát Hófehérke meg van halva. Nem tudták felismerni, mi a baja. Gyorsan üvegkoporsót, beléttették – de olyan szép vót. S kitették az udvarra – de hát azt úgy siratták! S eljöttek a madarak, megsiratták, ott mindenféle madár, s állatok. Hófehérkét mind megsiratták. Nahát ott mind őrizték, de csak azt tervezték, hogy csak el kell temessék.

S közbe’ egy királyfi arra ment vadászni. S meglátta:

– Mi, mi ez?

S mondták, hogy egy szép királyleán, s mert a mostohája végett elment, s most meghalt. Ők nem vótak idehaza, s meghalt.

– Ó – azt mondta –, adjátok nekem, adjátok ide, hogy vigyem el magammal!

Hát ők már hogy adnák, mit es csináljon vele, ha már meg van halva!?

– De mégis – aszongya –, olyan szép, tán-tán nincs is meghalva!

S elsimogatta, s így le [a torkán] megakadt az ujja, s akkor kiszabadult onnan az az almacsutka, vagy nem tudom, mi vót. S megélt. S akkor elvitte feleségül.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

A só

117. No meg osztán a másik királyleán... azt nem hiszem. Lehet hallhatta, hogy az édesapjának vót három leánnya. S kérdezte, hogy:

– Hogy szerettek engem?

Egyik aszondta:

– Mint a legeslegdrágább, legfinomabb tésztát, édesapámat úgy szeretem!

A másik: hogy a diót, s mindent összeszedett, hogy hogy szereti. Kérdezi a legkisebbiket, hogy:

– Hogy szereted édesapádat?

– Én úgy, mint a sót – azt mondja.

– Phű, ilyent beszélni, sőt? – hát azt már ő fel se vette, hogy az... – Na, eltakarodj a házamtul, eltakarodj!

Elment szegényke, elbujdosott, muszáj vót elmenni. S akkor az is közbe úgy történt, hogy egy királyfival esszeüismerkedett, s megtudta, hogy királylány, s nagyon szép vót másképpen, hát elvette. Feleségül vette. És semmi titok nélkül elmondta a helyzetit, hogy hogy van.

Nahát csináltak egy nagy lakomát, lakodalmat, esküvőt, s meghívták a királyt is. Mert ugye ők is királyok vótak, hát meghívta. S megparancsolta a királyfi, hogy az öreg királynak sót ne tegyenek az ételébe, de mindent úgy készítsenek el, mit másnak, ugyanúgy terítsenek asztalt, de sót ne tegyenek az ételbe. Mikor asztalhoz ültek, hát nem eszik a király. Figyelték, nézték: mi lehet az oka, mi lehet? Aszongya, valaki osztán mégiscsak megkérdezte:

– Mér’nem használja, mért nem eszik?

Hát azt mondja: ő életibe ilyen rosszat soha se evett! Nem tudja, a só hiányzik-e belőle vagy mi? Osztán akkor a leánya megmondta:

– Na tudja, édesapám...!

Akkor eszmélt fel, hogy tényleg a leányának vót igaza. Aszongya:

– Én azt mondtam, hogy én úgy szeretem, mint a sót, lássa-e, maga se eszik egy falatot se só nélkül! Nélkülözhetetlen! Hát mért nem fogadta el azt is úgy, mint a legdrágább tésztákat?

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla)

Genovéva története

118. Van valahol a Hidegség felé, én nem tudom, annyit akartam kérni, csak meghalt az a férfi, innen ment vót oda lakni, Genovéváról könyv. Hát azt én mit szerettem vóna kiolvasni! Gyönyörű szép a története, gyönyörű szép! Régi, de igaz történet vót. Hogy a férje katona vót, és őt bűnre kívánta valami vezér, valaki tiszt, vagy valami. S akkor azt mondtá, hogy... ő nem egyezett bele egyáltalán se, terhes vót. S akkor aszondta egy szógának, hogy:

– Vidd ki s pusztítsd el az erdőbe, hogy ne lássa senki!

S mentek a szógával, s ő tudta, hogy őt el akarja pusztítani.

– S a két szemet nekem vedd ki, s azt hozd vissza!

S akkor mentek ketten, s az asszon kezdte kérni azt a szógát, hogy:

– Valahol engedj, az életem hadd meg! Ugy elmenyek, hogy soha senki se fog meglátni!

S akkor megsajnálta, s megfogott egy kutyát, s annak a szemeit kivette, s az asszont elengedte. Az asszony elment az erdőbe, s vad erdőbe, s a pici fiát megszülte, s ott növelte. S úgy adta az Isten, hogy egy őztehén odajárt, s egy ilyen nagy töknek a hejába fejte, s avval táplálkoztak.

S közbe' a király hazajött, a férje, a katonaságtól leszerelt, hazament. S no, már úgy vót, hogy Genovéva meg van halva. Vót egy emlékmű, ravatal csinálva a szobába, s az édesapja Angliából jött vót, hát édesapja eljött az is. S akkor egy gyermek azt mondta, hogy:

– Jaj, hát ahogy megjött – aszongya – Genovévának az édesapja, a gyertyák mind lehulltak a ravatalról! – mer' ő élve vót.

Hát nem tudták, mire utal. Akkor azt mondták, hogy el kéne menjenek egyet vadászni. Vadászni. Elmentek, s elékerült az a vad tehén. Jaj, de milyen gyönyörű szép, s azt el kéne élve fogják. Mentek utána lóháton. S akkor az a tehén szépen odafutott a barlang elejibe, ahol Genovéva őt fejte. S ott reszketett, s ott ő az ő nyelvin panaszkodott, hogy őt el akarják fogni. S akkor odamentek, s észrevették, hogy tapodások vannak, emberjel van. S leszólt a barlangba, meglátták, hogy valaki lent mozog. S leszólt a férje, hogy:

– Ki vagy? Élő ember vagy, vagy lélek vagy, vagy mi az?

S azt mondta:

– Én vagyok a te hú feleséged! S ha nem hiszed, itt a képmásod, a fiacskád!

Jaj, hát az ott úgy megörült! S kivitték, hazavitték, s ment utána az a vad tehén. S osztán odahaza eleve kényelembe', nagy kényelembe' táplálták. De meghalt. Meghalt, s a kicsi fia is meghalt, s akkor őt eltemették. S a vad tehén elment, s a sírjára reafeküdt, s az es ott meghalt. Gyönyörű szép történet, régi történet ez.

(Gyimes: Sántatelek – Bodor Kamilla, 1996)

Tankó Fülöp Gyugyu újabb meséi

Szent Péter és Krisztus urunk földi vándorlása

119. Szent Péter és Krisztus urunk a földön jártak. S mingyá' kovártélyt – mikor megsetétedett – kerestek, hát egy asszon vót otthon, s könyörögtek, hogy engedjék be az éjszakára, me' na, künn nem lehet az uton háltni. S beengedték, de az asszony aszongya:

– Drága – nem üsmerte, hogy kicsodák –, drága vendégek – valahogy így fejezte ki, lehet, hogy így fejezte ki –, nem merem – aszongya –, mer' a férjem olyan részeges, engem is minden este, mikor hazajön, megver.

Aszongya Krisztus urunk:

– Ne törődjön, minket nem bánt! Mi szelid emberek vagyunk.

Hát hol tudja? – az asszon töprengett. Nem merte az ágyba lefektetni, mer’ ugye félt, hogy ha beérkezik [a férje], hát akkor mi történik, bebújt ott az ágy alá, jó magos ágy, alja vót, s Krisztus urunk belül feküdt. Szent Péter kívül a szoba felől. Egyszer megérkezik a gazda, nagy duhajkodva megérkezik – kis csomagjuk vót –, s kezdett:

– Mi van itt? – esmént valami rosszra gondolt. – Te valakit kovártélyra fogadtál? No nem baj, megkapják!

Szent Péternek megfogta a kezét, jól elpáholta. De osztán annyira az ital... hogy lerogyott. Elaludt. Másnap ismét Krisztus urunk folytatta az útját tovább Szent Péterrel. Szent Péter fájtatta itt is, ott is, hogy megverték. Aszongya:

– Uram, hát így kibánt velem!

– Nem – aszongya –, így kellett történnie.

Na, egyet kerültek, a falut elborongálták, s vagy eltévedtek, vagy akaratbul Krisztus urunk újra ugyanahhoz a házhoz ment. Ismét ahhoz a házhoz kovártélyoztak. Krisztus urunk kívül feküdt. S részegen az ember hazajött, duhajkodott, s aszongya:

– Az este kapott, tennap este a külső, most kapjon a belső! – esmét Szent Pétert kiválasztotta, jól elverte.

Osztán csend lett, mer’ az ember részegen elaludt. Aszongya Péter:

– Hát így elbánt má’ két éjszakán!

– Nem baj – aszongya –, Péter, megyünk tovább.

Mentek tovább, s Szent Péter ugy egy kicsit kíváncsi vót. Egy bodega előtt mentek el, s aszongya Szent Péter, hogy:

– Menjünk bé – énekszó vót a bodegába’ –, menjünk bé!

– Péter, ne menjünk bé!

– Mégis menjünk bé – aszongya –, vigyázkodjunk meg!

Amihelyt a küszöböt átlépte, Szent Péter ment elől, Krisztus urunk egy hegedűt teremtett a hátára. Milyen a részeg ember:

– Na, húzzad, cigán, s húzzad, cigán!

Hát mondta Szent Péter, hogy ő nem cigán, de nem látta meg, hogy a hátára hegedű van teremtve. Egyszer a sok részeg ember:

– Há’ mé’ nem húzod? – kezdték verni.

Kiszaladt a bodegából, ő is kilépett, Jézus. Akkor Péter olyan majdnem sírva:

– Uram, há’ mé’ cselekedted ezt?

– Én megmondtam, hogy ne menjünk be a bodegába, mer’ abból baj származik!

Ilyen történetek... Lehet, hogy nem vót igaz, de csak valami feltalálás vót.

(Gyimes: Farkasok pataka – Tankó Fülöp Gyugyu, 2015)

Szent Pál és az oláhok

120. Hát vót egy Szent Pál-szobor a templomba. Egy történetnek rejlik. És a pap bácsinak vót egy szógája. S ételt hogy kapott, hogy nem, a tejfelt meg találta inni. S hogy ne legyen ő a hibás, vót egy Szent Pál-szobor a templomba, és bemázolta.

És másnap vót a bucsu, Szent Pálra vót a bucsu. Ugy megijedetett a pap: jaj, most mi lesz, jaj, most mi lesz? Kérdőre vonta, hogy micsinált, a szógát kérdőre vonta. Aszongya:

– Szent Pál itta meg a tejet, plebános úr!

Sirított egyet, öreg vót a pap bácsi, a kankós pálcával odakólintott, a szobor esszeomlott. Juj, másnap vót a bucsu. Honnan tudja a szobrot, mer a szobornak meg kellett lenni, hova tudjon folyamodni? Vót a faluban pontosan egy olyan férfi, mint Szent Pál. De román földön vót [az eset], így hallottam. Na azt az embert, aszondta neki:

– Bármit fizetek, ekkor és ekkor álljál ki a szobor helyett!

Mezítláb, s ahogy vót a szobor. És ahogy eléállott – az élő ember más, a szobor más... Hát ott olyan vót a mise, hogy minden lábujja közé betett egy gyertyát a pap, és akkor meggyújtotta. S megmondta az egyénnek, hogy mint a szobor, egy pillantást se, hogy higgyék el a hívek, nehogy botrány legyen, Istenem, mi lesz akkor.

Hát egy darabig tűrte a szobor. A viasz végigfutott a gyertyán, s a lábujjkájához ért. A pap prédikált, látta, hogy ténleg Pálnak nehézsége lesz – [*a hallgatóság harsány nevetése*] kacagtató, én is kacagok –, ráfolyt a viasz, s akkor a Pálnak kezdett a könnye, s az nagyon sütte, de nagy pénz vót ígérve neki. S aszongya, hát prédikálta [a pap]:

– Drága híveim, nagyon rosszak vagytok, szófogadatlanok, nem hiszitek Istent, ne, nézzétek, Szent Pál sir – aszongya –, hull a könny a szemiből, minnyá’ itthagytetek!

Akkor rádőlött egy gyertya a lábára, s elszaladott. S erre mondják azóta, hogy úgy otthagya, mint Szent Pál az oláhokat.

(Gyimes: Farkasok pataka – Tankó Fülöp Gyugyu, 2015)

Meglátni a Szűzanyát

121. Lehet, hogy mondtam, Zoltán, most eszembe ötlött ez a vicc, hogy egy cigán úgy esdekelt a komájához, hogy valahogy kéne ő a Szűzanyával találkoznon. S a másik bátrabb vót, tudta, hogy hol van a medvebarlang. S aszongya:

– Na, komám, elviszlek, hogy beszélgezz a Szűzanyával!

Ez má’ csufondárosság, igaz. Elvitte a medvebarlang eleibe, s a medve még bent vót a barlangba. S a komája félrevágódott, s a medve megébredett – mert amikor ő haragszik, van egy olyan, mint a csuklya [a fején], hátrakapja, amikor nem haragszik, akkor elééreszti; én se láttam, csak így hallottam. A cigán mikor odament a barlanghoz, hát a medve meg is ébredett, s indult a cigán felé. A cigán köre koppant, felfogta a kezeit:

– Édes Jóistenem, fordítsd el a szent szemeidet, mert ha sokáig nézel, a nyavalya kitörik!

(Gyimes: Farkasok pataka – Tankó Fülöp Gyugyu, 2011)

A tulajdon fiúkat meggyilkoló szülők

122. Az [a katona] is orosz fogságba' vót, ott történt Gyergyó tájt. Hogy vót fogoly sokáig. De ez nem mint a foglyok, hogy négy évig váltig mind hazajöttek, hanem ha nem egyéb, valami husz év körül történt. Valami olyan munkahelyre került, azt fizették, s amikor elengedték, bizonyos idő el vót könyvelve, hogy mikor szabadulhat, megszabadult, s az orosz állam ki is fizette pénzül. Hazaérkezett a faluba a szüleihez, ő vót egyetlen fiúk, hazaérkezett, de előbb, törte a fejét, hogy hogy is legyen a bemutatkozás? Aszongya: „Elmegyek a közeli bodegához. Megérdeklődöm, hogy lám, a szüleim élnek-e?” A pénz bent vót, valami ilyen pufajkaszerűségbe engedték el, így mondták. Hogy érdeklődjék meg, mer' a bodegába mindenki jár, hogy lám, a szüleiről érdeklődjék. S bement a bodegába, és kezdett érdeklődni – hogy ivott-e, ezt nem tudom, hanem egyéb, nem ivott, hogy ő legyen korrekt. Hát aszondta a bodegás:

– Jaj, igen, hogyne, a tegnap jártak, máma nem jártak itt a bodegába', de itt élnek, s jól vannak, há' megkezdtek öregedni.

S akkor aszongya a fogoly, hogy:

– Na én vagyok a fiúk!

Hát akkor a bodegás is majdnem elejtette a poharakot. Kezet nyújtott, hogy magázta-e, tegezte-e, ismerték, falubeli vót. És elment a szüleihez. De elváltozott. És odament, beesteledett, szürkülődött, és megismerkedett, hogy:

– Na, jó estét kívánok – azt mondja –, messzünnen jövök – azt mondja. – nem lennének szivesek az éjszakára szállást adni? – aszongya. – Átmenetileg vagyok, gyalog vagyok, s ha lennének szivesek egy éjszakára – aszongya –, megfizetem.

Akkor a pénzt megmutatta, hatalmas összeget. És akkor feltűnő vót a két öregnek: há' milyen pénz? Hát azt akkor is beváltották. Milyen pénz? Sukutyolni kezdett a' öregasszon s a' öreg: milyen jó vóna ez a pénz! S hogy lehetne? S na, ő nem hallotta ezeket. Összebeszéltek, s aszondta az öreg:

– Józanul nem lehet, nem tudom, megcsinányi, hanem ellépek a bodegába – éppen bealkodonyodott vót –, ellépek a bodegába, s egy decit becsapok! Ne legyenek tiszta józan.

A tata elment, az édesapja, s amikor béért a bodegába:

– Kérek egy decit!

– Jaj, ugye milyen jó öröm van – mondta a bodegás –, milyen öröm van, ne, a fiúk hazajöttek!

– Milyen fiúnk?

– Dehogynem, ezelőtt fél órával járt itt, hogy meglepetést ne szerezzen, megérdeklődött, hogy a szülők hogy vannak, s én elmondtam, hogy jól vannak.

Az öreg ejszen nem is kortyintott, levágta a pudlira a poharat, szaladott haza. Hogy örömi be'. Nem gondolva, hogy mi történt. S az öregasszon lépik szembe vele, aszongya a vénasszon, szöki a férjével szembe, s aszongya, hogy:

– Má' elintéztem!

– Micsináltál?!

Akkor gondolja, hogy milyen gomolyodás vót. Oszt kellett jelenteni, ott milicia vót. Osztán hát mind a kettőt bűnrészesnek vették, biztosan elzárták. Ilyen történt.

(Gyimes: Farkasok pataka – Tankó Fülöp Gyugyu, 2015)

A kis nyúlnak a farka

123. Ezt Kostelegen kellett elmondjam, mert sürgetett... Berszán atya vitt bé kocsi-val, egy kis díjazást adtak. És úgy ösztökéltek a moldvaiak, vót egy kislány, s úgy szerette volna, hogy mondjak mesét. Igen, de Berszán atya hozott gyorsan haza, s aszondta: „Fülöp, jön-e haza? Mer kell menjek valami kortárs találkozó-ra valahova.” S a kislány úgy esdekelt, hogy mesemondó vagyok, há’ mondjak, há’ hirtelen egy rövidet ezt találtam ki. Mondom: vót egy embernek három fia. Osztán én nem üsmerem őket. S az öreg bácsi beteg lett, és má’ a legénkék követelőztek, hogy valami jussot:

– S édesapám hóttya után mit ad? – mondták a fiúk.

Ugy szerre megkérdezték. Mindegyiknek azt válaszolta, hogy:

– Martot, fiam, martot! – egy ilyen martot, csak nem vót ilyen kösziklás. – Mar-tot, fiam, martot.

Egyszer az öreg édesapa meghótt, a három legénke összebeszél:

– Azt a csillagát, az édesapánk csak aszondta, hogy a martot, a martot: valami kincs van ott elrejtve!

Egy bizonyos helyen, ahol gondolták, kezdték ásni, s egy kis láda kiborult onnén.

– Na, ebbe most arany van!

Kiborult a kis ládikó, felszakították, s hát benne egy kis nyúlnak a farka. S ha a nyúlnak a farka hosszabb lett vóna, az én mesém is tovább tartott vóna. Ugy ör-vendett a kislány, de én kellett jöjjenek a kocsi-val.

(Gyimes: Farkasok pataka – Tankó Fülöp Gyugyu, 2015)

Fodor István meséi

Az apácának vitt leány

124. Az egyik bácsi is a leányát felkészttette, hogy viszi apácának. Tetszik tudni, hogy az miféle. Akkor mentek tehénszekérrel. Fel vótak ülve s mentek, s a bácsi hajtotta a teheneket, s a leán ült mellette. S megláttak valami bivalakot. S:

– Éj – aszongya –, édesapám, hát ezek mifélék?

– Ezek bivalok, fiam.

– Hát hogy nem égnek el? – aszongya. – Nekem csak egy kicsi helyt fekete, s úgy ég, vége az életemnek!

Ennyi vót az egész... meg kellett térjenek onnan. Aszondta az apja:

– No, fiam, te nem apácának való vagy! Menjünk csak haza!

(Csinód – Fodor István, 2011)

A Szél, a Víz és a Becsület

125. Egyszer vót három jó barát. Egyik a Víz, a másik meg a Szél, a harmadik meg a Becsület. Sok időn köröszkül együtt cimboráltak, egykor beleuntak a cimboraságba, azt mondják, hogy váljanak el. Jó. A Szélről vót legelsőszer szó, ő mondta, hogy ő elválik. Azt kérdezték a másik barátok, hogy:

– Hol kapunk mi tégedet meg?

Azt mondja:

– Bármilyen csendes az idő, a legmagosabb hegy tetején megkaptok.

Na, került a sor a Vízre. Hát a Víz es azt mondja:

– Engemet akármilyen szárazságba a pocsolyába megkaptok.

Na, került a szó a Becsületre. A Becsület nem akart felelni egy darab ideig. Egyszer csak – ösztökélték a mások – hogy megszólalt. Azt mondja:

– Tudjátok-e mit: a becsület olyan, hogy ha elveszítitek, soha engem többet meg nem kaptok!

Így váltak el hárman egymástól.

(Csinód: Fodor István, 2014)

Mezőségi népmesék

Hideg Anna újabb meséi

Napvilág és Holdvilág

126. Volt egyszer egy király. Ennek a királyi házaspárnak volt egy szép fiacskájuk, akit Napvilágnak kereszteltek. De az édesanyja, a felesége a királynak nagyon nagy beteg lett és meghalt. És a király megnősült másodszor is. És a második házasságából is nagyon szép felesége volt, a második is nagyon szerette. Annak is született egy kisfia. Azt meg megkeresztelték Holdvilágnak. Hogy a két testvér, ha már habár mostohatestvérek is, egyik legyen Napvilág s a másik Holdvilág. Telt-múlt az idő, nagyon szerette a királyné a Napvilágot is. De a két testvér olyan igazi jó testvérek vótak, annyira szerették egymást, annyira szerette Napvilág Holdvilágot, Holdvilág meg Napvilágot, hogy nem találok szavakat, hogy elmondjam, hogy mennyire szerették azok, mennyire igazi testvérnek érezték magukat.

Telt-múlt az idő, a királyné már megsokallta, látta, hogy annyira szeretik egymást, és már kezdte irigyelni. S akkor feltalálta az eszébe azt a gondolatot, hogy ha Napvilág felnő itten a király udvarába, akkor az ő fiának nem jut a királyságnak csak fele. Mer' el kell ossza Napvilággal is. Kitalált egy gonoszszágot, hogy mit tudjon csinálni, hogy Napvilágot tegye el láb alól, hogy majd az egész királyság csak a Holdvilágra szálljon, csak az ő fiára. Kitalálta azt, hogy nagy betegnek tetette magát. Halálos beteg lett. Olyan beteg lett, az egész országból amennyi csodadoktor, amennyi mindenféle jóslók, mindenkit meghívott a király az udvarába, hogy gyógyítsák meg a feleségét, mer' nagyon szerette a feleségét, képes vót érte akármit megtenni. De semmitől se gyógyult meg. Egyszer azt mondja az ura, hogy: mi a kívánsága, mert bármit teljesít, amit a lelke húz, azt teljesíti, csak legyen jobban! Mondja meg, hogy mi a kívánsága. Aszondta, hogy neki az a kívánsága, csak akkor lesz jobban, ha Napvilágnak a szívit megsütik, s ű megeszi. A fiunak, Napvilágnak a szívit.

– Jaj – azt mondja –, tudom, hogy nehezen válsz meg a fiadtól, a gyermekedtől – azt mondja –, de én még nehezebben válok meg a Holdvilágtól, mer' én hoztam a világra, én szültem – azt mondja. – Nem ehetem meg a Holdvilág szívét, mert én szültem, nekem még jobban fáj a szívem érte, de Napvilágnak meghalt az édesanyja.

S a király beleegyezett, hogy:

– Jól van – aszongya –, holnapi naptul... – egyezkedtek este a palotaszobájukba', hogy másnap napvilágot megöletik s kiveszik a szívit, s megsütik, s jobban lesz a királynő.

De közbe a Holdvilág olyan okos kisfűcska vót, jó fűcska vót, má' olyan tizen-négy-tizenöt éves, hogy kihallgatta, hogy az anyja mit beszél az apjával, meghallotta, hogy Napvilágot el akarják pusztítani s kiveszik a szívit, hogy legyen jobban a királyné, hogy haljon meg. S a Holdvilág besuhant a napvilág szobácskájába, a hálósobájába, s mondta, hogy:

– Gyere drága testvérem – azt mondja –, szökjünk meg innen – azt mondja –, én veled megyek, én nem hagyom, hogy téged megöljenek, mer’ én nagyon szeretlek tégedet, gyere, szökjünk meg, s menjünk világgá, mer’ anyám azt tervezte ki apáddal, hogy tégedet öljenek, hogy anyám egye meg a szivedet kisütve!

Hát úgy is tettek. Éjjel kilopóztak a palotából, s útrakeltek. Elmentek világgá. Mentek szegények hegyen-völgyen áltol, erdön-mezőn. Hát egyszer csak elérkeznek egy erdőbe. S ott az erdőbe lakott egy öreg remete. S köszönnek ott illendőképpen, s mondják, hogy ők ni, elvándoroltak otthonnat, mert ni, milyen gonosz anyja van, hogy a testvérkéjét meg akarja öletni.

– Na – aszongya az öregember –, itt megint rossz helyen jártok. Mer’ itt van egy nagy tó. Ez a város – mer’ a város szélén lakott, az erdő szélébe, az erdő közt –, van egy nagy tó. Ebbe a nagy tóba – azt mondja – egy nagy sárkány van! Ez nem ad vizet az embereknek, csak úgy ad vizet, ha minden évbe’ egy fiúgyermeket bedobnak a vízbe, hogy ő megegye. De azt mondja, má’ az egész városba nincs egy fiúgyermek se. Tük vagytok az utolsók! – két növendék fiú vót. Már a Napvilág nagyobb vót, a Holdvilág kisebb vót, mert később született a második házasságba. Azt mondja, hogy: – Itten nagyon rossz helyen jártok – aszongya –, mer’ kikuttatták már az egész kunyhómat is százezer csendőrök, hogy nehogy bújtassak itt gyermekeket.

Hát közbe’ a gyermekek ahogy itt maradtak, a két fiúcska, egy pásztor legeltetett ott az erdő mellett, és az beárulta a csendőröknek, hogy itt, ennél a bácsinál az erdőbe van két fiúcska. Meghallotta ezt az öregember, hogy má’ jönnek, hogy a csendőrök kikutassák a házát, Holdvilágot bebújtatta egy hordóba. És lefedte a hordót, hogy ne kapják meg. De Napvilág ő aszondta, hogy ő nem búj el. Ő, azt mondja, nem bánja, úgysis egy halállal tartozik, dobják oda a sárkánynak. Jöttek a csendőrök, keresik. Tagadta az ember egy darabig, hogy nincsen itt egy fiú se, de Napvilág előállt, hogy ő megy, ő jelentkezik. Hát olyan szép fiú vót, hogy a csendőrek sajnálták vinni a vízbe – gondolják, először elviszik a királyi udvarba.

Hát a király mikor meglátta, hogy milyen szép dali legényke, de má’ nincs mit tenni, be kell dobni, mer’ másképp nem kap a város vizet. Olyan szomjússág is vót az egész országba, hogy haltak meg az emberek a víz miatt. S a királynak vót egy gyönyörűszép leánya. Mikor meglátta, odaszökött az apja eleibe, s aszondta:

– Édesapám, én nem hagyom, hogy ezt a legényt – mert bement, hogy őneki Napvilág a neve és egy királynak a fia –, én nem hagyom, inkább én is megyek vele és meghalok a sárkány hasába’, de én ennek a fiúnak akarok a felesége lenni, és én nagyon szeretem, én vele együtt megyek!

Úgy megharagudott a király a leányára, hogy nem engedi, hogy ezt a növendék fiút bedobják a vízbe a sárkánynak, kitagadta a leányát. Aszondta, megparancsolta ott a szolgáltnak meg az udvari inasoknak, hogy azonnal egy nagy ökörbőrbe varrják be mind a kettőt, s úgy dobják be a vízbe. Hogy a sárkány majd ott megkapja mind a kettőt és megeszi őket. És akkor lesz a városnak vize. Annyira megharagudott a leányára, hogy már nem sajnálta, hogy mér’ szavazta le az ő törvényt. Ami nem tudom, hány éve forgott itten, az országba, a városba ez a törvény zajlott le évek óta, hogy minden évbe egy tizenöt-tizenhat éves fiúcskát bedobnak a sár-

kánynak. S bedobatta a nagy vízbe. S ők ottan átölelkezve megszerették egymást a bőrbe, ott, ahogy úszkáltak a vizen. S azt mondja a leány:

– Jaj – azt mondja –, milyen átkozott lehet az a szív, aki ilyen ilyen két szerelmes szívet egymástól el akar választani, vagy meg akar öletni! Édes Jóistenem, nézz reánk, szánjál meg – azt mondja –, és szabadíts meg a sárkány haragjától!

S arra a sárkán odacsúszott, s kiharapta a nagy bőrt a nagy fogaival, és a lány és a fiú épen kibújtak. S azt felelte a sárkány nekik:

– Menjetek – azt mondja –, s éljetez boldogan – azt mondja –, ne átkozzatok engemet, mer’ én is egy elvarázsolt királynak vagyok a fia, engem is a menyasszonyomért átkoztak el! Éljetez ti boldogan! – azt mondja. – Azótától fogva a mai napig mindaddig nem változhattam át emberré, ameddig egy lányt és egy szerelmespárt be nem vetnek a vízbe, mint amivel engemet átvarázsoltak. Éljetez boldogan, a mai naptól fogva az egész országnak vize lesz, és menjetek haza az apád palotájába, és mondjátok meg, hogy a sárkány kiszabadított, mer’ ő is elvarázsolt szerelmes királyfi volt. Mert őt is elválasztották a menyasszonyától és elvarázsolták.

S attól fogva a király nagyon megörvendett, az egész ország népe oda járt csudára, hogy mi történt a királynál, hogy megjött a víz, és nem ette meg sem a legényt, sem a lányt, a királyleánt [a sárkány]. S attól a naptól fogva boldogan éltek, nagy-nagy lakodalmat csaptak, víz folyt az utakon, annyi víz lett, mert a sárkány már átváltozott ő is, mert az vót a varázslatja. És boldogan éltek, és szép két aranyhajú gyermekük született, két legénke, és ők is azt úgy keresztelték: Napvilág meg Holdvilág. S akkor eszébe jutott Napvilágnak, hogy menjenek el abba a rengeteg erdőbe, keressék meg Holdvilágot, az ő drága testvérét. Elmentek oda és hazahozták Holdvilágot, és boldogan éltek a palotában testvéri szeretettel. Kétfelé osztották a királyságot, Holdvilág is kapott egy szomszéd királyleánt feleségül, és boldogan éltek a fél királysággal a két testvér, Napvilág és Holdvilág tovább is békés szeretetben éltek. És a mesémnek ez lett a vége. Itt a vége, fuss el véle, holnap Napvilág és Holdvilág legyen a vendégük.

[*És ezt a Nemes utcában hallotta, Anna néni?*]

Há’ csak ottan hallottam. De mind ez az Anikó néni, ez tudott ilyen romantikus meséket.

[*És ő a családban tanulta ezt, vagy a fonóban leste el?*]

Hát ő is az anyjától hallotta, nagyanyjától, anyjától. Hát ezek régi öregasszonyok. Én vagyok hetvennégy éves, s azok má’ akkor vótak olyan nyolcvan évesek. Hát hogy néznek ki: olyan százötven éves mesék. S ő is valakitől hallotta. Kétszáz éves mesék. Nem valami intellektuál mesék, mer’ ismerszik, hogy régi mesék. Nagyon régies vót.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2008)

Támán és Ámán

127. Volt egyszer nagyon régen egy királyi házaspár. Ennek a házaspárnak vót két lovagja. És ez a két lovag olyan jól egyeztek együtt, hogy éjjel-nappal együtt

voltak. De már házasemberek voltak, mind a kettőjüknek volt feleségük. Ezek gyakran bejártak a királyi udvarba, lovagok voltak, vadászatra mentek, meg mindenféle párbajra vitte a király őket, nagyon szerette őket. Hát egyszer egy szép nap jelenti mind a két feleség, hogy gyereket várnak, gyerekük fog születni. De milyen nagy csoda volt! Egy nap született mind a két fiú, mind a két házaspárnak. Egyik házaspár, az egyik lovag-házaspár keresztelte a fiát Támánnak, a másik keresztelte Amánnak. Nőttek-nődegéltek a gyermekek. Mikor olyan tíz-tizenkét évesek vótak, azok olyan jó barátok vótak, éjjel-nappal együtt vótak, szerették egymást, semmit nem csináltak meg egymás nélkül, olyan jó barátságban vótak. Pedig nem vótak testvérek, mert a két lovag nem vót testvér, csak jóbarát vót a két szülő. Azok éjjel-nappal együtt voltak. De aztán tizenkét év után úgy hasonlítottak egymásra, mintha ikrek lettek volna. Senki se tudta megkülönböztetni, hogy melyik Támán és Ámán. Már majdnem oda lyukadtak ki, hogy még a szülők se ismerték meg, hogy melyik Támán és melyik Ámán, melyik az ők saját gyerekük.

Telt-múlt az idő, a király egyszer egy más országba kihirdette, nagy ünnepséget rendezett a palotájában. S meghívott minden nemes lovag embert, akik így értettek vadászathoz, lovagláshoz, párbajozáshoz, minden, nem tudom, mi volt régen, hogy mindenki elmehet arra a nagy ünnepségre. Gondolta ez a két szülő: ők is veszik a két fiacskát, Támánt meg Amánt, s elmennek ők is arra az ünnepségre. Hát ott a két gyermek olyan egyformák vótak, hogy nem nagyon tudták megkülönböztetni őket. De azok bevallották a királynak, hogy ők annyira szeretik egymást, mintha édes testvérek lennének, ők vértestvérek. Még nem is tudnák letagadni Isten előtt se, hogy ők nem testvérek, s ha nem is testvérek, de ők nagyon szeretik egymást. Megesküdtek egymásnak, vért vettek az ujjukból mind a ketten, és egymásra ke-negették, hogy soha el nem hagyják egymást, bármilyen veszély, bármilyen baj éri őket, ők mindig hűek maradnak egymáshoz.

No, telt-múlt az idő ott az udvarban, növekedtek a legénykék, párbajoztak meg mindenféle vicces játékokat műveltek, hogy annyira megszerette a király, hogy ott marasztotta őket. A két szülő hazajöttek az ők országjukba és tovább szolgálták az ők királyokat, s a két gyermeket ott hagyták, hogy ott még műveltesse ez a király, még nagyobb vitézségekre tanuljanak. S ott maradt a két gyermek.

Növekedtek-növekedtek, úgy szerette mindenki az udvarba, úgy elbecézték őket, már annyi éve vót, hogy má' tizenöt-tizenhat évesek lettek a fiúk, annyit ültek ottan. S a király mikor hallotta, hogy ők olyan jó testvérek, annyira szeretik egymást, olyan ügyesek, hogy annyi vicces játékokra, kardforgatásokra, mindenre kitanították az udvarbeli lovagokat, akik ott tanultak a király udvarába, úgy megszerette a király őket, hogy már olyan nagykorúak lettek, mindjárt tizen-hét-tizennyolc évesek, hogy megtette az egyiket főpohárnoknak, a másikat meg főhoppmesternek... vagy mik vótak régen a király udvarba', megtette őket arra.

De közbe' mi történt: aki vót a régi főpohárnok meg hoppmester, azok olyan irigyek lettek erre a két fiúra, hogy má' majdnem elfojtsák őket egy kanál vízben. Hát mi történt egy szép nap... De a lovagok, ezek a két legény, Támán és Ámán nem törődtek velük, ők örvendtek, hogy a király annyira megszerette őket. A király el kellett menjen az országba szétnézni, a két fiú, Támán és Ámán otthon

maradtak az udvarban. S ottan mind mondták egymásnak, hogy ők soha el nem hagyják egymást, vértestvérek lesznek, Isten előtt se tagadják le, akármilyen ítélet érje, akármilyen baj, ők el nem hagyják egymást soha az életben. S a főpohárnok kihallgatta ezt. Az olyan irigy lett már reájuk, már a szógálatjából is letette a király, azt gondolta, hogy ki is oltja az életüket valamelyiküknek.

Hát a király elutazott, a két legény ottmaradt, Támán meg Ámán, meg azok az irigyek, a pohárnok meg a hoppmester. De közbe' mi történt: egy szép nap jött egy nagy vitéz lóháton, s kérette maga elejibe Támán lovagot. De Támán épp nem volt elől, Ámán állott elő. És nem ismerte az a vitéz, nem ismerte, hogy melyik Támán és Ámán – há' mondom, hogy senki se ismerhette, olyan egyformák lettek, olyan csuda történt köztek. S akkor mondja, hogy: né, milyen üzenetet hoz otthonról, hogy meghaltak a szülei. Jaj, akkor Ámán elcsodálkozik, hogy jaj, az ő szülei meghaltak, elkezdett sírni. S akkor béjött Támán, s mondja neki, hogy:

– Ne sírjál – azt mondja –, mer' én elkísérlek az utadba! Egy darabig elkísérlek.

Úgy is történt. Akkor micsinált Ámán: na, felpakolt, hogy menjen haza a szülei temetésire. De közben egy serleget, egy aranyozott serleget vásárolt vagy kapott ott a királyi udvarba, és reávésetett állatokat, madarakat, mivel hogy az jellemezze, hogy mennyit jártak az ottani királlyal a vadászatra, mert sokat jártak a királlyal vadászatra, azért is kedvelte annyira meg őket, hogy olyan okosak, s olyan csodákat tudnak csinálni, olyan fiatal legények. S azzal elkíséri Támán, s fele útjánál – mert vagy hét napig kellett menjen a szülőföldre – elbúcsúztak egymástól, s akkor odatette Ámán, a nyereg alá, a kápába tette a serlegeket, s odaadta az egyik serleget neki, s azt mondta:

– Na – azt mondja –, bármi érjen, élet-halál közt el nem hagyjuk egymást, még az életünket egymásért feláldozzuk! – ezt az esküt tette, kezét fogtak, átölelték egymást, s elbúcsúztak.

Támán visszament a palotába, ő meg hazament a várossába. Hát éppen meg vótak halva a szülei. Na, nagy bánatozás, nagy sirás, zokogás közt eltemették, s akkor már előállottak a tanácskozó emberek ott, hogy ne hagyja a birtokát magára ott, inkább nősüljen meg ez a' Ámán. Ó, gondolta Ámán, úgysincs neki itt leány a fogára facsarintva. De a tanácsos emberek mégis azt javasolták, mert hát csak elég gazda fiú volt ő is, hát lovag volt a szülőjek, nahát nem voltak utolsó gyermekek. S azt tanácsolták, hogy hirdessék ki, hogy aki férjhez akar menni, jöjjen Ámán vára elé – várja vót –, jöjjen a vár elé, mer ott fog választani Ámán herceg, lovag fog választani – már megtette őket a király hercegnek is, herceg-lovagok lettek, mert nagyon megszerette őket, milyen vitézséget tudtak mutatni vadászatonkon meg párbajokon, mindenütt, nem volt olyan vitéze az országba, aki ennek a két fiúnak, Támán meg Ámán eleibe vágthatott volna. S akkor jöjjenek az egész leányok, akik férjhez akarnak menni, de a legszebb leányok jöjjenek, hogy válasszon Ámán feleséget.

Na, jöttek is a leányok. Irigyek vótak egyik a másikra:

– Biztos, téged fog választani!

A másik:

– Biztos, engemet fog választani, mer' ő szöke, és a barna lányokat szereti a

herceg-lovag, a barnákat! Én leszek! – ott veszekedtek már rajta; még egyik se vót megválasztva, de mán osztották Ámánt.

De annyi sok leány volt, csinosítottak, kacsintották magokat, hogy melyik legyen a legszebb, hogy ötet válassza meg. De egyiket se választotta, egyik se volt fogára facsarintva. Mégis mikor az egész leány átment, hogy egyiket se választotta, egy leány, szerény leányka, fekete haja volt neki, kis barna leánka, de az olyan szerény vót, az olyan szerényen jött a' Ámán eleibe, se nem kacagott, se nem festődött, se nem fészülködött, se nem kacsingatott neki, hanem szép szerényen odaállott eleibe komolyan. S akkor azt mondta Ámán:

– Na, mivel te ilyen ártatlan kis lélek vagy – azt mondja –, ilyen szerény vagy – aszongya –, nekem ilyen feleség kell. Én tégedet választlak!

S elvette feleségül. S boldogan éltek, nagy lakodalmat csaptak.

De közbe' Támánnak az esze ott annál a királyi udvarban mind csak erre a véréstvére állt, hogy vajon mikor jön vissza, mer' ő megígérte, ha vissza nem jön, eljön vissza utána. De Ámánnak se vót egy boldog órája: mind csak a testvére gondolt, Támánra. Hogy vajon az mit csinál? Hát közbe hazaérkezett az a király is, ahol vót az országjába széjjelnézni. Hát az is egy nagy párviadalt rendezett az országába'. Meghívott mindenkit. De olyan szépen nem tudott senki párbajozni, meg kardozni, meg íjazni, mint Támán. Hát ott vót a királyné is, és vót egy leánykájuk. De nem ismerte senki a kicsi királyleánt, mer az apja külön kastélyba neveltette, nem itt a királyi udvarba', ahun minden cseléd, minden pohárnok, minden főtanácsos, mindenki, szolgák, szolgálóleányok [laktak], külön kastélyban neveltette a leányát. De erre az ünnepségre – ez a születésnapja vót a leánkájának –, erre az apja rendezett egy nagy ünnepséget.

Akkor mondom: az ország minden részéről jöttek a hercegek, vitézek, hogy lássák a szép gyönyörű leánykát is, a királynak a lányát – mert már olyan tizenöt éves vót a leány –, és hogy párbajozzanak, hogy lássák, ki tetszik majd meg a királynak, hogy utána adja a leányát. Hát olyan szépen senki se tudott harcot vívni, meg párbajt vívni, lándzsázni, kardozni, mint Támán. S akkor micsinált a királyné, az édesanyja a leánykának, megkoszorúztatta Támánt. És a többiek mind lesütött fejjel elmentek tovább az irigységtől, hogy Támán ott vót megkoszorúzva. De a főpohárnok is és a főhoppmester is ott vótak, akiket letett az állásukból a király. Azok is olyan irigyek lettek, hogy magukon kívül vótak.

De közbe' mi történt: a szép kicsi királykisasszony, annyira megtetszett neki Támán, hogy má' olyan beteg lett, hogy ágyba került. Annyira beleszeretett a fiúba, mikor látta, hogy a legügyesebb az ország vitézei közt. Annyira szerelmes lett belé, hogy má' halálos beteg lett. Má' az édesanyja nem tudta, hogy micsináljon vele. Mitévő legyen? Hát közbe Támán is ahogy vót az utolsó vadászaton, megtámadta egy vadkan. És aznap ő se tudott elmenni vadászatra, nem tudta elkísérni a királyt, tehát a leány édesapját, mer' ő is beteg lett. S micsinált: kiment a kertbe, lefeküdt, hogy pihenje ki azt a napot. Aszondta a király, hogy majd másnap elkíséri, pihenje ki ő is azt a napot, hogy a vadkannal viaskodott, hogy legyőzött egy vadkant az erdőbe. S a kicsi királykisasszony micsinált, aszondta az édesanyjának – mert meghallotta, hogy beteg Támán és a kertbe le van feküve –, hogy kísérje ki ötet

is a kertbe. Hát elkíserte az édesanyja a kertbe, s ők is ott egy zugában a kertnek ott lefeküdtek a virágok közt ottan. S a kicsi királykisasszony olyan huncut vót, aszondta az anyjának, hogy menjen vissza a palotába, hagyja ütet ott egyedül. Na, visszamen az anyja a palotába, s a kicsi királykisasszony ottmaradt a kertbe'. De ez a főpohárnok ez olyan irigy vót reá, gondolta, hogy kilesi, hogy mér' maradt ott a királykisasszony. Há' a királykisasszon felkelt onnat abból a zugból, ahogy vót a kertbe, a lugasba, s meglátta, hogy hol fekszik Támán. S odament hozzá. S átölelte. Azt mondta, hogy ő a felesége akar lenni. Azt mondja.

– Én annyira megszerettelek, én életembe még legényeket, ilyen vitézeket nem láttam, mint te – aszongya –, beteg vagyok belé, halálos beteg, ha nem veszel el feleségül!

De azt mondta Támán:

– Hogy tudjalak én tégedet feleségül venni? Te egy gazdag királynak vagy a leánya, én csak egy lovag vagyok – aszongya. – De – aszongya – nekem van messze egy testvérem – azt mondja –, és amíg én őtet nem látogatom meg, nem megyek haza a szülőfalumba a szüleimhez, én nem tudlak elvenni.

De addig sírt, addig kérte a kicsi királykisasszony, hogy megsajnálta. S aszondta:

– Hadd el – azt mondja –, várjál nyolc napig – azt mondja –, és akkor visszajövök – aszongya –, elveszlek feleségül, és megesküszünk, s örökre egymásé leszünk!

S na, ebbe belenyugodott a kicsi királykisasszony, s visszament a palotába, Támán is jobban lett. De egy nap hazajött a király a vadászatról, eléállott a főpohárnok, s béárulta. Hogy:

– Ni – azt mondja –, a maga lányát ez a Támán elcsábította a kertbe'! – pedig nem vót hibás. – És mondta, hogy elveszi feleségül, a maga tudta nélkül ellopja magától – azt mondja –, becsapja magát!

Jaj, erre olyan mérges lett a király, hogy ő mennyire szerette és bízott benne... De még hogy szavamat ne felejtsem, ezér' is mérges vót a főpohárnok, mer' egy nap felajánlotta magát, hogy mivel nincs ott Ámán, azt mondja: „Legyél velem testvér, hogy foglaljam én is vissza a helyemet, és ketten leszünk: egyik lesz a hoppmester, a másik a főpohárnok!” De a fiú azt mondta, hogy öneki nem kell, neki egyetlen testvére van, neki nem kell más testvér, evel hűséget esküdtek Isten színe előtt, nem akar. No, ezér' is nagyon megharagutt, s az irigység tombolt benne, hogy a királykisasszony beleszeretett. S mikor hazajött a király a vadászatról, elejibe állott, hogy:

– Ni, ez a szemtelen, hazug, hamis Támán – aszongya – elcsábította a királykisasszont, kicsalta a kertbe – pedig nem vót igaz –, s azt ígérte, hogy nyolc nap múlva feleségül veszi, s maga tudta nélkül, s magát letapossa! – s nem tudom, mi.

Úgy megharagudott a király, eleibe hivatta Támánt, s elé vette a fegyverit, hogy meglője ottan a királyi szobában. Ott egy szobába külön odahivatta, s Támán hiába esküdezett életre-halálra, hogy ű ártatlan, és ű nem ígért neki házasságot, letagadta, mert félt a király haragjától és a fegyverétől, letagadta, s mivel hazudott és letagadta, beszökött a másik szobába, és nem érte el a golyó, hanem csak a deszkaajtót érte el.

S mit tudjon most csinálni, mitévő tudjon lenni, s már megöli a király ötet, nem látja meg többet a testvérét, és a szép kicsi királykisasszony fog szenvedni az apjától, hogy odaígrkezett feleségül ennek a lovagnak... Mit tudjon csinálni? Este mikor lefeküdt, valahogy besurrant a kicsi királykisasszony és királyné szobájába, s elpanaszolta nekijek. Azok semmilyen tanácsot nem tudtak adni, aszondták, hogy a király haragja, amit mond, az a szent, azt csinál velük is, s a leányát meg fogja bosszulni, kitagadja vagy mi lesz. Eszibe jutott a testvére. Hogy hazalovagol ű Amánhoz.

S hazalovagolt, éjjel-nappal ment. Három nap, három éjjel, négy nap, négy éjjel – mert hét nap kellett utazni a szülőfalujáig. Megdöglött a lova útközbe, éjjel-nappal lovagolt. S akkor kicsinált Támán: már olyan hullafáradt vót, hogy ott az erdő szélén lefeküdt oda. S ott kezdett elszunnyadni. Hát egyszer hall valami kürtölést, valami kurjongatásokat, jött vadászatrúl valaki. Hát éppen Ámán. Ámán herceg-lovag jött. S az jött, s mikor odament, látja eztet ott leesve, Támánt.

– Jaj, drága testvérem, hát veled mi van? Miér’ jöttél ide? Mi történt veled?

S mondja, hogy ű poros talppal ki kellett jöjjen, mer’ el van tervezve, hogy két hét múlva egy párviadal lesz, egy viaskodás Támán és a főpohárnok között – mer’ ő lett a helyettese. És azt mondja: aki megvívja, hogy derüljön ki, hogy ő nem hazudott. Mer’ lehazudta a királynak, hogy feleségül kérte a leányát, és nyolc nap múlva elveszi. Tehát hazudott, ő elismerte, hogy hazudott. S hogy álljon Isten ítélete elé párhajvívásra, mer’ megveri az Isten, hogy hazudott. Mer’ a király azért állította ezt a párviadalt ki, hogy derüljen ki, hogy ki hazudik: a főpohárnok vagy Támán hazudik. Annyira vádolta ez a lelkiismeret, mer’ istenfélő is vót. Hogy ő hazudott, és ő hogy merjen Isten színe elé állani, hogy esküdjön meg, hogy nem hazudott, és ítéletet várjon Istentől. S megkérte Ámánt, hogy:

– Gyere haza, s vívjál helyettem! – azt mondja. – Vedd fel a ruhámat s az én fegyvereimet, s vívjál meg helyettem!

S azt mondta Ámán:

– Megesküdünk – azt mondja –, hogy vértestvérek maradunk – azt mondja –, és az életemet is érted odaadom, s te értem! Nyugodt legyél, menj haza a feleségemhez, mert úgyse ismer, hogy te vagy! – azt mondja; olyan egyformák vótak, hogy nem ismerte má’ meg anyjok, apjok se. – És mondjad, hogy elküldtél engemet a palotába, oda messze Támán palotájába lovastól.

S na, úgy is lett. Elment, megmondta a feleséginek, s elvett tőle egy lovat, s ő visszafele tért, hazafelé. De mondom, hét nap, hét éjjel lovagolt.

Ámán elment már akkor, ő hamarabb hazaérkezett. Már künn vót a sok nép, a királyi udvarba – mer’ azt is hibának tartották, kiáltotta a főpohárnok –, hogy most ő a győztes, mer’ eltűnt, aki kellett vele viaskodjon. Mer’ ez is bűn vót, ha elszökött, akivel kellett viaskodni, nagy bűnnek tartották ezt, ez nagy hiba volt, mer’ akkor reásült, hogy ő volt a hibás, azért menekült el. S amikor odaérkezik az udvarba, má’ mindenki, a főpohárnok a lován a kardjával, zászlóval, hogy ő, az az igaz, amit ő mondott, hogy titkon akarta elvenni a királyleánt, és hogy a királyt lehazudtolta s hazudott, s minden... S hát akkor megérkezik Ámán, s hamar felszalad a palotába, összetalálkozik, a kicsi királyasszony onnan kimenekült valahogy onnan a többségből, mer’ észrevette, hogy megjött. Ámán lovag hamar felöltötte a

Támán ruháit s a Támán fegyvereit, s kiállott a harcra, hogy viaskodjék. S a király bámulva nézte.

De még mondjak egy valamit: mielőtt ez történt volna, kellett kezesse legyen mind a két félnek. A főpohárnoknak is kellett legyen két kezesse, hogy ha bármi történik a főpohárnokkal, és az kellett történjen Támán kezesseivel. De Támánnak nem került senki kezesnek, mert mindenki félt a főpohárnoktól. Kiállott a királykisasszony s az édesanyja, hogy ők lesznek a kezessei. De még milyen ítéletet hoztak: hogy amelyik vitéz elesik, annak a kezesseit máglyára teszik, hogy égessék el. Na, mi történik: Ámán amíg öltözködik, az mind fent járt, amíg veszi a kardot, az a pohárnok mind ott jár le s fel a ló hátán, fegyverrel, zászlókkal, hogy né, eltűnt, hazudott, megszökött, máglyára kell tenni a kezesseit. Nem jelenik meg, nem jelent meg!

Mikor javában kiabál, ordítja, már az egész nép kezdi tapsolni, hogy ténleg hazudott a Támán és elszökött, akkor belép nagy lóháton, karddal kihúzva Támán – de Ámán vót, a Támán nevébe, nagyon érdekes ez a mese, erőst meg kell figyelni! – belép oda az udvarra, a porondon már úgy veri a port a lóva, s összefognak. Hát mi történt: a pohárnok leütötte, leütötte Támánt. Ámán vót, de Támán szerepét játszotta. Leütötte, leesett a porondra. Akkor hamar felszökött Támán. Vette a kardját, s megszúrta a főpohárnokot, s leesett a lováról, odaesett, meghalt. Folyt a vére, s levágta a fejét, s kardjában vitte, s letette a király eleibe, a király trónja eleibe a fejét a főpohárnoknak. Mindenki kiabálta, hogy: „Éljen, éljen Támán, mert nem hazudott, és az Isten kimutatta az igazságot, hogy ki a hibás!” És nem égették el se a királynét, se a királyleánt, se a másik kezeseket, mer’ Támán nem engedte, hogy ilyen nagy bünt kövessenek el. Elég büntetés volt neki az, hogy a királynét s a királyleányt már követelték, ahogy a lóháton lovagolt, és még nem lépett bé Támán a lovával – tehát Ámán –, hogy már közeledtek, hogy menjenek a máglya felé, hiába, hogy azok, akik égették a máglyákat, mind lassították a tüzet, hogy hátha-hátha visszajön a Támán lovag. Hát nem Támán játszotta le, hanem Ámán, a testvére.

S akkor mi történt: nahát odahívatta a király maga elé, levette a sisakját, s:

– Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, én nem hazudtam! – hát nem ő hazudott, mer’ ez Ámán vót, nem ő hazudott. Mert Támán hazudott, hogy megkérte a királykisasszony kezét, mert meg is kérte, csak lehazudta a királynak, s ezér’ nem mert kiállni párbajra, mert félt az ítélettől, az Isten büntetésitől. S akkor mondta a királynak, hogy: – Né – azt mondja –, én nem hazudtam – azt mondja –, a testvérem helyett harcoltam, hogy az Isten világosítsa ki!

S akkor hazajött Támán, s átvették egymás ruháját, s akkor ráismert a király mind a két vitézre, és nekiadta feleségül – a másiknak volt felesége –, az hazament a feleségihez, s mivel ez is megtetszett a királynak benne, hogy nem állott ki viadalra, mivel olyan igazságos és hű, hogy hazudott nekije, nem állott ki viadalra, hanem a testvére az Isten színe előtt kivilágosította, hogy nem hazudott, és ezér’ leszúrta a főpohárnokot. S aztán nagy lakodalmat csaptak. Ámán hazament az ő várossába, a felesége várta kitárt karokkal, s akkor megmondta, hogy ő a testvériér’ vót harcolni, mer’ azt vádolta a lelkiismeret, nem akart bűnhődni Isten előtt, hogy hazudott a királynak. S a király nagyon megszerette, hogy ilyen hű és igazságos, hogy képes vót elmenni, és a testvére is olyan jó testvér vót, hogy képes lett vóna

az életét feláldozni érte. De a Jóisten kivilágosította, hogy Ámán nem hazudott, s akkor így a főpohárnok halt meg. Mer' Ámán nem hazudott. Mer' Támán hazudott, és Támán nem állt ki vívni.

S aztán boldogan éltek a királykisasszonnyal, nekiadta a király a királyságát, és büszke volt, hogy milyen bátor veje van, és milyen istenfélő, hogy mennyire fél Isten ítéletétől. És ottmaradt örökre a palotában, akkor meglátogatták a szülőket, a szülők őket, boldogan éltek, Támán és Ámán örök testvérek életük végéig soha nem hagyták el egymást, élet és halál közt együtt voltak, bármelyik adta volna az életit egymásukért oda. És itt kivilágosodott, hogy milyen vér szerinti testvérek voltak, habár nem is egy anyától voltak születve. S osztán itt a mesémnek a vége. Én valamennyibe' így emlékszem a mesére. Nagyon rég hallottam én ezt a mesét. De nagyon meg kell figyelni a mesét Támán és Ámán között.

[Kitől tetszett hallani ezt a mesét?]

Azoktúl a régi öregektől valamelyiktől. Azt se tudom, melyiktől. Mer' látja, még a másikat is mind azoktól tanultam, nem tudom, melyik mondhatta ezt a mesét, lehet, az az öreg Erzsébet néni. Talán az vót a legöregebb öregasszony, az tudott ilyen régi-régi meséket.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2012)

Nagymegehető és testvérei

128. Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy királyi család. Hát ennek a király meg királynénak volt egy fiúk. Egy szép királyfi. De már ez a királyfi már elég idős volt. Egyszer előhivatja a királyné meg az apja, a király, hogy ők is már öregek, és szeretnék látni a jövőjét, hogy nősüljen meg, hogy lássák, hogy ki lesz a felesége, ki lesz a menyük. Mer' ők is már öregek, maholnap meghalnak, és meg szeretnék élni. De induljon el világot látni a királyfi. Hát addig még nem nagyon járt lányokat keresni, meg fecilni, ahogy rég, leánykérőbe elindulni. És akkor elhatározta a királyfi, az édesanyja betarisznyált neki, útravalót tett, pénzt adott neki, és egy szép gyönyörű paripát, lovat, és melléje egy szolgát, azt is paripás lóval, hogy kísérje a királyfit. S elköszöntek, elmentek a nagyvilágba, világgá mentek.

De közbe' a királyi udvarba volt egy gonosz boszorkányasszony. Az nagyon rosszindulatú és irigy asszony volt, erőssen szerette volna – vót egy csúf lánya –, s erőssen szerette volna, hogy vegye el a királyfi feleségül a leányát. S mit eszelt ki ez, mit nem, majd meghallják, mi következik. Majd a királyfi meg a szolgálja mennek az úton, mennek, mendegélnek, hegyen-völgyen átal, egyszer megszólal a szolgál. A paripák táltos lovak voltak, tudtak beszélni. És mondja a szolgál, hogy: nézzen vissza, mit lát! Hát látják, hogy jön a futár utánuk, szalad utánuk. De azt mondja a szolgál meg a táltosló, hogy vigyázzon a királyfi, mer' a futár hoz egy üveg bort. De nehogy igyék abból az üveg borból, a futár azt fogja mondani, hogy az édesanyja küldte. De nem igaz, mert a gonosz boszorkányasszony küldi, mérgibe, hogy elindult leánynézőbe a királyfi, és nem veszi feleségül a leányát, olyan bort küldött, úgy meg vót varázsolva, babonázva, hogy attól

meghal azonnal a királyfi, ha csak egy cseppet is megiszik belőle, vagy ha ráesik egy csepp, ha rácsöpög, akkor is. No, utoléri nemsokára a futár, jön nagy futtába az is, lóháton, s kiáltja a szolgát meg a királyfit, hogy álljanak meg, mert az édesanyja elfelejtette, hogy neki finom bort küldjön útravalónak. De a királyfinak ezt is megmondta a táltosló, meg a szolgának, hogy mikor az üveget a kezibe veszi, tegye magát, hogy leejtette, s ne igyon belőle. Hát amint leejtette az üveget, ahogy utolérte a királyfi, elvette és nem ivott belőle, hanem leejtette, hát Uram-teremtőm, mi történt, egy csepp bor a lónak a lábára esett. Hát Uram-teremtőm, mi történt, a szolgának a lova azonnal megdöglött. Meghalt, pedig csak egy csepp bor cseppent rá. Na, most micsináljanak? A királyfi meg a szolga ketten voltak, de már csak egy lovuk vót. De közbe, hogy a ló megdöglött, a futár azzal visszament a királyi palotába. A boszorkányasszonynak teljesítette a kedvét.

Amint ott a ló megdöglött, odajött két varjú. Rászállott a lóra: hát halljanak csodát, mi történt: a két varjú is abba' a percben' megdöglött, ha ett abból a mérgezett lóhúsból. Az is megdöglött. Na, azt mondja a szolga meg a királyfi: micsináljanak ezzel a két varjúval? Gondolják, beteszik a tarisznyájokba, s valahun megsütik ők és megeszik – hát már kezdett elfogyni az ennivalójuk, amit a királyné tarisznyált nekik.

Hát amint mennek-mendegélnek hegyen-völgyen által, árkon-bokron által, hát egyszer elestelednek. Betévednek egy nagy rengeteg erdőbe. Mennek beljebb-beljebb, hogy hátha valahol kapnak világosságot, vagy valaki ottan lakik, hogy megszálljanak éjszakára, hogy nehogy a vadak széjjeltépjék. Hát ténleg, megpillantottak az erdőbe egy világosságot. És odamennek. Hát mikor látják, kikötik a lovukat oda a fákhöz, látják, hogy a nagy tűz mellett – és félre egy házikó – a rablóbanda vót ez, tizenkét rablóvezér vót itten, rablóbanda vót ez, és ott vót nekik félre a házikójuk, és a nagy tűz mellett a szabadba egy nagy ökröt nyárson sütöttek. A sok szén mellett a nagy döglött ökröt. Ezek má' nem tudták, micsináljanak. Megkötötték oda a lovat a fához... mert csak egy lovuk vót, cserélve mentek, hol ketten ültek rajta, hol egyik ment gyalog, hol a másik, cseréltek, mer' az egyik ló megdöglött. S hát odamerészkednek. Aszongya a királyfi s a szolgálja: hát csak oda kellene merészkedjenek, hát csak nem emberevők, hát ha ökröhúst esznek, akkor remélik, hogy nem eszik meg őket. S odamennek, s köszönnek:

– Adj Isten, jó estét – azt mondja –, barátok!

Na feláll a rablóvezér:

– Szerencsétek, hogy így szólítottatok – azt mondja –, másképp halál fia lennétek! Hát ti mi járatba vagytok?

S mondják, hogy ők elindultak szerencsét próbálni, a királyfi meg szeretne nősülni, és meg szeretné kapni az ő élete párját. De kérdi a rablóvezér, hogy: nem éhesek? Jaj, biza, mondják ők, olyan éhesek, hogy nagyon éhesek, de van nekijek is két nagy tyúk a táskájukba, s meg szeretnék sütni, ha megengedik.

– Na, szívesen! – azt mondja a rablóvezér, hógyne, nyúgodtak szedjék elő a tarisznyájukból és meg lehet sütni itt a szén mellett.

Nahát az ökröhús az már kész volt, megsült. Megkínálták a királyfit is, a szolgálényt is, és ettek belőle. Hát az ökröhús az finom vót, jó vót. S nemsokára el-

készült a két fekete varjú is megsülve. A két fekete tyúk. S na, ők is, a királyfi meg a szolga, őket ha olyan kedvesek vótak, megkínálták, ők is megkínálták: mind a tizenkét rabló evett abból a fekete varjúhúsból. Uram-teremtőm, mi történt: mind a tizenkét rabló abba' a helybe' mind meghaltak! Na most mit es tudjanak csinálni? Mit tudjanak csinálni? Ott maradt a tizenkét ló, az övéké vót a tizenharmadik és ők ketten. Mit tudjanak, mitévők legyenek? Hát megközelítik a házikót, s látják, hogy abba világosság van, s úgy gondolják, hogy odamennek és beköszöntenek. Hát mikor oda bekopognak, egy öreg anyóka áll ki az ajtóba, az orra a térdit érte, a hasa meg a földet érte. Köszönnek:

– Adj Isten jó estét, öreganyám!

S azt mondja, a rablóknak az édesanyja volt, hogy:

– Szerencsétek, hogy így szólítottatok! Hát ti hol jártok itt, ahol a madár se jár? Mert ide élő ember még nem jött soha.

S mondják, hogy ők szerencsét próbálni jöttek, meg szeretne nőszülni. És elengedi, hogy aludjanak ott? Aszongya: elengedi azon az éjszakára, de reggel menjenek el. Na, oda kikötötték a lovakat a fához, és megaludtak reggelig. S akkor reggel megint kérdezi, mikor felkelnek, kérdezi az öreganyóka, hogy: most mégis mondja csak el, hogy mi járatba vannak? S mondja a királyfi, hogy ő meg szeretne nőszülni, és még nem találta meg az élete párját.

– Na – aszongya az öreg anyóka –, itten pont jó helyen jártok, mer' a közeli város, ahová elérkeztek, épp a királynak a várossa. Ennek a királynak olyan gyönyörű leánya van, hogy a Napra lehet nézni, de reá nem. Ilyen nincs az egész földgömbön, ilyen gyönyörű lány, mint ennek a királynak a leánya. De ez egy olyan furfangos királyleány, hogy már kilencvenkilenc királyfi volt nála, de egy se vette feleségül, mert mindenkinek a király a karóba húzatta a fejét. Mer' ez a leány... ennek olyan mesét kell mondani, hogy ha kitalálja, akkor elveszítette a királylányt, és még karóba is húzzák a fejét. De ha nem találja ki a mesét, akkor az övé lesz a királyleány.

Na, jól van elindulnak, elköszönnek az anyókától. De az anyóka ezt is meghagyta nekik, hogy: „Amint mentek az úton, akivel találkozol emberrel, mindenkit fogadj meg szolgának! És azokkal menjél a királyi udvarba”. Amint mennek, mendegélnek, azonnal találkoznak egy nagy magos emberrel, akinek akkora hasa volt, mint egy hordó. S köszönnek neki:

– Adj Isten – aszongya –, hát ti mi járatba vagytok?

– Hát mi szerencsét próbálni járunk. Hát maga, bátyámuram?

– Én szolgálatot szeretnék kapni.

– Na – azt mondja –, én megfogadom szolgának! Kétszáz forint egy évre a pénz – vagy két millió lej, amilyen pénz járt akkoriban, ahogy nagyanyám magyarázta nekem, lej vót akkor –, két millió lej egy évre – azt mondja –, és én megfogadlak szolgának. De mi a neved? Mondd meg, hogy hívnak?

– Hát – aszongya – nekem a nevem Nagymegehető.

Áldott Isten, elcsodálkozik a királyfi meg a szolgálja, Nagymegehető... Na, mennek. Mennek, már hárman vannak. A királyfi, a szolgálja, Nagymegehető... Na, mennek. Amint mennek, mendegélnek, megint találkoznak egy emberrel. Hát ennek az embernek is akkora hosszú nyaka volt, mint egy nagy kéménycső. Mint

egy nagy ilyen csatornacső. És nagy hasa annak is. S kérdik, hogy mi járatban van. Köszönnek neki illendőképpen, hogy mi járatban van, s mondja ez is, hogy ő szolgálatot szeretne ő is keresni. Mint a bátyja, a testvére. És mondják, hogy ő is kap két millió lejt, de mi a neve.

– Nekem Nagymegiható a nevem.

Ennek is hordó nagyságú hasa volt, nagy gégeje, mint egy csatorna. Na, ezt is megfogadták, már mennek négyesszel. Amint mennek-mendegélnek, megint találkoznak egy nagy emberrel, akinek olyan hosszú lábai voltak, hogy egyik hegytől a másikig ért. S annak is köszönnek illendőképpen, hogy:

– Bátyámuram, mi járatban van? Adj Isten jó napot!

– Én is szolgálatot keresnék, épp, mint a bátyjaim.

És megfogadták ezt is, hogy két millió lejt egy évre a fizetés. Na, jól van, örvendett ez is, hogy szolgálatot kap. S kérdezik, hogy mi a neve.

– Nekem Világonátlépő a nevem.

Na, halljunk oda: már volt Nagymegehető, Nagymegiható, Világonátallépő. Három szolgát fogadtak meg, má' ők ötön voltak. Na, mennek szépen az úton, a tizenhárom ló, ők meg ötön, megint találkoznak még egy szolgálival, még egy nagy magos emberrel. Hát ennek az embernek akkora szemei voltak, mint két nagy görögdinnye. Áldott Isten, megijedtek, hogy miféle ember lehet ez, hogy ilyen nagy szeme legyenek. Mint két görögdinnye. S amint összetalálkoznak, köszönnek ennek is illendőképpen:

– Adj Isten, bátyámuram! Hová, merre tart az útja?

S mondja, hogy ő szolgálatot szeretne találni. Na, azt mondja a királyfi:

– Épp' jó, mert magát is felfogadjuk szolgának, két millió lejt egy évre. De szeretnők megtudni, hogy mi a neve.

– Nekem a nevem Világonátalnéző.

Áldott Isten! Nagymegehető, Nagymegiható, Világonátallépő, Világonátalnéző. Hát nézzünk oda, má' ennyi testvér! Ezt is felfogadták szolgának. Amint mennek-mennek, még nem érkeztek el a királyi városhoz, de már közel voltak. Megint találkoznak egy emberrel, az is jön szembe. De ott egy kő mellett, ott kuporgott, ott állott fel ott egy kő mellett, ott kuporgott az útszélen, egy sarkon egy nagy kő mellett, ott kuporgott. De amikor meglátta őket, a királyfi odament, s kérdi, hogy:

– Adj Isten, bátyámuram! Magával mi történt – azt mondja –, mért kuporog itten?

S mondja, hogy ő is szolgálatot szeretne kapni, de annyira meg van fázva, hogy má' nem bír tovább menni, muszáj hogy ott kuporogjon e' mellett a kő mellett. Na azt mondja:

– Itten jó hely érdeklődik, mert mi megfogadjuk magát is szolgának, és két millió lejt egy évre magának is, mint a többi testvérnek – azt mondja.

– De szeretnők a nevét megtudni. És mi a neve?

– Nekem Hidegbeszippantó a nevem.

Áldott Isten, hallják ezek, hogy ez még milyen név, Hidegbeszippantó. Felfogadják ezt is.

Na, mennek a tizenhárom ló meg a hét ember, a királyfi, a szolga meg az öt testvér, s elérkeznek a királyi udvar elé. Hát ottan ő állott a kapuba, fegyveres őr,

nem engedtek be akárkit. S köszönnek illendőképpen, hogy ni, ők be szeretnének jutni a palotába, mert hallották, hogy milyen gyönyörű szép királyleány van itten, és olyan mesét kell mondani, hogy vagy kitalálja, vagy nem.

– Ó – azt mondja a kapus –, nehéz fába vágjátok a fejszéteket! – aszongya. – Már kilencvenkilenc királyfinak van a feje a karóba, a tiéd – aszongya a királyfinak a századik. Mer’ ha kitalálja a királykisasszony a mesédet, karóba húzzák a fejedet! De ha nem, akkor tiéd lesz a királyleány.

De a királyfi addig könyörgött, amíg beengedték. És felmegy és jelentkezik a király előtt. Letérdepel a trónja előtt:

– Felséges királyom, adj Isten jó napot, életem-halálom kezédbe ajánlom, szeretnék mesét mondani a királykisasszonynak, hallottam, hogy mesét szeretne hallani a királykisasszony.

– Ó – azt mondja a király –, fiam, inkább ültél vóna otthon! Nehéz fába vágjad a fejszedet, úgyse fog sikerülni! Nézd meg, itt az udvaron hány karó van, kilencvenkilenc királyfinak van ott abba a feje húzva, te leszel a századik. Mert úgyse tudsz olyan mesét mondani, hogy a királykisasszon ki ne találja!

De a királyfi addig könyörgött, ameddig csak befogadta a király.

– Na – azt mondja –, itt van az egyik szobába a királykisasszony, és a másikba te. Mindjárt bejön a királykisasszony, és te leülsz az asztal elé, s a királykisasszony kinyit egy nagy könyvet, és te el kell monddad a mesét. S ha a királykisasszony kitalálja, akkor a fejed vétetik. Ha meg nem, akkor a királykisasszony lesz a feleséged.

Na, jön a királykisasszony. Nagy boldogan, hogy úgyse találtok... de azért mégis mikor meglátta, hogy milyen szép a királyfi, azért csak megállt a szeme rajta. De azért mégis az a gonoszság a lelkébe’ vót, amit az apja belevéselt, hogy olyan mesét mondjon, hogy ne találják ki. S elkezd, szembeülnék, s mondja a királyfi a mesét. Hogy:

– Egy megöl egyet, egy megöl kettőt, kettő megöl tizenkettőt...

Mer’ az egy csepp megölte az egy lovat, a ló – ett a két varjú belőle – megölt kettőt, s a kettő megölt tizenkettőt. Mert ett a tizenkét rabló a kettőből...

– Egy megöl egyet, egy megöl kettőt, kettő megöl tizenkettőt.

Nahát a kisasszony találgatja. Éjjel-nappal találgatja, és nem tudta sehogy kitalálni. Jön be reggel a király, hogy megvirradt az éjszaka – két nap, két éjjel mind találgatta a királykisasszony, nem tudta kitalálni. A harmadik reggel jön be az apja nagy haragosan, és látja, a királyleány ott van, mégis nem találta ki a mesét. Na, azt mondja a királyfi:

– Szavadat adtad, felséges királyom, hogy a királyleány az enyém, mert nem találta ki a mesémet!

De a király nagy haragra gerjedt. Aszondta:

– Megszegem a szavamat – azt mondja. – Üljetek le kártyázni, mától s egész éjjel! És reggel én jövök. Ha a királykisasszonyt nem találom itt, akkor a fejedet karóba vétetem. De ha itt találom, a királykisasszony a feleséged lesz!

Leülnek kártyázni, kártyáznak, kártyáznak. Kártyázás közbe... egész éjjel kártyázott a királykisasszony meg a királyfi, de éjfél után a királyfira olyan álom jött, valami olyan szellőt fújt rá a királykisasszony, hogy elaludt. Elaludt, s addig a

királykisasszony kiszökött, elszökött a szobából, és otthagya a királyfit, elment. Messze, messze, ki tudja, hol jelent meg, az ország másik részén.

De a királyfit éjszaka alvás közbe megcsípte egy légy. Megcsípte egy légy és felébredett. Felébredett. Körülnéz, s látja, hogy a kártyák az asztalon, és ő elaludt, és a királyleány nincs sehol. Áldott Isten, mit tudjon csinálni? Mer' tudta, ki volt jelentve, hogy ha a királykisasszony nem lesz reggel a szobába' mikor jön az apja, az ő feje a karóba kerül. Jaj, bánatjába, megijedve szalad le az istállóba, s mondja a testvéreknek, Nagymegehetőéknek, őneki panaszkolta leghamarább, hisz ő volt a legidősebb, ötet fogadta fel leghamarább szolgának is:

– Jaj – azt mondja –, kedves szolgám, mit tudjak csinálni? Reggel a karóba kerül a fejem, mer' a kisasszony nincs a szobába, a királyleány!

– Ó – aszongya –, kedves gazdám, egyet se búsulj!

Kiáltja elő Nagymegehető Világónátalnézőt, hogy jöjjenek hamar, nézzék meg, hogy hol van a királyleány. Utána kell menni! Hamar Világónátalnéző kimereszti a nagy szemeit – mint két görögdinnye, olyan szemei voltak –, s meglátja, hogy az ország túlsó részében van a királykisasszony, egy nagy kő mellett ottan le van kuporodva, ott üldögél. Na, azonnal ráparancsol Nagymegehető Világónátállépőre, hogy abban a szent pillantásban ott teremjen, és a királykisasszont ebbe a szent minutába hozza vissza.

Hát úgy is történt. Kinyújtotta a nagy lábát Világónátállépő, mindjárt az ország túlsó részében volt. S odamenyen, s mondja a királykisasszonnak, hogy azonnal álljon fel onnan. De ő úgy fázik, úgy didergett ottan. Hamar fölkapta az ölébe Világónátállépő, visszahozta be a szobába a királyfi mellé, szembe a kártyák mellé, kártyáznak.

Reggel jön a vén király, az apja a királyleánnak, gondolja, úgy is nincs ott a királyleány, és húzatja a karóba a fejit – neki ez egy öröm vót, hogy mind végezze ki a királyfikot. S akkor látja, hogy ott van a királyleán. No, áldott Isten, mit tudjon csinálni? Mit találjon még fel, hogy túljárjon az eszén a királyfinak? Gondolta: milyen vitéz ez? Nálánál is többet tud. Irigylett má reá. Gondolta: fejét véteti, mer' ez több ördögséget tud, mint ő.

Eltalálta azt, hogy rendez egy nagy vendégséget. Tizenkét mázsa lisztből kenyér, tizenkét ökör megsülve, tizenkét hordó bor. Azt ha elfogyasztja a királyfi meg a szolgálái, ha el tudja fogyasztani, megszabadul a felakasztástól, ha meg nem, karóba kerül a feje. S akkor a lányát neki adja, ha ez a sok eledel elfogy. Haj, összegyűltek az udvarból a nagy tudós emberek, a nagy főemberei a királynak, tanácskoztak ottan, hogy lehetetlen, hogy ezt el tudják fogyasztani, ez a hét ember. Dehogyis, ilyesmi lehetetlen! Na, leülnek az asztalhoz, a királyfi, a szolgálja meg az öt szolgál, akiket megfogadott az úton, hozzálátnak enni. Hát Nagymegehető szempillantások alatt mind felfalta a tizenkét ökörnek a húsát. Na, akkor ott vót a tizenkét hordó bor. Mindenkinek szeme-szája tátva maradt, hogy miféle ember lehet ez, milyen csoda történhetett itt? Akkor ott vót a a tizenkét hordó bor. Nagymegiható kitátotta a nagy száját, a nagy csatornás torkán leszívta a tizenkét hordó bort, a nagy hasába már alig fért a tizenkét hordó bor – ez is elfogyott. Szemük-szájuk tátva maradt a királynak, a főembereinek meg a tudósainak, meg varázslóinak, hogy miféle ördögség lehet,

milyen varázslat, hogy ennyi italt, ennyi edelt el tudnak fogyasztani. Akkor aztán jött a tizenkét mázsából a kenyér. Na, gondolták, ez má' lehetetlen. De azt is Nagymegehető meg a szolgák percek alatt elpusztították, a sok kenyeret megették.

Na, most már mit tudjon csinálni a király? Előállt a királyfi, hogy most már ténleg má' másodszor is kibabrál vele, most már adja utána a királyleánt. Na azt mondja a király, most mit tudjon csinálni, kénytelen lesz, hogy utána adja. De mégis megmástitotta a szavát! Csak a királyfi mondja: hogy létezik ez, hogy a király másítsa meg a szavát? Hát a király igazságos kell legyen! Az országjába nem szabad hazudni! De a gonosz király mégis aszondta, hogy ő az országjába azt csinál, amit ő akar. S megszegte az ígétét, és nem akarta utána adni a leányát.

Akkor elhatározta, hogy csináltat egy vasházat. És azt a vasházat körülvéve szennel kibélelte, és tizenkét kovácsot [rendelt oda], fúatóval fútták a szennet. Már aszondta a király, hogy abba a házikóba lesz az esküvő. A lakodalom. A násznép, mindenki oda gyülekezett, hogy milyen csoda van itt, hogy milyen házikóba lesz a lakodalom, és künnöt szénrel fútatják. Hát drága, folyik a lakodalom, folyik, énekelnek, táncolnak, még mind bírták a melegséget, mert alig vöröslött ki a házikó. De már egyszer a királyleány, a menyasszony a vőlegényének, hogy:

– Jaj – azt mondja –, mindjár' itt megsülünk! Nem érzed, hogy már sülni kezdünk? Gyere, szaladjunk ki a házikóból, mer' – aszongya – itt elégünk, mer' apám ki tudja, mit talált fel megint! Azt akarja, hogy itt elpusztuljunk, csak ne legyek a feleséged.

S azzal kirohannak a házikóból, és a násznép is utánuk, s akkor egy nagyot kurjantott a királyfi. Odahívátja a szolgáit, s kiáltja Nagymegehető, hogy:

– Hol van Hidegbeszippantó? Jöjjen azonnal ide!

Hidegbeszippantó azonnal odakerekedett. Kifújta az egyik orralyukján: a kovácsok mind jéggá változtak. A szennel mind lealudtak. Kifújta a másik orralyukját: a házikó is teljesen a vörös tüzeségéből fekete házikó lett. Úgyhogy a násznép kiszabadult, a menyasszony is, a vőlegény is.

Jó a király mérgesen, hintón, lássa, hogy a násznép reggel... gondolta, hogy mindenki elégett, megsült. Látja, hogy elaludt a tűz, és látja, hogy a násznép a házikó előtt mennyire táncolnak, a kovácsok mind jéggá vannak fagyva, jégcsap van az orruk lyukján, a szén mind jégdarabok lettek. Áldott Isten, elcsodálkozott, hogy miféle ördögséggel bír ez a királyfi. Na most má' azt mondta:

– Legyen ami lesz, látom, hogy nagyobb ördögséggel bírsz, mint én, okosabb vagy – azt mondja –, már én csak örvideni tudok, hogy okosabb vejet találtam, mint én vagyok. Ásó, kapa és nagyharang válasszon el titeket egymástól!

Aztán csaptak nagy igazi lakodalmat, olyant, hogy hetedhét országról jöttek oda híres emberek, királyfik, grófok, királykisasszonyok, erre a csodalakodalomra mindenki eljött. Aztán a királyfi meg a királyleány, meg az öt testvér hetessével, meg a szolga, nyolcan voltak már, tojáshéjba kerekedtek, és a füzesi patakon pappírcsónakot készítettek. Beleültek tojáshéjba, pappírcsónakba, s mai napig csónakáznak pappírcsónakon le a füzesi patakon, nászútra elindult mindenki zene szóval, még mai napig is utaznak a pappírcsónakba a nászúton, ha meg nem haltak. Aki nem hiszi a mesémet, járjon a végére!

[Ezt a mesét kitől hallotta?]

Hát azoktól a vénasszonyoktól, akik ott ültek [az utcán]. Hát tudja, hogy vót? Ez a mese erőst hosszú vót: egyik is mondta, a másik is: ez így vót, ott úgy vót.
(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

A galamb

129. Volt egyszer, hol nem volt, hetedhét országon túl, talán még azon is túl, de valahol mégis volt. Volt egyszer egy királyi házaspár. Ezeknek vót egy igen gyönyörű szép leányuk. De ez a leány, ez a királykisasszony ez olyan magános vót, hogy ez sehova se járt, ez mindig csak otthon ült a palotába, a szobájának az ablakába' ült, és ottan varrogatott, ottan kézimunkált. De teltek az évek, már férjhez adó lány lett belőle. S egyszer aszongya az édesanyja, a királyné, hogy miér' olyan szomorú ő mindig. Annyi kéri jöttek, hercegek, grófok, királyfik, mindenkit elutasított, senki után nem akart férjhez menni. S akkor egyszer az édesanyja előveszi, s mondja neki, hogy már mindjár' vénleány lesz, azt mondja, és mér' nem akar férjhez menni, és mér' mindig olyan bús. Aszondta, hogy ő senkit se tud szeretni. Ő nem megy férjhez.

De egyszer csak milyen csoda történt: amint ott hímezgetett az ablakba, egy szép fehér galamb odarepült hozzája. S kinyitotta az ablakot és bement a galamb. S megfogta a királykisasszony a galambot, kezdte ott csitítgatni, simítgatni, puszipatni, s megszólalt a galamb. Aszongya:

– Szeretsz engemet?

Aszongya a királyleány:

– Nagyon szeretlek!

– Na – azt mondja –, hogy ha engemet szeretsz – azt mondja –, akkor holnapra tegyél egy tálba tejet, mer' megint eljövök, hogy megfürödjek, a tejbe' fogok megfürödni, mer' – azt mondja – én egy elvarázsolt királyfi vagyok, és ha megfürdök tejbe', legénnyé változok, és aztán megint visszakapom a galamb-alakot!

S akkor úgy csinált a királykisasszon. Másnap má' örömmel várta a galambocskáját, s teszi oda a tálba a tejet, bejön a galamb, megfürdök, megrázza magát, bukfencet vet, és gyönyörű legény lett belőle. S így telt el egy pár nap, mind így jött a galamb. De közbe a királykisasszont beárulták az anyjának, a királynénak, hogy a királykisasszony minden nap viszi fel a nagy mosdótálba a tejet, mer' vár egy galambot, hogy az jön fürödni. S ez így telt el egy pár nap. S akkor megint jön az édesanyja, s mondja nekije:

– Te – azt mondja –, hát mér' mind hordod fel a tejet – aszongya –, milyen galambocskának?

Azt mondta a királykisasszony, hogy ötet ne mind faggassa. Ő férjhez nem akar menni, mert neki van szeretője. Egy galamb a szeretője. Ez a galamb a szeretője. Aszondta az édesanyja:

– Hogy lehet galambot szeretni? – azt mondja.

De hogy szavamat el ne felejtsem, a galamb a királykisasszon lelkére kötötte, hogy el ne mondja senkinek, hogy ő elvarázsolt királyfi, és hogy ő tejbe fürdik, el ne mondja senkinek, mer' ha elmondja, soha többet nem látják meg egymást. Hát az édesanyja má' annyira elfaggatta a királykisasszont, hogy menjen má' férjhez, tele van az udvar kérokkal, jönnek egyre-másra, a királyfik, grófok, és ő mindenkit elutasít. Akkor megint a királykisasszon nagy élesen, mérgesen azt se tudta mit szól ki, kiejtette s kimondta, hogy neki a galambocska a párja, az lesz a férje, az lesz a párja, mer' az el van varázsolva, és azér' fürdik tejbe, elvarázsolta egy gonosz boszorkányasszony. Na nem kellett egyéb: a királykisasszony várhatta a mosdótál tejjel, mer' a galamb többet sose jött el. Mer' megmondta előre: ha elárulja a titkát, többet nem látják soha egymást.

Ez így telt-múlt az idő. Egyszer... a királykisasszony éjjel-nappal csak sírt-sírt bánatába', annyira várta a galambocskát. Kitalálta, hogy megkéri az édesapját, a királyt, hogy csináltasson egy nagy fürdöházat. Hogy abba a fürdöházba mindenki mehessen fürödni, szegény és gazdag is, de pénz nélkül. Ingyen fürödhetik mindenki. De ő azt gondolta, hogy hátha ez a galambocska arra vetemedik, és eljön oda a fürdöházba, hogy megfürödjön. Ő ezzel a hiszemmel volt, hogy hátha vaj ez megtörténik, akkor a galambocska hátha erre téved, és ő is elmegy oda fürödni. Telt-múlt az idő, felépült a fürdöház, az egész országból, még az országon kívül is sokan jöttek erre a híres fürdőre, meghallották a hírét, hogy milyen híres fürdő épült itten, és mindenki jöhet pénz nélkül is.

Közbe' a palotához nem messze lakott egy szegény özvegyasszony. Annak az özvegyasszonynak volt egy leánya, egy leánkája. S a leány is meghallotta, hogy ki van hirdetve az országba, hogy ni, lehet menni a királyi udvarba ingyen megfürödni. De mindenki kell mondjon egy mesét a királykisasszonnak. Mer' ez vót hozzákötve, hogy ingyen fürödhetik mindenki, de mindenki egy mesét kell mondjon a királykisasszonnak, hogy ne unatkozzék annyira. Mindenki, ki amilyent tud, de mesélni kell, mesélni. Másképp nem fürödhet meg – pénzbe nem kerül, de mesélni is kell. S a leánka meghallotta, s mondja az öreg szegény édesanyjának, hogy jaj, ő is hogy elmenne oda, hogy megfürödjön a királyi udvarba, sose vót még a palotában, nem látott palotát.

– Ő – azt mondja az anyja –, hova menj, te leánka – aszongya –, te egy szegény rongyos leán vagy – aszongya –, te mesét se tudsz mondani!

De sírt-sírt a leán, hogy engedje, engedje. Aszongya az anyja, a szegény asszony:

– Nahát – aszongya – ha má' annyira odavagy, megengedlek. De én – aszongya – öreg vagyok, nem tudok elmenni a kútra vízér', ki hoz nekem vizet? Leg-alább hozzál nekem vagy egy korsó, két korsó vizet – aszongya –, mer' osztán akkor elengedlek, hogy menjél – aszongya.

S megy a leán nagy örömmel a korsókkal a vízér', hogy hozzon az édesanyjának vizet, hogy amíg ott lesz a királyi udvarba, a fürdőbe elment fürödni, addig az édesanyjának legyen vize. Hát halljatok csudát, kedves hallgatóim, mi történt: amint megmerítette a korsókat vízzel, csak oda megjelent egy sánta kakaska. És kért tőle vizet. S adott a leán neki vizet a kakaskának. Jól teleszívta magát a kakaska vízzel,

s azzal ő vette a kis kosarát a kakas, ott vót a kosár mellette, és a nyakába húzta, és azonnal bement egy nagy kertbe a kakas, hogy töltse meg gyümölcssekkel. S bement a kakas a kertbe, megtöltötte gyümölcssekkel. De a leányka se vót rest: állandóan a kakast követte. Amerre ment a kakas, ő is mind ara ment. Ő is bement a gyümölcsös-kertbe, mikor kijött a kakas, azután is mind utánament, mentek, mentek, nagyon sokáig ment a sánta kakas a tele kosár gyümölccsel. De a leány is a korsó vízzel utána.

Hát egyszer csak elérnek egy kicsi-kicsi házikóhoz. S oda a kakas bement. De má' olyan késő estelére járt az idő, hogy a leány úgy elkésett a vízzel, hogy nem ment haza. Gondolja, ő megmarad itt: megbújt abba a kis házikóba, hogy lássa, hogy mi fog ottan történni. Hát amint ott leskelődik a kis házikóba – megbújt ottan egy kuckó megé –, amint látja, hogy az egyik szobába, a házikóba egy nagy kád tej van. Tele tejjel. Áldott Isten, gondolja, mi az oka ennek, ez a kakaska... kik jönnek ide, hogy annyi tej oda van téve egy nagy kádba? S ott ül, hallgatódzik ott a kuckóba, ott a pucikba megbújva, ott a sütökemence megett, ahogy vót régen a kicsi házikóba a sütökemence, megbújt oda, s hát 12 órakeréj szaka nagy csapdosódást hall: jön tizenegy galamb. Bejönnek oda, hamar vele megfürödnek, s azonnal tizenegy legény lett belőle. Mikor azok fürödnek, hogy legénnyé változtak, utánok sántikálva jött egy szegény tizenkettedik fehér galambocska. Hát ki vót ez a galambocska: a királykisasszonynak vót a vőlegénnye. De mivel elárulta a királykisasszony a titkát, ötet többet nem engedték be a kádba fürödni, hogy emberi alakot ötsön magára, hogy megint királyfi legyen, és csúfolódtak vele, és kacagták. De azért ő is berepült, besántikált oda ahol a másíkok fürödtek, s akkor kacagták a legények, mondták:

– Na látod, ha elárult a menyasszonyod, most nem lehetsz legény többet, mint mi! – azt mondja. – Soha nem fogsz tudni megházasodni! Látod – azt mondja, csúfolták, kikacagták –, nem engedünk, hogy megfürödjél, soha, hiába is jössz sántikálva utánunk, mert nem engedünk fürödni!

Na, a leány mindent kilesett s nézte. S akkor jött az éjféli utáni idő, mikor már átol kellett változni nekik, megint bebújtak a tejbe, visszakecskebukáztak a fejükön és megint galambokká változtak. És a sánta kis galamb csak ott a kád szélén ült, s nézte szomorúan sírva őket, hogy öt többet nem engedik. S akkor elrepült a tizenegy galamb, s a kis sánta galamb is ment utánuk. Repdesett utánuk.

Na, a leány ezt mind kileste, reggel felé hazamenyen az édesanyjához, s mondja az anyja, hogy hol tudott maradni egész éjjel, hogy nem vitte a vizet, hogy ő mennyire félt, hogy valami vadállat, vagy valami széttépte, vagy elrabolta valaki. S elmesélte a szegény leánka az anyjának, hogy ő mit látott.

– Na – azt mondja az anyja –, most má' ténleg elengedlek hogy menjél a királyi palotába, a fürdőházba fürödni, mer' már van egy, meséld el ezt a történetet, amit láttál.

Na, örvendett a leánka, szegény kis, hitvány kis öltözetbe a leányka elindult, s elment ő is a fürdőházba. S ottan megfürödött. De mikor má' megfürödött, ki vót jelentve, hogy a fürdést meg kell fizetni, nem pénzzel, hanem egy mesével. Na, azt mondja a leányka, engedjék fel ötöt, hogy menjen fel a királykisasszonyhoz fel az emeletre a palotába, hogy mondjon ő is neki egy mesét, egy történetet. S megengedték, s felment. S köszön illendőképpen:

– Felséges királykisasszony, adj Isten jó napot!

– Na te szegény leánka – azt mondja –, hát te tudnál valami mesét mondani nekem?

S magyarázza, hogy aszongya:

– Én mondok egy történetet, nem mesét – azt mondja –, ha elfogadja, elmondom!

S magyarázza, hogy ő az édesanyjának elment a kútra vízér', és odament egy santa kakas, és kért tőle vizet, és ő adott vizet neki, és a santa kakas egy kosárkát akasztott a nyakába, s az bement egy kertbe, megtöltötte gyümölcssel, s onnan sántikálva messzi-messzi elment, amíg elért egy házikót. És ő is követte a kakast, és bement a házikóba, s ott meglopódzott bennebb, és kileste, hogy ottan mi fog történni – magyarázta a leánka. És éjfélkor 12 órakor, magyarázta a királykisasszonynak, jött tizenegy fehér galamb. S bebújtak a kádba, megfürödtek a tejbe, és gyönyörű szép dali legényekké változtak. De, azt mondja, később jött egy santa kis galamb, a tizenkettedik galamb, az csak a kád szélére vót szabad szálljon, mert csúfolták a többiek, hogy: „Na látod, elárult a menyasszonyod, hogy te elvarázsolt királyfi vagy és tejbe fürödsz és úgy kapod vissza a legény-alakod, most ha nem árultad vóna el, engednők hogy te is fürödj itt velünk, és, azt mondja, a legény-alakodat visszaválthatnád, így soha még a világ nem fürödhetsz velünk, de se nem nősülhetsz meg, amíg élsz a világon, csak mind galamb képébe tudsz maradni!”

S amikor ezt kiszólotta a szegény leány, aszongya a királykisasszony:

– Te drága leánka, betérítek tégedet tetőtől-talpig arannyal – azt mondja –, csak gyere, vigyél el engem is ahhoz a házikóhoz!

Már akkor kapcsolt a királykisasszony, hogy a tizenkettedik santa kis galamb az az ő vőlegénye. S akkor a leánkával útra keltek, s elérkeztek ahhoz a házikóhoz. Hát már este vót. A kakas haza vót érkezve a sok gyümölcssel, és belopózkodtak valahogy a házikóba; a kakas észre se vette, mer' a másik szobácskába rendezte a kádba a tejet, mire jönnek a galambok. De a kakas is egy elvarázsolt asszony volt. És amikor készítette a tejet a kádba, addig ők belopózkodtak oda, s jött az éjszaka, 12 óra. S jön a tizenegy galamb be a kádba, a tejbe, fürödnék-fürödnék, s mingyá' tizenegy dali legény lettek. De nemsokára sántikálva-repülve, a szárnya leeresztve, búsan-bánatosan jött a tizenkettedik galamb is. Leeresztett szárnyakkal odaszállt ő is a kádnak az oldalára. S a többi legények csúfolták:

– Te santa galamb – aszongya –, amíg élsz a világon, galamb képébe fogsz lenni, ha elárult a menyasszonyod! Látod, milyen menyasszonyt kaptál magadnak! Elárulta a titkodat – azt mondja. – És többet velünk nem fürödhetsz – aszongya –, te csak sántikálva repülhetsz utánunk, de velünk többet egy kádba nem fürödhetsz, se a legény-alakodat vissza nem kapod!

S akkor kiszökött a királykisasszony a sarokból, a kemence megöl, a sütőke-mence megöl, kiszökött onnan, s a kis galambot a kád széléről az ölébe vette, össze-vissza puszlta, és simítgatta, puszlította:

– Drága kicsi galambom, te vagy az én vőlegényem!

S avval beengedte a kádba, megfürödött: azonnal legénnyé változott. S kijött a kádból a legény, a tizenegy galamb elrepült, a legény ottmaradt. S azt mondta, hogy ő úgy vót elvarázsolva, hogy neki olyan menyasszonya legyen, aki egy ga-

lambba lesz szerelmes. Akkor össze-visszacsókolta a királykisasszon, s akkor az aranyos hintóval a királykisasszony hazamentek a királyi palotába. S akkor látta az édesanyja, hogy milyen nagyon tévedett, hogy annyira tiltotta a galambtól, hisz az volt az ő szerelme – mert hát látta mikor megfürödött a szobában, hogy milyen gyönyörű legény, hát beleszeretett. És akkor az édesanyja bocsánatot kért, hogy annyira ellenezte. Aztán olyan nagy lakodalmat csaptak, többé nem lett galamb a királyfiból, hanem boldogan éltek, mer’ a varázslat leszállt róla. És boldogan éltek, nagy lakodalmat csaptak, sok szép gyerekük született, szép gyönyörű családi életbe éltek, királyi udvarba, király lett a galambból, pedig ő is királyfi volt, úgyhogy két királyságnak lettek az uralkodója. S aztán a királyné meg a király örömköbe sírtak, hogy a szomorú leányuk is talált magának élettársat, vőlegényt. S aztán itt a vége a mesémnek, fuss el velle! Aki nem hiszi az én mesémet, holnap a galambocskák legyenek a vendégeik!

[*Nagyon szép ez a mese! Kitől tetszett hallani?*]

Tudja a fennvaló Jóisten!

[*De ezektől az öregasszonyoktól, aki a padon ülnek? – egy régi fényképen.*]

Azok az öregasszonyok, azoktól tanultam ilyeneket. Ezt nem a családbul, azoktól a vénasszonyoktól. Pláne van ott egy öregasszony, amelyik háttal van, mer’ magyarázza nekünk, nem látszik az arca, mer’ háttal van, mer’ meséli nekünk a mesét.

[*Hogy hívták azt a nénit?*]

Anikó nélinek. De úgy csúfolták – Hajdú Anikónak hívták –, de Palagyi Anikónak csúfolták. Nagy mesélő öregasszony vót az... De má’ én se vagyok, látja, hogy... a kakas is egy elvarázsolt mi lehetett? Asszony? Mi lehetett, hogy készítette a tejet ottan? Na. Csak úgy emlékszem, hogy asszony volt a kakas is... Vagy kakas képibe készítette a tejet? Má’ én sem emlékszem jól.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

Gyöngyvirág Palkó

130. Volt egyszer, hol nem volt, volt egy törpe királyi család. Ezeknek, a törpe királynénak meg királynak volt egy fiacskája. De az olyan kis törpe volt, mint ők – ha a törpe királynak a gyereke volt. S akkor a királyné nagybeteg lett, és meghalt. S neki az volt a vágya, hogy mikor meghal, gyöngyvirágot ültessenek a sírjára. Közbe’ az egész országban összegyűjtötték a gyöngyvirágokat. Igen, úgy volt: ki volt hirdetve az egész országban, hogy akinek legszebb gyöngyvirágja van, mindenki hozza el ide, mer’ a király, törpe király nagy pénzen megveszi. Mer’ a feleséginek gyöngyvirág volt a vágya, hogy az legyen a sírján.

Ez elterjedt az egész országba’. És mindenki hozta a gyöngyvirágját. Megvásárolta a király, mind berakta egy szobába, vázába, vízbe, de a legszebbik – meghaltotta a király –, hogy Tündér Ilona országába’ van egy gyöngyvirág, ami a világon a legszebb, ami a Tündér Ilona lányának halottaiból lett az a gyöngyvirág. S akkor Tündérországból is eljött a dada a gyöngyvirággal, hogy ők nyerjék meg az első díjat, hogy a világon a legszebb gyöngyvirág az övé. És eljöttek oda. Ők is erre.

És megnyerte, és a király ott marasztotta, megvásárolta nagy pénzen, hogy tegyék, ültessék a királyné sírjára.

De Tündér Ilona nem gondolta, hogy a dada nem megy vissza, itt marad a Törpeországban nagy pénzen, ő nagyon nagy haragra gerjedt. Megtudta, hogy hova van temetve a Törpeország királynéja, és ott őrizi egy legény, akit Palkónak hívtak, az volt megfogadva, meg a dada, őrizték, mert Tündér Ilona megüzente Törpeország királynéjának, hogy úgyis eljön és visszaviszi a gyöngyvirágot, és szétzúzza az egész országot.

S úgy történt. Minden éjjel a dada megsúgta a legénynek, mert a dada – nagyon gonosz asszony vót a Tündér Ilona, jól vót lakva vele, nem szerette jól – még örült is, hogy itt lehet. A dada fonogatott éjjel ott a sír mellett és a szolgája, és megmagyarázta a legénynek, hogy vigyázzon, azt mondja, mer’ ő elalszik, mer’ öregasszony, a fonásba, de ő nehogy elaludjék, mer’ éjjel 12 órakor küldi Tündér Ilona a gonosz tündérek, akik fogják csalogatni, táncolni, csókolgatják, ölelgetik, énekelnek neki, de ő ne fogadja el, ne aludjék el. Mert ezt fogják csinálni. Felébresztik, s ezt fogják vele csinálni.

Na, vigyázott a legény, nem aludt el első éjjel. Hát ténleg jöttek a tündérek, kezdték csirizelni. A legény vette a guzsalyfát, az öregasszonyét, s kergette el a gonosz tündérek, s mondta, hogy többet ott nincs mit keressenek. Úgyhogy nem aludt el, éber vót, és el bírta kergetni őket, nem akart velük táncolni.

Ez második éjjel megint úgy történt, megint nem aludt el. A legény megint husángokkal visszakergette a gonosz tündérek. Azok olyan mérgesen mentek el, repültek a levegőben, még füst ment utánuk, mert még lábuk se vót. Nem volt meg, csak bokától felfele a lábuk, papucs volt a lábukon, mert gonosz, elvarázsolt boszorkány tündérek voltak. Gonosz tündérek, az volt a nevük. S a másod éjjel is úgy történt. Na, a dada örült reggel, hogy a legényt ott kapta, és a virág még megvan, nem tudták visszalopni azt a világhírű gyöngyvirágot.

S harmadik éjjel bizony meglopta a legényt, a Palkót az álom. És éjszaka jöttek a tündérek, kitepték a gyöngyvirágot, s elmentek. Mire felébredt a legény, már messze voltak. Kiáltottak vissza csúf beszédek, hogy:

– Gyáva voltál, s elaludtál. Ha meg akarod találni a gyöngyvirágot, gyere el Tündér Ilona országába, fekete gyász országának Johana városába, ottan fogod megtalálni a gyöngyvirágot! Úgy fogod megtalálni, ha eljössz oda, de ha eljössz, az életedet veszíted, mer’ Tündér Ilona a karóba húzatja a fejedet, mivel a gyöngyvirágot nem akartad visszaadni, ami a lányából nyílt! – hát a halott lányából nyílt a gyöngyvirág. Meg: – Na úgyse nyered meg a törpe királykisasszonyt! – mert a király odaígérte a lányát annak, aki a gyöngyvirágot megőrzi. S kiáltottak vissza csúfságokat, hogy: – Úgyse nyered el sose a törpe királykisasszonyt, mer’ elvittük – aszongya –, de ne próbálj utánunk jönni, hogy keressed Tündér Ilona országában, mer’ fejedet vétetjük! – A gonosz tündérek csúfolták: – Álmos vótál, élhetetlen vótál, el bírtuk venni! – és csúfolták a Palkót.

Na, mi történt: reggel az öregasszony mondja, a dada, hogy:

– No, nem vigyáztál, elaludtál!

No, megtanította valami varázsigékre, aszongya:

– Menj és szerezd vissza, mer’ Tündér Ilonának egy kacsalábon forgó vára van, de három fenevad őrzi a kaput – aszongya –, te nem tudsz bejutni, csak ha ezeket a varázsigéket mondod, hogy fel ne faljanak.

Medve, meg az oroszlán, meg a sárkán. S valami varázsigékre megtanította, és biza elindult Palkó. Adott a törpekirály neki egy táltos paripát, lovat, s elindult Palkó. S elérkezett éppen a Tündér Ilona palotájához: kacsalábon forgó vár forgott körbe. Megtanította a dada, hogy milyen ígét mondjon, s megállt a kastély. Elérkezett az első kapuhoz. Ott egy nagy jegesmedve őrizte a kaput. Valami varázsigét mondott a medvének, s a medve szelíd volt, még megsimogatta a hátát Palkó, bejutott. Így történt a második kapunál is, meg a harmadiknál is – a sárkán vót a legveszélyesebb. De azt is megszelídítette azokkal a varázsigékkel, és bejutott a kertbe Tündér Ilonához.

És megtalálta a gyöngyvirágot egy nagy virágvázába künt a kertben, ott nyíltott a gyöngyvirág, s hamar kitépte gyökerestől a vázából, s hamar a zubbonya alá a Palkó, s hamar vissza a fenevadakon keresztül, már engedték ki a kapun, a táltos paripája kint, felült, s azonnal elrohant a gyöngyvirággal. De Tündér Ilona is abba’ a percbe felébredett:

– Hol van a virág? Itt valaki járt! Nincs meg a virág!

Kimenyen a kertbe: nincsen a virág! Hamar az egész gonosz tündéreivel a fellegekbe, szárnyuk nőtt, még füst ment utánuk. De Palkó is tudott valami varázsigét a dadától, mert a dada megmondta, hogy Tündér Ilona úgyis utol fogja érni, fogja keresni. S: „Széjjel tép tégedet, a fejedet levágatja!” S megtanította a varázsigékre, hogy elmondta azt a varázsigét, hogy azonnal egy szekerecske odaérkezzen, és a levegőbe röptésék. S megérkezett egy kicsi kétkerekű hintócska tele virágokkal, és Palkó bele a gyöngyvirággal, nagy gyökerestől a gyöngyvirág, s visszatér. De micsinált: a kicsi kocsiban valaki megszólalt, egy hang, a gyöngyvirág – mer’ az meghalt, elvarázsolt lánya volt a Tündér Ilonának –, megszólalt a gyöngyvirág, hogy:

– Nézz vissza! Mit látsz?

– Jaj – azt mondja –, már a levegőben vannak!

– Jaj – azt mondja a gyöngyvirág –, szóljál, a varázsigédet monddad, hogy feljebb repítsenek – aszongya –, mert anyám jön nagy haraggal, és a fejedet véteti! S engem visszavisz megint oda a síromba – aszongya.

Akkor visszanéz a fiú, s mondja, hogy látja. Akkor mind feljebb és feljebb a kis szekér a virágokkal, már a Nap fele voltak. Na, megszólal a gyöngyvirág:

– Most már úgyse ér utol anyám – azt mondja –, úgyse ér utol, már leszállunk! – És aszongya: – Engemet visszaültessenek abba a sírba! Én olyan sírba vágytam mindig – azt mondja –, akinek gyöngyvirág volt a legkedvesebb virágja. S azt mondja: – Engemet visszaültessenek a törpe királynénak a sírjába. S tégedet az Isten segítsen meg – azt mondja –, hogy szerencséd legyen a törpe királykisasszonyhoz! – mert tudta, hogy neki ígérte a király.

S akkor Tündér Ilona már nem vót micsináljon, mer’ ezek már a Nap körül forogtak a gyöngyvirágos kocsiban, és vissza kellett térjen nagy mérgesen, prűszkölve dobta a tüzet meg a füstöt maga után, hogy ez a Palkó mennyire kitolt vele. És visszament az ő országába. S nagy mérgébe’ meghalt a Tündér Ilona. S a gyöngyvirágja itt maradt Törpeország királynéjának örökre a sírján.

És akkor a törpekirály mondta, odahívatta a Palkót:

– Na – azt mondja –, mivel visszaszerezted a gyöngyvirágot, megígértem neked, hogy aki a törpe királynénak elhozza a Tündér Ilona legszebb gyöngyvirágját, annak adom a lányomat feleségül.

Úgyhogy Palkó a szegénylegényből király lett. A törpe királykisasszont feleségül vette, és boldogan éltek, még mai napig is élnek, ha meg nem haltak. Tündér Ilona meg haragjában és mérgében meghalt, mivel a gyöngyvirág nem került többet vissza ő hozzájá. S itt a vége, fuss el véle a mesének! (Ezt is a Nemes utcai öregasszonyok mondták.)

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2011)

Teddneki János

131. Teddneki János a mesémnek a címe. Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember. Ennek a szegény embernek volt egy fia. De olyan okos volt ez a fiú, de mégis szegények voltak, nem volt munkahely, nehezen kapott munkahelyet. Egyszer elhatározta az apja, aszongya neki, hogy:

– El kéne induljál szerencsét próbálni a nagyvilágba, hátha lesz szerencséd, milyen nagy eszű vagy – azt mondja –, milyen okos vagy. Na – aszongya az apja –, én elkísérlek tégedet, kikísérlek a falu végéig.

Na, bánatosan a fiú elindult. Az apja elkíséri a falu végéig, na ott összeölelkeznek, búcsút vesznek egymástól, s amikor már éppen pont hogy váljanak el, az édesapja elkezdett jajgatni, jajszóval siratni:

– Jaj, háj, háj, drága fiam, hogy meg kell váljak én tőled! Háj, háj, be rosszul esik énnekem, hogy meg kell váljunk egymástól!

Ahogy ezt kiszólta, a szavamat ne felejtsem, egy száraz kút mellett álltak meg. No, hogy ezt kiszólta, a száraz kútból egyszer csak kiugrott egy picike-kicsike emberke:

– Uram-teremtőm – aszongya –, mér' szólítottál a nevemen, mér' hívtál ide?

– Jaj Istenem – aszongya az ember, a szegény ember –, há' én a fiamat sajnálom, hogy meg kell váljunk egymástól!

– De – aszongya – a nevemen szólítottál, mer' én Hájháj király vagyok, az ördögök királya. Na mivel így szólítottál – azt mondja –, én ha akarod...

Elmondja a szegény ember, hogy milyen szegények, elindult a fia szerencsét próbáljon.. Aszongya, hogy:

– Ha akarod, én felfogadom a fiadat szolgának – aszongya – egy évre adok egy véka aranyat nekije.

No, hát örvendett a fiú – Teddneki Jánosnak hívták –, örvendett, hogy milyen nagy fizetése lesz, má' boldogan búcsúzott el az apjától, hogy ő biza menyen egy véka aranyér' egy évre; hát az rengeteg gazdag fizetés vót. S akkor elmennek, a kicsi Hájháj király veszi a fiút, s leereszkednek a kútba, megint abba a száraz kútba, s mennek-mennek sokáig a föld alatt, elérkeznek az ördögek országába, ahol Hájháj király lakott.

Na, Hájháj királynak sok ördöginassai voltak, sok lovai az istállóba. Reábízott két lovat. Aszondta:

– Neked az lesz a teendőd, hogy erre a két lóra úgy vigyázzál, mint a két szemedre. Mer’ ha nem – azt mondja –, az életedet veszem el! Nem adok semmi fizetést neked! De – azt mondja – én el kell menjek az országba, széjjelnézzek, lássam, mi történik az országomba, egy év múlva hazatérek – azt mondja. – És majd meglátom, hogy hogy szógáltál – aszongya –, érdemes leszel-e a fizetésre.

Na jól van, Hájháj király elmegy az országba szétnézni, ottmaradtak az inassok, Teddneki János kezdett ott forgolódni az istállóba... De Hájháj királynak vót egy gyönyörű szép-szép leánya. Nem olyan kicsi, mint ő, gyönyörű vót a királyleány. Meglátta Jánost. János szép deli legény vót. Szemet vetett reá, megszerette. S felhívatta a palotába. És annyira megszerette, szerelmesek lettek egymásba, aszondta, hogy azt az egy évet vele töltsd el a palotába. De aszongya:

– Mi lesz a lovakkal?

Kiadta a leány a parancsot az ördöginasoknak, hogy vigyázzanak a lovakra, hogy mikorán hazajön az apja, hogy jó karban legyenek a lovak. Addig ők ott kimulatták magukat a királyleánnyal. Eltelt az esztendő, jön haza Hájháj király. Akkora már tudta Teddneki János, mert megmondta a királyleány, hogy: ni, mikor érkezik az apja, lent vót az istállóba, átöltözve olyan szolgaruhába, s olyan gyönyörűk vótak a lovai, még fénlettek a kövérségtől, el lehetett vágni egy hajszállal a bőrüket. Meglátja Hájháj király, hogy milyen kövérek a lovak, nem nagyon tetszett neki, mer’ ő szerette vóna, hogy ne kelljen megadja a fizetést.

– Na – azt mondja –, látom, jól vigyázták reá! Mi újság a palotában?

Há’ azt mondja a fiú: ő nem tudja, ő egy év alatt mind csak az istállóban ült. Na akkor megint próbálja az eszit, aszongya:

– Én megint egy évre el kell menjek – azt mondja –, most négy lovat bízok reád

– kimérte neki a véka aranyat, megkapta. Aszongya: – Most négy lovat bízok reád, és két véka aranyat fogsz kapni!

Haj, örvendett Teddneki János, alig várta, hogy kitegye a lábát Hájháj király a palotából, hogy menjen az országba, hogy mehessen fel a királykisasszonyhoz. Na, megint éppen úgy történt, mint első évben, kimulatta magát a királykisasszonnyal. Mikor már kezdett letelni az év, megint a leány megmondta... de annyi ördögségre, annyi varázslatra megtanította Teddneki Jánost, hogy az már még százszorta okosabb lett. Na, s lemegy, érkezik Hájháj király haza, az ördöginasak vigyázták a lovakat, olyan gyönyörű vót a négy ló, hogy alig hengeredtek, olyan kövérek. Na, mit vót mit tenni, Hájháj király meg kellett adja a két véka aranyat. Hát hogy olyan jól vigyázta a lovakat. Na, azt mondja harmadszor is, hogy ő megint el kell menjen.

– De – azt mondja –, most hat lovat bízok reád! Ha hat lóra vigyázol és így lesznek, megkapod a három véka aranyat! – már három véka... már három véka aranya vót...

Elmegy Hájháj király... Kezd betelni az év, azt mondja egyszer a királykisasszony Teddneki Jánosnak:

– János – aszongya –, már haza kell érkezzen apám, érzem a haragját, már közeledik a palota felé – aszongya –, menj le gyorsan az istállóba! – S adott neki

valami zsírt: – Kend meg az egész testedet, me’ most úgy el fog verni tégedet – azt mondja –, hogy minden csontod-bontod ropogni fog belé – azt mondja.

Na, elfogadta a fiú, lement – a lovak gyönyörűek vótak –, a hat ló, s megkente magát, bédörzsölte az egész testét. Hazajött Hájháj király nagy-nagy méreggel, látja, hogy megint jól viselkedett, kiméri a három véka aranyat. Na má’ hat véka arannya vót. Akkor aszongya Jánosnak:

– Te János szolga – aszongya –, meséld el nekem, hogy mi történt, ameddig én oda vótam három év alatt!

Már a szavamat ne felejtsem, az ördöginasak árulkodtak Jánosról, beárulták, hogy mind fenn ült a királykisasszonnyál. Hát aszongya: ő nem tudja.

– Hát – aszongya – a leányom hogy viselkedett?

– Hát én – aszongya – nem tudom.

Akkor a király felmérgeződött, felment a leányához. S mondja nekije, hogy: mi dóga volt nekije Teddneki Jánossal? Neki semmi dóga... nem akart szólni.

– Mondd meg!

A leány egy szót se akart szólni, hogy elárulja, hogy ismeri a Teddneki Jánost vagy nem. A leány egy szóra se akart felelni.

– Na – azt mondja –, ha megnémultál és nem felelsz... – megparancsolta az ördögöknek: fogjanak be négylovas kocsit és menjenek fel a felső világba. Adott nekijek egy szekér aranyat, építsenek ott egy várat, a leányát zárják be oda a várba. Büntetésül. Amiér’ hazudott, amiér’ nem vallotta be, hogy mi történt, mer’ hát tudta, hogy itt valami nincs rendben, azér’ szépek a lovak, azér’ minden rendbe van. Mer’ aki nála szógált, senki se bírta ki. S a leány szegény sírások között, a királykisasszony, az ördögisasszony feljutott a felvilágba. Egy erdő szélén egy nagy várat csináltak neki, oda bezárták, hogy oda senkinek nem volt szabad oda bemenjen, ördöginasok állottak a kapuban, senki nem vót szabad oda bemenjen.

Teddneki Jánost a hat véka arannyal felszállították az ördögök a felvilágba, akkor a száraz kúthoz letették. S akkor Teddneki János megizente az apjának, hogy jöjjen hat ökrös szekérrel, hogy tegyék fel azt a sok aranyat. Feltették, s az apja mondta neki, hogy: mit is csináljanak annyi rengeteg arannyal? Kéne vegyenek földet vagy házat. Földet vagy állatokat. De Teddneki János nem akart. Ő aszondta, hogy ő palotát szeretne építeni. Jaj, addig mind beszélt, amíg az apja má’ reahagyta, hogy fogjanak hozzá a palotához. Há’ akkora palotához fogott, hogy a hat véka arany nem vót elég, csak a fundamentumához.

– Na – aszongya az apja –, nem mondtam én, hogy ne fogjál ilyen nagy dologba belé? Most mit tudjunk csinálni?

– Ne is búsuljon, édesapám – aszongya –, holnap sokadalom van – azt mondja – a városba, bemegyünk a piacra, én bukfencet vetek s átolváltozok egy szép agárnak. És aranylánc lesz a nyakamba. És az agárnak lesz az ára három véka arany, meg a láncnak megint három véka arany. Hat véka arany megint.

Na, jól van, elmennek a vásárba, bukfencet vet Teddneki János, mer’ minden ördögségre megtanította a királyleány, már úgy értette magát, hogy jobb se kell. S egy gyönyörű agár lett belőle. Aranylánc a nyakába. Jön egy herceg, s kérdi, hogy mennyi az ára. Mindenki kérdezte, gyönyörködött – de kinek vót hat véka aranya? Jön

egy nagy gazdag herceg, hogy mennyi az ára? S mondja, hogy a lánc három véka arany, s az agár megint három véka arany. Nem is akációskodott a herceg, megvette.

Na, elindult a herceg az agárral meg a láncsal, mennek kül a városon, hát egyszer az agár átváltozott, az agárból egy nagy júnyáj lett. Egy nagy júnyáj lett az agárbúl. És a júnyáj közepin állott egy juhász, a juhásztor. Na, nézi a királyfi, hogy hova tűnt el az agár láncostul. Há' mikor visszanéz, látja, hogy egy nagy júnyáj lett, és benne áll egy juhász. S menyen, kérdi a juhász, hogy nem látott erre jönni egy agarat. Egy nagy agárt aranylánccal a nyakába. Aszongya a juhász:

– Dehogynem, láttam ezelőtt kétszáz évvel.

– Jaj – aszongya –, menjen, s beszéljen velem csúfságból! – Aszongya: – Mér' beszél így velem – azt mondja –, mér' mond ilyesmiket?

Na, mit vót mit tenni, a herceg ment a semmi nélkül, vette az útját hazafelé. Nem találta meg az agárját. Közbe a júnyáj... mer Teddneki János vót a júnyáj, s a juhász ő vót benne, mit gondolt, mit nem, megint bukfencet vetett, átvarázsolta a juhakat. De eladta a juhakat a vásárba, elment a vásárba, eladta a juhakat. Nagy pénzér, sok aranyér. És ő megint a juhász átbukfencezett, és Teddneki János lett belőle.

Na megint, épp hozzáfogtak az építkezéshez, má' felértek az ereszig. Megint elfogyott a pénzük. Na, azt mondja az apja, most má' mitévő tudjon ő lenni? Azt mondja mégis:

– Tudja, eszembe jutott valami. Megint bemegyünk a vásárra, én bukfencet vetek: egy aranycsikó lesz belőle, egy aranyparipa – azt mondja. – De – azt mondja – az aranyparipát aranykantárostul együtt tizenöt véka arany alól ne adja!

Elmennek be a piacba, megint bukfencet vet Teddneki: nagy aranszörű paripa lett belőle aranynyereg alatt, aranykantár, minden. Mindenki kérdezte – még meszsze állottak, úgy tündöklött, mindenki kérdezte, de senki nem vásárolta meg. Há' hunnat, hunnat nem, arra termett a Hájháj király. És az megvásárolta. Kérdezte, hogy mennyi, s mondta, hogy tizenöt véka arany. Meg is vette. És leszállott vele megint a kúton le az ördögek országába.

Hát ez alatt az idő alatt Teddneki János a tizenöt véka arannyal megint már teljesen befedte, csak még cserép nem jutott a palotára. S az alatt az idő Hájháj királyhoz érkezett az ördögök országába Fehér királynak a küldöttje. S azt mondja, hogy: né, azt üzeni a Fehér király, hogy lesz a fiának a lakodalma, és mikor megkezesztelte, ígért neki egy híres paripát. És azért jött, hogy adja meg a fiának. Na azt mondja Hájháj király, aszongya:

– Hát gyere bé az istállóba és válasszál!

De hát annak nem tetszett egy ló se. Megpillantotta ezt az aranszörű paripát egy szomszéd istálló-fülkébe, s aszongya, hogy neki csak ez kell. Hát nehezen tudott ettől megvállani Hájháj király, de csak nekiadta. Hát aszongya:

– Már legyen úgy – aszongya –, ha a keresztfiának ez a kívánsága, hogy egy kitűnő aranszörű paripát küldjek neki. De én meghagyom neked – azt mondja –, hogy ahogy viszed, nagyon vigyázzon a keresztfiam, nehogy a paripa vízen átal menjen! Nehogy vízbe bújjon a paripa. Nagyon vigyázzon reája!

Na, felmenyen az aranszörű paripával ez a küldött, menyen haza a Fehér király országába, a királyfinak viszi az aranszörű paripát. És aszongya a királyfi,

hogy most má' el kéne induljon leánynézőbe. Az aranszörű paripával, aranynyereggel, kantárral. Meghallotta, hogy ott a környéken, az erdőbe' van egy vár, ahun egy gyönyörű királyleány be van oda zárva. S az a Hájháj király leánya vót, de ő nem tudta, hogy ki az a királyleány. S hogy ő oda be van zárva. Ő el kéne menjen ahhoz a leányhoz. Vesz magát a paripával, s ráül, s elindul.

Há' gondolja, ő elfelejtette, hogy mit mondott a király, hogy ne bújjon a paripával a vízbe. Mikor menyen, egy patak mellett menyen át, hát ő el is felejtkezett, s ahogy belépett a ló, a paripa a vízbe, azonnal egy kicsiny hallá változott, Uram-teremtőm, megijedt a királyfi! Utána egy nagy hal, a nagy hal futott a kicsi hal után. A kicsi hal ki a vízből, hamar őzike lett belőle. Az őzike után lett egy nagy medve, hogy a medve fogja meg. Hát az őzike ki vót: Teddneki János vót. A nagy medve utána, hogy fogja meg. Má' majdnem má' fogta meg a medve, má' majdnem érte utol, akkor az őzike hamar bukfencet vetett, egy nagy gyönyörű fehér galambba változott. Akkor a medvéből egy haragos nagy sas lett. Már majdnem hogy csípje össze a galambot, érje utol. S akkor a galamb szaladva-szaladva elér a várhoz. És a királykisasszon nézett ki az ablakon. És az tudta, hogy ez Teddneki János, a galamb, mer' ő megtanította a varázsszókra, hamar kinyitotta az ablakot s béengedte a fehér galambot. A sas úgy kopácsolott ott az ablakszemen, és olyan verdedesést művelt ott haragjába, az apja, a Hájháj király, hogy má' mind kihullottak a tollúk belőle, s leesett a földre. Hogy majdnem hogy szörnyet haljon. Aztán mégis feltámadott, megint Hájháj király, ördög lett belőle, s elment onnant, s megátkozta a leányát, hogy soha többet az udvarába és a házába ne lássa.

Akkor a galamb benn a kolostorba, a toronyba átbukfencezett, Teddneki János lett belőle. Aztán a sok varázslószóából annyit varázsolt Teddneki János, hogy olyan palotát befedett olyan aranycserepekkel, hogy az egész világ a csudájára járt. És mindenki elbeszélte, amilyen szerencséje vót ennek a szegény Teddneki Jánosnak, hogy milyen palotát épített, és még az erdőbe is van várja, és mindenki induljon el, és keresse meg az ördögek királyát, Hájháj királyt, hogy gazdagodjon úgy meg, mint ő. Aki nem hiszi az én mesémet, legyenek holnap a vendégeink!

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2008)

Hétszépségű királykisasszony

132. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy házaspár. Ezeknek volt egy fiúk. De ezeknek olyan kolontos butácska fiúk volt, hogy mind csak a rosszat csinálta a háznál. De hát mitévők lehettek, hát gyerekek vót. Egyszer aszongya az apja, az édesapja, hogy:

– Te – azt mondja –, meg kéne öntözni a virágokat!

– Na – aszongya –, hogyne! – megöntözi a kertbe a virágokat.

Hát gondolta magába ez a buta kolontos, hogy ő borral öntözi meg a virágokat. Mer' ő hallotta azt, hogy a bortól milyen jókedvűek az emberek, s akkor a virágok milyen boldogok lesznek, milyen szépek lesznek. Az egész hordó bort kiterelte az udvarra, kivitte az udvarra, öntözővel mind elöntözte, mind elöntözte a három

akó bort. Három hordó bort mind elöntözte a virág csoportokra, minden. Hát azok délután, estefelé mind elaludtak. Mikor öntözte, közbe mondta, hogy:

– Jaj, gondolom, milyen boldogok lesztek, hogy megöntöztetek! A bortól jó kedvetek lesz!

Hát délután, estefele a virágok mind elhaltak. Hát az a bor megcsípte a szárukat, mind meghaltak.

Na, hívja az apját, hogy jöjjen, mer' né, megöntözte a virágokat. Mikor meglátta az apja, hogy micsinált, jaj, készült, hogy a haját tépje, hogy mér' ilyen butaságokat csinál ez a fiú. De mitévők legyenek, hát egyetlen gyerekük vót, micsináljanak vele. Akkor telt-múlt az idő, olyan gidres-gödrös volt az udvaruk, s aszongya a fiúnak, hogy: nem simítná el homokkal az udvart, hogy egyenesedjen meg a föld. S akkor a fiú mit csinált, mit nem csinált, ezek észre se vették, a kamrából kihordta zsákszámba a fehér lisztet, az egész udvart beterítette fehér lisztel. S akkor szaladott, hogy hívja a szüleit, hogy lássák, hogy ő má' megegyenesítette az udvart. Mikor meglátták, hogy az egész lisztet elszórta az udvarra, jaj, majdnem sírva fakadtak bánatjukba', hogy milyen károkat csinál ez a fiú. Az egész bort elöntözte, most az egész liszt, ami vót a háznál, elszórta – mitévők tudjanak lenni? Aszongya az asszony, az édesanyja a kolontosnak:

– Hát ha Isten ilyen gyereket adott nekünk, hogy ilyen kolontos, buta legyen, mit tudjunk vele csinálni?

Na, telt-múlt az idő, eltelt egy-két hét, három hét, már gondolják, megint adjanak neki valami munkát, há' ha már megszidták, összeszidták, hátha létrejön az esze, és nem csinál többet ilyen rosszat. Aszongya az apja, hogy menjen, s adjon a disznóknak. Vót egy nagy ól disznójuk, adjon ennivalót a disznóknak. Hát elment, adott ennivalót a disznóknak. Hát gondolja ő biza, mikor má' a disznók le akartak feküdni, úgy elnadrágolta őket egy husánggal, hogy azok a földön mind elnyúltak étel után, mind megdőglöttek. Akkor fut be a házba, mondja anyjának, apjának, hogy jöjjenek ki, mert nem tudja, úgy alusznak a disznók, nem akarnak felébredni. Mikor kimegy az apja, látja, hogy az egész üteg disznója mind meg vannak dögölve. Úgy eldöngette őket, úgy elverte őket.

S akkor micsinált a szegény ember, mit nem, este lefeküdtek a feleségével... hát nem volt épp olyan szegény, mert elég jó gazdász ember volt. Disznói vótak, bora vót, lisztje vót, aszongya a feleségének, hogy: jaj, mit tudjanak csinálni evel a fiúval, hogy megszabaduljanak tőle, mer' ez kókusbotra juttatja őket! Aszongya az anyja: jaj, megszakad a szíve, mer' hát akkárhogy, az ő véréből van, az ő gyereke. Micsináljanak vele? Há végül is elhatározták közösen az urával, hogy másnap reggel felkél az ember s kiviszi az erdőre, mer' buta, s nem tud hazamenni.

De közbe' épp nem vót olyan túl buta. Hallgatódzott, kihallgatta, hogy mit beszélnek a szülei a másik szobába. Na, reggel köti az apja, hogy menjenek ki az erdőre fát gyűteni. Na azt mondja a kolontos, hogy ő megy, menyen-menyen. De azt határozta a két szülő el, hogy majd a nagy rengetegbe hagyja ott az apja valahol, s jöjjen haza, s maradjon ott, mert buta, s úgyse tud hazajönni. Ha már fájt is a szívéük, mer' hát gyerekük vót, de hát kókusbotra juttatta volna már őket. Na, elmennek, megérkeznek olyan nagy rengeteg erdőbe, gyűjtik ott a fát, vágják a fát,

aszongya az apja ott, hogy maradjon ott egy helybe, mer' visszajön érette. De a fiú ha meghallgatta, sehogy se akart tőle elmaradni. Már mérges vót az apja, hogy mér' nem marad le tőle:

– Menyek – aszongya –, keresek egyenesebb fákat – azt mondja –, és – azt mondja – visszajövök ide érted!

De nem akart a fiú elmaradni sehogy tőle. No már estefelére járt az idő, má' az ember gondolja, haza kéne menni, kicsináljon. De a fiú nem maradt el tőle, állandóan a nyomába' vót. Mind hátul rajta cammogott az apja után hazafelé. Amint mennek hazafelé, nem tudott tőle megszabadulni. Mert ha kihallgatta, az már nem maradt le. Ahogy mennek bandukolva hazafelé, az apja menyen elől, a fiú hátul, találkoznak egy ősz öregemberrel. Az ember el vót keseredve, bánatosan, lehajtott fejjel ment elől. Azt mondja neki az ősz ember – s a kolontos utána –, aszongya neki az ősz ember:

– Jaj, adjon Isten! – aszongya.

– Jó napot.

– Hát – aszongya – maga mér' eresztette olyan búnak a fejit? Mi baja van, milyen bánatja van?

– Jaj – azt mondja –, nekem olyan bánatom van: ez az egyetlen gyermekünk van, ez az egyetlen fiúnk, de ennek olyan kolontos esze van – azt mondja –, hogy állandóan a kárt csinálja nekem – aszongya –, ez úgy le fog szegényíteni minket, hogy kódusbotra juttat münket!

Azt mondja az ősz ember:

– Adja nekem ezt a fiút – aszongya – egy évre szolgálni – aszongya –, mer' hátha én kinyitom az eszit, megtanítom okosságra!

S kérdi az apja, hogy:

– Né, akarsz maradni ennél az embernél egy évre?

Hógyne, akart, akart. Na, a szegény ember hazament, s mondja a feleségének, hogy:

– Na, né, egy ősz ember elvitte szógálatra a kolontos eszűt!

S akkor ez az ősz öregember egy varázslóember volt. Elérkeztek a... hegyen-völgyen mennek, három nap, három éjjel. Akkor egyszer eléáll a fiú, hogy ő éhes. Adott az ősz ember neki három morzsa kenyeret. Abból olyan három cipó lett, az úgy jóllakott, hogy még félreállott a hasa. Úgy jóllakott. Na, mennek tovább, mennek. Jaj, azt mondja a kolontos, hogy még milyen messzi kell menjenek. Elérkeztek egy folyóvízhez. A nagy folyón által kellett menni. Hát kicsinált ez az ősz öregember, volt egy fa a vízparton, levett egy levelet, beledobta a vízbe, azonnal egy csónak lett belőle. Beültek a csónakba s átolmentek a túlsó partra. Ott megint a csónak átolváltozott, valami varázsigét mondott, levéllé változott, viszszatette a fára, s mentek tovább.

Mennek-mennek, megint hegyen-völgyön átol, megint elérkeznek egy erdőhez. Ott egy nagy fa vót. Megint aszongya a fiú, hogy ő éhes megint. Letört egy ágot az ősz öregember, hát amennyi süteményt az Úristen a födre hagyott, mindenféle sütemény volt ott. Megtönte magát ez a kolontos bőven süteménnyel, s akkor az öreg őszember az ágot visszavarázsolta ágnak, visszaragasztotta a fára.

Na, azt mondja, most má' estefeled van. Hol aludjanak meg? Hát megint egy nagy fán megláttak egy nagy mohaágyat. S oda lefeküdtek.

– Na – azt mondja –, pihenjünk, mer' hónaptól fogva kezdődik a tanítás, hogy tanítsalak meg, hogy okos legyél!

S akkor reggel felébrednek, s tanítja az öreg, magyaráz neki, minden, de ennek akár a falnak, akár neki, ez még mind butább-butább lett. Na gondolja az ősz ember, mit csináljon ő evvel a buta lélekkel? Elővett egy aranykalapácsot, varázslott magának egy aranykalapácsot, s akkor kezdte a varázsló szavakat, és taníttatta kolontost. De nem fogott rajta. Akkor aszondta neki, hogy minden nap háromszor üt a fejére az aranykalapáccsal, ameddig megokosodik és helyrejön az esze. Na, ez ment egy hónapnál többet, minden nap kapott három ütést az aranykalapáccsal a fejére. S olyan okos lett a kolontos, hogy már aszondta az ősz ember:

– Na, most már megbízok benned – aszongya – a varázsigéket megtanultad, és mehetsz tovább! – azt mondja.

Megtanította minden varázsigére. S elváltak egymástól. S akkor az öreg elment az ő útján, meg a kolontos ment-ment hetedhét országon, ki tudja, hova a világ vége felé elért, egyszer elérkezik egy erdőhez. Hát abba' az erdőbe', abba' a nagy rengetegbe' megpillant egy kis világot egy kis házikóba', kis viskóba'. Gondolja, hogy bemenyen oda, s ott meghál. Hát uram-teremtőm, nem vót kilincs az ajtón, nem tudta kinyitni az ajtót. Akkor eszébe jutott, hogy milyen varázsigékre tanította az ősz öregember:

– Gingalló, szent ajtó, nyíljál ki, ajtó!

Az ajtó azonnal kinyílt. S mikor bemegy oda, ott egy lélek nem lakott a házba, egy nagy könyv az asztalon vót, s ki vót nyitva, s oda vót írva a könyvbe: Hétszép-ségű királykisasszonynak könyve. Hát... s még az is oda volt írva, hogy aki erre jár, a Hétszép-ségű királykisasszonynak az országában van. Na most mittévő legyen, micsináljon? Még tovább olvassa a könyvet: bele van írva, hogy a Hétszép-ségű királykisasszonyt elrabolta Kecsebak. Mer' megkérte feleségül menyasszonynak, és a királykisasszony visszautasította, és a Kecsebak bánatjába a legmagasabb szikla tetejére felment, és beugrott a mélységbe, és megdöglött bánatába. De ezt megtudták a többi kecskék, hogy a királyuk meghalt, Kecsebak, s eljöttek egy éjjel ebbe az országba, s varázsigékkel bejutottak a palotába, a királykisasszony mikor aludt, nyoszolyástól a vállukra vették, kivitték a palotából, elvitték messze-messze, ki tudja, hová, senki arról hírt nem hallott. Na, most má' ez neki az eszébe jutott, hogy hogy is tudná ő megtalálni azt a királykisasszonyt.

Visszamegy a királyhoz, s mondja neki, hogy ni, elolvasta a könyvet, és ő tudja, hogy hová rabolták el, hogy ki rabolta el a leányát: a kecskék. Azt mondta a király: ha megtudja, megkapja a lányát, neki adja felségül, s az egész királyságát. Na, akkor megy tovább, elmegy ebből az országból, megy tovább, megint tovább, megint elérkezik egy nagy rengetegbe. Ott még megtalál egy könyvet. S abba a könyvbe az vót írva, hogy Hétszép-ségű királykisasszonyt elrabolták Kecsebaknak a vezérei, a társai, és Aranyföld alá vitték, Aranyföld alá.

„Há' hol lehet ez az Aranyföld, én Istenem?” Akkor eszébe jut, hogy minden varázsigére megtanította az öreg, és gondolja, elmegy, és megkeresi Aranyföldet.

Megtalálta valahogy, ment, nagy tengeren kellett általmenjen, de ott is talált egy fát, lelökte a vízre, átkelt a csónakon, s visszavarázsolta a levelet, és ment tovább. Már megint éhes volt, letört egy ágat a fáról – a túlsó parton is volt egy fa –, s akkor megterült mindenféle jósággal, étellel, süteménnyel, minden, jóllakott, s ment tovább, hogy találja meg Aranyföldet. Hát elérkezett Aranyföldnek a szélére. Na most ott ajtó se vót, semmi, mit csináljon, mondja a varázsigéket:

– Gingalló, szent ajtó, Aranyföld, nyílj ketté! Nyíljál szét!

S kettényílt a föld. S ottan azon a mélységen lement Aranyföldre. Elérkezett Kecsebakknak a palotájához. Mikor elérkezett Kecsebakknak a palotájához, ott egy ajtón se vót kilincs. Akkor megáll a kapu előtt, ezer meg ezer ajtó meg kapu vót oda, nem lehetett bemenni. Aranyföldre rabolták el a kecskék, Kecsebakknak az anyja vigyázta, elaltatta örökre. Meghalva örizte ottan a királykisasszont. Hétszépségű királykisasszont. S ő belopódzott a palotába, mer’ megnyílt minden ajtó előtte. Elmondta:

– Gingalló, szent ajtó, nyíljál meg ajtó előttem!

És beért a palotába, és megkapta a hetvenhetedik szobában, a királykisasszon mellett ült a Kecsebakk anyja, de megvót halva [a királykisasszony]. De Kecsebakknak az anyja elaludt, varázsigét mondott rá ez a kolontos, s elaludt, és ő felkapta nyoszolyástól, olyan ereje volt a kolontosnak – ha buta vót, de ereje is vót –, felkapta nyoszolyástul, és kiszaladt vele a palotából. Akkor megint ottan egy varázsigét mondott: odatermett neki egy aranyszörű paripa, és rájaültette az aranynyoszolyát, és vitte Hétszépségű királykisasszont hetedhét országon túl, amíg az ő szülőországába érkeztek. De addig mind szüksége vót a varázsigékre, a falevelekre, hogy áltol tudjon kelni a vizeken. Elérkezett mind a két nagy folyóhoz, elmondta a varázsigéket, és megint visszaváltozott hajónak a levél, s akkor elérkeztek az apjának az országához.

Mikor megtudta a király, már a hírnökök jelentették, hogy ez a kolontos megszerezte a lányát, és hozza haza aranyszörű paripán, arany nyoszolyába, a király örömébe kikiáltotta, hogy ő ebbe’ a percebe’ leteszi a koronáját, és ennek a fiúnak adja feleségül a lányát. És olyan nagy lakodalmat csaptak, hogy hetedhét országra szóló lakodalom volt, olyan nagy csoda volt. Mert híre ment, mer az egész környéki király országokból mind jöttek, jelentkeztek, hogy hazakerítik a királykisasszont, de senki nyomára nem akadt, csak ez a buta kolontos, mer’ szerencséje vót az ősz emberrel, aki minden varázsigére megtanította. Nagy lakodalmat csaptak, minden sánta táncra kerekedett, annyi étel-ital volt, hogy folyt-folyt az úton. S akkor mikor vége volt a lakodalomnak, meghívták az öreg szüleit kolontosnak, azok boldogságukba-örömükbe sírva fakadtak, hogy a buta gyerekükből király lett és királyné a felesége, és milyen okos lett, mert olyan okos lett. Hogy híre ment az egész világon kolontosnak, hogy milyen nagy esze van. Itt a vége, fuss el véle, a mesémnek vége!

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2008)

Jó és Gonosz

133. Volt egyszer, hol nem volt, volt egyszer két barát, két legény. Az egyiket hívták Jónak, a másikat Gonosznak. Ezek elég jó barátságba vótak, egyszer elhatározták, hogy elindulnak szerencsét próbálni a világba. Hát amint mentek, mendegéltek, az ennivalójuk, amit otthonról csomagoltak a tarisznyájukba, elfogyott, mert nagyon sokat mentek szerteszét az országban. S elfogyott az ételük. S akkor aszongya a Gonosz a Jónak, hogy most má' mit fognak enni? Jó nagyon finom érzelmű, finom lelkű fiú volt, aszondta a Gonosznak, hogy:

- Hát te tudod – azt mondja –, ahogy te gondolod, azt tegyél, amit te gondolsz.

S akkor Gonosz aszondta:

- Tudod mit – aszongya –, levágjuk a te lovadat – azt mondja –, és azt fogjuk megenni!

Hát jól van, szegény ő elfogadta, mer' ő jószívű volt, és úgy hadta, ahogy a Gonosz mondta. Levágták a lovat, nagyon sokat vándoroltak, úgyhogy a lóhús is elfogyott. S akkor megin' kérdi Gonosz Jótól:

- Na – aszongya –, most má' mitévők leszünk, mer hát hogy ott a lóhús is – azt mondja –, mit tegyek, micsináljak?

Hát aszongya:

- Te tudod, ahogy te gondolod.

- Tudod mit, azt gondoltam, hogy levágom neked a két füledet, és megesszük! – azt mondja.

S jój, szegény megijedt, hogy jaj Istenem, most má' neki levágja a fülét, de nem mert Gonosznak ellentmondani. S levágta Gonosz Jónak mind a két fülét. Na, azt is megették, az mikor elfogyott, Gonosz megint eléállt:

- Na, már a füleid elfogytak, most má' még mit fogunk enni?

Hát azt mondja a Jó:

- Te tudod – aszongya –, ahogy te gondolod, én úgy hagyom, ahogy te gondolod, úgy legyen.

- Azt gondolom, hogy kiszúrom mind a két szemedet, és megesszük a szemeidet is!

Jaj, Jó szegény majdnem kétségbe esett, hogy má' még a szemeit is kiszúrja nekije. És mi is lesz akkor vele, vakon fog járni? De Gonosz megtette ezt is: kiszúrta a két szemet Jónak, s amikor a szemek is elfogytak, otthagya az erdő szélébe Jót. Már szeme se vót, fülei se vótak, gondolta, maradjon ott a fenébe, mer' már nem sokra megy vele. Ló is már csak egy vót. S azt mondta a szegény Jó Gonosznak:

- Tudod – aszongya –, ha már itt hagyta vakon és süketen – aszongya –, legalább vezessél be az erdőbe – aszongya –, valahol egy bokor alatt megalszom én is az éjszaka.

Na, úgy is csinált, egy annyit jó tett vele Gonosz, hogy bevezette a sűrű erdőbe, a sötét erdőbe. Hát amint ott megkuporodott egy bokor alatt, ahogy ottan elalussza az éjszakát, hallja, hogy olyan nagy beszélgetés van ott. Három állat ottan vitakoznak, beszélgetnek. Egyik vót a tigris, egyik a farkas, egyik a róka. Aszongya a tigrisnek a farkas, hogy:

– Te mér’ mind őrzöd ezt az erdőt? Mér’ nem kötözel el innen ebből az erdőből?

Aszongya a tigris:

– Hogy költöznék én el innen ebből az erdőből, mikor itt két nyárfa van itt ebbe’ az erdőbe’. És az olyan nagy vagyont érő érték – azt mondja. – Mer’ annak a két nyárfának a levelével a vak ember ha megdörzsöli a szemét, azonnal kinyílnak a szemei és megint lát. Ha talán a füivel süket vagy nem lennének meg a fülei, ha bedörzsöli a füleit, azonnal kinőnek a fülei, megint hall. Hogy tudjam itt hagyni? – S aszongya a tigris: – Hát te mér’ nem hagyod itt az erdőt?

Aszongya:

– Hát én hogy hagynám itt az erdőt – aszongya – mikor van itt egy nagy fekete halom, köves földből van egy nagy halom, és a tövibe be van ásva egy nagydarab arany, mint egy lófej, akkora nagydarab arany van oda beásva. Hogy tudnám itt hagyni? – azt mondja. – Az egy nagy érték, nem hagyom.

Akkor jön a róka a sorra:

– Hát – azt mondja – te róka, mért nem hagyod itt?

Hát aszongya:

– Hogy hagynám itt – aszongya – mikor innen nem tudom, hány mérföldre van egy nagy, hatezer juhos tanya. És annak a tanyának van egy pásztora, s annak van egy fekete kutyája – azt mondja. S aszongya: – Annak a fekete kutyának az a tulajdonsága, hogy ha megőrlik a csontját, elégetik a csontját, megőrlik, azzal a porral, aki meg van halva, még a sírból is visszajön, ha befűjják azt a port a szájába meg az orralyikján. Hogy tudjam én akkor itt hagyni ezt erdőt? Én itt lakozok én is ebbe az erdőbe.

Na jó van, s akkor elvállott a három állat. És ez a Jó szegény kihallgatta ezt a beszélgetést, s gondolja, egész éjjel tapogatózott, mer’ már neki mindegy vót, úgyis sötét vót, mert csak vak volt, nem voltak meg a szemei, tapogatózva addig járt egész éjszaka az erdőbe, amíg rátalált a két nyárfára. S akkor a nyárfáról leszakasztott egy-pár levelet, megdörzsölte a szemeit, azonnal kinyíltak a szemei – már hajnalodott, világosodott az erdő meg a tér –, akkor megdörzsölte a füleit, kinőttek a fülei. Jaj de boldog volt! Most merre tudjon menni, merre vegye ő az irányt? Hát messzire megpillantott – hajnal volt még, úgy félig-meddig szürkület – egy kis világosságot. És ott meglátott egy nagy kőfalat. Annak vót egy nagy vaskapuja, s oda elment. És bekopogtatott oda, be akart menni, s kijött egy öreg remete az ajtón. És azt mondja a fiú, hogy: né, ő mi járatba van, hogy a fekete kutyát meg szeretné vásárolni.

– Jó – azt mondja az öreg remete –, azt már olyan sokan meg akarták vásárolni, de senkinek el nem adja a gazda, mert igen sok pénzt, aranyat kér érte!

De a fiú: de mondja meg, merre menjen, mer’ ő, Jó, hogy menjen arra, hogy vegye meg. És azt mondja az öreg:

– Azt tanácsolom, hogy mikor megvetted, öld meg a kutyát, és a csontját égesd el, és a hamuját egy zacskóba tedd be, és azt világ életedbe hordozzad magaddal, mer’ az neked jól fog az életbe!

S akkor aszongya a fiú: ő azt meg is teszi. De aszongya:

– Innen nem messze van a királynak a városa. Egy pár mérföldre van, menjél oda, és szógálatot keressél!

Jó elbúcsúzott a remetétől, s gondolja, menyen ő ahhoz a fekete halomhoz, ahhoz a fekete homok halomhoz, és kiássa ottan a tövinél, lássa, hogy ténleg ott van az a lófejnyi nagy darab arany, nem hazudtak azok az állatok? Hát ténleg úgy vót! Akkora nagy aranyat talált ott, mint egy nagy lófej. Na, gondolja, most mit tudjon csinálni? Már látott, füle volt, minden, az arany is megvolt, gondolja, megy a pásztorhoz, a hatezer juhos gazdához. Hátha odaadja a fekete kutyát neki. S odamegy, s köszön illendőképpen:

– Adj Isten jó napot!

– Jó napot! Hát te mi járatba vagy?

– Ó – azt mondja –, én egy vándor vagyok – aszongya –, szerencsét próbálni indultam el, s meg szeretném venni a fekete kutyáját, ha eladná.

– Hát – aszongya – én eladom, de sokan meg akarták venni, de nincs neked annyi pénzed.

S akkor elővette a nagy aranyat és mutatta, hogy:

– Ezt az aranyat adom érte, csak adja nekem!

S na, örömmel, hógyne, odaadja. S odaadta, az aranyat átadta, s ő a kutyával ment tovább. Elérkezett egy nagy tisztásra, egy rétre, ott a kutyát megölte és a csontját elégette, hamu, por lett belőle. Azt a kis tarsolyába becsomagolta és továbbment.

Ment-mendegélt, egyszer elérkezik egy város szélére, találkozik ott egy öregemberrel, s kérdi, hogy kinek a vára.

– Ez éppen a királynak a városa.

Aszongya:

– Én a király városába, a palotájába szeretnék menni – azt mondja – szógálatot keresni.

– Ó – azt mondja az öregember –, nem tudom, fiam – aszongya –, látom, nem vagy idevalósi, messziről vándorolsz. Nagyon nagybeteg a király – azt mondja –, nem hiszem, hogy fogad szolgálát.

De erőskedett a Jó, hogy ő oda akar menni mindenáron. S elment oda, s köszönt ott is illendőképpen:

– Adj Isten király uram, felséges királyom, életem-halálom kezedbe ajánlom, én – azt mondja – egy olyan valakit keresek, akinek nincs fia. És befogadjon fiának – nem szolgának jelentkezett be, hanem mint fogadott fiának.

S jaj, azt mondja a király nagy beteg:

– Én szívesen befogadlak, mer’ mindig vágytam fiúgyerekre, de csak egy lányom van – azt mondja –, és én felfogadlak fiamnak, fogadott fiam leszel mai nap, és engem szólítsz: király apám, meg király anyám a királynét!

Na, jól van, ott élt jó sok ideig boldogan a királyi udvarban mint fogadott fiú. Hát egyszer aszongya a király, hogy szét kellene nézzen az országban, s menjen ki a ménesek közé, mer’ ő már rég nem vót, mivel beteg, lássa, hogy mi történik az országban. Na, jól van, elköszönt és elment a ménesek közé. Hát egyszer nem sok időre rá, egy napra, kettőre, ottan amíg tétovázott a ménesek között, jön egyszer a futár, hogy azonnal menjen haza, mer’ a király apja, a mostohaapja meghalt.

Áldott Isten, szalad, nyakaszakadtára lóra pattan, árkon-bokron haza, a városba, a palotába, s jelentkezik az anyjának, a királynő anyjának – ő mint fogadott

fiú volt már –, hogy miye van neki, és ő feltámasztja az apját. Jaj, a királyné sírt, tiszta feketébe volt bevonva a palotakapu, gyászlobogók csüngtek ottan, a kapun le földig értek ott a nagy bojtos fekete zászlók. Hát azt mondja: már meg van halva, és már el kell temetni. De ő megpróbálja a porral! S bement a halottas házba, és a királynak, a király apjának a porból belefújta a szájába, szemébe: azonnal a király kinyitotta a szemét és felült ottan a ravatalon. S:

– Jaj, drága fiam – azt mondja – felébresztettél! Milyen mélyen aludtam, milyen szépet álmodtam!

– Jaj – aszongya –, király apám, te aludtál vóna örökre, de az én porom az ébresztett fel!

S akkor a király odahívta a tanácsossait, hogy mitévő legyen. Mer' neki lánya van, de ő, ez a fiú mentette meg az életét. És ő nekiadja a királyságát és a koronát, és a lányát is odaígérte neki feleségül. Úgyhogy olyan gazdag lett, hogy királyi trónra ültették, aranykorona a fején, s a gyönyörű kiráyleány lett a felesége. Boldogan éltek a palotában király apjával, anyjával mint fogadott fiúk, de már vejük is lett.

S akkor egy idővel megint mondja a király, hogy ki kellene nézzén a ménesek közé, menjen ki. És el is ment a Jó oda. Hát amint ott nézeget körül, egyszer arra bandukol egy fiatalember. Hát mikor meglátja, hogy ki az: Gonosz volt. Gonosz mikor meglátta, szinte elájult a csodálkozástul, hogy hát kiszúrta a szemeit Jónak, a füleit is levágta, s épen áll előtte. S mondja Jó:

– Hát te mi járatba vagy?

Hát azt mondja, elindult ő is szerencsét próbálni.

– Hát te hogy lettél ilyen nagy gazdag? – aszongya. Mer' osztán ott a sok ménes, nem tudom, hány ezer mén, s akkor ő királyi öltözetben... – Hát te hogy lettél ilyen gazdag? S én kiszúrtam neked szemedet, levágtam a füledet!...

Hát azt mondja:

– Én elmondom neked elejitől, hogy mi történt velem. Te otthagytál az erdőbe, és én kihallgattam a három vadállatnak a beszélgetését, és attól a levéltől lettem jobban, a nyárfa levelétől, meg a fekete kutya porával fel tudom költeni a halottakat, meg a nagy fekete halom mellett volt – azt mondja – elásva a nagy arany, és meg tudtam venni ezt az értékes dolgot, ami mindennél többet ér, aranynál is, hogy ha a halott szájába befújok, feltámad a halott.

– Jaj, vigyél el engem is oda, mutasd meg nekem is! És szúrd ki nekem is a két szememet és vágd le mind a két fülemet, hogy hátha én is olyan szerencsés leszek, mint te, hogy én is úgy meggazdagodjak, mint te!

S akkor Jó azt mondta:

– Én nem vagyok – azt mondja – rossz szívű, én nem akarom neked a szemedet kiszúrni, sem a füleidet levágni, te saját magadnak csináld meg – azt mondja. – Én nem akarok ilyen bünt elkövetni, mert bűn büntetés nélkül nem marad – azt mondja.

S akkor ő, Gonosz saját magának kiszúrta mind a két szemét, vak lett, levágta a füleit, s mondta, hogy vezesse be az erdőbe, hogy ő is majd vakon meg fogja találni azt a fát meg a kincset, meg a kutyára is rátalál majd a juhnyájnál. És akkor Jó bevezette az erdőbe, s ott hagyta ötet is vakon és fülek nélkül, mint ahogy ő ott hagyta ötet, Jót ártatlanul.

S akkor mi történt: Jó visszament a palotába boldogan, királyi pompában, ő lett a király a feleségével, szép gyerekei lettek, aranyhajú gyerekei. S Gonosszal mi történhetett az erdőbe: ott maradt éjszakára. Éjszaka megjelent a három vadállat, látták, hogy ott le van feküve a bokor alá. Ki lehet, mi lehet ez? Csak gonosz ember lehet, biztos, ez vitte el a fekete kutyát, biztos, ez lopta el az aranyat, biztos – azt mondja –, ez szedte le a nyárfáról a leveleket! Azonnal a három vadállat széttépték és felfalták Gonoszt. Tehát Gonosz, ha nagyra vágyott, és olyan gonosz volt, hogy képes volt a barátjának olyan irtóztatós dolgot elkövetni rajta, a bűn büntetés nélkül nem maradt, hogy ötet a vadállatok szétszaggatták. Mert gondolták... hát ő volt a gonosz, mert ő követelte ki Jótól ártatlanul, hogy levágják a fülét, szemét, s akkor ő esett bele a bajba. Itt vót osztán vége a mesémnek. Jó tovább is boldogan élt királyi családban, gyönyörű aranyhajú gyerekei születtek, Gonoszt pedig a vadállatok széttépték. Mer' ez egy régi mondás, hogy: bűn büntetlenül nem marad. S itt a mesémnek a vége. Aki nem hiszi a mesémet, járjon a végére!

[Kitől hallotta ezt a mesét?]

Nagyanyámtól. Fűzesi mese. Nagyanyámtól. S vót a sok öregasszony. S vót egy öregember, Simon bácsinak hívták. Szilvaízfőzéskor, kevertük a szilvaízet, talán akkor.

(Ördögösfűzes – Hideg Anna, 2011)

Az ember a legerősebb

134. A farkas meg a medve vitakoztak, hogy ki a legerősebb. Ők vagy az ember. S ahogy megbújtak a bokorba, jött egy gyermek. S akkor azt mondta a farkas a medvének:

– Na látod, ez egy gyerek! Ez erősebb, mint mi?

S a medve akkor azt felelte reája:

– Ez csak lesz ember.

Ez elment, a gyerek. Akkor jött... mind ott ültek a bokorba, vártak, hogy még ki jön ki az útra, akkor jött egy öregember. S akkor az öregembert mikor meglátta a medve meg a farkas, mondogatták egymásnak: ez csak már vót ember! S akkor megint visszabújtak a bokorba, megint leskelődtek, hogy vajon még ki fog jönni az úton. S akkor jött a húszár, a húszársereggel. Akkor kijöttek, hogy a húszárt leüssék a nyeregből. S akkor azt mondták egymásnak:

– Na, ez talpig ember, ez az ember! Ez talpig ember!

S akkor a húszár kivette a kardját, hogy nyisszentse le a fejüket, s akkor ők megijedtek, s elszaladtak. S akkor mondták egymásnak: hát ténleg hogy az ember az erősebb a világon, erősebb, mint ők. „Mint én is, még mint te is!” – mondták a farkas meg a medve egymásnak. Mer' megijedtek a kardtól is; úgy elszaladtak ott a nagy rengeteg erdőbe, mint ha a szemüket vették volna. S akkor beismerték ők magok közt, hogy ténleg az ember erősebb, mert ha van kardja vagy fegyvere, bármikor bárhol lelőheti őket. S osztán így maradt ez a kis mese, hogy az ember erősebb, mint a vadállatok.

(Ördögösfűzes – Hideg Anna, 2010)

A kutya a leghűségesebb

135. Hát ez úgy történt, ahogy én is hallottam a régi öregektől, meg a Róza nénitől, hogy történt egyszer, hogy azt mondták, hogy miér' a kutya a leghűségesebb. Ez úgy bizonyosodott be, hogy egy legényt el akartak az ördögök vinni. Elrabolni az ördögök. S akkor a legént kivitték egy nagy kietlen rétre, hogy jönnek az ördögök, hogy elvigyék.

De a legény gondolta, hogy kit vigyen magával, hogy ne hogy elvigyék az ördögök, elvitte a szeretőjét. Hát amikor jöttek a cigánnek, nagy rojtos selyemkeszenőket lógattak, ringattak, nagy rózsás bő szoknyákat. Kiáltották, hogy: „Szép szoknyák, rojtos kendők, ide szép leány, ide, vásároljanak, vásároljanak!” A leánt úgy elcsábították, hogy elvitték a fiú mellől. A fiú három napot kellett kibírjon, három kísérlet vót rajta. Hogy ha azt a három napot kibírja, akkor nem viszik el az ördögök. Na, első öste a leánt elcsábították a cigányasszonyok – azok boszorkaasszonyok vótak, mind tisztátalan asszonyok vótak azok – elcsábították a szép ruhákkal, a szép kendőkkel, elvitték a legény mellől, otthagya a legényt.

Másod este már következik a második próba. Gondolja a szegény legény, mit tudjon csinálni, kit vigyen magával, hogy őtet megőrizze, hogy ne vigyék el az ördögök – olyan gyáva lelkű legény vót ez –, gondolja, elviszi az édesanyját. Hát éjfélkor hallja a nagy lókopogást, cigánsezekézőrgést, jönnek a cigányok, zörögnek a zománcos edények a szekeren, s kiáltják nagy torkuk szakadtukból; azok a cigányok is mind elvarázsolt ördögök vótak, tisztátalanok: „Zománcos edény, virágos edény, cserépedény! Vásároljanak, vásároljanak!” Hát ezt az anyja meghallotta, otthagya a fiút és elment, hogy vegyen edényt a cigányoktól. A fiú ottmaradt megint egyedül.

Jaj, áldott Isten, eljött a virradás. Másnap már reszketett a fiú, hogy harmadnapra kit tudjon vinni magának oda, hogy őtet megőrizze. Gondolja, viszi a kutyáját. Hátha a kutyája hűséges és kitart mellette. Elviszi a kutyáját, jön az éjfél 12 órakor, indulnak tisztátalan képjibe a sok mészárosok. Jönnek, nagy ökörhúsokat, bornyúhúsokat lógnak le a ló hátáról, a nyeregből, dobják le a földre, s kiáltják a kutyát:

– Kusu te, kusu te, ide kutya, kusu te, kusu!

Hát a kutya meg se mozdul a gazdájától. Felmérgelődtek az ördögök, a mészárosok – hát ezek is ördögök vótak, tisztátalan képébe a mészárosok. Úgy felmérgelődtek, mind állották, dobták a sok húst, hogy már mind elfogyott a hús, mind ledobták a nyeregről, az egész út tiszta hús vót, de a kutya nem mozdult a gazdája mellől. S akkor mérgükbe'... már jött az éjfél utáni óra, ugye a tisztátalanok el kellett tűnjenek, és mondták ott magukba, hogy a kutya a leghűségesebb, a kutya hűségesebb az embernél. S azóta fent maradt ez, hogy ténleg a kutya egy hűséges állat, mert nagyon kitart a gazdája mellett. És így védte meg a gazdáját, hogy nem csábították el hússal, mer' a gazdája neki többet ér, mint az a hús, a hűsége fenn maradt örökre.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

A dicsekedők

136. Volt egyszer egy... elég gazdag ember vót. De már csak a három fiával élt, mer' a felesége elhalt korán. De má' nagy legény lett ez a három fia. És egyszer azt mondja nekik, hogy el kéne induljanak, valami szolgálatot, valami munkát keressenek maguknak, amiből meg tudnak élni. Hogy tanuljanak valamit, valami mesterséget. Akkor aszondta a legidősebb fiú, hogy ő el is megy, és mesterséget akar tanulni, ő borbély szeretne lenni.

– No, jól van – aszongya az apja –, tanuld ki a borbélyt – azt mondja –, s aztán mikor kitanultad, hazajössz – azt mondja. – Itten gazdálkodni fogtok a kis vagyonomba, a gazdaságba.

– Akkor kérdi a középső fiától is, azt mondja, hogy:

– Te is szeretnél mesterséget kapni?

– Jaj, apám, ha elengednél, én is elmegyek a nagyvilágba mesterséget keresni!

– De – azt mondja –, te mi szeretnél lenni?

– Én kovács szeretnék lenni.

– No jól van, fiam, ha kovács szeretnél lenni, hát – azt mondja – eridj, tanuld ki a kovácsságot, s aztán azzal fogsz boldogulni az életedbe! Abból fogsz megélni, az lesz a kenyered.

S akkor kérdi a harmadik fiát, a legkisebbiket, hogy:

– Te mi szeretnél lenni? Milyen mesterséget szeretnél?

– Én apám, én nem mesterséget, én húszár szeretnék lenni! Én a katonasághoz szeretnék menni, én húszár szeretnék lenni!

– Na jól van – azt mondja –, hogy húszár szeretnél lenni – azt mondja –, hogy lóháton járjál – azt mondja –, és nagyon szép dolog húszárnak lenni!

Na, elköszönt a három fiú, s elindultak, hogy mesterséget kapjanak maguknak, hogy legyen miből megéljenek majd. Mer' a kis vagyont az apjuknak három fele kellett osztani, nem vót olyan nagygazda. S hát telik-múlik az idő. Jön haza a legnagyobb fia. Na, össze-visszacsókolja az édesapja a rég nem látott fiát, s kérdi:

– Na fiam, kitanultad a borbélyt?

– Jaj, kitanultam apám, én olyan borbély vagyok – dicsekedő hangon –, hogy én a nyulat futtába is le tudom beretválni! Úgy leberetválok – azt mondja, hogy egy csepp szőr se marad rajta! Mikor legjobban fut, akkor is le tudom beretválni!

Há' gondolja az apja: miféle hazug dicsekedés ez? Nem tetszett az apjának hogy ilyen dicsekedéssel állott elő a fia. Telik-múlik az idő, egy pár nap hazaérkezik a középső fia is. Kérdi attól is, hogy azt mondja:

– Na, milyen mesterséget tanultál? Kitanultad a kovácsságot?

– Jaj, kitanultam, apám, én úgy kitanultam a kovácsságot – azt mondja –, hogy a lófuttába' én a patkót a lábára verem – azt mondja –, a tüzes patkót mind a négy lábára felverem, hiába szalad a ló – azt mondja –, mer' én fel tudom ütni a patkót, ha fut is a ló, a tüzes patkót mind a négy lábára! – Hát aszongya: – Mit gondolsz – aszongya –, hogy én csak olyan kovácsságot tanultam? Ni, én ilyesmit tanultam ki, hogy futtába' is meg tudom.

Gondolja az apja: hogy lehet a lovat megpatkolni futtába'? Tüzes patkóval ütni, a szegekkel a négy lábát? Gondolja: hát ez is egy hazug, dicsekedő ember lesz életibe', ebből se lesz ember. Csak semmi ember lesz az első is, meg a második is.

Akkor következik a harmadik fiú, hazajön az is egy pár nap múlva. S na, örömmel várja az apja, átöleli, megcsókolja.

– Na, fiam, hogy telt a húzárságod, hogy volt, szép a katonaelet? Szépek a húzárok – azt mondja – a lóháton, s az a szép húzári öltöny rajtuk!

– Jaj, apám – azt mondja – olyan nagy eső jött – azt mondja. – Én nem áztam meg egy cseppet se! A többi húzárkollégáim, akik a hátam megett vótak, úgy eláztak, hogy csorgott rúlak a víz – azt mondja –, úgy eláztak, mint valami egerek!

De ő szárazon ment be a kaszánya udvarába. S mikor meglátta a király, elcsodálkozott, összecsapta a kezét, hogy:

– Jaj, még ilyen vitéz húzárom nem vót az országba, mint amilyen te vagy! – azt mondja. – És hogy történt – azt mondja –, hogy a többi húzárkollégáid mind porig áztak, egérnek áztak, úgy jöttek haza, és te szárazon jöttél haza?

– Ó, felséges királyom, neked még ilyen húzárod nem vót az országba! S nem is lesz – azt mondja. – Én – azt mondja – az esőcseppeket a kardommal mind elszabdostam előttem, és ezért nem vert meg az eső!

Na, a király kitüntette, adott neki sok pénzt...

– Na – azt mondja – menjél, hadd el! – már a királynak se tetszett, mivel ilyen dicsekedő vót. De valamennyi pénzt adott neki, hogy menjen, hagyja el a palota udvarát, nincs szüksége ilyen dicsekedő húzárra.

S hazaérkezik, s mondja az apjának, hogy ni, ő a kardjával hogy elverte az esőcseppet, s a király hogy megdicsérte s megjutalmazta. S akkor telt-múlt az idő, az apja aszongya:

– Hát – azt mondja – igen dicsekedők vagytok, fiaim – azt mondja –, ti a dicsekedéssel és a hazugsággal nem sokra fogtok menni az életbe, ti a dicsekedésnek és a hazugságnak lesztok a szegény emberei!

Úgyhogy az öregember ebbe megbetegedett, az édesapjuk, hogy milyen dicsekedő, hazug fiai vannak, s megbetegedett. S gondolja, mitévő legyen: ha ezekre hagyja a vagyonát, ezek még egy évet se bírnak ki mellette, mind elpazarolják s elprédálják a vagyonját, hogy olyan dicsekedők s hazugok. S odahívatta a papot. A rabbit. Egy rabbit-papot – talán zsidó ember vót vagy mi, mer' rabbit hívott oda. S odahívatta, hogy mondja meg neki, hogy adja a végrendeletjét, hogy ő, látja az Isten a lelkit, de ő a hazugságot és a dicsekedést nem szereti, három fia van, de ő az ő kis vagyonát a szegényeknek adja, nem a fiainak. S akkor behívatta a fiait is oda a halálos ágya mellé, mert má' halálán vót az öreg, annyira megbúsult, hogy milyen fiai vannak, és a fiai előtt kijelentette, hogy nem adja nekik a vagyonát. S akkor erre a fiúk nagyon megharagudtak, és haraguva, szitkozódva kijöttek az apai házból. És a pap látta ezt a történetet, megkönnyezte s megsajnálta azt a haldokló embert. S aztán nemsokára a haldokló ember lehunyta a szemeit fájdalmába, hogy a fiai itt is megvetették, kiszaladtak a szobából. S aztán meghalt, ebből halt meg az öreg. Úgyhogy ez a bánat vitte a sírba, a dicsekedés és a hazugság. Mert ez nem jó

dolog, ez egy tanulság bárkinek: nem szabad sem hazudni, sem dicsekedni. [Ez egy érdekes mese. Olyan példázatféle.] Tanulságos mese, igen-igen.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

Az okos deák

137. Hol vót, hol nem vót, nagyon régen vót, talán igaz se vót, de mégis vót. Volt egyszer egy gazdag örmény, gazdag-gazdag ember. De ez a gazdag ember ez egy olyan ravasz ember vót, nagy vagyona vót, sok munkásokat fogadott fel napszámosként, de erőssen rossz vót, erőssen fösvény gazda vót, nagyon sokat dolgoztatta, és kevés ételt adott nekik. Hát elment a hír, hogy milyen rossz ember. Meghallották valami diákok, tanulók, az iskolába', a gimnáziumba', hogy ide lehet jönni napszámba, de gondolták, majd kitolnak ők a gazdával. Hát eljöttek ide napszámba ehhez a gazdag emberhez ezek az egyetemista tanuló fiúk, de hát nem bírták. Annyira éhezettette őket, és nem volt szabad aludjanak csak egy-két órát egy éjszaka, hajnaltól késő éjjelig dolgoztatta, és enni keveset. Azok megsokallták, és nem álltak, hogy bosszút álljanak rajta, még egy napot alig bírták ki, és otthagyták a gazdát, visszamentek a városba. Ahol laktak. S járták tovább a gimnáziumot.

Amint visszamennek, mondják ott a többi kollégáknak, hogy ni, ők hol vótak, hogy szógálatot, pénzt keressenek, de ni, milyen ravasz gazdára akadtak. Azt mondták ott valami diákok, különösen vót egy vitézebb fiú köztük, Korongnak hívták azt a fiút. Aszongya:

– Na hagyjátok csak el, mer' elbánok én vele! Elmegyek én is oda és szógálatot keresek!

S elmennék oda, az a Korong még egy-két kollégájával – hát velük is pont úgy történt. Sokat-sokat dógoztatta, egy falást kenyeret adott napjára nekik, hogy megegyék, nem vót szabad sokat aludjanak, éjjeltől napestig, reggeltől sötét éjjelig kellett dógozni. Azok a kollégák is megsokallták, s visszaszaladtak a kollegiumba, az iskolába. De Korong ő itt maradt egyedül. Aszondta, ő itt marad és kikötti vele a vásárt. S na, hogy mindenki má' elment, azt mondja a gazda, egy reggel előáll, hogy:

– Na – azt mondja –, én ennyit fizetek – azt mondja –, de ni, mi a teendő! De – azt mondja – ha meglátlak mérgesen vagy bánatosan, hogy nem vagy megelégedve a sorsoddal itt a gazdaságomban, azonnal levágom az orrodat!

De azt mondja Korong neki:

– Igen, gazduram. De ha én látom meg a gazduramat mérgesen vagy bánatosan, akkor én is levághatom az orrát?

– Igen.

Ezt az egyezményt kötötték meg, hogy amelyik mérges lesz vagy bánatos, levágja másiknak az orrát. Levágják egymásnak az orrát.

Na, telik-múlik az idő. Dógoztatja Korongot halálra, dógoztatja, éhezetteti. Jön reggel, hogy lássa, hogy hogy jelentkezik – mer' alig aludt egy órát, kettőt, egész éjjel is kellett dógozzon, s éhes vót, hogy a szemei koppantak. A csillagokat látta, olyan éhes vót. S kérdi Korongtól:

– Na – azt mondja –, hogy vagy? Hogy aludtál, hogy megy a munka?

– Jaj, nagyon jól, gazduram, jól megy!

Aszongya:

– Hát a kollégák mér' mentek el? – aszongya. Mérges lett a gazda? – Mér' hagytak itt? Mér' engedted, hogy elmenjenek a munkások, a napszámosok?

– Gazduram, azt egyeztük, hogy ha mérgesen látom, levágom az orrát!

– Jaj, nem vagyok mérges egyáltalán! – má' a gazda megváltoztatta [a véleményét], mer' félt, hogy Korong levágja az ő orrát is, ha mérges vagy bánatos.

Akkor folyt a munka tovább. Na, Korong végezte a dógát. De má' úgy ki vót ehezve, olyan gyenge vót a sok munkától, az éhségtől, má' nem bírta. Teltek a napok, megint előállt egy szép nap a gazda, hogy:

– Na, hogy vagy, hogy megy a munka, hogy vagy megelégedve?

– Jaj, nagyon jól, gazduram, olyan jól meg vagyok elégedve!

– Na – azt mondja –, csak mérgesen ne lássalak, vagy bánatosan, mer' azonnal az orrodát levágom!

– De – aszongya Korong –, de én is a gazduramét, ha mérgesen vagy bánatosan látom!

Jaj, ő nem mérges soha, nála nem szabad mérgesnek vagy bánatosnak lenni, szomorkodni. Azt mondja a gazda, hogy:

– Na – aszongya –, mivel ilyen jól végzed a munkád, én megbízok benned. Van egy tanyám – azt mondja –, menj ki oda a tanyára – azt mondja –, ott van nekem sok napszámosom. Amit töllek látsz, hogy ők dógoznak, te is töllek tanuljál, s ugyanazt a munkát végezzed. Azt csináljad te is, amit azok csinálnak! – mer' ő megy nem tudom hová az országba szétnézni, s nem tudom, mi, egy pár napig nem jön haza.

Kimenyen Korong oda a mezőre, a tanyára, hát látja, hogy ott a sok napszámosok bontanak le egy régi épületet, szedik le a zsendelyeket, dobják oda le a földre. Hát gondolja: ő megtrefeli a gazdát. Ott segített, amit segített nekik, dolgozott ott egy-két nap, gondolja, hazajön, és amit tanult azoktól, amit látott, azt fogja ő itthon csinálni a gazdaságba, a nagy lakásba, a nagy emeletes házába. Gondolja Korong, úgy megtréfálja ű ezt a gazdát, ő is nekifogott bontani a házat. Leszedte az egész házról a cserepeket. Le az udvarra, mind összetörtek, tiszta cserépdarab vót az egész nagy udvarháznak az udvara.

Jön haza a gazda. Áldott Isten! – mérges, hogy ki csinálta ezt a dógot, hát milyen munkát. Hát ő elküdte a tanyára, hogy kövesse azoknak a munkáját, s azt csinálja! Hát ezt tanulta?

– Igen, gazduram! Most látom, hogy mérges, azonnal levágom az orrát!

– Jaj, nem vagyok mérges, dehogy vagyok mérges, nem vagyok mérges!

– Hát – aszongya – nem a gazduram tanított – azt mondja –, hogy azt csináljam, amit látok ottan? – aszongya. – S én ezt láttam, hogy fedik ki az épületet, dobják le a zsendelyt. Itthon nem zsendely vót, cserep vót, a cserepeket dobtam le a háztetőről – tiszta cserépdarab vót, ahogy repítette le ő a háztetőről a cserepeket, mind összetörtek.

– De – azt mondja a gazda – megegyeztünk, hogy kakukkszóllástól kakukkszóllásig telik az éved, s akkor fizetlek ki, s mehetsz! – mer' má' nem tudta a gazda, hogy hogy tossza el.

Hát még messze vót a kakukkszóllás. Hogy egy év teljen le. Mit tanált ki a ravasz gazda, mer' má' úgy mentődött vóna meg tőle, mer' má' nem mert mérget s bánatot mutatni, hogy micsinált, tönkretette a ház fedelit, gondolja: mitévő legyen? Kitalálta, vót egy gyönyörűszép leánya... De hogy szavamat el ne felejtsem: az a szép gyönyörű leány, a gazdának a leánya – ez a Korong egy szép egyetemista fiú vót, gyönyörű erős fiú vót, hát másképp nem bírta vóna ki azt a sok munkát meg az éhséget –, a leány szemet vetett reá. Szerelmesek lettek egymásba. A gazduram ezt észrevette, hogy má' olyan szerelmes tekintettel vannak a két fiatal egymáshoz. Kitalálta, megparancsolta a leányának, hogy másszon fel a kertbe a legmagasabb fára és kukukkoljon, hogy Korong gondolja, hogy má' eljött az ideje, hogy betelt az év, hogy fizessék ki, hogy szabaduljon tőle, hogy menjen el az udvarából. A leány nem nagyon akarta, de hát mégis szót kellett fogadjon az apjának. Felmászott a legmagasabb fának a tetejire, s nekikezdett: kukukk, kukukk! – kukukkolni. De közbe Korong is ezt meghallotta, ő is odasietett a kertbe. Ott vót a gazda is, hogy hallja. S no, mondja Korongnak:

– No, jó hogy épp idejöttél, hallod, hogy má' megszólalt a kakukk? No, azonnal be az udvaromba, fizesselek ki, letelt az éved, mehetsz!

– Gazduram, az nem a valódi kakukk – azt mondja –, az a maga leánya!

S amikor kiszóllott, a leány leszökött a fáru, belé Korongnak az ölébe. S azt mondta Korongnak, hogy:

– Ásó, kapa s nagyharang válasszon el egymástól – azt mondja –, én téged szeretlek, mától fogva a feleséged leszek!

S akkor a gazda nagy mérgelődve, mérgesen, hogy ő nem adja egy napszámosnak a leányát! Akkor odaállott a Korong, a veje:

– Gazduram – azt mondja –, a mai naptól a lánya a feleségem, de én azér' magának levágom az orrát! Ez vót az egyezés: aki mérges lesz vagy bánatos, levágom az orrát!

– Jaj, jaj, jaj, ne vágd le az orromat, Isten őrizz – azt mondja –, éljetek boldogan, örvendek, hogy ilyen betyár vejre akadtam, aki túljárt az én eszemen! – azt mondja. – Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el egymástól! Az egész gazdaságot rátok hagyom, örvendek, hogy ilyen vitéz vejem lett! – azt mondja.

S akkor nagy lakodalmat csaptak, Korong ő nem is mutatott bánatot soha, de a gazda se mutatott. S aztán a mesémnek ez lett a vége, hogy a nagy gonosz gazda, mivel elhatározta, hogy orrvágással büntessék egymást, ettől megszabadult, s többet soha se kínoztta a munkásokat, hanem boldogan élt a lányával meg a vejével, s gazdálkodtak tovább, és a napszámosokat megbecsülték étellel, meg nem dógoztatta marha módjára, hanem boldogan éltek falusi életet. És itt a vége, fuss el véle, a mesémnek ez a vége!

[Ezt kitől hallotta?]

Tudja a Jóisten! Vaj itt a faluvégen a Dani bátyómtól, tudja az ördög, mer' az vót olyan bolondikus, az a Papóczi Dani bácsi. De ezt a bolondos mesét asszem az öreg Papóczi Danitól, mer' az mind énekelt is nekem, s mesélt.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

Méhecske I–II.

138. Egyszer volt egy szegény fiú a szomszédba. És nem vót semmije, csak egy tehencskéje. De az annyi tejet adott, hogy aszondta, hogy még a méhek sem adnak több mézet. Elnevezte Méhecskének a tehenet. Közbe el kellett menjen katonának. Jött behívója. Már mit tudjon csinálni, mire legyen képes, mer' mi lesz az ő tehencskéjével, amíg hazajön, az a szomszéd ügyel rá, nem ügyel, nem fog több tejet adni, lerongyol a téhén ő meg elszegényedik, nem tudom, mi. De a szomszéd csak biztatta, hogy kösse be hozzá az istállóba, valami lesz a tehénkéjével. Há' letölti a fiú a katonaidőt, eltelt az idő, jön haza, s menyen a szomszédhoz, s mondja:

– Na, hazajöttem! Mi van a...?

– Jaj – azt mondja –, gyere bé – azt mondja –, lássad, mer' nem fér az istállóba, kiköttem az udvarra!

– Hát mér? – aszongya.

– Akkora szarvai nőttek diófából, mint két nagy diófa ! A szarva helyett két nagy diófa nőtt! A hordónál is nagyságúbb diókat terem, hogy a fél falut ellátja egy dióbéllel. Akkora dióbele van, hogy elég a fél falunak. S – aszongya – az egész környékről, az egész országból visznek innót egy-egy diót, mer egy-egy falunak, egy-egy városnak elég, akkora dióbele van, hogy akkora a dió!

Aztán én ezt így hallottam az öregektől.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2008)

139. Vót egy fiúnak a szomszédjába egy tehene, s azt Méhecskének hívták. És az a fiú el kellett menjen katonának, és reá bírta a szomszéd emberre a tehenit. Há mikor hazajött a katonaságból, ment, hogy adja vissza a szomszéd tehenit. Hát a szomszéd úgy elgondozta azt a tehenet, mert diót adtak a téhénnek, hogy egyék, és annak a téhénnek a szarva helyett két diófa nőtt, akkora diók teremtek rajta, hogy hordó nagyságú diók. Hogy az egész környékbéli falvakat, városokat ellátta az a Méhecske, az a téhén, ellátta dióval, diós tésztának, diós kalácsnak. A csudájára jártak az egész nagyvilágból, hogy annak a fiúnak. A szegény fiúnak egyebe nem volt, csak az a kicsi tehénkéje, és milyen nagy gazdagságot csinált, hogy akkora diófák meg diók teremtek a két szarva helyén a téhénkének. A két szarva helyett két diófa, nagy diófa lett a szarvából a Méhecskének.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

Az oroszországi káposzta I–II.

140. De még olyant is hallottam, hogy aszondták, hogy Oroszországba olyan nagy káposztafélék teremtek, hogy egy regiment katonát – akkora vót az is, mint egy nagy szénabuglya, akkora káposzták teremtek –, hogy elég vót egy-egy regiment katonának. Ezt a férfiaktól hallottam, hogy az orosz fogságba' miket beszéltek ott. Há' még csúfságot is, mer' mind káposztát ettek nyersen és krumplit hajastól nyersen.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2008)

141. S mondta [Láposi Ferenc], hogy mikor fogságba vót, ették a ződ káposztát nyersen. Hogy akkora vót a ződ káposzta, mint egy nagy hordó. Ilyeneket.

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

Láposi Feri és a román király

142. Láposi Feri vót, itt lakott a sikátorba'. S azt mondta, hogy ő mikor gyermek vót, kezét adott Mihály királynak. S Mihály király megsimogatta s megcsókolta, a román király. S táncolt vele. Hát dehogyis látta ő a román királyt, hogy kezét fogott vele...

(Ördögösfüzes – Hideg Anna, 2010)

Kisláposi András újabb meséi

Égszakadás, földindulás

143. A havasok alatt egy faluba' az erdő mellett vót egy ház. És az udvaron vótak körtefák, almafák, szilvafák, s ott vótak a tyukok. És egy alma reahullott egy kasknak a fejire. Az megijedett, átrepülte a kerítést, be az erdőbe. Ahogy szaladt az erdőbe', találkozik a nyúllal. S akkor nekifog krevizitesen kiabálni:

– Égszakadás, földindulás, a fejemen egy koppanás, gyere velem te is, pajtás!

Akkor a nyúl megijedt, és szaladt vele. Na ahogy szaladnak, találkoznak egy őzikével. Akkor megint a kakas kiáltja:

– Égszakadás, földindulás, a fejemen egy koppanás, gyere velünk te is, pajtás!

Na, akkor az őzike is megijedett, és szaladt. Ahogy mennek, találkoznak egy rókával. A kakas megint nekifog kiabálni:

– Égszakadás, földindulás, fejemen egy koppanás, gyere velünk te is, pajtás!

Ahogy mennek a nagy szaladásba, találkoznak egy farkassal. Na akkor neki a kakas megint:

– Égszakadás, földindulás, fejemen egy koppanás, gyere velünk te is, pajtás!

Akkor a farkas is megijedt, és nekifog szaladni. Hát ahogy szaladtak, abba' a nagy szakadásba' belémentek egy farkasverembe. Egy nagy gödörbe. Mert régebben a vadászok csináltak egy olyan vermet. És az egyik oldalába belécsináltak egy lyukat. És beléttettek egy élő báránt. S az ugyibár éjjel bögett, unta magát, és arra a gödörre tettek valami ágakat, hogy a farkas mikor odalép, hogy vegye ki a báránt, akkor béessen. Onnat nem tudott kijönni. És úgyhogy a vadászok így fogták el a farkasokat. Este tették be az élő báránt, az ugyibár éjjel hallszik, s a farkas hall, nagyon jó hallása van. S akkor a vadász reggel ment, biztos ahogy tudta, hogy van farkas. Két-három farkas is vót a gödörbe. Ott lőtték meg. S egy ilyen gödörbe béestek ezek az állatok is.

Na, most má' kicsináljanak, onnat ki nem tudtak jöni. Akkor azt mondja a farkas, mer' ő vót a legnagyobb, erősebb, hogy ő elkezd ítélni. Amelyiknek a neve kijön rútnak, azt megeszik. Hát neki is fogott a farkas:

– Farkas-barkas az is szép, róka-bóka az is szép, özöm-bőzöm az is szép, nyúlam-bulam az is szép, kakas-bakas jaj de rút!

Na, megfogták a kakast, megették. A más reggel megint kezdi a farkas az ítéletet, megint mondja, hogy:

– Farkas-barkas az is szép, róka-bóka az is szép, özöm-bőzöm az is szép, nyúlam-bulam jaj de rút!

Úgyhogy minden reggel mind kezdte az ítéletet, má' utoljára csak ő maradt egyedül. Na, megették a rókát is, az őzet is, mindent. Maradt egyedül. Na most mán kicsináljon? Ő kimenni onnan nem tud. Akkor nekifog ordítani. Ugyibár az erdön járnak az emberek. Há' megy egy ember, hogy gyűtse a fát vagy valami. Hallja az ordítást, néz szerteszéjjel, de nem lát semmit. Ahogy mind megy, az ordítás mind közelebb hallik. Há' mi az Isten tüze? – mondta magába, hogy hol van ez az ordítás, hogy nem látja sehol. Na ahogy ment-ment, má' mind közelebb állott, látja, hogy ahogy ott ki vót ásva a föld ugyibár, bénéz oda, há' látja, a farkas ott van a gödörbe.

Akkor kicsinált az ember magába, elment a faluba. És elment a vadászhoz, és mondja nekije:

– Hé te János, ott a farkasveremben van egy farkas! Gyere, vedd a fegyveredet és lüdd meg!

És el is vette a vadász a fegyverit, elment és meglötte. Úgyhogy a farkas se maradt meg életben.

(Ördögösfüzes – Kisláposi András, 2008)

Ki a legerősebb?

144. Ez egy mese. Egy medve összetalálkozott a farkassal az erdőbe'. S azt mondja a farkasnak:

– Te farkas koma, én meg szeretnék birkózni egy emberrel. Hogy lássuk, hogy melyikek vagyunk erősebbek. Ő vagy én? S akkor azt mondja a farkas:

– Gyere, menjünk el az út szélébe, ahun járnak az emberek! – az országúton ugyibár járnak.

Na, el is mennek, s ott egy bokorba' megbúznak. Há' látják, hogy jön az úton... de egy fiú jött. Akkor azt mondja a medve:

– Na né, farkas koma, jön egy ember!

Amikor má' közeledik oda, akkor azt mondja:

– Ez csak ezután lesz ember!

Na, nem sok idő múlva jött egy öregember, egy olyan hetven év körüli. Akkor mondja a farkas:

– Na, né farkas koma, most jön egy ember!

Amikor közeledik, azt mondja a farkas:

– Ez már csak vót ember! – azt mondja. – Ez nem ember.

Na, nem sok idő múlva jött egy húszár lóháton. Akkor azt mondja a medve:

– Na, farkas koma, most jön egy ember. Na, ez se nem ember?

Akkor aszongya a farkas:

– Na, ez igazán, ez most az ember!

Na, mikor má’ odaérkezik, akkor a medve lemegy elejibe, feláll két lábra, hogy birkózzék meg a húszárral. Akkor neki a húszár, kiveszi a kardját a tokjából. Neki: supp, levágta a fileit! És a medve, ahogy fusson el, akkor levágta a farkát is. Azér’ a medvének azóta kicsik a filei, kurta a farka. De azér’ az ember kell, hogy őrizkedjen a medvétől, mer’ ő mindig csak erősebb. De így úgy tudta, hogy az ember az erősebb. Mikor hogy a húszár hogy hogy kitolt vele.

(Ördögösfüzes – Kisláposi András, 2008)

Prücsek János

145. Vót egy szegény ember, Prücsek Jánosnak hívták. Nagyon sok gyermeke vót. És ő mit gondolt magába: ő elmenyen világgá, hogy pusztítsa el magát. Mer’ sajnálta, mer’ nem vót mit adjon a gyermekeknek, hogy egyenek. És elveszen egy vastag könyvet, s a hónya alá teszi. És elindul. Na, ahogy béményen ott egy városba, ott kérdik az emberek, asszonyok:

– Maga miféle, bácsi?

Ő azt mondja:

– Én jövődömondó vagyok!

Pedig nem tudott semmit se jövődölni – de hogy valamit mondjon. Na, és megtudta a király, hogy itt a városba van egy jövődömondó. És neki vót egy lánya, a királynak, és elvesztette a karika jegygyűrűjét. És vót három inassa, és a királykisasszonnak, ahogy kihullott... járt az udvaron, s ezek megkapták, az inasok. Na, most má’ micsináljanak a gyűrűvel, beléttették kenyérbélbe. És vót egy szép kakaspulykája, azt dísznek tartotta a király az udvaron azt a kakaspulykát. És odadobták a kakaspulykának a gyűrűt a kenyérrel. A kakaspulyka persze azt békapta, lenyelte. Na, s elküldi az inasokat a király, hogy keressék meg ezt az embert. Há’ meg is találják. És elviszik a királyhoz. No, jön a király, s mondja:

– Na né, te ember, meg tudnád te mondani, hogy hol van a lányomnak a kari-kagyűrűje-jegygyűrűje?

Akkor azt mondja az öreg János báty, hogy:

– Ha ád három napi gondolkozást.

Mer’ gondolta magába az ember: itt három nap kap jól, hogy egyék, mer’ itt jól fog élni. Osztán valahogy lesz. Pedig szegény nem tudott semmit. Na, reggel kűdik a nagyobbik inastól a reggelit. Akkor ő szegény összefogja a kezit:

– Hála legyen az Istennek, hogy megláttam az elsőt!

Hát ő az ételnek mondta. S a fiú magára vette, hogy neki mondta, hogy űtet meglátta. Na, délben kűdik a közbűlső inastól az ebédet. Akkor összefogja a kezit:

– Hála legyen az Istennek, hogy megláttam a másodikat is!

Akkor ez a fiú is magára vette, hogy neki mondja, hogy útet látta meg. Na, este kűdik a kisebbiktől a vacsorát. Akkor is összefogja a kezit, s:

– Hála legyen az Istennek, hogy megláttam a harmadikat is!

Akkor ezek a másíkok hallgatóztak az ajtóba. Ott künn, a verandán. És akkor mikor ez kimenyen, és kűdik:

– Neked mit mondott?

– Azt mondja: hála legyen az Istennek, hogy meglátta a harmadikat, hogy meglátott ingemet,

Akkor azt mondja a nagyobbíkek ezeknek:

– Te, ez hunnan az anyjából tudja, hogy a karikagyűrű a kakaspulyka begyibe’ van, hogy megette a kakaspulyka?!

S az öreg hallotta, hogy ezek mit tárgyalnak. Na, ottan már meg vót az öreg melegedve, hogy tud felelni. Az öreg gondolta, hogy űk adták oda a karikagyűrűt a pulykának. Na, letölt a három nap, kiereszti a király:

– Na, öreg bátyám, meg tudja mondani, hogy hol van a karikajegygyűrű a leányomnak?

Azt mondja az öreg:

– Felséges király atyám, az arany karika jegygyűrű a kakaspulyka begyiben van.

Híj! Megáll a király, gondolkozik: hát most má’ micsináljon, ezt le kell vágja. Há’ hogy vegyék ki a begyiből... S akkor azt mondja a király az öregnek:

– Nézze – azt mondja –, én megfogatom a kakaspulykát és levágatom a nyakát. De hogyha nem lesz ott a karika jegygyűrű a begyibe’, akkor így le lesz vágva magának is a nyaka, mint a pulykának!

Há’ gondolta magába az öreg: má’ legyen, ahogy lesz, mer’ ű hallotta, hogy mit tárgyaltak a fiúk. Ű má’ biztos vót. Na, meg is fogatta a király a fiúkkal. Hát persze, mikor kivágták, kiasították a begyit, kihengeredett a gyűrű. De még sokkal szebb vót, mer’ ott súrlódott, ott ő azt nem tudta elemészteni. Na, örvendett a királykisasszony is, hogy megkerűlt a gyűrű. És azt mondja a király:

– Na nézd meg, te szegény ember, mivel hogy kitaláltad, hogy hol van, hogy megkerűlt a gyűrű, én adok neked egy véka pénzt. De – azt mondja – te nem tudod – azt mondja – vinni, mer’ téged nehogy valaki elfogjon és megöljenek, elvegyék a pénzedet. Én kűdöm a két nagyobbíek inast, azok elviszik neked haza.

Hát úgy is csinált, kíméríek a pénzt, és elveszi a nagyobbíek inas a hátára, és elköszön a királytul az öreg, menyen. Na, ahogy mennek, az öreg ment elöl, a fiúk hátul rajt. Ahogy mentek, azt mondja a nagyobbíek a másíknak:

– Te, én felveszek – nyáron járnak a prűcskek, azok a fekete ízék, szűknek – egy prűcsket – azt mondja –, beleszorítom a markomba, és megkűdezzűk, hogy mit szorítok a markomba. Ha nem találja ki, akkor öljűk meg, s a pénzt osszűk el!

Beléegyezett a más. Na, úgy is csináltak. Akkor hamar a nagyobbíek fiú felkaptott egy prűcsket, belészorított a markába, s azt mondja:

– Öreg, álljon meg!

Na, akkor az öreg megállott s visszanéz.

– Na – azt mondja –, ha olyan nagy tudós, há’ mondja meg, hogy mit szorítok én a markomba?

Há' ő szegény a kalapja alatt vakarja a fejit:
– Ízzadj, Prücsök! – há' ű magának mondta, hogy ízzadjon, mer' ű Prücsök János vót.

S akkor ez lecsapta a prücsket a fiú, mérgibe'.

– Hadd az anyjába – azt mondja –, ez mindent tud!

És lehánták a pénzt, s elmentek. Na, gondolta magába az öreg: „Má' inset má' elviszem én!” Má' jó, hogy megszabadult. Osztán úgyhogy hazament, és akkor avval a pénzzel, bár egy véka pénzzel vót mibül vásároljanak ennivalót. Vett osztán fejöstenet, fődeket, juhokat, úgyhogy gazdag ember lett belőle. Osztán a fiai gazdálkodtak. Úgyhogy lehet, hogy még ma is élnek, ha meg nem haltak.

(Ördögösfüzes – Kisláposi András, 2008)

Az urak kávéja

146. Ez is igaz történet. Hát Bukurestbe vót egy nagy vendéglő. És a szomszéd falunkból, Nyikulából [Füzesmikolából] vótak ottan szógálni. Abba' a nagy vendéglőbe'. Há vótak vagy tizenketten. És ott az vót a szokás, a nagyurak mikor mentek, tejeskávé, akkor csuporba, olyan borzasztó nagy csuporokba' vótak. És a kávé... a tejet felfőzték este, és akkor vót habja úgy feljül, jó fele vót a téjnek. És azok a nagy urak mikor mentek, mondták, hogy: „Egy csupor kávét, habbal legyen!” Hogy legyen hab rajt.

Na jól van, ahogy így mind tették ezek a szakácsok, ottan mérték, már elfogyott a kávéról a hab. Mer' ugyibár annyi csuporral nem jutott. De az urak csak jöttek mind: „Egy csupor kávét habbal kérünk!” – hogy habos legyen. Azt mondja ez a Fodor bácsi, János báty, közüllek mondja egy:

– Te tudod, micsináljunk: gyertek, itt vagyunk tizenketten, köpjünk bele – azt mondja – a kávéba!

S akkor mindegyik... mikor jönnek az urak a csuporral, osztán veszen a szakácsné és teszen feljül. Neki mind kacagni ott a téglagyárnál, ahol dógoztunk.

– Há' – mondom neki – Fodor bácsi, osztán így vót?

Azt mondja:

– Ne menjek haza egészséggel, ha nem így vót!

S:

– Há' – mondom – ették az urak?

– Hú, de hogy ették! – azt mondja. – S mi kacagtuk – azt mondja.

Ő is mikor nyugdíjba esett, eljött oda a téglagyárba, s ott magyarázta nekünk.

(Ördögösfüzes – Kisláposi András, 2008)

Lakatos Rozália meséi

Ki a leghúságesebb?

147. Vót egy öregasszony, vót egy fia. Hát a fiúnak megjelent álmában az ördög, hogy elviszi, hogy ha elviszi a határba, s ha nem tudják megőrizni három éccaka, viszi az ördög pokolba vele. S akkor szegén legény mit gondolt, micsináljon, vajon merre menjen, kit vigyen, hogy őrizze. Az ördög kivitte a határba éccaka. Kit vigyen magával? Hát gondolta magába, hogy elviszi a szeretőjit. Akkor elvitte a szeretőjit. Akkor elvitte a szeretőjit, hát hogy elvitte, 12 órakor pontosan jött az ördög utána. Jött a fiú után. Hát jöttek a huszárok:

– Kislány, nagylány, tessék adni vizet, hogy igyunk, szomjasak vagyunk!

A leán hamar futott a korsóval, ott hadta a szeretőjét. Tessék, má' elmúlt, azt az ördög megnyerte.

Na, akkor második éjjel gondolja szegény: há' má' most má' kit vigyen vajon, hogy útet őrizze meg. Ki lehet, ki lenne az? Gondolta magába': elviszi az édesanyját. Hát vitte az édesanyját. Na, aval is szintén úgy járt. Kivitte az ördög oda a mezőre, na aszondta: „Aki tégedet megőriz, jöjjön ide!” Ott vót az édesanyja. Éjfélkor pont 12 órakor jöttek az edényes cigányok. Kiáltották:

– Cifra tányér, fehér tányér rongyért, rongyért, rongyért!

Az öregasszon szaladt. Vett az csuprot, vett az tányért, mindent. Tessék, ott hadta a fiát. Az má' másodszor is nem tudta.

Jaj Istenem, má' gondolta szegén: „Má' harmadik éjjel má' csak egy próbám van. Most má' mit tudjak én csinálni, merre menjek?” Meggondolta magába, vót egy kicsi kutyája, elviszi azt a kicsi fekete kutyát. Elvitte. No monda:

– Kusu, vigyázz, őrizzél meg, mer' ha nem, én pokolba menyek, s te itt maradsz a senkiévé!

Hát úgy is vót. 12 órakor jöttek a mészárosok. Nagydarab hússokkal, sonkákkal, mindennel, lökték a kicsi kutyának – a kutya csak kereken a gazdája mellett, kereken-kereken. Sehogy-sehogy nem tudták meggyőzni egy szál hússal se, semmihez nem nyúlt, úgyhogy megmentette a fiút a pokoltól. Na, eddig vót, ennyi vót. Ez egy olyan régi mesemondás. Ezt... az én nagyanyám magyarázott ilyesmiket.

(Ördöngösfüzes – Lakatos Rozália, 2010)

Ha Isten segít...

148. Na még monda nagyanyám aztat is... ez bibliai történet. Azt monda, hogy amikor Jézus Krisztus járt a földön, aratott egy leány. De csak annyi kalangya vót, né. S azt monda a Jézus Krisztus, na, köszönt neki:

– Adjon Isten jó napot, leány!

– Adjon Isten!

– Há' má' egy kicsi van csak – azt mondja –, mingyá' elvégzed, ha Isten segít.

– Aztán ha segít, ha nem az Isten – aszongya –, én mingyá’ elvégzem!

De nem végezte el még estig se... Tovament [Jézus], egy ember ásta a krumplit, de az valami csunyát mondott. Osztán azon túl már az a csunya jött ki [a földből], amit mondott az az ember.

(Ördögösfüzes – Lakatos Rozália, 2010)

Máté Erzsébet meséi

Szent Pétert kétszer verik el

149. Mentek, mint a vándorok az úton [Jézus és Szent Péter]. S elszürkültek, s akkor mentek bé egy házhoz, hogy kérjenek szállást éjjelre. S azt mondta az ember:

– Jaj, drága vándorok, én adnék – aszongya –, de az én feleségem – aszongya – jön haza a kocsmából – aszongya –, s részegen magukat megveri!

No má’ aszondta: há’ nincs hova menjenek, me’ éjjel van, há’ csak itt maradnak. Na jó, haza is jött. Kezdett ott kiabálni, minden. Na aszongya:

– Adok én nekik, hogy többet nem lesz kedvek idejönni!

Meg is verte jól – Péter vót kívül. Szorult, na, el kellett tűrje. Reggel felkelnek, mennek tovább. Estére úgy kereste az Úrjézus, hogy megint oda mentek be. S akkor aszongya Péter:

– Na Uram – aszongya –, én most mán kaptam éjjel, most mán én, hagyjad, feküdjek belül, most te feküdj kívül!

Jött az asszon megint nagy kiabálva. S akkor megint:

– Na – aszongya –, na állj meg, ezek megint itt vannak, megint befogadtad őket? Na – aszongya –, most adok a belsőnek, mer’ éjjel adtam a külsőnek!

S akkor megint Péter kapott. Péter pórul járt. És oszt az Úrjézus elvette a hatalmat. Azt mondta: nem jó így. S azóta az asszonnak egy évbe’ csak egy napja van. De azt nem tudja, mikor.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2005).

A lusta juhász és a dolgos lány

150. Akkor is, mikor mentek, s aztán az öregasszonynál háltak. Mikor vittek egy család méhet. Mer’ Péter mindig kötekedett az Úrjézussal, hogy ne büntesse meg. Ment a határon, és vót egy lusta juhász. Kérdezte, hogy merre az út, hova akartak menni. Mondta, s akkor nem is a kezivel mutatott, hanem a lábát emelte fel, aszongya: arra! Akkor mennek túljobb, ott egy kicsi, fürge leányka aratott. S attúl vizet kértek. Aszongya hogy:

– Kislány – aszongya –, egy kis vized nincsen? – aszongya. – Mert megszomjajzunk.

– Jaj, drága vándorok, van – aszongya –, csak már meleg! Menyek én, hozok maguknak frisset!

Es ment, szaladt a leánka, jött a friss vízzel, na, megittatta őket, minden. Mikor elmenen az Úrjézus, mennek Péterrel, aszongya:

– Te Péter, na hidd meg – aszongya –, hogy ez a siska leánka annak a lusta embernek lesz – azt mondja – a felesége.

S akkor Péter mind kötődött:

– Uram, ne büntesd úgy!

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2005)

Szent Péter ajándéka I–II.

151. Mentek egy öregasszonyhoz, s vót egy raj [méh], befogták, asziszem, az inge elejibe fogták be. Mennek, persze ott egy hídon megcsípték Pétert, megcsípte vagy kettő, nem tudom, csak belerázta a vízbe. Az Úrjézus tudta. Mikor megérkeznek, aszongya.

– Péter, na vedd elő az ajándékot, adjuk oda – aszongya – a néninek!

– Uram, sze’ nincs meg.

– Há’ micsináltál?

Aszongya:

– Beleráztam a patakba.

Az Úrjézus má’ tudta:

– Na látod, Péter, mér’ nem választottad ki?

– Nem tudtam.

– Na te is mind ellenkezel vélem, mert én is így nem tudom kiválasztani a jó embereket se, a rossz embereket se – aszongya –, hogy egyformán kell szenvedjenek!

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2005)

152. Péter mindig akadozott. S akkor persze, aszondta:

– Uram – aszondta –, mér’ nem választod ki – aszongya –, ne büntesd – aszongya – a jókat is a rosszaké!

Aszondta:

– Péter, nem tehetem, nem választhatom ki!

Közbe’ osztán úgy jártak, Péter osztán megjárta. Mer’ mennek, két iccaka is mind egy öregasszonynál álltak meg. S akkor mennek, kaptak ott egy rajt. Így méheket. S akkor azt mondta:

– Na Péter – azt mondja –, fogd ezt bé az ingedbe. Oszt elvisszük az öregasszonnak ajándékba!

Jó, be is fogta Péter, hát persze valamelyik megcsípte. Mikor mentek egy hídon keresztül, akkor kirázta az ingibű’ a méheket, kieresztette, mer’ megcsípték. Mikor megérkeztek, aszongya az öregasszonná’ a Jézus nekije, hogy:

– No – aszongya –, Péter, vedd elő az ajándékot, amit hoztunk a mamának!

Aszongya:

– Hát Uram, nincsen meg! Nincsenek meg.

– Há' mit csináltál vele?

Aszongya:

– Há' beléráztam a vízbe, mert megcsíptek.

Aszongya:

– Há' mér nem választottad ki? – Aszondta: – Látod, te mind beleszólsz az én dógomba! Így nem tudom én is kiválasztani a jókot a rosszaktul, s a rosszakot a jóktul, mint ahogy te nem tudtad a méheket kiválasztani!

No, s úgyhogy osztán nem vót ajándék az öreg mamának, mert Péter elrendezte.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2011)

A légy teremtése

153. Az [a légy] Péter teremtése vót. Mer' aszondta az Úrnak, hogy hagyja, hogy ű is teremtsen valamit. No, s ű akkor aszondta, hogy:

– Légy!

Ő a legyet teremtette, Szent Péter... Jobb lett vóna, ha nem teremtette vóna, nem kellett vóna őrizkedjünk. Ű annyit teremtett.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2011)

Szent Péter istensége I–II.

154. Na jól van, mennek megint, mennek, akkor azután hogy is csapták ki a tehént, azt is. Mer' mind kívánczozott Péter, hogy adja az Úrjézi neki, hogy ű is lásson. Aszondta, hogy ült egy székebe', s látta az egész világot. S akkor persze csapták ki a tehént, csapták ki a disznót, a mindent, na, kire bízta, az Úrra. Annyit futott azon nap Péter, mind tövis ment a lábába – régen mezítláb jártak –, minden, estére úgy el vót fáradva, s olyan tele vót tövissel a lába, hogy nem tudott mozogni. Aszondta:

– Uram, vedd vissza a hatalmat, nem kérem!

Nem kellett az istenség neki. Maradt Péternek.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2005)

155. Há' mikó' csapták ki a teheneket is! Mentek osztán persze ki a mezőre. Na, aszongya: „Eztet bízom az Úrra!” Kérdi a másik:

– Na, ott hadtad? Há' ki ügyel rá?

– Há' az Úr!

Há' Péter mind vágyott, azt mondta az Úrjézusnak, hogy hagyja bár egy napot hogy legyen ű az Úr, s üljön abba a székebe, hogy ű is úgy lásson mindent, mint az Úrjézus. De hát ű pont annyi mindent nem láthatott, mer' ő nem vót szent, mer ű csak Isten szógája vót, de az Úrjézus mindent látott. S akkor na, oda is hadta, a Péter felült a székebe... Na de osztán mikor pásztor lett, elkezdtek bogározni a

tehenek, nagy meleg vót, minden, annyit futott Péter mezítláb, hogy mind tövis vót a lába s a mindene. Aszondta:

– Vedd vissza, Uram – aszongya –, a hatalmat, mer’ nem leszek többet – aszongya – Úr! Ezeket nem lehet kibírni! – mer’ jóllakott a pásztorsággal.

Nem tudta ügyelni a tehenekre. Sok-sok van Péterről még.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2011)

Jézus és az ünneprontó

156. Egy embert is mondtak, hogy elment, ünnep vót, milyen nap is vót, Mindenszentek ünnepe vót. S akkor ő aznap vót vetni. S hát régen jártak vetni. Na, s ez egy olyan legenda is vót, hogy az Úrjézus is járt a földön, minden. S mentek arra, s akkor mondta az ember, aszongya:

– Há’ hogy-hogy szánts máma? – Máma ünnep, Mindenszentek ünnepe!

Aszondta, hogy:

– Nem tudtam.

Na jó, nem tudta. A Jóisten megáldotta azt, amit szántott, az a nap, abba’ a napi szántóba’ a negyven szem negyven kalongyát adott neki. Onnat abból a helybül.

S akkor más évbe megint odament az ember szántani. Na, akkor nem lett semmi. Akkor a Jóisten meggátolta, mert akkor tudva és akarva ment oda, akart hasznót húzni megint. Na de osztán nem adott a Jóisten semmit neki. Örökké magyarázta édesanyám.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2005)

Papucsszagató királykisasszonyok

157. Vótak hogy papucsszagató királyok. S azok kellett menjenek minden este a lovakot őrizni. S akkor mentek azok a betyárok, s azok lopták el a lovaikat. S akkor űk nem tudták hazahajtani...

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2011)

A sárkányölő vitéz

158. Azt is mondta mesébe’ [az adatközlő édesapja], hogy mennyi ideig nem vót víz. A sárkány elvötte a vizet tőlök. S akkor ment valaki, hogy ölje meg. S akkor került egy betyár, osztán mit kellett, milyen próbát kiálljon, s akkor az levágta a hétfejű sárkánynak a fejét, s akkor jött meg a víz, mer’ a nép halt meg szomjan.

(Bálványosváralja – Máté Erzsébet, 2011)

Kallós Zoltán meséi

Az egylábú liba

159. Egy ember adott egy sült libát, hogy vigye el a papnak. A cigány útközbe kíváncsi volt, hogy mi van a... kibontotta és megette az egyik lábát a libának. Bement a paphoz. S:

- Te cigány, ennek csak egy lába van!
- Egy, instállom, egy.
- De a libának kettő van.
- Kettő, instállom, kettő.
- De ennek csak egy van!
- Egy, instállom, egy.

Hát a libák – hideg volt – éppen egy lábon álltak az udvaron.

– Nézze meg, hogy csak egy van!

Kimegy a pap, elhessegeti a libákat, leteszik mind a kettőt.

– Na látod, hogy kettő van!

– Hát csináljon ennek is úgy, hogy tegye le a másik lábát!

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

A pap által küldött libák

160. Ugyancsak küldött a pap kilenc libát. A cigány az egyiket megette, bevágta. S vót egy levél mellékelve, abban benne vót, hogy kilenc liba. Akárhogy számolják, csak nyolc.

- Instállom, kilenc.
- Ez csak nyolc.
- Intállom, kilenc.

Odahívtak kilenc embert:

– Mindenki fogjon meg egy libát!

Egynek nem jutott.

– Hát mér’ nem sietett, hogy fogjon, amíg vót, onnan?

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

Látlak, Tolvaj!

161. Vót egy embernek két kutyája: az egyiket úgy hítták, Látlak, a másikat [hogy] Tolvaj. Elkészült a vacsora, s kivitték a maradékot, s kezdi hívni a gazda a kutyákat:

– Látlak, Tolvaj!

A cigány éppen a hiúba ott lopta a szalonnát. Leugrott a hiúból, szaladt, béesett a vécébe.

– Látlak, Tolvaj!

A cigány mind ereszkedett lejjebb. Egyszer csak megszólal:

– Látod az anyád picsáját, csak az orrom látszik ki a szarból!

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

A cigányra dőlt feszület

162. Ugyancsak elment a cigány szalonnát lopni, s mikor ment hazafelé, megállott a pataknál. S ezen az oldalon vót egy feszület, s felmászott a feszületre:

– Jaj, édes Jézuskám, segíts meg, menjek által a vizen. Neked adom a szalonnának a felit!

Felmászott a keresztre, s megcsókolja, s korhadt vót az alja, rádőlt a cigányra. A cigány mondta:

– Sállj le, Jézus, a hátamról! Sállj le, Jézus, a hátamról!

Kibújt alóla, aszongya:

– Nem adom a salonnát, mer’ mi is sokan vagyunk!

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

A megújított szerszám

163. Mondok egy nagyon vastagot előre. Feketelakon hallottam. Dobolnak a faluba’. Az asszony betegen fekszik az ágyba. Kérdi az asszony:

– Mit dobolnak?

– Mit-mit? – nagyon haragosan az ember: – Faszokat újítanak!

– Hej – aszongya az asszony –, eredj, újítsd meg te is a tiédet, mert erőst elvásott!

– Igen, de nincs pénzem.

– Eredj, eldugtam a ládiafiában huszonöt lejt, s újítsd meg!

Elmenen az ember, jót iszik, hazajön.

– No, lássuk, megújították-e? Ej, de fájin! Hát a régivel micsináltál?

– Mit-mit? – nagy haragosan az ember. – Odahajítottam egy szegeletbe.

– Ej, te ember, mért nem hoztad haza? Jó lett vóna szegény édesanyámnak!

(Válaszút/Feketelak – Kallós Zoltán, 2013)

Az összevarrt leány

164. Az egykori leányt elindította az anyja búcsúra. Meg kioktatta, mert nagy leány vót:

– A legényekkel nem trafikálsz! Ha egy patakhoz érsz, nehogy keresztülgörj a vizen, hogy baj legyen!

Menen a leány, összetalálkozik egy legénnyel, összebarátkoznak, menegetnek ketten a búcsúra. Elérkezik egy patakhoz, a legény átalugrik a vizen, a leány csak ott kerülgeti.

– Gyere által!

– Nem lehet.

– Há’ minek?

– Ne, mit mondott anyám.

– Tudod-e mit, gyere, varrjuk oda, én szabólegény vagyok!

Odavarrja neki a legény, és mikor végzi, aszongya a leány:

– Te, varrd oda még egyszer, hogy biztosabb legyen!

Még egyszer odavarrja. Kellett vóna harmadszor is: nem volt ki. Mit mondjon a legény:

– Te, elfogyott a cérnám.

– Mit hazudsz – aszongya –, én még láttam ott két gombolyékkal!

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

Mióta mosogat Éva?

165. Ugyancsak Feketelakon hallottam anyámnak a nővérétől, ő nagy figura volt, hogy mért mosogat az asszony? Ez még a Paradicsomkertbe történt. Éva mind veszekedett Ádámmal, hogy mosogasson ő is. Tettek egy fogadást:

– Mától eléfelé nem beszélgetünk. Aki leghamarabb megszólal, az fog mosogatni.

Ádám elévett egy kicsi lyukas széket, ráült, és ott kilógatta. Odament a macska, kezdte pofozgatni, leült szembe Évával. Nézi Éva jó nagy szomorán, már nem bírta szó nélkül:

– Kácc, te, ha megeszed, nekem mi marad!

Azóta mosogat Éva.

(Válaszút/Feketelak – Kallós Zoltán, 2013)

A nagyigényű menyecske

166. Akkor volt az egykori leány. Azt itt hallottam a faluba. Aszondta, csak olyanhoz megy férjhez, akinek kettő van. Férjhez akarták adni a szomszéd legényhez. Hát mind leste a legényt: hát látja, hogy neki csak egy van. Ezt kileste egy vénaszony és kioktatta a legényt:

– Te, mikor mészhuggyozni – olyan harisnyája volt, kettős ellenzővel –, mikor huggyozol, vedd ki egyiket elég rendesem, és túl is!

Úgy is csinál a legény. Lesi a leány, s lássa, hogy kettő van.

– Na, édesanyám, megyek férjhez!

– Hát hova?

– Hát csak ide a szomszédba.

Megörvendtek. Megtörtént a lakodalom, egy este feküsznek le. Aszongya a menyecske az embernek:

- Te, vedd elő azt a másikat is, mert ezt már meguntam!
- Hej, te asszony, odaadtam kölcsön a papnak!
- Semmit, holnap elmész, visszakéred!

Elmenyen az ember a paphoz s elmondja, mi a helyzet. Este mikor feküsznek le, a menyecske szedi ráncba:

- Na lássuk, elhoztad-e?
- Ej, te asszony, nem akarta ideadni a pap. De holnap elmész magad, s elkéred.

El is megyen a menyecske, odaadja neki a pap. Este mikor feküsznek le, újra szedi ráncba, de veszekedik.

– A nyavalya törjön ki, mér’ adtad oda, mér’ kellett odaadjad? De bár ne adtad volna a jobbikat!

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

A zsidó legény házassága

167. Luca néni [Hodorog Luca] mondta nekem eztet. Vót egyszer egy zsidó s egy zsidóné. S azoknak vót egy fiúk, azt Mojszinak hívták. Iskolát tanult, katonaságot végzett, s még-még nem házasodott meg sokáig. Egyszer aszongya a zsidóné a zsidónak:

– Te, kérdezd meg ezt a fiút, hogy ő nem akar megházasodni? Né, má’ eltelt az idő, házasodjon meg!

Kérdi az apja, s:

– Jaj, apám, úgy félek a házasságtól!

Na, annyiban maradt. Telt az idő. Még kérdezték meg.

– Én megházasodnék, de nekem az kellene, hogy neki fehér legyen, ne fekete.

Volt nekik egy szolgaleányuk, a Mari meghallotta. Gondolta magába: „Na, hadd el, mer’ lesz nekem fehér, s te elvesz engem feleségül!” Elment, kapott egy fehér nyúl bőrt, s fellapította oda. Reggel Mari nem kelt fel, hogy teát főzzön reggelőre. Felkel a zsidóné, s mondja:

– Te, mi van evvel a Marival? Beteg? Menjek, nézzem meg!

Erre aszongya a zsidó legény:

– Megnézem én.

A Mari csak hallotta, hogy jön a legény, kitakarózott, emelgette a lábait. Néz be az ablakon a zsidó legény, látja, hogy fehér.

– Na, apám, házasodok meg!

– Hát kit veszel el?

– Senki mást, csak Marit.

– Jaj, jaj, szolgaleánt? Hát mi nagy emberek vagyunk, mit mond a világ?

– Én nem bánom, nekem Mari kell, mert neki fehér!

– Na legyen, immár kit akarsz, csak lássam, hogy megházasodtál.

Telt-múlt az idő, immár Mari teherbe esett. Gondolta magában: ő leveszi, nem

lesz többet fehér. Meglátta a zsidó legény, hogy megfeketedett. Mondja az apjának, hogy:

– Nem kell nekem a Mari többet!

– Jaj – aszongya –, há' hogy lehessen, jön a gyermek, mit mond a világ, hogy mi csufolkodunk egy szolgaleánnyal?

– Én nem bánom, nekem nem kell Mari többet!

– Na megmutatom én neked, hogy mitől feketedett meg ez a leány. Én adok neked egy tojást. Te leülsz az asztalhoz szembe velem, én lefekszek, de nézlek téged. Hosszú éjjel veregeted a homlokod a tojással!

Megfogadta az apja szavát. Reggel felkel az apja:

– Na, veregetted a homlokodat?

– Igen.

– Lássalak. Na, nézz csak bele a tükörbe!

– Jaj, apám, megdagadt a homlokom, megfeketedett!

– Igen: Egy tojástól? Hát te két tojással verted Marinak két esztendeig. Hogyne feketedett volna meg?!

(Válaszút/Klészse – Kallós Zoltán, 2013)

Az átruházott szülési fájdalom

168. Krisztus urunk idejébe elmentek az asszonyok Krisztushoz panaszsra, hogy a szülés fájdalmaiból adjon át az apának is. Beleegyezett Krisztus urunk. És szül az asszony, s elkezd jajgatni a harmadik szomszéd. Akkor visszamentek, hogy maradjon csak úgy, ahogy volt.

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

Az átvállalt szülési fájdalom

169. Volt egyszer egy asszony és nem akarta férjhez adni a leányát. Hogy milyen kint húzott ő, amikor született a leánya. Egy legény környékezte. Aszondta a legény: ő átveszi a szülés fájdalmait. Beleegyezett az anyja, férjhez ment a leány, jött a szülés. Akkor a bábaasszony adott egy kötöt.

– Menj fel a hiúba, fúrjál egy lyukat ott, s kösd reá! De jól kösd reá!

Amikor fájdalmai jöttek, kapaszkodott a kötélbe. Jajgatott. Az is jajgatott a padláson.

– Jaj, jaj, most szülünk!

Mind összeszarta magát.

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

A buta ördög

170. Van egy másik vicc is, mese ez, hogy az ördög és a szabólegény versenyeztek, hogy melyikük tud gyorsabban varrni. Az ördög olyan hosszú tűt fűzött be a tübe, hogy minduntalan kénytelen volt kiugrálni az ablakon, minden egyes öltésnél. A szabólegény nála okosabb volt, mert csak rövid cérnát fűzött a tübe, és egy-két öltéssel megvarrta a ruhát. Erre mondják, hogy ebből is látszik, hogy milyen buta az ördög.

(Válaszút – Kallós Zoltán, 2013)

A tetű és a takony

171. Elindult a takony Moldvából errefelé, s innen a tetű béfelé. S összetalálkoztak az ezeréves határon. Üdvözölték egymást:

– Magad hova mész?

– Én menyek kifelé, mert itt ha megfognak, úgy csapnak a földhöz, hogy kihasadok!

– Hát te hova mész?

– Én menyek béfelé, mert itt ha megfognak, megölnek, de itt nálatok megnéznek, s visszatesznek.

(Válaszút/Gyimes – Kallós Zoltán, 2013)

Egyéb hagyományok

A pap és a kurátor

172. Elment a kurátor, hogy gyónjon meg. A pap a szószékből, a kurátor ül a padban. S mikor mondja a kurátornak a hibáit:

– Nem hallom, tiszteletes úr! Nem hallszik, tiszteletes úr, nem hallszik!

– Há' hogy nem hallszik, elég hangosan mondom!

– Na jöjjön, tiszteletes úr ide, s menjek én fel!

Mikor felment a kurátor, mondta a papnak a hibáit. Aszongya a pap:

– Ténleg nem hallszik!

(Nagysármás – Porkoláb Árpád, 2010)

Egy magyardécsei mesemondó emléke

173. Régen nagy divat vót a halottvirrasztás, most mán olyan kipusztulófélben áll az is. S akkor az egész falu ment. Az öregnek [Balla Marci János] má' megvót a székje, s egész éjszaka kellett mondja a mesét. Olyan hosszú meséi is vótak, hogy

mondjuk megkezdte este 10 óráig, s reggel fejezte be 5 óra felé az utolsót. De adtak neki több pálinkát, hogy bírja szusszal. Osztán kacagták, élvezték, s akkor ő annál nagyobb lelkesedéssel [mesélt]. De aki megtudta, nem ült mellé. Aki melléje ült, annak akkorát csapott a fejére, csak úgy meredt a szeme. Annyira beleélte magát.

Én egy mesét vagy háromszor írtam le tőle. De át kellett ültessem, mer' hamarabb úgy ült, mint te, és én ültem oda. De úgy megvert a végéig, hogy alig tudtam eljönni. De az nem rosszindulat volt. Ez egy élő mesehős volt. Ő volt a mesének a főszereplője. Hogy ha például ha mesélte, hogy Virág Péter Zöld vitéznek lehúzott egy nagy pofont, azt megkaptam. Ha Virág Péternek Zöld vitéz visszaadta, akkor megkaptam túlfelől. Azután megcseréltük ezt a dolgot: kerestem egy hosszú asztalt, odatettem őt, s akkor nem vert meg.

(Magyardécse – Balla Tamás, 2011)

Példázatok

A nehéz kereszt

174. Mikor Szent Péter meg az Úrjézus a földön járt, egy öreg bácsi odament az Úrjézushó’:

- Uram, segíts rajtam, mert olyan nehéz a keresztmem!
- Tedd le, fiam, itt van ez a sor kereszt, eridj és válassz!

Elment, mindet megemelgette, visszatért:

- Uram, még az enyím a legkönnyebb.

Úgy megnyugodott. Én is úgy vagyok vele, hogy én belenyugszok a keresztmembe. Hát én ezt így az öregektől hallottam.

(Salánk – Dobonyi Olga, 2012)

Imádkozzál, de kapaszkodj is!

175. Jézus és Péter vándoroltak a pusztában. S Jézus ment elől, Péter utána. És jött egy szakadék, Jézus szépen átmászott rajta, és ment tovább előre. S ment. Jó soká’ észreveszi, mintha Péter nem lenne a nyomában. Visszamegy a szakadékhoz, hát látja, hogy Szent Péter lent a szakadék mélyén imádkozik. S:

- Ej, micsinálsz, Péter fiam?
- Hát nem te mondtad, Uram, hogy amikor bajban vagyunk imádkozzunk?

Mire Jézus:

– Mondottam Péter, hogy imádkozzál, de kapaszkodj is. De kapaszkodj is! Másképp nem jössz ki a szakadékból.

(Köszegremete – Sike Lajos, 2010)

Ki az igazi férj?

176. A farizeusok azt kérdezték az Úrjézustó’, hogy ha az asszonynak meghal a férje és férjhöz megy egy másikhoz, aztán egy harmadikhoz is, melyik lesz az igazi férje? Kérdezték az Úrjézustó’. Oszt az Úrjézus asszongya:

- Egy se.
- Hogy-hogy egy se?

A mennyországba nincs nőülés, csak a földön.

Hát nem igaza vót?

(Szalatnya – Pecsérke Vince, 2010)

Asszonypeti (Mindenki a saját dolgát végezze!)

177. Elmagyarázta az öreg [Szabó Sándor, a mesemondó], hogy mondta az ember, hogy milyen jó dóga van az asszonnak. És mondta az asszony:

– Nem baj, holnaptúl fordítunk! Hogy te itthon maradsz, én megyek a mezőre kapálni!

És akkor az ember otthon maradt, és mondta neki az asszony, hogy mit kell csinálni. Aszongya:

– Reggel megfejed a tehenet, és kiengeded a kocát a nyájra, sütöl egy kemen-ce kenyeret, kiküpölöd a tejfölt, és akkor majd akkor kihozod a reggelit nekem a mezőre!

Reggel az asszony felkelt, elment, az ember mikor felkelt, hát kezdte fejni a tehenet, de meg se fejte a tehenet, már jött a szomszédasszony tojást cserélni. Hát avval eltellett az idő, mire a szomszédasszony ment a tojás cserélésből, mert kot-lót akart köttetni, akkorára jött a kondás, hajtotta a disznókat a nyájra. De ő is kiengedte az övét, de az nem akart menni, mind csak vele szembe jött, mer' nem kapta meg a reggeli moslétot. Akkor jött a gulyás, a tehén még nem vót megfejve. Gondolta, mikor ezeket nagyjából elrendezte, akkor nekifogott, hogy szítálja meg a lisztet, mert kenyeret kell sütni. Gondolta magában: amíg szítál, addig kiküpöli a tejfölt. Odaötötte a nadrágszíjára, hogy ahogy szítál és rázza a farát, akkor a tejföl kiküpölődik. De míg szítált, valaki kiáltotta, ahogy ment kifele, a szekér odaötötte az ajtófélféhez. Az eltört, odalett a tejföl. Majd nagy sokára, jól fenn vót az égen a nap, mire ő a dógait otthon elrendezte. Az asszonynak früstököt akart vinni a mezőre, mán a Nap fenn járt az égen, kiment és aszondta az asszonynak, hogy hát maradjon mindenki a dógával, süssön kenyeret az asszony, küpölje a tejfölt az asszony, az ember meg menjen kapálni a mezőre, mert mindenkinek az a dóga. A saját dógát végezze.

(Kárásztelek – Nagy Tibor, 2013)

Hazugságmesék

Világháborús kalandok I–VI.

178. Volt egy idős bácsi, ismertem én is, az már rég meghalt, ezek a Hány Jánosok tulajdonképpen. Azt mondja, hogy: „Képzeld, komám, hallottam, hogy csipog a csirke. Kiszaladok, hát látom, hogy a héja viszi! Bementem a puskáért, lelőttem, kivettem a begyéből a csirkét, és magkakas lett belőle!”

Na és az ő korosztályába megint voltak, akik háborúban voltak. Így mesélte, hogy Oroszországban a '14-es háborúban be a derékig érő kukoricába, onnan ki a derékig érő hóba. Zöld kukorica és hó is volt...

Meg aztán milyen puskája volt neki: kanyarpuska. A ház sarkánál csak úgy kidugta a végét, és úgy lőtt. Kanyarpuskája volt neki. (Igazfalva – Nagy János, 2010)

179. A Bódi Lajos vót olyan nagyotmondó. A háborúba vót, aszongya. Löttek, aszongya, lütték az ágyúval, odajött egy lövedék, megfogta, visszadobta az embereknek, elrobbant.

(Ant – Balázs Lajos, 2014)

180. Egy rokonom volt, Kikindán volt húszár, oda rukkolt be, apósomnak a testvérét vette feleségül az öreg Dobó. Aszongya, kint volt ő is a fronton. Itt Lengyelországban. Osztán ott volt katona, azt mondja, az oroszok ellen, a kozákok ellen harcolt. Ej, azt mondja, két kozák üldözte, a kardjukkal már össze-vissza szabdalták a zubbonyát. „És tudjátok micsináltam: hirtelen megfordultam, s elfogtam mind a kettőt!” Ezek a Hány Jánosok...

(Igazfalva – Nagy János, 2010)

181. Azt hiszem, hogy a Ferenc Károlyt ő [az adatközlő nagyapja] látta, meg hogy a repülőnek fogta a szárnyát, amikor szállt vóna föl.

Meg hogy olyan ágyúból löttek ki, hogy akkora vót a töltet, mint egy hízó disznó. Így mondta, mint egy nem tudom hány kilós hízott disznó.

(Ipolyszécsénke – Deák László, 2010)

182. Esett az eső, és olyan gyorsan fogatta a kardot a feje fölött, hogy nem ázott meg. Száraz maradt.

(Hölvény – Mészáros Árpád, 2013)

183. Akkor vót az öreg Pészár Mihály, úgy beszélt az öreg Pészár Mihály, aszongya hogy hát:

– Én mikor Oroszországba vótam – aszongya az öreg, hát én gyerek vótam, mink tátott szájjal hallgattuk, asszongya –, éjjel-nappal harcoltunk, olyan háború vót – aszongya –, nem maradt se ég, se föld.

– Hát kend hun maradt meg?

– Egy bokorba'! – egy bokorba' maradt meg.

– Hát hogy maradt meg, hun vót bokor?

– Há jó, jó – aszongya –, ott vótam a világ szélén, lógattam a lábomat a semmi-be. Elvesztettem – aszongya – az ezredet is, a századot – aszongya –, úgy gondoltam, hagytam meg magamnak egy golyót – aszongya –, agyonlövöm magamat. Ott ülök a világ szélén a semmibe’, hát egyszer csak jön egy muszka – mert muszka, úgy mondta – lúháton – aszongya –, ráfordítom a puskát, hogy lelövöm, nézem, hát én jól tudok célozni – aszongya az öreg –, mégse esik le a muszka. Semmit – aszongya –, megfordítom felém a puska csövét, belenézek, hát akkor ballag ki a golyó belőle. Megfordítom, oszt meghalt a muszka! – aszongya.

(Feketegyarmat – Nagy Lajos, 2014)

A hatalmas hőés I–III.

184. Eljött a dédöregapám. Olyan öreg kövér ember vót, beültek, osztán 11 óráig ettek-ittak, beszéltek. Még olyanokat is mondtak, hogy mán nem is lehetséges. Aszongya, azt szokta mesélni: „Mikor a fronton vótunk Galíciába, olyan hó esett, hogy nem tudtunk micsinyányi!” Öregapám aszongya, ő szakács vót. No de má’ apa mondta neki: „Maga, api, olyan szakács vót, hogy egy tojást se tudott megsütni!” – mindig mondta. Oszt aszongya: „Mikor lefeküdtünk, reggel jött a káplán kelteni, nem talált, úgy rugdosott, hogy hol van!” Olyan hó esett, aszongya, betakarta.

(Egeg/Horváti – Hornok Mária, 2010)

185. A másik meg aszongya. „Olyan hó vót, hogy kiállt a földből egy karó. Hozzáköttem a lovam. Hát mikor mán, aszongya, reggel fölébredtünk, hát a’ meg a templom tornya vót!” Nohát ez oszt most má’ marhaság vót. Hogy olyan hó esött, hogy a templom tornya vót azon ki a hóból.

(Egeg/Horváti – Hornok Mária, 2010)

186. Hallottam ilyent, hogy akkorát havazott, hogy a varjú térdén állva szart az ég alatt.

(Válaszút/Gyimes – Kallós Zoltán, 2013)

A hatalmas tél

187. Olyan hideg volt, a kutya mikor szaladt a sirülőbe, vette be a kanyart, kettétörött, megfagyott.

(Válaszút/Gyimes – Kallós Zoltán, 2013)

A hatalmas káposzta I–III.

188. Sepsiszentgyörgyön a főesperes mondta, hogy ő csíki származású lévén, Csíkban mondták azt az anekdótát az első világháborúra visszaulva, hogy az egyik hengegett, hogy:

– Phőj, mi voltunk Észak-Olaszországban harcolni, és amikor nem harcoltunk, akkor vittek bennünköt, münköt káposztaszedni, és hogy akkora káposzták voltak, hogy egy káposztát két ember egy egész nap vágott!

S a másik hengegte, hogy:

– Phaj, mink meg Galíciába vótunk, s amikor nem harcoltunk, nem voltunk a fronton, akkor mi a kovácsműhelybe oda vótunk téve, hogy csináljunk ilyen nagy-nagy serpenyőket. Akkorákat, hogy négy ember egy hétig kovácsolta!

– S hát minek nektek akkora serpenyő, te?

– Há’ azér’, hogy legyen amivel azt a nagy káposztát megfőzni!

(Barót – Demeter László, 2011)

189. Két öreg beszélget. Egy Mexikóba’ vót, a másik meg az Egyesült Államokba’, s így hazakerültek Amerikába.

– Hmm, koma – azt mondja –, ha láttad vón’, hogy merre jártam – aszongya – kertészetbe! – Megtekeri a bajuszát: – Olyan káposztát termeltünk, hat ökör szekeren hozta! – aszongya. – Hatökrös szekér hozta be, olyan nagy vót!

– Hógyne – azt mondja –, én emlékszek rá!

Hát elhallgatott, hogy hadd hazudjon. Akkor ű meg azt mondja:

– De hógyné tudnád, hát mi csináltuk neki a hordót. Olyan hordót csináltunk, hogy hat ökör szekerestül megfordult benne!

Akkor látta a másik is, hogy nincs itt kinek hazudni, úgyse hiszik el, mer’ az még nagyobb tud hazudni.

(Salánk – Gál Sándor, 2012)

190. Az öreg Sándor bácsi, a szomszéd mesélte [Titi Sándor mesemondó], aszongya:

– Mikor én katona vótam – a huszároknál vót, aszongya –, vót olyan nagy káposzta, hogy mikor jött olyan nagy eső, az egész ezred odafért – aszongya – a káposztának.

– Elhiszem, komám – aszongya –, én elhiszem.

– De tudod komám, én meg láttam egy olyan hosszú nagy dongát, hogy kilenc pintér dolgozott rajta, de olyan hosszú vót a donga, hogy nem hallották egymás kopogását.

– Hát az már nem igaz, komám!

– Hát az pedig annak a káposztának készült, az a hordó. Amit te láttál! – aszongya.

(Feketegyarmat – Nagy Lajos, 2014)

A méhek és a kaptárjuk I–III.

191. Gemer Gyuri bácsi az olyan meséket is mondott... Ő járt ott valahova, azt mondja, ott a népnek – hát ez marhaság vót –, hogy ott, aszongya:

- Tudjátok, milyen méhek vannak ott, hogy nagy méhek!
- No de hát hogy lehetnek olyan nagy méhek? No de akkor milyen a kaptár?
- Hát csak olyak, mint itt.

Hát ott nevetett a nép, mert hát a nagy méhek, hogy ha csak ugyanolylan, hogy férhetnek abba bele?

(Kökeszi – Dudás Bertalan, 2010)

192. Elmentek innét, meglátták, mi van Amerikába’, milyen házak, milyen magasak. Hát itt nem vótak ilyek. Azt mondta, ott milyek a méhecskék, milyen nagyok. Azt mondta, ott olyan, mint egy tehén, a méhecske.

- És János bácsi, milyen a kaptár?
- Olyan, mint nálunk.

(Csicsér – Szűcs Gyula)

193. A másik meg aszongya, ezt is az öreg Titi [Titi Dávid mesemondó] mesélte, aszongya, látott olyan méhecskét Oroszországba’, mint egy ló. Aszongya neki a másik, a komája, Sándor bácsi:

- És a kas milyen vüt?
- Ilyen rendes, mint minálunk.

Aszongya:

- Az hogy ment bele.
- Azt má’ nem láttam.

(Feketegyarmat – Nagy Lajos, 2014)

A nagyotmondó sofőr

194. És akkor az [egy falubeli ember] szokott olyanokat mesélni, hogy azt mondta, hogy ő vót a sofőrje Husáknak [a csehszlovák kommunista pártvezérnek], és egy olyan lápos területen vitte át a’ autóval, egy szál deszkán. „Ugye, Zsófi?” És akkor Zsófia néni [a mesemondó felesége] meg mondta: „Úgy vót, Zsiga!” Hát ez annyira megmaradt bennem, hogy talán életem végéig, hogy ha valaki nagyot mond, akkor odamondom neki: „Ugye, Zsófi!” Na, ilyenek vótak ez a Pista bácsi meg a Zsiga bácsi.

(Ipolypásztó – Tóth Etelka, 2011)

A nagyotmondó orvvadász I–II.

195. A Cigány Lajos nemrégén halt meg, az gyerekkorától nagy orvvadász vót. Ezek a Feketeerdő mellett közvetlen laktak, ugye ezek az emberek esernyő nélkül

nem mentek, akármilyen meleg vót, olyan hosszú esernyőjük vót, mer' abban a puska csöve benne vót. Aztán ez is mesélte, hogy katonapuskával sikerült neki két őzet agyonlőni, mer' éppen úgy állottak, hogy a golyó kettőben ment keresztül.

(Lendvahegy – Bíró József, 2011)

196. Akkor aszongya: „Itt is vótam vadászni, Magyarországon, aszongya. Kimen-tem éccaka, aszongya, felvettem a puskámat, de nem láttam én semmit se. Püff, odahúszok. Hallom: pity, poty, poty. Másnap megyek: hát 17 rucát lűttem meg!”

(Ant – Balázs Lajos, 2014)

A nagyotmondó vásározó I–II.

197. Ipolyságra jártak vásárra, akkor vitte a tehenet, összekötötte egy másikval, az ember vezette, ő me' meffogta a farkát. Aszongya [Levo Imre]: „Olyan jó kialudtam magam még Sággra értünk, hogy otthon se tudom úgy magamat kialudni!”

(Inám – Fekete István, 2010)

198. Aszongya [Levo Imre helyi nagyotmondó]: „Nem úgy van most, mint valamikor, ej, tük nem tudtok semmit! Mikor én olyan fiatal vótam, anyám feltette a hátikosarat a hátamra, beleállította a hízólibát: no, irány Ipolyság! El kell annyi a hízólibát! Hát de el köllött indúnyi mán 11 óra előtt, hogy reggelre odaérjünk, mer' gyalog mentünk, hát nem vót akkor semmiféle jármű. Aszongya, oszt egész úton menve aludtam, mire odaértem, kialudtam magam!” Ilyeneket beszét.

(Inám – Fekete István, 2010)

A hatalmas hal I–III.

199. Nagyapám mesélte a cethalat mindig. Hát úgy volt, hogy az orosz fronton mikor orosz fogságba esett, és elvitték az örmény-török határra, úgy mondta mindig, hogy az Ararát lábánál volt a láger, és amikor hazafelé jött, elmesélte, hogy a tengeren jöttek, a Fekete-tengeren, és megláttak egy cethalat. És ő ilyen Hány Jánososan mesélte el, hogy mindenki átment arra az oldalra, a hajó kezdett megdőlni, és akkor szaladt a kapitányhoz, hogy az emberek felét terelje vissza a másik oldalra. Az így is tett, és akkor a hajó kiegyenesedett.

(Salánk – Kész Barnabás, 2012)

200. Az a hal [óriásharcsa az Ortóban] állítólag hogy má' rányőtt, valami fa nőtt a halra rá. Hogy valami fa nyőtt rajta.

(Vaján – Gyüre Ferenc)

201. Bejött ide, hát mink csak Kéményseprőnek hívtuk, Pruksárúl, meghalt a felesége, oszt itt egy idősebb lányt elvett. Az ha nem mondott még valamit... ő nem hitte azt biztos ő sem. Hát mondta, hogy elment a Szirénre, az egy patakocská

csak, nyáron kiszárad. Azt mondja: fogott halat szépen, akkor, Jézus, azt mondja: „Ott vót egy sziget, picike sziget, megraktam a tüzet, azt mondja, hát megsütöm ezt a halat. Egyszer, azt mondja, érzem, hogy a sziget mozog!” Hát a harcsán. Olyan nagy harcsa vót! Hát világolt [az ember] össze-vissza! Dolgozott a villanytelepen. Ott körülállták, és ő ámitott.

(Nagyráska – Kovalik István, 2013)

Az óriáskerék I–II.

202. Mondta egy ember, Majoros Gyula bácsi, mikor apámval vót katona. Hogy olyan lenkerék vót, hogy minden órába’ egyet fordult. Magyarba’ [Magyarországon] mikor apámmal vót katona. Oszt akkor aszongya néki egy másik, hogy:

– Hallod, az milyen vót?

Nagy Petinek híttak itt egy embert, hogy kétméteres magas lehetett az az ember.

– Ű elérte vóna a tetejét.

De nem vót igaz ez.

(Csicsér – Hornyák Tibor, 2013)

203. Fogságba kerültek, vitték őt Németbe [Németországba], Bécsbe meglátták az óriáskereket. „Hű, azt mondja, ha nincs a helmeci hegy, akkor látnám Csicsert is!”

(Csicsér – Szűcs Gyula, 2013)

Az oroszországi szántóföldek

204. A másik azt mondta:

– Hű, amikor én Oroszba’ [Oroszországban] vótam fogságba, ott tudod te, milyen határu fődek vannak, meg milyen gépekkel dógozzák meg? Az csak megyen, csak megyen.

– Hát mikor fordul meg? – kérdezte.

Hát ők azt sose látták – mondta.

(Csicsér – Szűcs Gyula, 2013)

A megtalált zsebóra

205. Volt itt egy bácsi Középajtán, az olyanokat tudott mondani, hogy az ember eleget kacagta. Ilyen lehetetlen dolgokat sokat tudott az öreg. Mesélte, hogy szántott a mezőn, és szántás közben a zsebéből kihullott a zsebórája, mire az egyik ökör bekapta és lenyelte. Többet nem még vót zsebórája. Igen de a következő tavasszal mikor esmét szántott, a barozdából előkerült az óra – az ökör ugye később kika-kálta szépen –, s az órának nem vót semmit baja: ugyanúgy ment, működött, mint egy évvel annak előtte.

(Nagyajta – Dombi Áron, 2011)

A leejtett szekerce I–II.

206. A' vót a legjobb kovács Gyarmaton, az öreg Dávid bácsi [Titi Dávid mesemondó]. Vágtuk a fűzfát apámmal a Körözs árteribe, csak elég az hozzá, hogy meséli az öreg Dávid bácsi, hát én még mint gyerek, tátott szájjal, hát tizenhét éves vótam, de csak gyerek gyerek vótam, ebéd közbe, sütöttük a szalonnát. Osztán meséli az öreg, hogy ű Oroszországba vót, aszongya. Hogy milyen vót, aszongya. Nyakig érő hó vót. Három hétig meneteltek a nyakig érő hóba', és elértek egy kanálist, mikor keresztülmentek rajta, beértek egy tábla zöd tengeribe. Érti? Na, hát nem hittem én azt el. Na aszongya, vót egy, a pintér, vette a kis szekercét, hogy felmén a fára, mer' ki akarta vágni. Olyan magas vót a fa, elejtette a kis szekercéjét, hogy mire leért, kirothadt a nyél belőle.

(Feketegyarmat – Nagy Lajos, 2014)

207. Ha kiesik az ácsnak a kezébül a kalapács, a nyele, mire leesik, kirothad. Az öregnek vótak ezek a Hány János-féle nagy mondások.

(Csicsér – Szűcs Gyula, 2013)

A megmalacozott koca I–II.

208. Hallod, az Erdős Imre bátyám meséje bevalósult! Az is mesélte, aszongya, nekik egyszer vót egy hasas kocájuk, eltűnt, aszongya, két napig nem vót sehol. „Egyszer aszongya, benézek a kertbe, aszongya, nyitva vót az ajtó, hát látom az udvaron a koca kilenc malaccal! Mikor megláttak, megijedtek, bele a tökbe, eltűntek. Aszongya, olyan apró lyukak vótak, mint a darázs-fészek, abba' vótak.

(Feketegyarmat – Nagy Lajos, 2014)

209. Az a helyzet, hogy én ezeket tisztára elhiszem, mert tavaly előtt anyámnál a kertbe', képzeljék el, termett egy tök, de igazán nagy vót. Vót anyámnak egy kocája. Nem vót nagy, olyan 130-140 kilós vót, de hasas vót. Hát eltűnt, elszőkött a koca. Hát gondolják el, hogy belerágta magát abba a tökbe. Megfialt. Nem jött elő, csak ették a tököt belülről. Már megvótak a malacok, tíz malaca vót. De akkor jöttek elő, mikor a malacok is olyan 100-120 kilósak vótak. De nem vettük észre, mert nem fordítottuk meg a tököt.

(Újkígyós – Harangozó Imre, 2014)

Az elmúló székrekedés

210. Ez a Balogh Péternek vót a nagytátája. Az mesélte, mert csufondáros ember vót. Aszondta, hogy vótak azok a vadvackorfák a muzsdákon, tetszik ismerni. Szemelgette s ellegette egyszer – há' milyen a gyomor, követeli. Kezdte nyelni le, nyelni le. S mi történt: elakadott a gyomor. S lekucorodott – má' bocsánat, hogy

itt felnőttek vagyunk –, hogy kakáljon. S úgy feszítette a gyomrát, hogy vége vót az életjinek. S nem tudott micsináljon. S elmatatott, s ahogy a vackort megette vót épen, olyan kicsi vackorok, egynek megfogta a szárát, kirántotta, s akkor utána a többi jött: pru-pru-pru, mint a géppuska. Hahaha! Úgyhogy vicces vót az ember. Lehet, hogy nem vót igaz, s lehet, hogy igaz vót.

(Gyimes: Farkasok pataka – Tankó Fülöp Gyugyu, 2014)

Jegyzetek

1. **Szép János I.** Típuszáma ATU/MNK 650A (*Strong John*. Erős János) hősmesei variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
2. **Szegény János II.** Típusképlete: ATU/MNK 650A (*Strong John*. Erős János) + ATU/MNK 300 (*The Dragon-Slayer*. Sárkányölő vitéz) hősmesei variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
3. **A szarka meg a galamb.** Típuszáma: ATU/MNK 236 (*The Magpie Teaches the Dove to Build a Nest*. A vadgalamb és a szarka). Varga Norberttel közös gyűjtés.
4. **A sárkányölő szegény legény.** Típuszáma: ATU/MNK 300 (*The Dragon-Slayer*. Sárkányölő vitéz) töredékes szövegváltozata. Varga Norberttel közös gyűjtés.
5. **A juhászlegény és az ördöggirály lánya.** Hiedelemmondai színezetű tipologizálatlan tündérmese, amelynek záró epizódja az ATU/MNK 815 (*The Devil Who Skins a Corpse*. A holt ember bőre) típus.
6. **Az emberevő óriás.** Típusképlete: ATU 480*D/MNK 481 (*Tales Kind and Unkind Girls*. Két lány a medve/ördög házánál) + ATU/MNK 554 (*The Grateful Animals*. Hálás állatok). Varga Norberttel közös gyűjtés.
7. **Jancsi és Juliska.** Típuszáma: ATU/MNK 327A (*Hansel and Gretel*. Jancsi és Juliska) töredékes szövegváltozata. Varga Norberttel közös gyűjtés.
8. **A halott vőlegény.** Még gyerekkorában, falubeli idős asszonyoktól hallotta az adatközlő. Típuszáma: ATU/MNK 365 (*The Dead Bridegroom Carries off His Bride*. A halott vőlegény). Varga Norberttel közös gyűjtés.
9. **Az ördögszerető.** Típuszáma: ATU 407/MNK 407B (*The Girl as Flower*. Az ördögszerető). Varga Norberttel közös gyűjtés.
10. **Szalmaboci.** Típuszáma: ATU/MNK 569 (*The Knapsack, the Hat and the Horn*. Mindent járó malmocska) távoli variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
11. **A kenyérféltő.** Típuszáma: ATU/MNK 960 (*The Sun Brings All to Light*. A Nap mindent kiderít). E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: MAGYAR Zoltán, 2001. 300–302.; Uő, 2004b. 51–54.
12. **A szélhajtyi kóró kibeszéli.** Típuszáma: ATU/MNK 960 (*The Sun Brings All to Light*. A Nap mindent kiderít) variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
13. **Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson I.** Típuszáma: ATU/MNK 791 (*Christ and St. Peter in Night-Lodgings*. Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson). Varga Norberttel közös gyűjtés.
14. **Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
15. **Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson III.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
16. **Szent Péter szamarat árul.** Típuszáma: ATU/MNK 774B (*St. Peter Cannot Sell His Donkey*. Szent Péter szamarat árul). Varga Norberttel közös gyűjtés.
17. **Szent Péter cseresznyéje (Szent Péter és a krajcár) I.** Típuszáma: ATU/MNK 774C (*The Legend of the Horseshoe*. Szent Péter és a lópatkó/cseresznye). Varga Norberttel közös gyűjtés.

18. **Szent Péter cseresznyéje (Szent Péter és a krajcár) II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
19. **Szent Péter cseresznyéje (Szent Péter és a krajcár) III.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
20. **Szent Péter cseresznyéje (Szent Péter és a krajcár) IV.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
21. **A lusta legény és a szorgalmas lány I.** Típuszáma: ATU/MNK 822 (*Christ as Matchmaker*. A rest legény és a szorgalmas leány). Varga Norberttel közös gyűjtés.
22. **A lusta legény és a szorgalmas lány II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
23. **Szent Péter és az eső.** Példázatszerű apokrif történet. Varga Norberttel közös gyűjtés.
24. **Ki ette meg a nyúl máját?** Típuszáma: ATU/MNK 785 (*Lamb's Heart*. A bárány mája). Varga Norberttel közös gyűjtés.
25. **A Szent Család menekülése.** Apokrif történet. Varga Norberttel közös gyűjtés.
26. **Jézus Krisztus csodái (A meggyógyított vak ember).** Apokrif történet. Varga Norberttel közös gyűjtés.
27. **A Szentháromság titkai.** Példázatszerű apokrif történet. Varga Norberttel közös gyűjtés.
28. **Az ördög és a molnárlegény.** Az adatközlő molnár édesapjának kedvenc meséje volt, tőle hallotta. Típuszáma: ATU/MNK 1159 (*The Ogre Caught in the Cleft*. Az ördög furulyázni tanul). Varga Norberttel közös gyűjtés.
29. **Miért fél az ördög a fokhagymától?** Tipologizálatlan rászedett ördög típusú mese.
30. **Zsemblét kenyérrel.** Tipologizálatlan falucsúfoló történet.
31. **A bánki harangozó.** Tipologizálatlan falucsúfoló történet.
32. **A pletykás asszonyok.** Típuszáma: ATU/MNK 1381D (*The Wife Multiplies the Secret*. A fecsegő asszony megsokszorozza a rábízott titkot). E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: MAGYAR Zoltán, 2004a. 116–118.
33. **A furfangos öregember.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
34. **Látlak, Cigány! I.** Típusképlete: ATU/MNK 1530* (*The Man and His Dogs*. „Látlak”. A tolvaj és a kutyák) + MNK 1530A* („Látlak”. Az ember a gödörben). Varga Norberttel közös gyűjtés.
35. **Látlak, Cigány! II.** Típuszáma: ATU/MNK 1530* (*The Man and His Dogs*. „Látlak”. A tolvaj és a kutyák). Varga Norberttel közös gyűjtés.
36. **A pap libái.** Típuszáma: MNK 1561C* (A cigány libát lop). Varga Norberttel közös gyűjtés.
37. **Ki látott már angyalkát? I.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
38. **Ki látott már angyalkát? II.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
39. **Hát egyszer nem volt elég?** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
40. **A Szent Bakó (A házasodni akaró leány).** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.

41. **Löki meg Töki.** Hiedelemmondai motívumot felhasználó tipologizálatlan tréfás mese.
42. **Énekes mesék I.** Műköltési eredetet sejtető tipologizálatlan formulamese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
43. **Énekes mesék II.** Műköltési eredetet sejtető tipologizálatlan formulamese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
44. **Énekes mesék III.** Műköltési eredetet sejtető tipologizálatlan formulamese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
45. **Énekes mesék IV.** Műköltési eredetet sejtető tipologizálatlan formulamese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
46. **Egy csali mese.** Összefoglaló típuszáma: ATU/MNK 2271 (*Mock Stories for Children*. Csali mesék). Tipologizálatlan formulamese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
47. **A palóc mesemondásról I.** A mesemondással kapcsolatos közlés.
48. **A palóc mesemondásról II.** A mesemondással kapcsolatos közlés.
49. **Telhetetlen Gyuri.** Példázatszerű tipologizálatlan tündérmese.
50. **A kis vándorok.** Ponyvanyomtatványi eredetet sejtető tipologizálatlan novellamese.
51. **Egy lyukból kétfélét csinál.** Típuszáma: ATU/MNK 1342 (*Warming Hands and Cooling Soup with Same Breath*. Hideg-meleg egy szájból).
52. **Az erdőkerülő baltája.** Mondai jellegű tipologizálatlan hazugságmese.
53. **Mehetne még rosszabbul is!** Tipologizálatlan tréfás mese.
54. **A cigány gyónása.** Típuszáma: MNK 1833B* („Hát a fiú hol maradt?”). Varga Norberttel közös gyűjtés.
55. **A nagysága az maradhat!** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
56. **A pap, a zsidó meg a cigány tarifája.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
57. **A pap és a juhász.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
58. **Szent Péter és a kurva.** Tipologizálatlan tréfás mese, legenda-trufa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
59. **Látom egész Budapestet!** Típuszáma: ATU/MNK 1355B („*I Can See the Whole World!*” Látom az egész világot!). Varga Norberttel közös gyűjtés.
60. **A szomszéd szerszáma.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
61. **A serkentő pirula I.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
62. **A serkentő pirula II.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
63. **Az elvesztett szüzesség I.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
64. **Az elvesztett szüzesség II.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
65. **A koma meg a komaasszony.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
66. **Az öregasszony mogyorója.** Tipologizálatlan tréfás mese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
67. **Így lőtök ti!** Tipologizálatlan tréfás mese/vicc. Varga Norberttel közös gyűjtés.
68. **Jancsi meg a Riska tehén.** Típuszáma: ATU 511/MNK 511A (*One-Eye, Two-Eyes, Three Eyes*. A táltosbikácska) variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.

69. **Az emberevő anyóka.** Típuszáma: ATU/MNK 327A (*Hansel and Gretel*. Jancsi és Juliska) töredékes szövegváltozata. Varga Norberttel közös gyűjtés.
70. **A zsákban talált emberláb.** Típuszáma: ATU/MNK 326 (*The Youth Who Wanted to Learn What Fear is*. A félelemkereső) töredékes variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
71. **A halott vőlegény.** Típuszáma: ATU/MNK 365 (*The Dead Bridegroom Carries off His Bride*. A halott vőlegény). Varga Norberttel közös gyűjtés.
72. **Az ördögszerető.** Típuszáma: ATU 407/MNK 407B (*The Girl as Flower*. Az ördögszerető). Varga Norberttel közös gyűjtés.
73. **Az ijesztős mesére vágyó legény.** Típuszáma: ATU/MNK 326 (*The Youth Who Wanted to Learn What Fear is*. A félelemkereső). Varga Norberttel közös gyűjtés.
74. **A lusta fiú és a szorgos lány I.** Típuszáma: ATU/MNK 822 (*Christ as Matchmaker*. A rest legény és a szorgalmas leány). Varga Norberttel közös gyűjtés.
75. **A lusta fiú és a szorgos lány II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
76. **Jézus és az elbizakodott cséplők.** Típuszáma: ATU/MNK 752A (*Christ and St. Peter in the Barn*. Krisztus és Péter a csűrben tűzzel csépelnek). Varga Norberttel közös gyűjtés.
77. **A tót teremtése.** Eredetmagyarázó monda, apokrif történet. Varga Norberttel közös gyűjtés.
78. **Az áruló pacsirta.** Apokrif történet. Varga Norberttel közös gyűjtés.
79. **„Majd holnap!” I.** Típuszáma: ATU/MNK 1188 (*Come Tomorrow*. „Gyere holnap!” A halál és a vénasszony). Varga Norberttel közös gyűjtés.
80. **„Majd holnap!” II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
81. **A kukoricamorzsoló barát.** Típuszáma: MNK 1729* (A kukoricadaráló barát). Varga Norberttel közös gyűjtés.
82. **Ha Isten akarja, a kapanyél is elsül.** Típusképlete: MNK 1833C* („Ha Isten akarja, a kapanyél is elsül”) + ATU/MNK 1626 (*Dream Bread*. Ki álmodik szebbet?). Varga Norberttel közös gyűjtés.
83. **Halló meg Látlak.** Típusképlete: ATU/MNK 1530* (*The Man and His Dogs*. „Látlak”. A tolvaj és a kutyák) + MNK 1530A* („Látlak”. Az ember a gödörben). Varga Norberttel közös gyűjtés.
84. **Eltartja a Fennvaló.** Típuszáma: ATU/MNK 1355C (*The Lord Above Will Provide*. Majd eltartja a Fennvaló). Varga Norberttel közös gyűjtés.
85. **A cigányra dőlt feszület.** Tipologizálatlan tréfás mese. Vö.: ATU/MNK 1718* (*God Can't Take a Joke*. Az Isten nem érti a tréfát). Varga Norberttel közös gyűjtés.
86. **Látom az egész világot!** Típuszáma: ATU/MNK 1355B („I Can See the Whole World!” Látom az egész világot!). Varga Norberttel közös gyűjtés.
87. **A hosszú élet titka.** Típuszáma: ATU/MNK 726 (*The Three Old Men*. A legöregebb a tanyán) variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
88. **A kivágott nagy fa.** Tipologizálatlan formulamese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
89. **Az öztestvér.** Típuszáma: ATU/MNK 450 (*Little Brother and Little Sister*. Az öztestvér).

- 90. János és a pap.** Típuszáma: ATU 1000 (*Contest Not to Become Angry*) variánsa.
- 91. Az apácának vitt leány.** Tipologizálatlan tréfás mese.
- 92. A katona és a cigány felesége.** Tipologizálatlan tréfás mese.
- 93. A katona és a suszter felesége.** Típuszáma: ATU/MNK 1351 (*The Silence Wager*. Ki szólal meg először?) tartalmilag bővített variánsa.
- 94. Szent Péter cseresznyéje.** Típuszáma: ATU/MNK 774C (*The Legend of the Horseshoe*. Szent Péter és a lópatkó/cseresznye).
- 95. A sárbaba.** Tipologizálatlan formulamese, példázat.
- 96. A pap és a harangozó.** Tipologizálatlan tréfás mese.
- 97. A férjhez menendő lány és a harangozó.** Típuszáma: ATU/MNK 1476 (*The Prayer for a Husband*. Könyörgés a gyermek Jézus anyjához) töredékes variánsa.
- 98. A királykisasszony és a parádés kocsis.** Töredékes tipologizálatlan tréfás mese.
- 99. Egy szalacsi mesemondó emléke.** A mesemondással kapcsolatos közlés.
- 100. Aranyszívű János.** Típusképlete: ATU/MNK 315 (*The Faithless Sister*. A hűtlen anya/testvér) + ATU/MNK 300 (*The Dragon-Slayer*. Sárkányölő vitéz)
- 101. A Szalonnás király és három fia.** Típusképlete: MNK *301A (A szalonnavár) + ATU/MNK 301 (*The Three Stolen Princesses*. A túlvilágra vitt három királykisasszony megszabadítása). E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: MAGYAR Zoltán, 2012. 65–85.
- 102. Dudi Miska és két számara.** Mondai elemeket tartalmazó tipologizálatlan novellamese. E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: MAGYAR Zoltán, 2012. 166–168.
- 103. A juhász medvéje.** Mondai elemeket felhasználó tipologizálatlan állatmesé.
- 104. Szent Péter és a menyecske.** Tipologizálatlan tréfás mese, legenda-trufa.
- 105. A sárkányölő vitéz.** Típuszáma: ATU/MNK 300 (*The Dragon-Slayer*. Sárkányölő vitéz) töredékes szüzséje.
- 106. Egy újkígyósi falucsúfóló történet (A békési madzagosok).** Típuszáma: MNK 1306*II. (A bekerített harangszó).
- 107. Egy péterrévei mesemondó emléke.** A mesemondással kapcsolatos közlés. A nevezett mesemondó nyolcvanöt éves korában, 1980 körül halt meg, az adatközlő emlékei szerint fényképek is maradtak róla Péterrévén.
- 108. Mikor Jézus és Szent Péter Radamoson járt.** Különböző népköltészeti műfajokat ötvöző apokrif.
- 109. A cigány pap akar lenni.** Tipologizálatlan tréfás mese.
- 110. Melyik az ember?** Típuszáma: ATU/MNK 157 (*Animals Learn to Fear Men*. Az ember a legerősebb).
- 111. A farkas és az ember.** Tipologizálatlan állatmesé.
- 112. A róka és a kutya.** Típuszáma: ATU 200C*/MNK 119A* (*Enmity between the Hare and the Dog*. Miért harangszik a kutya a nyúlra?) variánsa.
- 113. Miért csupasz a kutya és a macska talpa.** Eredetmagyarázó monda.
- 114. A nyuszi vacsorája.** Típusképlete: ATU/MNK 103A* (*The Cat Claims to be King and Receives Food from Other Animals*. Kacor király) variánsa + ATU/MNK 20A (*Animals Caught in a Pit Eat One Another Up*. Állatok a veremben).

115. **Az állatok nyelvén tudó ember.** Típuszáma: ATU/MNK 670 (*The Man Who Understands Animal Languages*. Az állatok nyelvét értő juhász).
116. **Hófehérke.** Típuszáma: ATU/MNK 709 (*Snow White*. Hófehérke).
117. **A só.** Típuszáma: ATU/MNK 923 (*Love Like Salt*. A só).
118. **Genovéva története.** Típuszáma: MNK 714A* (Genovéva) töredékes szövegváltozata.
119. **Szent Péter és Krisztus urunk földi vándorlása.** Típusképlete: ATU/MNK 791 (*Christ and St. Peter in Night-Lodgings*. Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson) + ATU/MNK 774/F (St. Peter with the Fiddle. Szent Péter hegedűje). E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: MAGYAR Zoltán, 2008. 119–120.
120. **Szent Pál és az oláhok.** Típusképlete: MNK 1829A* (A tejfölös szájú szent) + ATU/MNK 1829 (*Living Person Acts as Image of Saint*. Az eleven szentszobor).
121. **Meglátni a Szűzanyát.** Tipologizálatlan tréfás mese.
122. **A tulajdon fiúkat meggyilkoló szülők.** Típuszáma: ATU/MNK 939A (*Killing the Returned Soldier*. A visszatért katona megölése).
123. **A kis nyúlnek a farka.** Típuszáma: ATU/MNK 2251 (*The Rabbit's Tail*. A nyúl farka).
124. **Az apácának vitt leány.** Tipologizálatlan tréfás mese.
125. **A Szél, a Víz és a Becsület.** Példázat. Dobos Edgár gyűjtése. E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: MAGYAR Zoltán, 2009. 246.
126. **Napvilág és Holdvilág.** Típusképlete: MNK 450B** (A mostoha el akarja pusztítani a gyerekeket) variánsa + MNK 2101E/1*. (Itt a vége, fuss el véle).
127. **Támán és Ámán.** Típuszáma: MNK 516D* (Amicus és Amelius).
128. **Nagymegehető és testvérei.** Típusképlete: ATU/MNK 513A (*Six Go through the Whole World*. Hatan a világ ellen) + ATU 1961/MNK 1961B/1. (*The Big Wedding*. „Dióhéjba kerekedtek, a Tiszán leereszkedtek”) + MNK 2101F* (Aki nem hiszi, járjon utána!).
129. **A galamb.** Típusképlete: ATU/MNK 432 (*The Prince as Bird*. Madárszerető) variánsa + MNK 2101E/1*. (Itt a vége, fuss el véle).
130. **Gyöngyvirág Palkó.** Tipologizálatlan tündérmese, amelynek műköltési eredete sem kizárt. A mesemondó *A törpe király* címmel 2011-ben egy másik mese töredékes szűzségét is elmondta, amely azonban fő motívumaiban megegyezik az itt közölt történettel.
131. **Teddneki János.** Típusképlete: ATU/MNK 556F* (*The Sepherd in the Service of a Witch*. A boszorkány lovainak őrzése) + ATU/MNK 325 (*The Magician and His Pupil*. A varázsló és tanítványa) + tipologizálatlan mesevégző formulamese.
132. **Hétszépességű királykisasszony.** Típusképlete: ATU/MNK 1387 (*The Woman Goes to Get Beer*. Az együgyű asszony bort hoz a pincéből) variánsa + ATU/MNK 502 (*The Wild Man*. Az aranyszakállú ember) variánsa + MNK 2078A/3* (Gingálló, szent ajtó) + MNK 2101E/1. (Itt a vége, fuss el véle).

- 133. Jó és Gonosz.** Típusképlete: ATU/MNK 613 (*The Two Travelers*. Igazság és Hamisság) variánsa + MNK 2101F* (Aki nem hiszi, járjon utána!).
- 134. Az ember a legerősebb.** Típuszáma: ATU/MNK 157 (*Animals Learn to Fear Men*. Az ember a legerősebb).
- 135. A kutya a leghűségesebb.** Példázat. E történetet további két szövegváltozatban is feljegyeztük a mesemondótól.
- 136. A dicsekedők.** Típuszáma: ATU/MNK 654 (*The Three Agile Brothers*. A három kiváló testvér).
- 137. Az okos deák.** Típusképlete: ATU 1000 (*Contest Not to Become Angry*) + MNK 2101E/1. (Itt a vége, fuss el véle).
- 138. Méhecske I.** Típusképlete: MNK 1889D/1. (Fa nő ki lóból/szarvasból, az égig ér) + tipologizálatlan hazugságmese típus.
- 139. Méhecske II.** Típusképlete megegyezik az előzőével.
- 140. Az oroszországi káposzta I.** Típusképlete: ATU 1920/MNK 1920A/1. (*The Sea Burns*. A nagy káposzta és az óriás üst).
- 141. Az oroszországi káposzta II.** Típusképlete megegyezik az előzőével.
- 142. Láposi Feri és a román király.** Tipologizálatlan hazugságmese.
- 143. Égszakadás, földindulás.** Típusképlete: ATU 20C/MNK 2033 (*The Animals Flee in Fear of the End of the World*. Égszakadás, földindulás) + ATU/MNK 20A–C (*Animals Caught in a Pit Eat One Another Up*. Állatok a veremben. „Farkas-barkas”).
- 144. Ki a legerősebb?** Típuszáma: ATU/MNK 157 (*Animals Learn to Fear Men*. Az ember a legerősebb).
- 145. Prücsék János.** Típuszáma: ATU/MNK 1641 (*Doctor Know-All*. Prücsök. A mindentudó doktor).
- 146. Az urak kávéja.** Tipologizálatlan tréfás mese/igaztörténet.
- 147. Ki a leghűségesebb?** Példázat.
- 148. Ha Isten segít...** Típuszáma: ATU/MNK 830B („*My Crops Will Thrive Here without God's Blessing*”. Isten segedelmével) variánsa.
- 149. Szent Pétert kétszer verik el.** Típuszáma: MNK 791/1. (Krisztus és Szent Péter az éjszakai szálláson. Miért a férfi az úr a háznál?). Két szövegváltozatban is feljegyezve a mesemondótól.
- 150. A lusta juhász és a dolgoz lány.** Típuszáma: ATU/MNK 822 (*Christ as Matchmaker*. A rest legény és a szorgalmas leány). Két szövegváltozatban is feljegyezve a mesemondótól.
- 151. Szent Péter ajándéka I.** Példázatszerű apokrif történet.
- 152. Szent Péter ajándéka II.** Példázatszerű apokrif történet.
- 153. A légy teremtmése.** Eredetmagyarázó monda, apokrif történet.
- 154. Szent Péter istensége I.** Típuszáma: ATU/MNK 774D (*St. Peter Acts as God for a Day*. Szent Péter isten szeretne lenni).
- 155. Szent Péter istensége II.** Típuszáma megegyezik az előzőével.
- 156. Jézus és az ünneprontó.** Bűn és bűnhődés típusú apokrif történet.
- 157. Papucsszaggató királykisasszonyok.** Típuszáma: ATU/MNK 306 (*The Danced-out Shoes*. A papucsszaggató királykisasszonyok) töredékes szüzséje.

158. **A sárkányölő vitéz.** Típuszáma: ATU/MNK 300 (*The Dragon-Slayer*. Sárkányölő vitéz) töredékes szövegváltozata.
159. **Az egy lábú liba.** Típuszáma: ATU/MNK 785A/1. (*The Goose with One Leg*. Az egy lábú liba. A pap és a cigány).
160. **A pap által küldött libák.** Típuszáma: MNK 1561C* (A cigány libát lop).
161. **Látlak, Tolvaj!** Típusképlete: ATU/MNK 1530* (*The Man and His Dogs*. „Látlak”. A tolvaj és a kutyák) + MNK 1530A* („Látlak”. Az ember a gödörben).
162. **A cigányra dőlt feszület.** Típuszáma: ATU/MNK 1718* (*God Can't Take a Joke*. Az Isten nem érti a tréfát) variánsa.
163. **A megújított szerszám.** Tipologizálatlan tréfás mese.
164. **Az összevarrt leány.** Tipologizálatlan tréfás mese.
165. **Mióta mosogat Éva?** Típuszáma: ATU/MNK 1351 (*The Silence Wager*. Ki szólal meg először?) eredetmagyarázó mondaként előadott variánsa.
166. **A nagygényű menyecske.** Típuszáma: MNK 1466C* (A kétfasú legény).
167. **A zsidó legény házassága.** Típuszáma: MNK 1466A* (A kérő olyan lányt akar elvenni, akinek a lába között egy szál fekete szőr sincsen).
168. **Az átruházott szülési fájdalom.** Tipologizálatlan tréfás mese.
169. **Az átvállalt szülési fájdalom.** Tipologizálatlan tréfás mese.
170. **A buta ördög.** Típuszáma: ATU/MNK 1096 (*Sewing Contest*. Varróverseny). E történet egy további szövegváltozatát közli ugyanezen adatközlő elbeszélésében: ABLONCZY Bálint–KORNISS Péter, 2013. 136.
171. **A tetű és a takony.** Típuszáma: MNK 287B* (A tetű és az orrvilágítás).
172. **A pap és a kurátor.** Típuszáma: ATU/MNK 1777A* („I Can't Hear You”. A rossz gyóntatószék).
173. **Egy magyardécsei mesemondó emléke.** A mesemondással kapcsolatos közlés.
174. **A nehéz kereszt.** Példázat.
175. **Imádkozzál, de kapaszkodj is.** Példázat, apokrif történet.
176. **Ki az igazi férj.** Példázat. Varga Norberttel közös gyűjtés.
177. **Asszonypeti (Mindenkinek a saját dolgát végezze!).** Típuszáma: ATU/MNK 1408 (*The Man Who Does His Wife's Work*. Az asszonyi munkát végző ember).
178. **Világháborús kalandok I.** Tipologizálatlan hazugságmese.
179. **Világháborús kalandok II.** Tipologizálatlan hazugságmese.
180. **Világháborús kalandok III.** Tipologizálatlan hazugságmese.
181. **Világháborús kalandok IV.** Tipologizálatlan hazugságmese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
182. **Világháborús kalandok V.** Tipologizálatlan hazugságmese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
183. **Világháborús kalandok VI.** Tipologizálatlan hazugságmese.
184. **A hatalmas hőes I.** Tipologizálatlan hazugságmese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
185. **A hatalmas hőes II.** Tipologizálatlan hazugságmese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
186. **A hatalmas hőes III.** Tipologizálatlan hazugságmese.
187. **A hatalmas tél.** Tipologizálatlan hazugságmese.

- 188. A hatalmas káposzta I.** Típuszáma: ATU 1920A/MNK 1920A/1. („*The Sea Burns*”. A nagy káposzta és az óriás üst).
- 189. A hatalmas káposzta II.** Típuszáma: MNK 1920A/1. (A nagy káposzta és az óriás üst) variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 190. A hatalmas káposzta III.** Típuszáma megegyezik az előzőével.
- 191. A méhek és a kaptárjuk I.** Típuszáma: ATU/MNK 1920G (*The Great Bee and Small Beehive*. Az óriás méh és a szokásos méretű kaptár)
- 192. A méhek és a kaptárjuk II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 193. A méhek és a kaptárjuk III.** Típuszáma megegyezik az előzőével.
- 194. A nagyotmondó sofőr.** Tipologizálatlan hazugságmese.
- 195. A nagyotmondó orvvadász I.** Tipologizálatlan hazugságmese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 196. A nagyotmondó orvvadász II.** Tipologizálatlan hazugságmese. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 197. A nagyotmondó vásároló I.** Típusképlete: MNK 1961E* („Mikor én vásárra mentem...”) + tipologizálatlan hazugságmese típus. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 198. A nagyotmondó vásároló II.** Típusképlete megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 199. A hatalmas hal I.** Típuszáma: ATU/MNK 1960B (*The Great Fish*. Az óriás hal).
- 200. A hatalmas hal II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 201. A hatalmas hal III.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 202. Az óriáskerék I.** Típuszáma: ATU 1960/MNK 1960Z (*The Great Animal Or Great Object*. Egyéb óriás lényekről és tárgyakról szóló történetek) tipologizálatlan altípusa. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 203. Az óriáskerék II.** Típuszáma megegyezik az előzőével. Varga Norberttel közös gyűjtés.
- 204. Az oroszországi szántóföldek.** Típuszáma: ATU/MNK 1930 (*Schlaraffenland. Land of Cockaigne*. Eldorádó) variánsa. Varga Norberttel közös gyűjtés
- 205. A megtalált zsebóra.** Tipologizálatlan hazugságmese.
- 206. A leejtett szekerce I.** Tipologizálatlan hazugságmese.
- 207. A leejtett szekerce.** Típuszáma megegyezik az előzőével.
- 208. A megmalacozott koca I.** Típusképlete: ATU/MNK 1960D (*The Great Vegetable*. A nagy kerti vetemény) + MNK 1960L/1. (A nagy tojás/dinnye).
- 209. A megmalacozott koca II.** Típusképlete megegyezik az előzőével.
- 210. Az elmúló székrekedés.** Tipologizálatlan hazugságmese.

Függelék

Adatközlők

- Annuska Zsuzsanna (Bajánháza, 1923 – r. k.) – 2013: 68, 70, 73, 76.
Antal Ilona (Palást, 1925 – r. k.) – 2010: 13.
Balázs Lajos (Ant, 1927 – ref.) – 2014: 179, 196.
Balla Klára (Pereszlény, 1946 – r. k.) – 2011: 23.
Balla Tamás (Magyardécse, 1951 – ref.) – 2011: 173.
Bari Károly (Cakó, 1941 – r. k.) – 2009: 3, 4.
Bíró József (Lendvahegy, 1926 Göntérháza – r. k.) – 2011: 195.
Bodor Kamilla (Gyimes: Sántatelek, 1928 – r. k.) – 1996: 110–118.
Bokor István (Szalacs, 1945 Székelyhíd – ref.) – 2010: 98, 99.
Bucsek József (Kiskovácsvágása, 1913 Barka – r. k.) – 2002: 11.
Buzás István (Lontó, 1924 Ipolybél – r. k.) – 2011: 54–67.
Csáky József (Kelenye, 1923 – r. k.) – 2010: 33.
Csernák Pál (Horváti, 1926 Kistompa – r. k.) – 2011: 36, 38.
Deák László (Ipolyszécsénke, 1936 – r. k.) – 2010: 181.
Demeter László (Barót, 1974 – r. k.) – 2011: 188.
Dobonyi Olga (Salánk, 1942. – gr. k.) – 2012: 174.
Dombi Áron (Nagyajta, 1928 – un.) – 2011: 205.
Dudás Bertalan (Kökeszi, 1925 – r. k.) – 2010: 191.
Ésik István (Martonyi, 1933 – ref.) – 2005: 49–53.
Fekete István (Inám, 1929 – r. k.) – 2010: 197, 198.
Fodor István (Csinód, 1935 – r. k.) – 2011, 2014: 124, 125.
Furinda Károly (Töre, 1937 Léva – r.k.) – 2013: 40.
Füle Margit (Radamos, 1939 – r. k.) – 2011: 108, 109.
Gál Sándor (Salánk, 1930 – ref.) – 2012: 189.
Géczi Hegedüs Sándor (Rév, 1935 – ref.) – 2011, 2012: 101–104.
Gyüre Ferenc (Vaján, 1923 – gr. k.) – 2013: 200.
Halló József (Ipolyszalka, 1943 – r. k.) – 2011: 12.
Harangozó Imre (Újkígyós, 1965 – r. k.) – 2014: 106, 209.
Hegedüs Géczi Erzsébet (Rév, 1933 – ref.) – 2012: 100.
Hideg Anna (Ördögösfüzes, 1936 – ref.) – 2008, 2010, 2011, 2012: 126–142.
Hornok Mária (Egeg, 1926 Horváti – r. k.) – 2010: 18, 184, 185.
Hornyak Tibor (Csicsér, 1938 – gr. k.) – 2013: 202.
Horváth Sándor (Érkeserű, 1932 – ref.) – 2010: 89–93.
Hustyava Veronika (Csáb, 1918 – r.k.) – 2010: 26.
Jakab Sándor (Szirénfalva, 1934 – ref.) – 2013: 79, 88.
Kallós Zoltán (Válaszút, 1926 – ref.) – 2013: 159–171, 186, 187.
Károly Júlia (Nagyszelmenc, 1939 Dobóruszka – r. k.) – 2013: 72.
Kázmér Margit (Ipolynyék, 1940 – r. k.) – 2010: 35.
Kész Barnabás (Salánk, 1966 – ref.) – 2012: 199.

- Kisláposi András (Ördöngösfüzes, 1930 – ref.) – 2008: 143–146.
Kovalik István (Nagyráska, 1936 – r. k.) – 2013: 201.
Lakatos Rozália (Ördöngösfüzes, 1929 – ref.) – 2010: 147, 148.
Lankó Erzsébet (Nagytúr, 1931 Felsőpetény – ev.) – 2011: 30, 31.
László Aranka (Garamlök, 1946 Felsőszecse – ref.) – 2013: 39.
Majoros Ilona (Mokcsakerész, 1929 – r. k.) – 2013: 75, 80.
Máté Erzsébet (Bálványosváralja, 1931 – r. k.) – 2005, 2011: 149–158.
Mészáros Árpád (Hölvény, 1933 – ref.) – 2013: 34, 37, 182.
Molnár Margit (Ipolykiskeszi, 1937 – r. k.) – 2011: 20, 22, 25, 46.
Nagy János (Igazfalva, 1928 Marosludas – ref.) – 2010: 178, 180.
Nagy Lajos (Feketegyarmat, 1935 – ref.) – 2014: 183, 190, 193, 206, 208.
Nagy Margit (Palást, 1951 – r. k.) – 2007: 8.
Nagy Matild (Ipolyfödemes, 1921 – r. k.) – 2010: 16.
Nagy Tibor (Kárásztelek, 1956 – r. k.) – 2013: 177.
Orosz Benjámin (Iske, 1930 – ref.) – 2013: 77, 81–85, 87.
Pál István (Tereske, 1919 Kétybodony – r. k.) – 2011: 5, 47, 48.
Pálfi Ilona (Székelyhid, 1932 Kiskereki – ref.) – 2010: 96, 97.
Pallai Margit (Ungnyarád, 1942 – ref.) – 2013: 69, 71, 74, 78.
Pati Pál (Leléd, 1928 – r. k.) – 2011: 15.
Pecsérke Vince (Szalatnya, 1920 – r. k.) – 2010: 176.
Porkoláb Árpád (Nagysármás, 1929 – ref.) – 2010: 172.
Pribránszky Mária (Ipolyfödemes, 1933 – r. k.) – 2010: 42–45.
Sike Lajos (Kőszegremete, 1939 – ref.) – 2010: 175.
Sinkó Mária (Gyerk, 1941 – r. k.) – 2011: 24.
Solymár József (Budapest, 1930 k. Mátraballa – r. k.) – 2012: 29, 41.
Szajkó Margit (Helemba, 1931 – r. k.) – 2011: 14.
Szandai Teréz (Herencsény, 1931 – r. k.) – 2013: 32.
P. Széll Teréz (Érsemjén, 1950 – r. k.) – 2010: 94.
Szlodovnyik József (Lukanénye, 1931 – r. k.) – 2010: 17.
Szűcs Gyula (Csicsér, 1952 – ref.) – 2013: 192, 203, 204, 207.
Tankó Fülöp Gyugyu (Gyimes: Farkasok pataka, 1946 – r. k.) – 2011, 2015: 119–123, 210.
Tarbaj Julianna (Hardicsa, 1927 – ref.) – 2014: 21.
Timko János (Ungnyarád, 1926 – ref.) – 2013: 86.
Tóth Etelka (Ipolypásztó, 1934 – ref.) – 2011: 194.
Tóth Gizella (Újbars, 1929 – ref.) – 2007: 28.
Tudja Borbála (Szürnyeg, 1934 Hardicsa – r. k.) – 2014: 7, 9.
Vanda Ilona (Nagycsalomja, 1932 – r. k.) – 2010: 19.
Várad Gyula (Rimaszécs, 1926 – r. k.) – 2009: 1, 2.
Varga Emerencia (Ipolyszalka, 1955 – r. k.) – 2011: 27.
Vén Veronika (Maradék, 1956 Péterréve – r. k.) – 2010: 105, 107.
Venkli Eszter (Érsemjén, 1928 – r. k.) – 2010: 95.
Zolcer Sarolta Aranka (Ipolybalog, 1950 – r. k.) – 2010: 6, 10.

Rövidítések:

ev. (evangélikus)
gr. k. (görög katolikus)
ref. (református)
r. k. (római katolikus)

A gyűjtések helyszínei

Ant (Ant – Románia): 179, 196.
Bajánháza (Bajany – Szlovákia): 68, 70, 73, 76.
Bálványosvárálja (Unguraș – Románia): 149–158.
Barót (Baraolt – Románia): 188.
Cakó (Cakov – Szlovákia): 3, 4.
Csáb (Čebovce – Szlovákia): 26.
Csicsér (Čičarovce – Szlovákia): 192, 202–204, 207.
Csinód (Valea Uzului: Cinod – Románia): 124, 125.
Dobóruszka (Ruská – Szlovákia): 72.
Egeg (Hokovce – Szlovákia): 18, 184–185.
Érkeserű (Cheșereu – Románia): 89–93.
Érsemjén (Șimian – Románia): 94, 95.
Feketegyarmat (Iermata Neagră – Románia): 183, 190, 193, 206, 208.
Feketelak (Lacu – Románia): 163, 165.
Felsőpetény: 30, 31.
Felsőszecse (Horná Seč – Szlovákia): 39.
Gyerk (Hrkovce – Szlovákia): 24.
Gyimes: Farkasok pataka (Lunca de Sus – Románia): 119–123, 210.
Gyimes: Sántatelek (Lunca de Sus – Románia): 110–118.
Hardicsa (Zemplínske Hradište – Szlovákia): 7, 9, 21.
Helemba (Chľaba – Szlovákia): 14.
Herencsény: 32.
Horváti (Chorvatice – Szlovákia): 36, 38.
Hölvény (Hulvínky – Szlovákia): 34, 37, 182.
Igazfalva (Dumbrava – Románia): 178, 180.
Inám (Dolinka – Szlovákia): 197, 198.
Ipolybalog (Balog nad Ipľom – Szlovákia): 6, 10.
Ipolyfödemes (Ipeľské Úľany – Szlovákia): 16, 42–45.
Ipolykiskeszi (Malé Kosihy – Szlovákia): 20, 22, 25, 46.
Ipolynyék (Vinica – Szlovákia): 35.
Ipolypásztó (Pastovce – Szlovákia): 194.
Ipolyszalka (Salka – Szlovákia): 12, 27.
Ipolyszécsénke (Sečianky – Szlovákia): 181.
Iske (Ižkovce – Szlovákia): 77, 81–85, 87.
Kárásztelek (Carastelec – Románia): 177.

Kelenye (Kleňany – Szlovákia): 33.
Kiskovácsvágása (Kováčová – Szlovákia): 11.
Klézse (Cleja – Románia): 167.
Kőkeszi (Kamenné Kosíhy – Szlovákia): 191.
Kőszegremete (Remetea Oaşului – Románia): 175.
Leléd (Leľa – Szlovákia): 15.
Lendvahegy (Lendava – Szlovénia): 195.
Lontó (Lontov – Szlovákia): 54–67.
Lukanénye (Nenince – Szlovákia): 17.
Magyardécse (Cineşoia – Románia): 173.
Martonyi: 49–53.
Mátraballa: 29, 41.
Mokcsakerész (Križan – Szlovákia): 75, 80.
Nagyajta (Aita Mare – Románia): 205.
Nagycsalomja (Veľká Čalomija – Szlovákia): 19.
Nagyráska (Veľké Raškovce – Szlovákia): 201.
Nagysármás (Sărmaşu – Románia): 172.
Ördöngösfűzes (Fizeşu Gherlii – Románia): 126–148.
Palást (Plášťovce – Szlovákia): 8, 13.
Peresztlény (Prešeľany nad Ipľom – Szlovákia): 23.
Péterréve (Bačko Petrovo Selo – Szerbia): 105, 107.
Radamos (Radmožanci – Szlovénia): 108, 109.
Rév (Vadu Crişului – Románia): 100–104.
Rimaszécs (Rimavská Seč – Szlovákia): 1, 2.
Salánk (Salanki – Ukrajna): 174, 189, 199.
Szalacs (Sălacea – Románia): 98, 99.
Szalatnya (Slatina – Szlovákia): 176.
Székelyhíd (Săcueni – Románia): 96, 97.
Szirénfalva (Ptrukša – Szlovákia): 79, 88.
Tereske: 5, 47, 48.
Töre (Turá – Szlovákia): 40.
Újkígyós: 106, 209.
Újbars (Nový Tekov – Szlovákia): 28.
Ungnyarád (Ňarad – Szlovákia): 69, 71, 74, 78, 86.
Vaján (Vojany – Szlovákia): 200.
Válaszút (Răscruci – Románia): 159–171, 186, 187.

Tájszavak

acélág (gally)	göröncs (a vásárban árult apró fazekastermék)
akációskodott (okvetlenkedett)	gruppok (ágyások)
áltol (át)	gyehenna (purgatórium)
bikkfa (bükkfa)	gyövek (jövök)
biza (bizony)	hejába (héjába)
bodega (kocsmá)	há (hát)
bornyú (borjú)	hiú (padlás)
böndő (gyomor)	innöt (innen)
bratyí (barátság)	ippen (éppen)
bukor (bokor)	itet (öt)
bútt (bújt)	jácta (játszotta)
cigán (cigány)	ján (lány)
cigánné (cigányasszony)	jú, júhó (juh)
csapdarászott (csapkodott)	kabaratosan (ügyesen)
cseresnye (cseresznye)	kalongya (boglya)
csirizelni (csábítani)	kamók (horog, kampó)
csitépaté (csetepaté)	kankó (kampó)
csufabb (csúnyább)	kanta (cserépkorsó)
csupor (bögör)	kecskebuka (bukfenc)
csűr (terménytároló fészter)	kigyösz (kijösz)
dádé (bácsi, öregember)	kiszabadíjja (kiszabadítsa)
dózni (gombolyag)	kolontos (ostoba)
döröngöztek (hempergöztek)	kovártély (szállás)
egyeb (egyéb)	köttetni (keltetni)
es (is)	krevizitesen (kétségbeesetten, hangosan)
esső (eső)	kúcs (kulcs)
ett (evett)	künnött (kívülről)
éccaka (éjszaka)	lábtó (létra)
fecilni (kérni)	legelsőszer (legelőször)
felkészttette (felkészítette)	lekucorodott (lekuporodott)
fellapította (felragasztotta)	lemorta (lehorzsolta)
feszt (mind csak)	má, mán (már)
fít (félt)	marasztotta (marasztalta)
fogára facsarintva (fogára való)	mart (part)
früstök (reggeli)	megbúnak (megbújnak)
fűsül (fészül)	megéledt (feléledt)
fütyörékelni (fütyörészni)	megsütte (megsütötte)
gambája (állá valakinek)	megtrefeli (megtrefálja)
garád (tornác)	megütte (megütötte)
gerlice (galamb)	mejek, menek, menyek (megyek)
gomolyodás (elfordulás, veszekedés)	micsinyányi (micsinálni)

milicia (rendőrség)
mindég (mindig)
mingyá' (mindjárt)
minuta (perc)
mondi (mondja)
mony (tojás)
muzska (orosz)
muzsda (mezsgye)
nyoszolya (ágy)
odakólintott (odacsapott)
onnat (onnan)
papó (nagyapa)
paszuly (bab)
pof (pofon)
pruszlik (mellény)
prücsök (tücsök)
püstő (a fazekas égetőkemencéje)
rányótt (ránólt)
ropka (rokka)
ruca (kacsa, vadkacsa)
sárkán (sárkány)
sejdték (sejtek)
sekretár (sekrestyés)
sirített (fordított)
sirülő (kanyar)
siska (serény)
sukutyolni (pusmogni, sutogni)
sutt (kemencepadka)
sütöl (sütsz)
szajré (zsákmány)
szeg (szög)
szélhajtyi (szélhajtotta)
szerre (sorban)
tanál (talál)
tengeri (kukorica)
térgyepel (térdei)
tovament (tovább ment)
tökmagköpesztő (a tökmagfeldolgozás
közösségi munkafolyamata)
túljobb (tovább)
ulyan (olyan)
ű, űk (ő, ök)
űsmertem (ismertem)
vackor (vadalma)

vedér (vödör)
világolt (hazudott)

Irodalom

- ABLONCZY Bálint–KORNISS Péter: *A Mezőségtől Moldváig. Kallós Zoltán útjai*. Budapest, 2013.
- ALBERT Ernő: *A tizenkétfejű sárkány. Gyimesi csángó népmesék. Elmondta Albert Mátyás*. Sepsiszentgyörgy, 1999.
- BALLA Tamás–FARAGÓ József: *Fehér Virág és Fehér Virágszál. Magyardécsei népmesék. Mesélte Balla János*. Bukarest, 1970.
- BENEDEK Elek: *Magyar mese– és mondavilág I–V*. Budapest, 1894–1896.
- BERZE NAGY János: *Magyar népmesetípusok I–II*. (A bevezető tanulmányt írta és a tudományos szerkesztést végezte BANÓ István.) Pécs, 1957.
- BOSNYÁK Sándor: A gyimesvölgyi magyarok hitvilága. *Folklór Archívum* 14. 68–158. Budapest, 1982.
- BURÁNY Béla: *Mé piros a gólya csőre? Erotikus és obszcén népmesék a Délvidéken*. Budapest, 2007.
- DOMOKOS Mariann: *Mese és filológia. Fejezetek a magyar népmeseszövegek gyűjtésének és kiadásának 19. századi történetéből*. Budapest, 2015.
- FÁBIÁN Imre: *Világszép asszony. Koczás Sándor meséi*. Bukarest, 1984.
- GÖRÖG Veronika: *Varsányi cigány mesék Berki Jánostól*. Magyar Népköltészet Tára XII. Budapest, 2012.
- GULYÁS Judit: „Mert ha írunk népdalt, mért ne népmesét?” *A népmese az 1840-es évek magyar irodalmában*. Budapest, 2010.
- ILLYÉS Gyula: *Hetvenhét magyar népmese*. Budapest, 1953.
- IPOLYI Arnold: *A tengeri kisasszony. Ipolyi Arnold kéziratos folklórgyűjteménye egész Magyarországról 1846–1858*. (Közreadja BENEDEK Katalin.) Magyar Népköltészet Tára VI. Budapest, 2005.
- KALLÓS Zoltán: *Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák Szabó T. Attila gondozásában*. Bukarest, 1970.
- KALLÓS Zoltán: *Balladás könyv. Válaszút*, 2014.
- KÁLMÁNY Lajos: *Alföldi gyűjtés*. (Közreadja FORRAI Ibolya–RAFFAI Judit.) Magyar Népköltészet Tára XVI. Budapest, 2015.
- KOVÁCS Ágnes: A hősmese. Népmese műfajai és a népmesekatalógus I. *Ethnographia* XC. (1979) 457–479.
- B. KOVÁCS István: *Szóló–Szült–Kálmány. Öt gömöri hősmese*. Pozsony/Bratislava, 1999.
- MAGYAR Zoltán: *Torna megyei népmondák*. Magyar Népköltészet Tára I. Budapest, 2001.
- MAGYAR Zoltán: *A csángók mondavilága. Gyimesi csángó népmondák*. Magyar Népköltészet Tára III. Budapest, 2003.
- MAGYAR Zoltán: *A herencsényi mesemondó. Herencsényi mesék, mondák és tréfás népi elbeszélések*. Magyar Népköltészet Tára IV. Budapest, 2004a.
- MAGYAR Zoltán: *Bucsek József mesél. Kiskovácsvágási mesék és mondák. Gömör néprajza* LIX. Debrecen, 2004b.
- MAGYAR Zoltán: *Ésik István meséi. Mesék, mondák és tréfás elbeszélések Martonyiból*. Perkupa, 2005.

- MAGYAR Zoltán: *Lüderc vőlegény. Póra Péter meséi – Gyimesfelsőlóki népi elbeszélések.* Budapest, 2006.
- MAGYAR Zoltán: *Tetűbőr belezna. Ördögösfüzesi népmesék és egyéb történetek.* Marosvásárhely, 2007.
- MAGYAR Zoltán: *Így beszélték Farkasok patakán... Tankó Fülöp Gyugyu történetei.* Marosvásárhely, 2008.
- MAGYAR Zoltán: *Csinódi népköltészet. Az Úz-völgyi csángók folklórhagyománya.* Magyar Népköltészet Tára IX. Budapest, 2009a.
- MAGYAR Zoltán: *A Rétiember. Bodroközi népi elbeszélések.* Dunaszerdahely, 2009b.
- MAGYAR Zoltán: *Szilágysági dekameron. Szilágysági tréfás népi elbeszélések.* Marosvásárhely, 2009c.
- MAGYAR Zoltán: *Muravidéki népmondák.* Lendva, 2010.
- MAGYAR Zoltán: *Mátyás király Körösréven. Géczy Hegedűs Sándor történetei.* Rév, 2012.
- MAGYAR Zoltán–VARGA Norbert: *Három szem klockocsa. Egy gömöri pásztor hiedelemvilága és történetei.* Budapest, 2006.
- Magyar népmesekatalógus 1. A magyar állatmesék katalógusa.* (Összeállította és a bevezetőt írta KOVÁCS Ágnes, BENEDEK Katalin közreműködésével.) Budapest, 1987.
- Magyar népmesekatalógus 2. A magyar tündérmesék típusai.* (Összeállította és a bevezetőt írta: DÖMÖTÖR Ákos.) Budapest, 1988.
- Magyar népmesekatalógus 3. A magyar legendamesék típusai.* (Összeállította és a bevezetőt írta: BERNÁT László.) Budapest, 1982.
- Magyar népmesekatalógus 4. A magyar novellamesék típusai.* (Összeállította és a bevezetőt írta: BENEDEK Katalin.) Budapest, 1984.
- Magyar népmesekatalógus 5. A magyar rászédett ördög-mesék típusai.* (Összeállította és a bevezetőt írta: SÜVEGH Veronika.) Budapest, 1982.
- Magyar népmesekatalógus 6. A rátótiadák típusmutatója. A magyar falucsúfolók típusai.* (Összeállította és a bevezetőt írta KOVÁCS Ágnes és BENEDEK Katalin.) Budapest, 1990.
- Magyar népmesekatalógus 7/A. A magyar népmesék tréfa-katalógusa.* (Összeállította és a bevezetőt írta: VÖÖ Gabriella VEHMAS Marja adatainak felhasználásával.) Budapest, 1986.
- Magyar népmesekatalógus 7/B. A magyar népmesék trufa- és anekdotakatalógusa.* (Összeállította és a bevezetőt írta: VEHMAS Marja, BENEDEK Katalin közreműködésével.) Budapest, 1988.
- Magyar népmesekatalógus 7/C. A magyar népmesék trufa- és anekdotakatalógusa.* (Összeállította és a bevezetőt írta: VEHMAS Marja és BENEDEK Katalin.) Budapest, 1989.
- Magyar népmesekatalógus 8. A magyar hazugságmesék katalógusa.* (Összeállította és a bevezetőt írta: KOVÁCS Ágnes és BENEDEK Katalin.) Budapest, 1989.
- Magyar népmesekatalógus 9. A magyar formulamesék katalógusa.* (Összeállította és a bevezetőt írta KOVÁCS Ágnes és BENEDEK Katalin.) Budapest, 1990.
- Magyar népmesekatalógus 10/I. Cigány mesemondók repertoárjának bibliográfiája.* (Összeállította és a bevezetőt írta BENEDEK Katalin ANGYAL Katalin és CSERBÁK András közreműködésével.) Budapest, 2001.
- MAGYAR Zoltán–BENEDEK Katalin: *Fanyűvő Jankó. Palócföld meséi és mondái.* Magyar Népköltészet Tára X. Budapest, 2001.

- ORBÁN Dénes (szerk.): *Úz-völgyi népmesék. Elmondja: Karácsony Gyula*. Szentendre, 1997.
- ORTUTAY Gyula: *Fedics Mihály mesél. Új Magyar Népköltési Gyűjtemény I.* Budapest, 1940.
- SALAMON Anikó: *Gyimesi csángó mondák, ráolvasások, imák*. (Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta MOHAY Tamás. A bevezető tanulmány DÖMÖTÖR Tekla munkája.) Budapest, 1987.
- SZABÓ Sámuel: *Erdélyi néphagyományok 1863–1884*. (Szabó Sámuel és gyűjtői körének szétszórt hagyatékát összegyűjtötte, szerkesztette, bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel közlésezi OLOSZ Katalin.) Budapest–Marosvásárhely, 2009.
- TAKÁCS György: *Kantéros, lüderc, rekegő. Hárompataki csángó hiedelemmondák*. Budapest, 2004.
- UTHER, Hans-Jörg: *The Types of International Folktales. A Classification and Bibliography I–III*. Folklore Fellows Communications 284–286. Helsinki, 2004.
- VARGA Norbert: *Kígyótestvér. Népmesék és mondák Balogfalváról Balog Ernő tolmácsolásában*. Dunaszerdahely, 2014.
- VOIGT Vilmos: Az új magyar népmesekatalógus kérdései. *Ethnographia* CIV. (1993) 167–181.

A képek jegyzéke

1. Bucsek József (Kiskovácsvágása, 2002).
2. Bucsek József (Kiskovácsvágása, 1996).
3. Bucsek József mesél (Pány, 2004). Koleszár Krisztián fotója.
4. Bucsek József a róla szóló könyvvel (Pány, 2004). Koleszár Krisztián fotója.
5. Bucsek József mesél (Pány, 2004).
6. Bíró József mesél (Lendvahegy, 2009).
7. Szandai Teréz (Herencsény, 2013).
8. Szandai Teréz mesél (Herencsény, 2013).
9. Szandai Teréz mesél (Herencsény, 2013).
10. Molnár Margit mesél (Ipolykiskeszi, 2011).
11. Váradi Gyula mesél (Rimaszécs, 2009). Varga Norbert fotója.
12. Váradi Gyula mesél (Rimaszécs, 2009). Varga Norbert fotója.
13. Váradi Gyula mesél (Rimaszécs, 2009).
14. Váradi Gyula és felesége (Rimaszécs, 2009).
15. Váradi Gyula mesél (Rimaszécs, 2009). Varga Norbert fotója.
16. Váradi Gyula mesél (Rimaszécs, 2009). Varga Norbert fotója.
17. Buzás István mesél (Lontó, 2011).
18. Bari Károly mesél (Cakó, 2009).
19. Buzás István mesél (Lontó, 2011).
20. Pál István mesél (Tereske, 2011).
21. Pál István a meséit tartalmazó füzetet olvassa (Tereske, 2011).
22. Orosz Benjámin mesél (Iske, 2013).
23. Orosz Benjámin mesél (Iske, 2013).
24. Ésik István mesél (Martonyi, 2004). Koleszár Krisztián fotója.
25. Ésik István (Martonyi, 2004). Koleszár Krisztián fotója.
26. Kisláposi András mesél (Kecskemét, 2005). Baranyai Csaba fotója.
27. Ésik István mesél (Martonyi, 2004). Koleszár Krisztián fotója.
28. Kisláposi András, a furulyás-mesemondó (Kecskemét, 2005).
29. Kisláposi András mesél (Kecskemét, 2005).
30. Hideg Anna mesél (Ördögösfüzes, 2010).
31. Tudja Borbála mesél (Szürnyeg, 2014).
32. Hideg Anna mesél (Ördögösfüzes, 2010).
33. Hideg Anna mesél (Ördögösfüzes, 2010).
34. Máté Ilona mesél (Bálványosváralja, 2011)
35. Máté Ilona mesél (Bálványosváralja, 2011)
36. Máté Ilona mesél (Bálványosváralja, 2011)
37. Máté Ilona mesél (Bálványosváralja, 2011)
38. Géczy Hegedüs Sándor a megszelídített galambjával (Rév, 2011).
39. Géczy Hegedüs Sándor mesél (Rév, 2014).
40. Géczy Hegedüs Sándor mesél (Rév, 2011).
41. Géczy Hegedüs Sándor mesél (Rév, 2013).

42. Nagy Lajos mesél (Feketegyarmat, 2014).
43. Dobonyi Olga mesél (Salánk, 2012).
44. Nagy Lajos mesél (Feketegyarmat, 2014).
45. Nagy Lajos mesél (Feketegyarmat, 2014).
46. Gál Sándor mesél (Salánk, 2012).
47. Annuska Zsuzsanna mesél (Bajánháza, 2013).
48. Gál Sándor mesél (Salánk, 2012).
49. Annuska Zsuzsanna mesél (Bajánháza, 2013).
50. Lakatos Rozália mesél (Ördögösfüzes, 2010).
51. Horváth Sándor mesél (Érkeserű, 2010).
52. Horváth Sándor és felesége (Érkeserű, 2010).
53. Nagy Tibor mesél (Kárásztelek, 2013).
54. Horváth Sándor mesél (Érkeserű, 2010).
55. Füle Margit mesél (Radamos, 2009).
56. Fodor István és felesége (Csinód, 2011).
57. Fodor István mesél (Csinód, 2008). Baranyai Csaba fotója.
58. Bodor Kamilla (Gyimes-Sántatelek, 1996).
59. Hegedüs Gécz Erzsébet (Rév, 2012). Gécz Hegedüs Adrienn fotója.
60. Gécz Hegedüs Sándor (Rév, 2011).
61. Gécz Hegedüs Sándor kéziratos mesés füzet (Rév, 2011).
62. Buzás István mesél (Lontó, 2011).
63. Kallós Zoltán mesél (Válaszút, 2013).
64. Tankó Fülöp Gyugyu mesél (Gyimes-Széphavas, 2007).
65. Tankó Fülöp Gyugyu mesél (Gyimes-Farkasok pataka, 2010).
66. Tankó Fülöp Gyugyu a róla szóló könyv bemutatóján (Marosvásárhely, 2008). Fancsali Alpár fotója.
67. Tankó Fülöp Gyugyu a Dunakanyarban (Nagymaros, 2015).
68. Tankó Fülöp Gyugyu mesél (Gyimes, 2007). Ozsváth Imola fotója.

Képmelléklet

Bucsek József

1. kép

2. kép

Bucsek József

3. kép

Bucsek József mesél

4–5. kép

Bucsek József

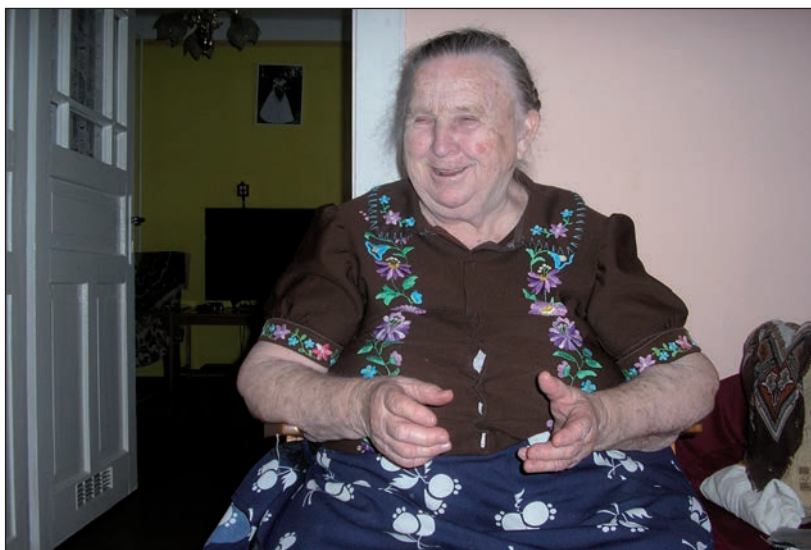
6. kép

Bíró József mesél

7–8. kép

Szandai Teréz mesél

9. kép

Szandai Teréz mesél

10. kép

Molnár Margit mesél

11–12. kép

Váradi Gyula mesél

13. kép

Váradi Gyula mesél

14. kép

Váradi Gyula és felesége

15–16. kép

Váradi Gyula mesél

17. kép

Buzás István mesél

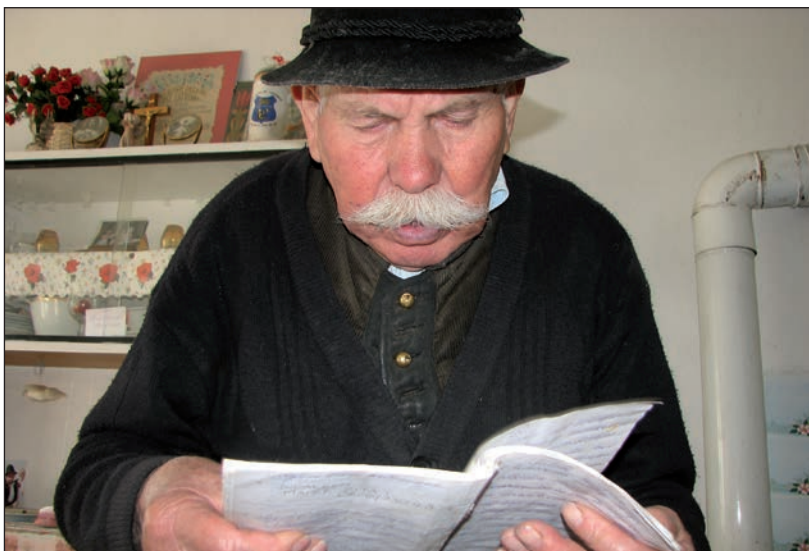
18. kép

Bari Károly mesél

19. kép

Buzás István mesél

Pál István mesél

20–21. kép

Orosz Benjamin mesél

22–23. kép

24–25. kép

Ésik István mesél

26. kép

Kisláposi András mesél

27. kép

Ésik István mesél

28–29. kép

Kisláposi András

30. kép

Hideg Anna mesél

31. kép

Tudja Borbála mesél

32–33. kép

Hideg Anna mesél

34–35. kép

Máté Ilona mesél

36–37. kép

Máté Ilona mesél

38. kép

Géczi Hegedűs Sándor

39. kép

Géczi Hegedűs Sándor mesél

40–41. kép

Géczi Hegedűs Sándor mesél

42. kép

Nagy Lajos mesél

43. kép

Dobonyi Olga mesél

44–45. kép

Nagy Lajos mesél

46. kép

Gál Sándor mesél

47. kép

Annuska Zsuzsanna mesél

48. kép

Gál Sándor mesél

Annuska Zsuzsanna mesél

49–50. kép

Lakatos Rozália mesél

51. kép

Horváth Sándor mesél

52. kép

Horváth Sándor és felesége

Nagy Tibor mesél

53–54. kép
Horváth Sándor mesél

Füle Margit mesél

55. kép

56. kép

Fodor István és felesége

57. kép

Fodor István mesél

58. kép

Bodor Kamilla

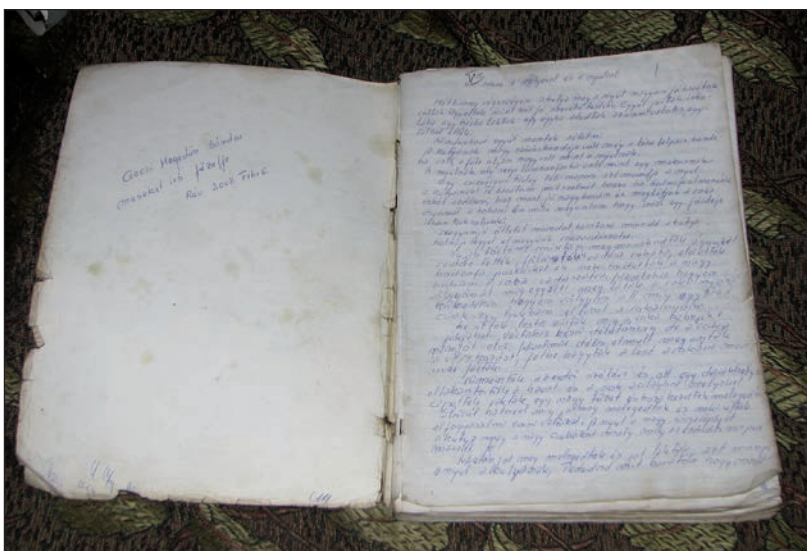
59. kép

Hegedűs Géczi Erzsébet

60. kép

Géczy Hegedűs Sándor

61. kép

Géczy Hegedűs Sándor kézíratos füzeté

62. kép

Buzás István mesél

63. kép

Kallós Zoltán mesél

Tankó Fülöp Gyugyu mesél

64–65. kép

66. kép

Tankó Fülöp Gyugyu könyvbemutatója

67. kép

Tankó Fülöp Gyugyu

Tankó Fülöp Gyugyu mesél

68. kép